

**PROSTORNI PLAN PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA ZA PODRUČJE
OD ZNAČAJA ZA HERCEGOVAČKO NERETVANSKU ŽUPANIJU
„PARK PRIRODE HUTOVO BLATO“**

za razdoblje od 2013. do 2023. godine

~ KNJIGA 2: PLAN ~

Mostar, ožujak 2016. godine

PROSTORNI PLAN PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA ZA PODRUČJE OD ZNAČAJA ZA
HERCEGOVAČKO NERETVANSKU ŽUPANIJU
„PARK PRIRODE HUTOVO BLATO“

za razdoblje od 2013. do 2023. godine

~ KNJIGA 2: PLAN ~

PLAN JE PREZENTIRAN KROZ 4 KNJIGE:

KNJIGA 1. PROSTORNA OSNOVA

KNJIGA 2. PLAN

KNJIGA 3. ODLUKA O PROVOĐENJU PLANA

KNJIGA 4. KNJIGA PRILOGA

Naziv plana: PROSTORNI PLAN PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA ZA PODRUČJE OD ZNAČAJA ZA HERCEGOVAČKO NERETVANSKU ŽUPANIJU „PARK PRIRODE HUTOVO BLATO“ ZA RAZDOBLJE 2013. – 2023.

Dio plana: PLAN

ODLUKA O IZRADI PLANA:

Odluka o pristupanju izradi prostornog plana područja posebnih obilježja za područje od značaja za HNŽ/K „Park prirode Hutovo Blato“ za razdoblje 2013.-2023. (Narodne novine HNŽ/K br. 2/12)

ODLUKA O USVAJANJU PLANA:

Odluka o usvajanju prostornog plana područja posebnih obilježja za područje od značaja za HNŽ/K „Park prirode Hutovo Blato“ za razdoblje 2013.-2023. (Narodne novine HNŽ/K br. 9/16)

NOSITELJ PRIPREME PLANA:

**HERCEGOVAČKO-NERETVANSKA Ž/K
Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja**

Mostar, Stjepana Radića 3/II

tel.: ++ 387 36 324 324; fax: ++ 387 36 312 190

web: www.vlada-hnz-k.ba; e-mail: mgpuhnk@tel.net.ba

NOSITELJ IZRADE PLANA

ecoplan Mostar

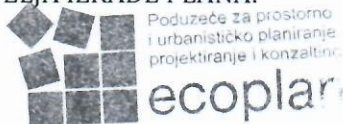
Poduzeće za prostorno i urbanističko planiranje, projektiranje i konzalting

Mostar, dr. Ante Starčevića 3

tel.: ++ 387 36 397 400; fax: ++ 387 36 397 410

web: www.ecoplan.ba; e-mail: ecoplan@ecoplan.ba

PEČAT NOSITELJA IZRADE PLANA:

DIREKTOR:

Marko Puljić, bacc.oecc.

ODGOVORNI PLANER:

dr.sc. Borislav Puljić, dipl.ing.arh.

Mirela Šetka Prlić, dipl.ing.građ.

Nada Komadina, ing.arh.

Ivan Slišković, dipl.ing.građ.

Marija Rakić, dipl.ing.arh.

Toni Šimunović, dipl.ing.arh.

Jakov Dulčić, dipl.biol.

Anđelka Mikulić, dipl.ing.građ.

dr.sc. Stjepan Mišetić, dipl.biol

Iva Vidaković, prof.biol.

Draženka Puljić, dipl.oecc.

dr.sc. Ivan Martinić, dipl.ing.šum.

Mijo Terkeš, dipl.ing.el.

Danijela Mandić, dipl.ing.građ.

dr.sc. Ferdo Bašić, dipl.ing.agr.

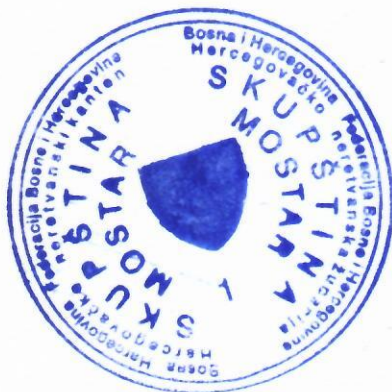
Sanja Jelavić, dipl.ing.građ

Martina Penava, dipl.ing.arh.

Alen Kereković, dipl.ing.geol.

PEČAT SKUPŠTINE HNŽ/K.:

PREDSJEDAVAJUĆI:

Šerif Špago

Br. ugovora: I-205-266/12

Vrijeme izrade: lipanj 2012. – ožujak 2016.

A/ TEKSTUALNI DIO

1. UVOD	1
2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA	2
2.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA	2
2.1.1. Implementacija strateških državnih i međunarodnih konvencija	2
2.1.2. Racionalno korištenje prostora i zaštita prirode i okoliša.....	4
2.1.3. Načela održivog razvitka	4
2.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA.....	4
2.2.1. Osnovni ciljevi	4
2.2.2. Sektorski ciljevi.....	6
3. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA	9
3.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ	9
3.1.1. Djelovanje na demografska kretanja	9
3.1.2. Projekcija broja stanovnika	10
3.1.2.1. Procjena broja stanovnika općine Čapljina	10
3.1.2.2. Procjena broja stanovnika općine Stolac	14
3.1.2.3. Procjena broja stanovnika naselja unutar obuhvata Parka.....	19
3.2. ORGANIZACIJA, OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE PROSTORA	20
3.2.1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama, funkcijama i korištenju.....	20
3.2.1.1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama	20
3.2.1.2. Razgraničenje prostora sukladno načinu korištenju prostora	25
3.2.1.3. Sintezni prikaz zona zaštite i zona korištenja	26
3.2.2. Organizacija i namjena prostora.....	30
3.2.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta	32
3.2.2.2. Korištenje šuma i šumskog zemljišta.....	33
3.2.2.3. Korištenje voda.....	35
3.2.2.4. Naselja i ostale izgrađene strukture.....	37
3.2.2.5. Površine za razvoj sporta i rekreacije	43
3.2.3. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina.....	45
3.3. PROJEKCIJA RAZVITKA GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI.....	46
3.3.1. Gospodarske djelatnosti	46
3.3.1.1. Turizam	46
3.3.1.2. Lovstvo	57
3.3.1.3. Ribničarstvo	57
3.3.1.4. Šumarstvo	58
3.3.1.5. Poljoprivreda	59

3.3.2. Prostorni razmještaj i smjernice za detaljno planiranje društvenih djelatnosti u funkciji turizma	60
3.3.2.1. Središnja prihvatna zona Karaotok	60
3.3.2.2. Sekundarna prihvatna zona Londža.....	64
3.3.2.3. Rekreativna zona Koščela.....	65
3.3.2.4. Etnološka zona Prebilovci	65
3.3.2.5. Robinzonska zona Ostrvo	66
3.3.2.6. Poljoprivredna zona Svitava.....	66
3.4. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA.....	66
3.4.1. Prometni infrastrukturni sustav.....	66
3.4.1.1. Motorni promet (Vanjski promet)	68
3.4.1.2. Nemotorni promet (Unutrašnji promet).....	72
3.4.1.3. Vodni promet.....	73
3.4.1.4. Zaključna razmatranja	75
3.4.2. Telekomunikacijski sustav.....	75
3.4.3. Vodno gospodarstvo.....	78
3.4.3.1. Vodoopskrba.....	78
3.4.3.2. Odvodnja.....	79
3.4.3.3. Uređenje vodotoka i melioracijska odvodnja.....	80
3.4.4. Ostala komunalna infrastruktura.....	81
3.4.4.1. Upravljanje otpadom	81
3.4.4.2. Upravljanje grobljima.....	82
3.5. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA.....	82
3.5.1. Uvjeti korištenja i uređenja prostora	82
3.5.2. Uvjeti gradnje	83
3.5.2.1. Uvjeti gradnje u područjima gradnje	83
3.5.2.2. Uvjeti gradnje izvan područja gradnje	88
3.5.3. Mjere zaštite prostora.....	90
3.5.3.1. Mjere zaštite voda.....	90
3.5.3.2. Mjere zaštite tla	91
3.5.3.3. Mjere zaštite šuma.....	93
3.5.3.4. Mjere zaštite biljnog i životinjskog svijeta.....	94
3.5.3.5. Mjere zaštite krajobraznih vrijednosti.....	94
3.5.3.6. Mjere zaštite kulturnih dobara.....	100
3.5.3.7. Zaštita od elementarnih nepogoda i ratnih razaranja	104
3.5.3.8. Mjere zaštite od elementarnih nepogoda	104
3.5.3.9. Zaštita od minskih polja	106
3.5.4. Granice Parka prirode Hutovo blato	107

4. POPIS KORIŠTENE LITERATURE, TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA U DOKUMENTU..... 108

B / GRAFIČKI DIO

KARTOGRAFSKI PRIKAZI:

R.Br	NASLOV PRILOGA	MJERILO
1.	Osnovni koncept namjene i korištenja prostora	1:10.000
2.	Prometni infrastrukturni sustav	1:10.000
3.	Infrastrukturni sustavi <i>(elektroenergetska, telekomunikacije, vodovod i kanalizacija, komunalna infrastruktura)</i>	1:10.000
4.	Vode, vodne površine i vodno gospodarstvo	1:10.000
5.	Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora	1:10.000
6.	Sintezni prikaz korištenja prostora	1:10.000
7.	Površine za razvoj naselja i turističke infrastrukture:	1:2 500
7.1.	TZ Karaotok	1:2 500
7.2.	TZ Koščela	1:2 500
7.3.	Bjelojevići: TZ Londža, Derani, Kneževića Kuće i Goluže	1:2 500
7.4.	Bjelojevići: Ćore i Marića Kuće	1:2 500
7.5.	Bjelojevići: Ostrvo	1:2 500
7.6.	Bjelojevići: Stupišta	1:2 500
7.7.	Kruševo: Drijen	1:2 500
7.8.	Prebilovci: Loznica i Kuline	1:2 500
7.9.	Prebilovci: G. Prebilovci -Gričići,	1:2 500
7.10	Prebilovci: Rujevac, Djela i Mrvići	1:2 500
7.11.	Sjekose	1:2 500
7.12.	Sjekose: Sjekošćak	1:2 500
7.13.	Svitava	1:2 500

KARTOGRAMI:

R.Br	NASLOV PRILOGA	MJERILO
1.	Zone zaštite parka prirode	1:25.000
2.	Razgraničenje prema načinu korištenja prostora	1:25.000
3.	Sustav posjećivanja	1:25.000
4.	Područja sporta, rekreacije i ribolova	1:25.000

POPIS KORIŠTENIH KRATICA I AKRONIMA U TEKSTU

BiH	Bosna i Hercegovina
br.	broj
cca.	približno
CHE	crpna hidroelektrana
CHEČ	crpna hidroelektrana Čapljina
EU	Europska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovina
FZS	Federalni zavod za statistiku
g.	godina
GIS	geografski informacijski sustav
GP	građevinsko područje
ha	hektar
HEČ	hidroelektrana Čapljina
HNŽ/K	Hercegovačko-neretvanska županija/kanton
IUCN	International Union for Conservation of Nature (Međunarodni savez za očuvanje prirode)
j.	jezero
JKP	javno komunalno poduzeće
JP	javno poduzeće
k.	kanal
m.n.n	metara nad morem
N.N.	narodne novine
OUN	Organizacija ujedinjenih naroda
Plan	prostorni plan
PO	prostorna osnova
PP	prostorni plan
Park	park prirode Hutovo blato
PPHB	park prirode Hutovo Blato
r.	rijeka
RCUO	regionalni centar za upravljanje otpadom
RH	Republika Hrvatska
RS	Republika Srpska
Sl.n.	Službene novine
TS	transformatorska stanica
TZ	turistička zona
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu)

1. UVOD

Na 2. Sjednici Savjetodavne radne skupine za izradu Prostornog plana „Park prirode Hutovo blato“ održanoj 20. prosinca/decembra 2013. godine je zaključeno da se Prostorna osnova „Parka prirode Hutovo blato“ za razdoblje 2013.-2023. godina jednoglasno prihvaća, čime su ostvareni preduvjeti za izradu projekcije ovog Plana.

Prednacrt plana je dostavljen Nositelju pripreme plana u srpnju 2014. godine, nakon čega je provedena procedura usuglašavanja Prednacrt plana sa Savjetodavnom radnom skupinom. Skupština vlade HNŽ je na sjednici 09.03.2015. (N.N. HNŽ/K br. 2/15) donijela Zaključak o prihvaćanju Nacrta plana čime su stvoreni preduvjeti za provođenje Javne rasprave koja je provedena u travnju i svibnju 2015. godine. Dokumenti vezani uz navedenu proceduru izrade planske dokumentacije su priloženi u Knjizi priloga ovoga Plana.

Na XX sjednici Skupštine HNŽ/K održanoj 07.10.2016. godine je usvojen predmetni prostorni plan kao i Odluka o provođenju plana. Odluka o usvajanju prostornog plana područja posebnih obilježja za područje od značaja za HNŽ/K „Park prirode Hutovo Blato“ za razdoblje 2013.-2023. je objavljena u Narodne novine HNŽ/K br. 9/16 od 02.11.2016. godine.

Prostorna osnova ovog dokumenta je kompleksna i opsežna analitičko-dokumentacijska osnova i predstavlja temelj za izradu Plana. U Prostornoj osnovi je urađen snimak postojećeg stanja, analiza ranjivosti prostora, procjena stanja u okolišu, analiza mogućnosti i ograničenja u prostoru, te su na temelju stanja i analiza postavljeni opći i sektorski ciljevi prostornog razvoja i u konačnici je postavljena osnovna koncepcija razvoja.

Prostorni razvoj parka prirode Hutovo blato počiva na dva temeljna cilja:

1. Očuvanje biološke stabilnosti, ekološke raznolikosti i osobitosti područja Parka prirode;
2. Korištenje resursa sukladno mjerama zaštite i očuvanja Parka prirode.

Svi ostali ciljevi, aktivnosti i razvoj Parka su podređeni ova dva cilja.

Koncepcija razvoja parka prirode Hutovo blato počiva na načelima zaštite prirode i samoodrživosti parka.

S aspekta samoodrživosti parka prirode potrebno je razvijati djelatnosti koje će biti i ekonomski održive, gdje je razvoj turističke djelatnost, s pratećom infrastrukturom, osnovni alat za postizanje ovog cilja. Dakle, Park prirode je zapravo zona sukoba interesa između zaštite prirode i razvoja turizma.

Osnovna težnja koncepcije uređenja i korištenja Parka prirode jeste da kroz park prođe što veći broj posjetilaca, na veoma dobro organiziran način i da se posjetioci u Parku prirode, u područjima osjetljivih ekoloških sustava, visoko vrijednih prirodnih područja što kraće zadržavaju, dok se u ostalim područjima uz razvoj primjerene turističke infrastrukture mogu zadržati duže. To jeste, prilikom izrade osnovne projekcije razvoja Parka metodološki se pristupilo korištenju instrumenta *zoniranja* u cilju uređivanja korištenja zemljišnih i vodnih resursa Parka prirode Hutovo blato, a slijedom i zoniranjem aktivnosti posjetitelja, koje izravno proizlaze iz zoniranja prostora parka.

Planom su, sukladno *Zakonu o prostornom uređenju HNŽ/K* (N.N. HNŽ/K br. 4/04) i *Uredbi o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja* (Sl.n.FBiH br. 63/04 i 50/07) i Projektom zadatku definirani:

- Ciljevi prostornog razvoja,
- Projekcija demografskog razvoja,
- Projekcija namjene i načina korištenja prostora,

- Projekcija razvitka gospodarskih i društvenih djelatnosti,
- Projekcija razvoja infrastrukturnih sustava i
- Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora.

U prilogu dokumenta se nalazi *Katalog uspješnih graditeljskih intervencija*.

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Ciljevi prostornog razvoja se sukladno Zakonu, Uredbi i Metodologiji izrade prostornih planova preuzimaju iz usvojene Prostorne osnove, kao takvi su predstavljani u tekstu ispod.

2.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA

Opći ciljevi gospodarenja prostorom su oživotvorenje prvih strateških i europskih vrijednosti u zaštiti čovjeka i njegovog okruženja i očuvanje prostornih specifičnosti Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine, Hercegovačko-neretvanske županije/kantona i općina.

Znači Opći ciljevi su zajednički za sve prostorne obuhvate u kojima se odvija organizirani život ljudi, a normativno su regulirani nizom međunarodnih i državnih pravnih dokumenata kao što su:

2.1.1. Implementacija strateških državnih i međunarodnih konvencija

- Strategija razvoja BiH do 2015. godine;
- Milenijski razvojni ciljevi u BiH 2015., Izvještaj o humanitarnom razvoju, 2003. godina;
- Analiza aktualnog stanja i mogućnosti razvoja privrede HNŽ/K, 2009. godina;
- Studija ugroženosti – ranjivosti prostora HNŽ/K, 2009. godine;
- Konferencija OUN-a o okolišu i razvoju Rio De Janeiro 1992. godine (usvajanjem „Agende 21“);
- Zaključci konferencije u Aalborgu (operacionalizacija „Agende 21“) 1994. godine;
- Konferencija o stanovništvu i razvoju, Kairo 1995. godine;
- Konferencija Ujedinjenih Naroda o gradu (uspostavljanje Habitat Agende) u Istanbulu 1996. godine;
- Niz ostalih dokumenata koji određuju pravce razvoja šireg područja.

Međunarodni ugovori, konvencije i protokoli kojima je BiH pristupila ili izvršila ratifikaciju, a koji se odnose na prostor i njegovu zaštitu i čija primjena u funkciji uspostavljanja ciljeva je obvezujuća¹:

ZRAK

- Konvencija o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima, Ženeva, 1979. godine (stupila na snagu: 16.03.1986) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 11/86)
- Protokol uz Konvenciju o prekograničnom zagađivanju zraka na velikim udaljenostima iz 1979. godine, o dugoročnom financiranju programa suradnje za praćenje i procjene prekograničnog prijenosa zagađujućih tvari u zraku na velike daljine u Europi (EMEP), Ženeva, 1984. (stupio na snagu: 28.01.1988.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/87)
- Bečka konvencija o zaštiti ozonskog omotača, Beč, 1985. (stupila na snagu: 22.09.1988.) (Sl. list R BH 13/94, S. list SFRJ MU 1/90)

¹ Podaci su preuzeti s internet stranica Ministarstva zaštite okoliša i turizma, Federacije BiH.

- Montrealski protokol o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, Montreal, 16. septembar/rujan 1987. godine. Stupanje na snagu: 01.01.1989. godine (Sl. list SFRJ, MU 16/90)
- Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama, Rio de Janeiro, 1992. godine (stupila na snagu: 21.03.1994. godine) (Sl. glasnik BH 19/00).

PRIRODNO NASLJEĐE

- Međunarodna konvencija o zaštiti biljaka, Rim, 1951. godina (stupila na snagu: 03.04.1952.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 11/86)
- Konvencija (UN) o biološkoj raznolikosti, Rio de Janeiro, 1992. godine (stupila na snagu: 29.12.1993. godine) BiH pristupila 26.08.2002. godine, ratificirana 04.10.2002. godine
- Konvencija o močvarama od međunarodne važnosti, osobito kao stanište ptica močvarica, Ramsar 1971. nostrifikacija o sukcesiji 2001. godine
- Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine, Pariz, 1972. godine. Stupanje na snagu 17.01.1963.
- Međunarodna konvencija o zaštiti ptica, Pariz, 1950. godine. Stupila na snagu 17.01.1963. godine

VODA

- Konvencija o suradnji na zaštiti i održivoj upotrebi rijeke Dunav (Konvencija o zaštiti rijeke Dunav), Sofija 1994. godine; Predsjedništvo BiH na 64. sjednici održanoj 08.12.2004. godine, donijelo Odluku o ratifikaciji, koja je objavljena zajedno s tekstom Konvencije, u Sl. glasniku BiH – Međunarodni ugovori, 01/05 od 25.01.2005. godine
- Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, od 16.02.1976. godine, Barcelona. Stupanje na snagu: 1978. godine (Sl. list SFRJ MU, br 12/77)
- Protokol o zaštiti Mediterana od zagađivanja s kopna, Atena, 1980. (stupio na snagu: 17.06.1983.) Modificiran u Syrakusi (Italija) 1996. (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 1/90)
- Protokol o posebno zaštićenim područjima i biološkoj raznolikosti Mediterana, Monako, 1996. (stari naziv Protokol o posebno zaštićenim područjima Sredozemnog mora, Ženeva, 1982.) (stupio na snagu: 23.3.1986.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 9/85)
- Međunarodna konvencija o sprječavanju zagađivanja mora naftom, London, 1954. (stupila na snagu: 26.07.1958.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/85) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 60/73, 53/74)
- Međunarodna konvencija o zaštiti od zagađivanja s brodova, London, 1973. (stupila na snagu: 02.10.1983.) (Sl. list R BH 13/94, Sl. list SFRJ MU 2/85).
- Direktiva o vodama 2000/60/EC, Europski parlament i vijeće od 23. listopada 2000. godine

OTPAD

- Bazelska konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju, Bazel, 22.03.1989. (stupila na snagu: 05.05.1992.) (Sl. glasnik BH 31/00)
- Dopuna Bazelske konvencija o nadzoru prekograničnog prometa opasnog otpada i njegovom odlaganju, Brisel, 1997.

TLO

- Konvencija UN o suzbijanju dezertifikacije u zemljama pogođenim jakim sušama i /ili dezertifikacijom, posebno u Africi, Pariz 14.10.1994. godine. Stupanje na snagu:

26.12.1996. godine (BiH pristupila 26.08.2002. godine, ratificirana 04.10.2002.godine, Sl. glasnik BiH 12/02).

2.1.2. Racionalno korištenje prostora i zaštita prirode i okoliša

Primjenom propisanih principa pri planiranju i korištenju prostora, te razvojem društvenih odnosa okrenutih čovjeku, kao glavnom čimbeniku u procesu razvoja društva osigurat će se uvjeti za održiv razvoj i povećanje životnog standarda uz istovremeno racionalno korištenje prostora. U tom smislu je potrebno izdvojiti građevinsko zemljište, zadržavati naselja u postojećim granicama i izbjegavati njihovo usitnjavanje te štiti kvalitetne poljoprivredne i šumske površine. Izvorišta pitke vode je potrebno posebno štiti, kao i riječne i jezerske ekosustave te biljne i životinjske zajednice i njihova staništa. Racionalnim i odgovornim odabirom prostora za izgradnju turističkih kapaciteta potrebno je postići uravnotežen odnos ovih površina prema prirodnom krajoliku i zdravom okruženju.

2.1.3. Načela održivog razvitka

Održivi razvoj predstavlja takav razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnje generacije, a da pri tom ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.

Osnovu održivog razvoja društva sačinjavaju: sloboda i pravo ljudi da odlučuju o razvoju, obveza vlasti da potiče inicijative i inventivnost građana te da osigurava uvjete za njihovo obrazovanje i usavršavanje, održivo korištenje prirodnih resursa uz istodobno očuvanje prirodnih vrijednosti, brigu o budućim naraštajima i sl. Dakle, potrebno je osigurati takve uvjete kojim će se provoditi stalna briga o čovjeku i njegovoj reprodukciji, odnosno o zadovoljenju njegovih fizičkih i intelektualnih potreba u zdravom okruženju i potpunom suglasju s prirodom. Zbog toga je nužno pronaći izbalansiran odnos između proizvodnje primjerene potrebama ljudi, odnosno njihovog kvalitetnog života i razvoja, a da se pri tom spriječi iscrpljivanje prirodnih resursa uslijed neopravdanog rasta fizičkog opsega proizvodnje. Također je potrebno utvrditi zakonske i normativne okvire kojima će se osigurati dugoročan razvoj i kvalitetan život uz racionalno i održivo korištenje prirodnih bogatstava. Poticaje u obliku tehnološkog razvoja potrebno je normativno regulirati na način da je obvezno saniranje prostora i poštivanje zaštitnih mjera. Gradnju na nestabilnim površinama (klizištima i odronima) potrebno je zabraniti, a potom pristupiti pošumljavanju i sličnim mjerama sanacije ovih površina. Jedan od vrlo važnih aspekata budućeg razvoja je i osiguranje dovoljnih količina pitke vode, za čiju kvalitetu je, između ostalih, bitan i kvalitetan rad komunalnih službi, stoga je odvođenje i kvalitetno zbrinjavanje tečnog i krutog otpada važan preduvjet održivog razvoja. Zaštita okoliša uz očuvanje prirodnog i kulturnog naslijeđa trebaju biti načela budućih generacija.

2.2. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVITKA

2.2.1. Osnovni ciljevi

U skladu sa Zakonom o prostornom uređenju HNŽ/K temeljni dokument za zaštitu, organizaciju i uređenje prostora parka prirode je prostorni plan područja posebnih obilježja, kao razvojni prostorni planski dokument kojim se uređuju međusobni odnosi i interesi korisnika u prostoru parka prirode s odnosima i interesima šire zajednice. Prostorni plan treba:

- Počivati na načelima zaštite prirode;
- Uvažiti zajednička obilježja i osobitost područja parka, prirodnu cjelovitost, ekološku osjetljivost, razvijenost i ograničenja infrastrukture, turističku atraktivnost i druge

značajke pojedinih područja kao osnovu za utvrđivanje zajedničkih kriterija korištenja prostora i razmještaja djelatnosti;

- Biti utemeljen na procjenama mogućeg opterećenja korištenja prostora te se pozitivno odrediti prema zaštiti prostora, kako nadzemnog tako i podvodnog dijela;
- Osigurati zaštitu vrijednosti prostora Parka prirode Hutovo blato i prihvatljiv način korištenja prostora kako vlasnika tako i posjetitelja, te odrediti nužne postupke za uvođenje kontroliranog sustava posjećivanja;
- Odrediti se prema biološkoj raznolikosti (flore i faune) u skladu s potpisanim konvencijama.

Ciljevi uređenja prostora Parka prirode Hutovo blato su sljedeći:

1. Očuvati biološku stabilnost, ekološku raznolikost i osobitost područja Parka prirode

U sklopu ovog općeg cilja utvrđuju se sljedeći posebni ciljevi:

- Utvrditi i pratiti stanje i promjene ekološkog sustava Parka prirode;
- Održavati primjereni vodni režim kao prirodno obilježje od presudnog značaja za očuvanje Parka prirode;
- Zaštititi autohtonu vegetaciju te krajobrazne i ekološke vrijednosti šuma i poljoprivrednog zemljišta;
- Osigurati uvjete za očuvanje i razvoj povoljnog statusa vrsta koje nastanjuju ili se zadržavaju na području Parka.

2. Koristiti resurse sukladno mjerama zaštite i očuvanja Parka prirode

U sklopu ovog općeg cilja utvrđuju se sljedeći posebni ciljevi:

- Prilagoditi intenzitet posjećivanja kapacitetu prostora utvrđenom na temelju uvjeta zaštite i očuvanja Parka;
- Povezati Park prirode i okolni prostor u gospodarskom i prometnim smislu;
- Koristiti okolni ruralni prostor izvan Parka prirode za potrebe posjetitelja, osobito za sadržaje koje zbog zaštite Parka prirode nije moguće smjestiti u okviru njegovih granica;
- Usmjeravati posjetitelje na cjelokupno područje Parka prirode intenzivnijim uključivanjem u programe posjećivanja;
- Obnoviti i revitalizirati kulturna dobra i uključiti ih u programe posjećivanja;
- Obnoviti i revitalizirati postojeća naselja i koristiti ih za djelatnosti koje su usmjerene na istraživanje, održavanje i zaštitu Parka prirode i pružanje usluga posjetiteljima, te ukloniti građevine kojima se narušavaju vrijednosti Parka prirode
- Koristiti poljoprivredno zemljište na način usklađivanja gospodarenja s uvjetima zaštite životinjskog i biljnog svijeta Parka prirode;
- Usklađivati razvoj lovnog turizma i ribničarstva s uvjetima zaštite životinjskog svijeta Parka prirode;

- Uključiti lokalnu zajednicu u programe gospodarenja i posjećivanja Parka prirode;
- Koristiti resurse na tradicijski način uz uključivanje autohtonog stanovništva.

2.2.2. Sektorski ciljevi

Građevinsko zemljište

- Kontrolirati budući razvoj naselja i ne dozvoliti povećanje građevinskih područja (građevinskog zemljišta, kako za stambenu tako i za turističko-poslovnu namjenu). Zatečene građevinske objekte povećanjem njihove kvalitete uklopiti u identitet krajolika;
- Strogo provoditi mjere kojima se osigurava kontrolirano korištenje zemljišta sukladno planiranim zonama zaštite, kao i utvrđenoj namjeni površina;
- Površine za turističke smještajne kapacitet zaustaviti na sadašnjem nivou veličine građevinskog zemljišta (područje Karaotoka);
- Aktivirati postojeća naselja unutar granica Parka prirode u zatečenim gabaritima i formama za pružanje eko-etno usluga i eko proizvodnje;
- Osigurati infrastrukturu i lokaciju za zadovoljenje potreba posjetitelja i to biciklističke staze, parkovne površine, smještaj, sport i rekreaciju.

Šumsko zemljište

- Koristiti šume na način usklađivanja gospodarenja s uvjetima zaštite životinjskog svijeta Parka prirode.

Poljoprivredno zemljište

Najprije je potrebno donijeti pravilnik o zaštiti tla i vode od onečišćenja a u njemu računati da bi se na cijelom području sliva trebalo precizno regulirati ili zabraniti :

- Korištenje svih oblika dušičnih gnojiva;
- Eksploataciju treseta;
- Primjenu sredstava za zaštitu bilja koja ostavljaju rezidue u tlu, napose primjenu atrazinskih preparata;
- U uzgoju kukuruza dopustiti primjenu pesticida samo prskanjem u trake, zbog smanjenja utroška sredstava za zaštitu bilja;
- Obavezno je dodatno osiguranje kanalizacijskih odvoda iz domaćinstva i gospodarskih poduzeća, ukoliko po kakvoći nisu dosta sigurni;
- Zabraniti upotrebu komposta od gradskog smeća i gradskog mulja, osim onog koji je proizveden u biološkim uređajima za proizvodnju komposta;
- Držanje stoke bez dovoljno prostora za sigurno odlaganje stajskog gnojiva (najmanje za pet mjeseci stajskog držanja).

U interesu stvaranja osnove za dugoročno ekološki, gospodarski i socijalno-politički održivo gospodarenje ovim, ponavljamo; osjetljivim i ranjivim prostorom, i ugodan život u njemu u obje susjedne države, kao nužne korake predlaže se:

- Znanstveno provjerenim metodama izvršiti inventarizaciju stanja tala, napose sadržaja svih ekološki relevantnih tvari, od biljnih hranjiva i soli u tlima izloženim zasljanjivanju, do teških kovina, policikličkih aromatskih ugljikovodika, ostataka pesticida, petrokemikalija, radionukleida;
- Na reprezentativnim - tipičnim lokalitetima na području sliva, utemeljiti postaje za trajno motrenje – nadzor promjena stanja u tlu – sadržaja, godišnjeg kretanja i bilance svih

ekološki relevantnih tvari nabrojanih u prethodnoj točki. Postaja uključuje ugradnju lizimetra u tlo, i mjerenje ispiranja svih tvari u vode. Posebno se prati količina tih tvari unesena gnojdbom i iznesena prinosom u uobičajenom gospodarenju, zatim mjeri količina koja pada na tlo kao suha i mokra depozicija. Tek tako, „oboružani“ relevantnim podacima o stanju i promjenama u ekosustavu, u ovom, vrlo ranjivom i osjetljivom, a još uvijek (ali ne zauvijek) očuvanom i atraktivnom prostoru može se; najprije ocijeniti valjanost i prihvatljivost aktualnog gospodarenja, a na temelju toga odgovorno mijenjati neprihvatljivo i usmjeravati na gospodarski, ekološki i socijalno održivo gospodarenje.

Gospodarstvo

- Uspostaviti „brend“ *Parka prirode Hutovo blato*;
- Povećati broj posjeta različitih ciljnih skupina;
- Razvijati sportsko rekreacijski ribolov na tradicionalan način;
- Fokusirajući turističku ponudu na foto safari, promatranje ptica, prstenovanje, športsko rekreacijske aktivnosti, edukacijsko obrazovne programe, radionice, stručni i znanstvene kongrese i sl.;
- Održavati i razvijati ribničarstvo zbog očuvanja ravnoteže ekosustava;
- Koristiti i čuvati šume kao prirodna staništa flore i faune;
- Obnoviti poljoprivredu uvođenjem proizvodnje tradicionalnih i ekoloških proizvoda.

Promet

- Povezati Park prirode s okolnim prostorima, posebno jače povezivanje s Općinom Stolac;
- Čvorišta planiranih autocesta (AC na koridoru Vc i Jadransko-Jonska AC) trebaju osigurati povoljnu mogućnost dolaska posjetitelja i dobru prostornu poziciju parka bez ugrožavanja Parka;
- Vodnu ustavu na Svitavi rekonstruirati i osigurati njeno korištenje za pješački i biciklistički prijelaz;
- Osigurati izmještanje planirane trase Čapljinica-Nikšić željeznice iz Prijelazne zone;
- Planirati cjelokupan prometno-turistički i informacijski povezani sustav: cestovni, pješački, plovni, biciklistički i sl.

Vodnogospodarski sustav

- Održati optimalno vodni režim u cilju održivosti cijelog ekosustava;
- Poduzeti sve mjere zaštita izvorišta;
- Sva naselja unutar Parka prirode trebaju imati organizirani sustav vodoopskrbe. Lokalne vodovode je potrebno staviti pod nadzor, a izvorišta zaštititi od eventualnih zagađenja.
- Sva naselja i građevine unutar granica Parka prirode trebaju propisno zbrinjavati otpadne vode. U naseljima je potrebno izraditi kanalizacijske sustave s uređajima za pročišćavanje otpadnih vode, koji prije upuštanja u prirodu otpadne vode moraju dovesti na odgovarajući nivo. Za pojedinačne objekte van građevnog područja naselja i tamo gdje je neracionalno graditi kanalizacijski sustav, za odlaganje otpadnih voda potrebno je koristiti propisno izgrađene septičke jame koje je potrebno redovito prazniti na za to predviđenim mjestima.

- Zagađivanje kemijskim sredstvima i preparatima koji se koriste u poljoprivrednoj proizvodnji svesti na najmanju moguću mjeru forsiranjem ekološke proizvodnje.
- Čišćenje i održavanje jezera, protočnosti kanala i vodotoka može se izvoditi radi očuvanja prirodnog vodnog režima Parka prirode, uz uvjet zaštite prirode. Upuštanje vode lošije kvalitete na području Parka prirode potrebno je strogo zabraniti, a posebno onečišćenje industrijskom vodom i vodom iz kućanstava.
- Za postojeće objekte hidromeliorizacijskog sustava potrebno je, nakon čišćenja kanala napraviti snimanje u cilju sagledavanja stvarnog stanja, te kroz studijske stručne analize, za objekte kojima je potrebno, napraviti prijedlog poboljšanja, odnosno rekonstrukcije.
- Za izvođenje hidromelioracijskih radova ili zahvata potrebno je izraditi studiju opravdanosti, kako bi se utvrdilo da li isti štete vodnom režimu ili kretanju i mriještenju ribe. Ukoliko se mjerenjima dokaže kako isti utječu na vodni režim i/ili biljni i životinjski svijet, potrebno ih je zabraniti. Ukoliko se mogu obavljati, potrebno ih je provoditi uz obavezno poštivanje zaštite okoliša, odnosno uvjete nadležnog ministarstva.

Infrastruktura

- Svim objektima Parka prirode osigurati okolišno prihvatljivu fizičku infrastrukturu;
- Osigurati cjelokupnu infrastrukturu za sustav nadzora i rendžerske službe;
- Osigurati objekte i infrastrukturu za aktiviranje sustava znanstvenog istraživanja, proučavanja i kontrole ekosustava.

Zaštita kulturno – povijesnih dobara

- Evidentiranje i dokumentiranje svih lokaliteta kulturno povijesnog naslijeđa;
- Cjelovita zaštita i upravljanje lokalitetima i objektima kulturno povijesne baštine;
- Adekvatno postupanje u slučaju otkrivanja novih arheoloških lokaliteta;
- Osigurati bazu za korištenje i prezentaciju kulturno-povijesnih spomenika kao i nematerijalne kulturne baštine.

Ostali ciljevi

- Uspostava potrebne infrastrukture i provođenje preventivnih mjera zaštite od požara.

3. PROJEKCIJA PROSTORNOG RAZVOJA

3.1. DEMOGRAFSKI RAZVOJ

3.1.1. Djelovanje na demografska kretanja

Budući da je prostor Parka prirode Hutovo blato slabo naseljen, a korist od parka i utjecaj na njega imaju svi stanovnici općina u kojima se park nalazi obuhvat demografije u ovom planu bazirat će se na podacima općina Čapljina i Stolac u kojima se ovaj park nalazi. Budući da su ove općine u izravnoj ekonomskoj, ekološkoj i društvenoj vezi s parkom prirode, a sam park skoro da i nema stanovnika, prirodno je da se razmotri neposredna blizina parka pri sagledavanju demografskih utjecaja na njega.

Ekonomija poznaje dvije vrste demografskih kretanja, prirodno i mehaničko. Pod prirodnim demografskim kretanjima podrazumijevamo stopu nataliteta, stopu mortaliteta, prirodnog prirasta dok pod mehaničkim demografskim kretanjima podrazumijevamo migracijska kretanja stanovništva na nekom području.

Kako bi se stanovništvo zadržalo na određenom području, odnosno kako bi imalo pozitivan prirodni prirast i migracijski saldo ono mora zadovoljiti svoje osnovne potrebe.

Potrebe se prema svojoj važnosti za opstanak čovjeka dijele na:

1. Egzistencijalne ili fiziološke – hrana, voda, odjeća, smještaj, lijekovi, itd.;
2. Društvene potrebe su potrebe za sigurnošću, kontaktom, obrazovanjem, zdravstvenom njegom itd. i
3. Luksuzne potrebe se zadovoljavaju svim proizvodima ili uslugama koji se u danom trenutku i u okviru stupnja razvoja pojedinog društva smatraju luksuzom (pojedine potrebe su se prema tome iz prijašnjih luksuznih postupno pretvorile u društvene ili obrnuto).

Plaća i dohoci od kapitala su osnovni prihodi kojim stanovništvo zadovoljava svoje egzistencijalne potrebe. Pod plaćom se podrazumijevaju svi dohoci koje stanovništvo prima na temelju svog rada, dok su dohoci od kapitala su svi novčani i drugi primici od imovine koju stanovništvo posjeduje. Kako bi ovi dohoci bili dovoljno visoki za zadovoljavanje egzistencijalnih potreba, gospodarstvo područja na kojem stanovništvo živi mora biti dovoljno razvijeno.

Društvene potrebe stanovništva u trenutnom državnom uređenju FBiH zadovoljava država. Bez obzira dali se neke društvene potrebe kao što su pravna sigurnost, obrazovni sustav ili zdravstvena njega financiraju iz budžeta Federacije ili budžeta županija, društvene potrebe stanovništva moraju biti zadovoljene u dovoljnoj mjeri kako bi stanovništvo ostalo na određenom području.

Luksuzne potrebe stanovništva zadovoljavaju pojedinci od svih svojih novčanih viškova koje ne izdvajaju za egzistencijalne potrebe. Važno je napomenuti da stanovništvo svoje viškove može ulagati i u kapitalna dobra od kojih očekuje buduće koristi.

3.1.2. Projekcija broja stanovnika

3.1.2.1. Procjena broja stanovnika općine Čapljina

Prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku u općini Čapljina je 2008. godine živjelo 23.433 stanovnika, što je prema popisu iz 1991. godine kada je u Čapljini živjelo 27.882 stanovnika, manje za 4.449 (15,96%) stanovnika. Prema procjenama stanovništva FZS-a za 2013. godinu u Čapljini je živjelo 22.661 stanovnik, što je u odnosu na popis stanovništva iz 1991. godine manje za 5.221 (18,73%) stanovnika.

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva FZS-a iz 2013. godine u općini Čapljina danas živi 28.122 stanovnika, što je prema popisu stanovništva iz 1991. godine više za 300 stanovnika. Budući da se procjene stanovništva rade po formuli:

$$\text{procjenjeni broj stanovnika} = \text{posljednji popis stanovništva} + \text{rođeni} - \text{umrli} + \text{doseljeno stanovništvo} - \text{odseljeno stanovništvo}$$

Procjene stanovništva ne možemo gledati kao čistu statističku pogrešku. Iz statističkih procjena je vidljivo da je Čapljina u razdoblju od 2001 do 2013. godine imala zbroj migracijskog salda i prirodnog prirasta od 3.929 stanovnika.

Prema podacima zavoda općina Čapljina je u razdoblju od 2001. do 2012. godine imala broj živorođene djece i umrlih osoba kako je prikazano u sljedećoj tablici

Tablica 1. Broj rođenih, umrlih i prirodni priraštaj stanovništva u općini Čapljina u razdoblju između 2001-2012. godine

Godina	Čapljina						Prirodni priraštaj
	Rođenja			Umrli			
	Živorodeni	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	
2001	207	113	94	195	109	86	12
2002	200	95	105	202	113	89	-2
2003	238	135	103	255	137	118	-17
2004	198	94	104	200	99	101	-2
2005	196	103	93	290	150	140	-94
2006	197	109	88	249	135	114	-52
2007	136	77	59	280	139	141	-144
2008	163	79	84	250	129	121	-87
2009	161	77	84	289	157	132	-128
2010	178	92	86	307	161	146	-129
2011	150	69	81	294	158	136	-144
2012	163	85	78	331	178	153	-168
Ukupno	2.187	1.128	1.059	3.142	1.665	1.477	-955

Izvor: Demografski bilteni Federalnog zavoda za statistiku BiH u razdoblju od 2001-2012. godine

Iz tablice 1. možemo vidjeti da je u razdoblju od 12 godina u općini Čapljina prema matičnim knjigama rođenih rođeno ukupno 2.187 djece, od čega 1.128 (51,58%) dječaka i 1.059 (48,48%) djevojčica. U istom razdoblju prema matičnim knjigama umrlih, umrlo je 3.142 stanovnika od čega

1.665 (52,99%) muškaraca i 1.477 (47,01%) žena. Prema demografskim podacima, u razdoblju od 12 godina, ukupni prirodni prirast stanovništva je iznosio -955 stanovnika, odnosno -3,40% u odnosu na popis iz 2013. godine.

Regresijskom analizom varijable prirodnog priraštaja iz prethodne tablice dolazimo do sljedećih zaključaka:

Tablica 2. Regresijska analiza, općina Čapljina

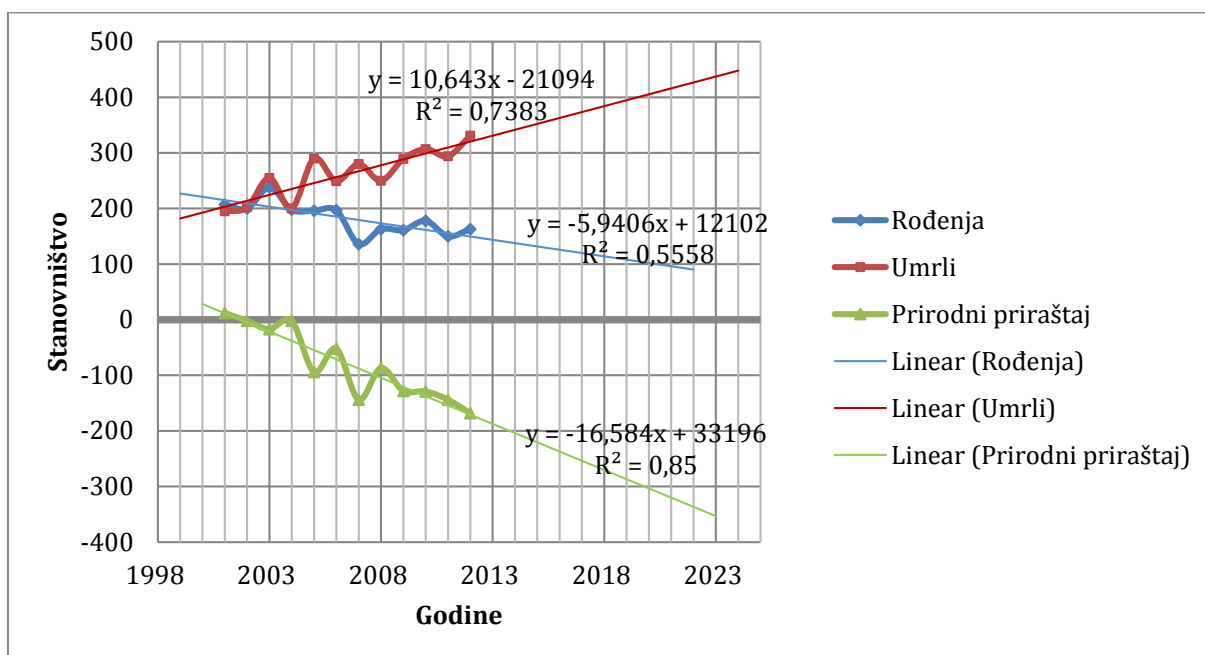
Regresijska analiza	
Multiple R	0,9219565
R kvadrat	0,8500038
Prilagođeni R kvadrat	0,8350042
Standardna pogreška	26,344183
Promatranja	12

ANOVA					
	ss	Zbroj kvadrata	Sredina kvadrata	F- omjer	Prob>F
Protumačeno	1	39328,75699	39328,76	56,66837	1,998E-05
Neprotumačeno	10	6940,159674	694,016		
Ukupno	11	46268,91667			

	Koeficijenti	Standardna pogreška	t Stat	P-vrijed	Donjih 95%	Gornjih 95%
Odsjek	33196,044	4420,34859	7,509825	2,04E-05	23346,894	43045,19468
X varijabla 1	-16,583916	2,203011238	-7,52784	2E-05	-21,49253	-11,6753011

Iz regresijske analize dolazimo do procjene prirodnog priraštaja stanovništva općine Čapljina koja je prikazana u grafu:

Grafikon 1. Linearni model - Prognoza apsolutne stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za razdoblje od 2013.-2023. godine za općinu Čapljina

Prema formuli linearnog trenda za prirodni prirast $y = -16,58X + 33196$ gdje je varijabla y broj stanovnika, a varijabla x godina, koja je u grafikonu označena zelenom bojom, moguće je izračunati prirodni prirast stanovništva za svaku od sljedećih godina.

Tablica 3. Izračun procjene prirodnog prirasta prema linearnom modelu za općinu Čapljina

Godina	Procjena prirodnog prirasta prema linearnom trendu
2013	-187
2014	-204
2015	-221
2016	-237
2017	-254
2018	-270
2019	-287
2020	-304
2021	-320
2022	-337
2023	-353
Ukupno	-2.974

Iz linearnog modela prirodnog prirasta, možemo procijeniti da će do 2023. godine općina Čapljina zbog pada broja rođenog i rasta broja umrlog stanovništva izgubiti 2.974 stanovnika.

Prema podacima zavoda općina Čapljina je u razdoblju od 2009. do 2013. godine imala doseljenog i odseljenog stanovništva kako je prikazano u tablici 4.

Tablica 4. Migracije stanovništva na području općine Čapljina od 2009. do 2013. godine

Općina Čapljina			
Godina	Doseljeni	Odseljeni	Saldo
2009	216	242	-26
2010	229	208	21
2011	197	191	6
2012	208	210	-2
2013	231	339	-108
UKUPNO	1.081	1.190	-109

Izvor: Priopćenja Federalnog zavoda za statistiku o migracijama stanovništva

Na osnovu podataka iz predhodne tablice možemo vidjeti da je u proteklih pet godina, od 2009. do 2013. godine u općinu Čapljina doselilo 1081 stanovnik, a odselio 1190 stanovnika. Prema tome, migracijski saldo je negativan i za proteklih pet godina iznosi 109 stanovnika. Na osnovu podataka iz tablice, napravljena je regresijska analiza migracijskog salda općine Čapljina.

Tablica 5. Regresijska analiza, općina Čapljina

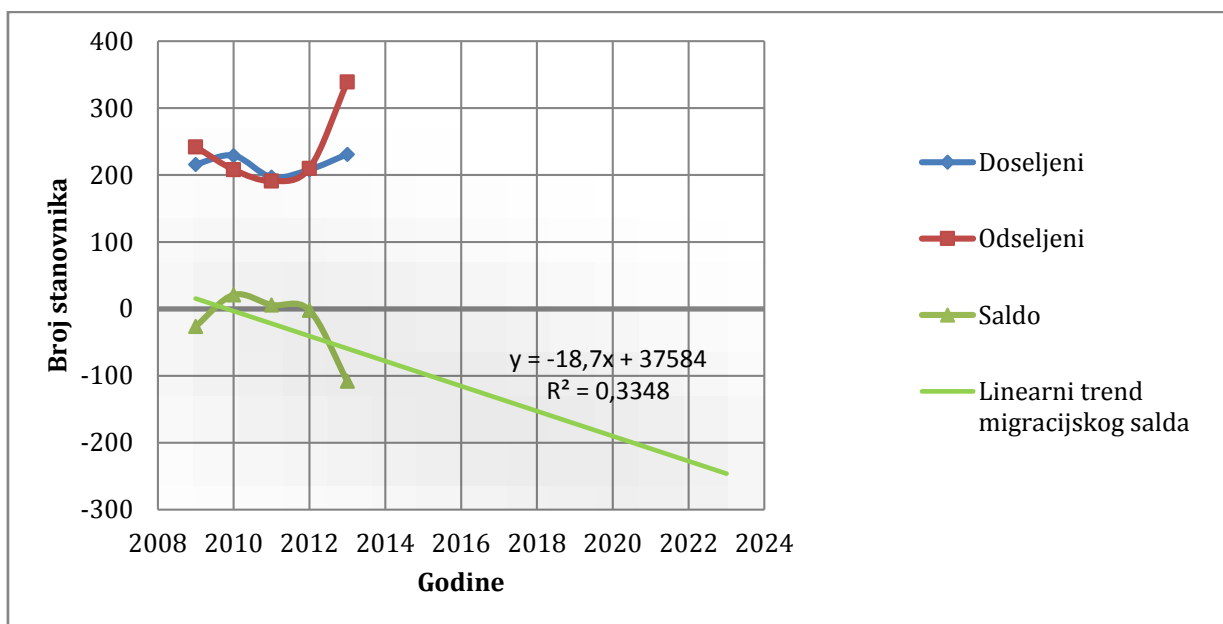
Regresijska analiza	
Multiple R	0,57861747
R kvadrat	0,334798177
Prilagođeni R kvadrat	0,113064236
Standardna pogreška	48,12449134
Promatranja	5

ANOVA					
	ss	Zbroj kvadrata	Sredina kvadrata	F- omjer	Prob>F
Protumačeno	1	3496,9	3496,9	1,509909469	0,306751356
Neprotumačeno	3	6947,9	2315,966667		
Ukupno	4	10444,8			

	Koeficijenti	Standardna pogreška	t Stat	P-vrijed	Donjih 95%	Gornjih 95%
Odsjek	37583,9	30604,00965	1,228071107	0,306983249	-59811,71741	134979,5174
X varijabla 1	-18,7	15,21830039	-1,228783736	0,306751356	-67,13142383	29,73142383

Iz regresijske analize dolazimo do procjene migracijskog salda stanovništva općine Čapljina koja je prikazana u grafikonu 2. ispod.

Grafikon 2. Procjena migracijskog salda općine Čapljina u razdoblju od 2014. do 2014.

Budući da FZS ima podatke o migracijama u općini Čapljina samo za posljednjih pet godina, te da imamo jedan netipični podatak za 2013. godinu kada je migracijski saldo iznosio -108 stanovnika, ne možemo pretpostaviti da je ovaj model procjene migracijskog salda reprezentativan. Još jedan dokaz o nepouzdanosti modela je koeficijent linearne korelacije koji u regresijskoj analizi ovog modela iznosi -0,57861747. Ako iz skupa migracijskog salda izuzmemo 2013. godinu možemo zaključiti da je migracijski saldo od 2009. do 2012. godine bio jednak 0.

Tablica 6. Procjena migracijskog salda stanovništva općine Čapljina u razdoblju od 2014. do 2023. godine

Godina	Procjena migracijskog salda
2014	-78
2015	-97
2016	-115
2017	-134
2018	-153
2019	-171
2020	-190
2021	-209
2022	-228
2023	-246
Ukupno	-1.620

Ukoliko u obzir uzmemo sve migracijske podatke kao relevantne dane u tabeli 3, možemo zaključiti da je ukupni migracijski saldo općine Čapljina za razdoblje od 2014. do 2023. godine - 1.620.

Prema linearnim modelima procjenjivanja prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva može se po formuli procjene broja stanovnika izračunati broj stanovnika u općini Čapljina 2023. godine.

Uzimajući u obzir formulu:

$$\text{„procijenjeni broj stanovnika} = \text{posljednji popis stanovništva} + \text{prirodni prirast} + \text{migracijski saldo}”$$

slijedi da je procijenjeni broj stanovnika = $28.182 - 2.974 - 1.620 = 23.588$.

Uz pretpostavku da će u sljedećih 10 godina migracijski saldo biti 0, možemo zaključiti da će **procijenjeni broj stanovnika** biti 25.208.

3.1.2.2. Procjena broja stanovnika općine Stolac

Prema procjenama Federalnog zavoda za statistiku u općini Stolac je 2008. godine živjelo 13.308 stanovnika, što je prema popisu iz 1991. godine kada je u Stocu živjelo 18.681 stanovnik, manje za 5.373(28,76%) stanovnika. Prema procjenama stanovništva FZS-a za 2013. godinu u Stocu je živjelo 13.007 stanovnika, što je u odnosu na popis stanovništva iz 1991. godine manje za 5.674 (30,37%) stanovnika.

Prema preliminarnim rezultatima popisa stanovništva FZS-a iz 2013. godine u općini Stolac danas živi 14.889 stanovnika, što je prema popisu stanovništva iz 1991. godine manje za 3.792 stanovnika. Procjene za općinu Stolac proteklih godina nisu bile pogrešne za općinu Stolac koliko za općinu Čapljina, pa možemo reći da su prikazivale stvarno stanje stanovništva u datom trenutku. Procjena iz 2013. godine je bila pogrešna za 1.882 stanovnika.

Prema podacima FZS-a općina Stolac je u razdoblju od 2001. do 2012. godine imala broj živorođene djece i umrlih osoba kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 7. Broj rođenih, umrlih i prirodni priraštaj stanovništva u općini Stolac u razdoblju između 2001-2012. godine

Godina	Stolac						Prirodni priraštaj
	Rođenja			Umrli			
	Živorodeni	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	
2001	80	38	42	69	36	33	11
2002	103	44	59	84	45	39	19
2003	113	55	58	106	55	51	7
2004	96	59	37	112	61	51	-16
2005	100	52	48	117	67	50	-17
2006	75	36	39	98	41	57	-23
2007	77	37	40	104	65	39	-27
2008	84	44	40	135	72	63	-51
2009	79	35	44	120	68	52	-41
2010	111	52	59	124	68	56	-13
2011	73	40	33	122	67	55	-49
2012	105	53	52	131	70	61	-26
Ukupno	1096	545	551	1322	715	607	-226

Izvor: Demografski bilteni Federalnog zavoda za statistiku BiH u razdoblju od 2001-2012. godine

Iz tablice možemo vidjeti da je u razdoblju od 12 godina u općini Stolac prema matičnim knjigama rođenih rođeno ukupno 1.096 djece, od čega 545 (49,73%) dječaka i 551 (50,27%) djevojčica . U istom razdoblju prema matičnim knjigama umrlih, umrlo je 1.322 stanovnika od čega 715 (54,08%) muškaraca i 607 (45,92%) žena. Prema demografskim podacima, u razdoblju od 12 godina, ukupni prirodni prirast stanovništva je iznosio -226 stanovnika, odnosno -1,52% u odnosu na popis iz 2013. godine.

Regresijskom analizom varijable prirodnog priraštaja iz prethodne tablice dolazimo do sljedećih zaključaka:

Tablica 8. Regresijska analiza migracijskog salda općine Čapljina

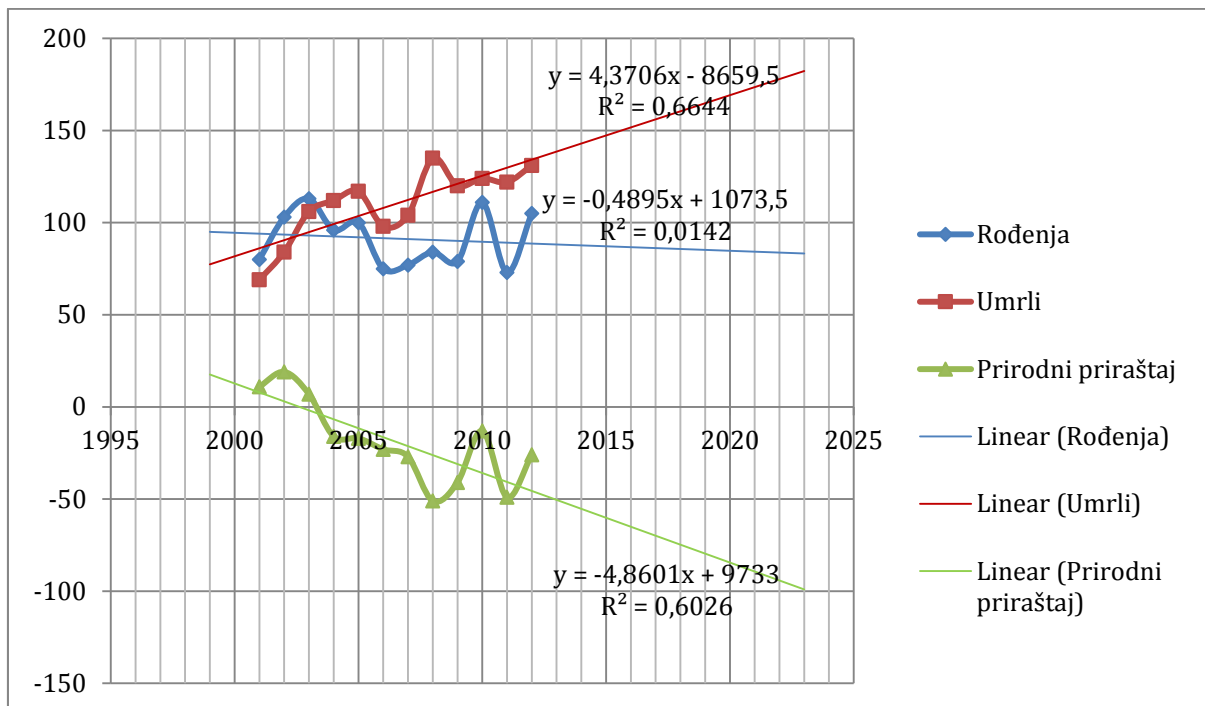
Regresijska analiza	
Multiple R	0,776253
R kvadrat	0,602568
Prilagođeni R kvadrat	0,562825
Standardna pogreška	14,92605
Promatranja	12

ANOVA					
	ss	Zbroj kvadrata	Sredina kvadrata	F- omjer	Prob>F
Protumačeno	1	3377,797	3377,797	15,16156	0,002991
Neprotumačeno	10	2227,869	222,7869		
Ukupno	11	5605,667			

	Koeficijenti	Standardna pogreška	t Stat	P-vrijed	Donjih 95%	Gornjih 95%
Odsjek	9733,037	2504,475	3,886259	0,003028	4152,72	15313,35
X varijabla 1	-4,86014	1,248179	-3,89378	0,002991	-7,64126	-2,07902

Iz regresijske analize dolazimo do procjene prirodnog priraštaja stanovništva općine Čapljina koja je prikazana u grafu

Grafikon 3. Linearni model - Prognoza apsolutne stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za razdoblje od 2013.-2023. godine za općinu Stolac

Prema formuli linearnog trenda za prirodni prirast $y = -4,860X + 9733$ gdje je varijabla y broj stanovnika, a varijabla x godina, koja je u grafikonu označena zelenom bojom, moguće je izračunati prirodni prirast stanovništva za svaku od sljedećih godina.

Tablica 9. Izračun procjene prirodnog prirasta prema linearnom modelu za općinu Stolac

Godina	procjena prirodnog prirasta prema linearnom trendu
2013	-50
2014	-55
2015	-60
2016	-65
2017	-70
2018	-75
2019	-80
2020	-84
2021	-89
2022	-94
2023	-99
Ukupno	-822

Iz linearnog modela prirodnog prirasta, možemo procijeniti da će do 2023. godine općina Stolac zbog pada broja rođenog i rasta broja umrlog stanovništva izgubiti 822 stanovnika.

Prema podacima FZS-a općina Stolac je u razdoblju od 2009. do 2013. godine imala doseljenog i odseljenog stanovništva kako je prikazano u tablici

Tablica 10. Stanovništva na području općine Stolac od 2009. do 2013. godine

Godina	Općina Stolac		
	Doseljeni	Odseljeni	Saldo
2009	120	185	-65
2010	78	165	-87
2011	76	99	-23
2012	118	101	17
2013	99	152	-53
UKUPNO	491	702	-211

Izvor: Priopćenja FZS o migracijama stanovništva

Na osnovu podataka iz predhodne tablice možemo vidjeti da je u proteklih pet godina, od 2009. do 2013. godine u općinu Stolac doselilo 491 stanovnik, a odselilo 702 stanovnika. Prema tome, migracijski saldo je negativan i za proteklih pet godina iznosi 209 stanovnika. Na osnovu podataka iz tablice, napravljena je regresijska analiza migracijskog salda općine Stolac.

Tablica 11. Regresijska analiza migracijskog salda općine Stolac

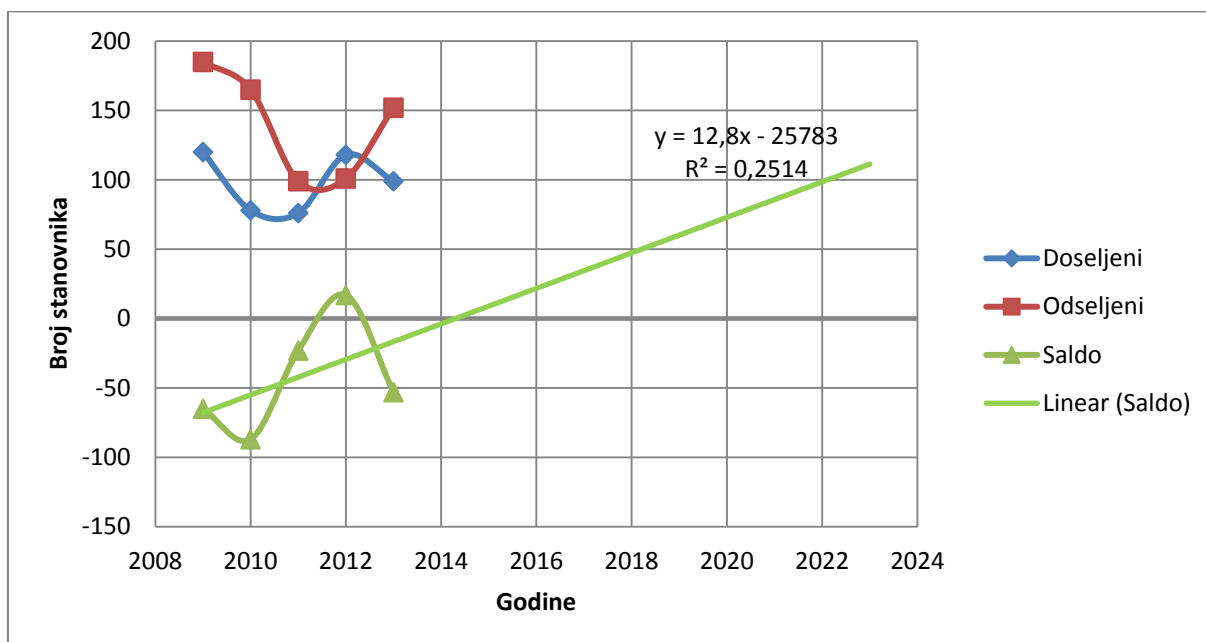
Regresijska analiza	
Multiple R	0,501409748
R kvadrat	0,251411736
Prilagođeni R kvadrat	0,001882314
Standardna pogreška	40,32534356
Promatranja	5

ANOVA					
	ss	Zbroj kvadrata	Sredina kvadrata	F- omjer	Prob>F
Protumačeno	1	1638,4	1638,4	1,007543	0,38944848
Neprotumačeno	3	4878,4	1626,133		
Ukupno	4	6516,8			

	Koeficijenti	Standardna pogreška	t Stat	P-vrijed	Donjih 95%	Gornjih 95%
Odsjek	-25783	25644,26488	-1,00541	0,388771	-107394,496	55828,49602
X varijabla 1	12,8	12,75199331	1,003765	0,389448	-27,7825339	53,38253398

Iz regresijske analize dolazimo do procjene migracijskog salda stanovništva općine Čapljina koja je prikazana u grafikonu ispod.

Grafikon 4. Broj doseljenog, odseljenog stanovništva i migracijski saldo za općinu Stolac od 2009. do 2013. godine

Budući da FZS ima podatke o migracijama u općini Stolac samo za posljednjih pet godina, i u tom razdoblju migracijski saldo stanovništva iako čitavo vrijeme negativan, varira iz godine u godinu. Kada pogledamo migracije stanovništva u općini Stolac u proteklih 5 godina, ne možemo zaključiti da je trend linearnog modela reprezentativan. Još jedan dokaz o nepouzdanosti modela je i koeficijent linearne korelacije koji iznosi 0,501409748.

Tablica 12. Procjena migracijskog salda stanovništva općine Stolac u razdoblju od 2014. do 2023. godine

Godina	Procjena migracijskog salda
2014	-4
2015	9
2016	22
2017	35
2018	47
2019	60
2020	73
2021	86
2022	99
2023	111
Ukupno	538

Ukoliko u obzir uzmemo sve migracijske podatke kao relevantne dane u tabeli 8, možemo zaključiti da je ukupni migracijski saldo općine Stolac za razdoblje od 2014. do 2023. godine 538 stanovnika.

Prema linearnim modelima procjenjivanja prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva može se po formuli procjene broja stanovnika izračunati broj stanovnika u općini Stolac 2023. godine.

Uzimajući u obzir formulu:

„procijenjeni broj stanovnika = posljednji popis stanovništva + prirodni prirast + migracijski saldo”

slijedi da je : procijenjeni broj stanovnika = 14.889 – 822 + 538 = 14.605.

Uz pretpostavku da podaci migracijskog kretanja stanovništva nisu relevantni, jer su kroz period od 5 godina varirali dovoljno da ne pružaju mogućnost za preciznu procjenu migracijskog salda, možemo procijeniti da će broj stanovnika u općini Stolac 2023. godine biti:

$$\text{procijenjeni broj stanovnika} = 14.889 - 822 = 14.067$$

Važno je napomenuti da se rezultati u ovom poglavlju temelje na statističkim modelima i da oni kao takvi funkcioniraju samo uz uvjet da se ekonomske, političke, društvene i prirodne prilike ne mijenjaju.

3.1.2.3. Procjena broja stanovnika naselja unutar obuhvata Parka

Budući da obrada podataka popisa stanovništva još nije gotova, a dobna i spolna struktura stanovništva u naseljima u parku nije poznata, demografska kretanja naselja unutar parka ćemo poistovjetiti s općinama Stolac i Čapljina

Unutar obuhvata Parka prirode Hutovo blato se nalaze naselja Svitava (cijelom površinom), Prebilovci (većim dijelom), te Gnjilišta (planirano širenje naselja Prostornim planom Čapljina prema obuhvatu Parka prirode), Klepci (također mala površina planiranog proširenja naselja) i Sjekose koje samo svojom malom površinom ulaze u obuhvat PP, sa strane Općine Čapljina.

Sa strane općine Stolac sela Londža, Ćore, Drijen, Marića kuće i Koščela se nalaze unutar obuhvata Parka prirode. Selo Koščela pripada naselju Kruševo, dok ostala navedena sela pripadaju naselju Bjelojevići.

Prema podacima iz Prostornog plana Čapljina broj stanovnika je sljedeći:

- Prebilovci: 60 stanovnika
- Svitava: 310 stanovnika
- Sjekose: 140 stanovnika (cijelo naselje)
- Ukupno: 510 stanovnika

Budući da ne postoje službeni podaci o broju stanovnika u selima Općine Stolac isti su neslužbeni, dobiveni intervjuom djelatnika Općine Stolac.

- Koščela: 1 stanovnik
- Ćore: 15 stanovnika
- Ukupno: 16 stanovnika

Dakle sveukupan broj stanovnika koji živi unutar obuhvata parka prirode Hutovo blato iznosi **526**.

Uz uvjet da će stopa pada stanovništva Općine Čapljina za sljedećih 10 godina biti 16,30%, a Općine Stolac 5,52%, možemo prognozirati ukupan broj stanovnika na području Parka 2023. godine. Prema ovim stopama pada će u naseljima Prebilovci, Svitava i Sjekose biti ukupno 427 stanovnika, a u naseljima Koščela i Ćore 15 stanovnika, znači sveukupno **442**.

Kako ne raspoložemo podacima o demografskim strukturama ovih stanovnika, za pretpostaviti je da je u ovim naseljima zastupljeno poljoprivredno stanovništvo. U manjim naseljima se vjerojatno radi o većinskoj starijoj populaciji, dok je što se tiče razine završene škole zanemariv postotak visokoobrazovanih.

Takvi podaci nam govore da u ovim naseljima možemo očekivati i veći postotak pada stanovništva u sljedećih 10 godina nego u čitavim općinama.

3.2. ORGANIZACIJA, OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE PROSTORA

3.2.1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama, funkcijama i korištenju

3.2.1.1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama

Sukladno temeljnim značajkama Parka i principima zaštite prirode u prostoru Parka i okolnog područja utvrđene su sljedeće zone zaštite:

1. Zona stroge zaštite;
2. Zona aktivne zaštite;
3. Zona korištenja i
4. Prijelazna (*buffer* ili *tampon*) zona.

Opis i osnovne značajke zona zaštite

Opis i osnovne značajke zona zaštite su dane u tekstu ispod, prikazane su na kartogramu br.1 „Razgraničenje prostora sukladno značajkama – osnovne zone zaštite“ i na kartogramu br. 2 „Razgraničenje prostora sukladno značajkama – podzone zaštite“, u mjerilu 1:25.000. U tekstu su dani i prikazi zona u slikama, u mjerilu 1:100.000. Opis zona sa značajkama je dan i u tabelarnom prikazu.

1. Zona stroge zaštite - ZSZ

Ova zona uključuje područja visoke prirodne vrijednosti i velike važnosti očuvanja u kojima nije nužna (ili je nužna samo minimalna) ljudska intervencija. Općenito je glavna namjera ove zone očuvati prirodne vrijednosti i prirodne procese. Na ovom području trebaju prevladavati prirodni procesi te se ne smije dopustiti bilo kakav razvoj infrastrukture.

Zona stroge zaštite Parka prirode Hutovo blato je smještena na području dijela Gornjeg blata. Granicu Stroge zone zaštite možemo opisati na sljedeći način: u najistočnijem dijelu ona polazi od izvorišta Babino oko, južno obuhvaća kanale koji su prirodna vodna veza s Deranskim jezerom, granicom sukcesije po poplavnim livadama do Londžine jaruge, njenom obalom sjeverno ide do Deranskog jezera i slijedi njegovu sjevernu granicu, izostavljajući samo jezero, sve do rijeke Krupe, gdje nastavlja pratiti njenu desnu obalu sve do Škrkine jaruge u pravcu sjevera, kod skretanja Škrkine jaruge prema zapadu granica nastavlja sjeverno do granice močvare i kopna, kojom teče prema istoku sve do izvorišta Babino oko, izostavljajući jedino manje dijelove livada oko izvorišta Drijen i Orah.

Ukupna površina Zone stroge zaštite iznosi 810,78 ha, što je 10,36% ukupne površine Parka.

2. Zona aktivne zaštite - ZAZ

Ova zona obuhvaća područja ranije velikih prirodnih vrijednosti u kojima su nužne značajne ljudske intervencije u svrhu njihove zaštite i očuvanja ili po potrebi obnavljanja i revitalizacije prirodnih osobitosti. Općenito u ovu kategoriju uvrštena su područja pod zaštitom koja bi bez aktivnog upravljanja promijenila svoje bitne značajke bilo u smislu gubitka bioraznolikosti, bilo u smislu smanjenja raznolikosti krajobraza. U ove zone npr. ulaze i područja na kojima lokalno stanovništvo ekstenzivno koristi prirodne resurse (primjerice pašnjaci i livade, šume i poljoprivredne površine).

Zona aktivne zaštite obuhvaća šire područje Gornjeg blata, koje nije obuhvaćeno Zonom stroge zaštite, te poplavne livade na Donjem blatu i područje izvorišta na Svitavskom jezeru.

Ukupna površina zone aktivne zaštite iznosi 1237,76 ha, što je 15,82 % ukupne površine Parka.

U zoni aktivne zaštite razlikujemo 5 podzona:

ZAZ 1 - Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa te ihitiofaune i orintofaune;

(Područje Deranskog jezera i izvorišta Babino oko, Londža i Smokva)

ZAZ 2 - Zona zaštite vodenih staništa i ihitiofaune;

(Područje rijeke Krupe od Karaotoka do ušća u Deransko jezero)

ZAZ 3 - Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa;

(Područje Gornjeg blata, jezera Škrka i uz r. Krupu)

ZAZ 4 - Zona zaštite orintofaune i

(Područje povremeno plavljene močvare na Gornjem blatu i poplavne livade na Svitavskom jezeru)

ZAZ 5 - Zona zaštite vodenih ekosustava.

(Područje izvorišta uz Svitavsko jezero.)

3. Zona korištenja

Ovo je zona očuvanja nižih vrijednosti koja se koristi iz ostalih razloga koji su važni za očuvanje ukupnog zaštićenog područja. Ova zona predstavlja neku vrstu kompromisa između ciljeva očuvanja zaštićenog područja i njegovog korištenja. U njoj se moraju primijeniti načela održivog korištenja u svim tradicionalnim gospodarskim aktivnostima na način da se ne ugroze primarni ciljevi zaštite prirode.

Zona korištenja Parka prirode Hutovo blato je ostalo područje Parka prirode (izuzete zone stroge zaštite i zone aktivne zaštite), s tradicionalnim korištenjem agrarnog prostora, gospodarenjem vodama, šumarstvom, sportom i rekreacijom, stanovanjem i turističko-ugostiteljskom djelatnošću

Površina ove zone iznosi 5775,49 ha, što je 73,82 % ukupne površine Parka.

4. Prijelazna zona

Prijelazna zona Parka prirode Hutovo blato obuhvaća prostor Parka prirode sa svih strana: Višićkom kasetom na zapadu, sa sjevera od granice Parka do kanjona r. Bregave (uključivo), s istoka prostorom bogatim kulturno-povijesnim naslijeđem, uključivo nekropola stećaka Boljuni, i južno naseljima sve do stare napuštene uskotračne željezničke pruge „Ćiro“.

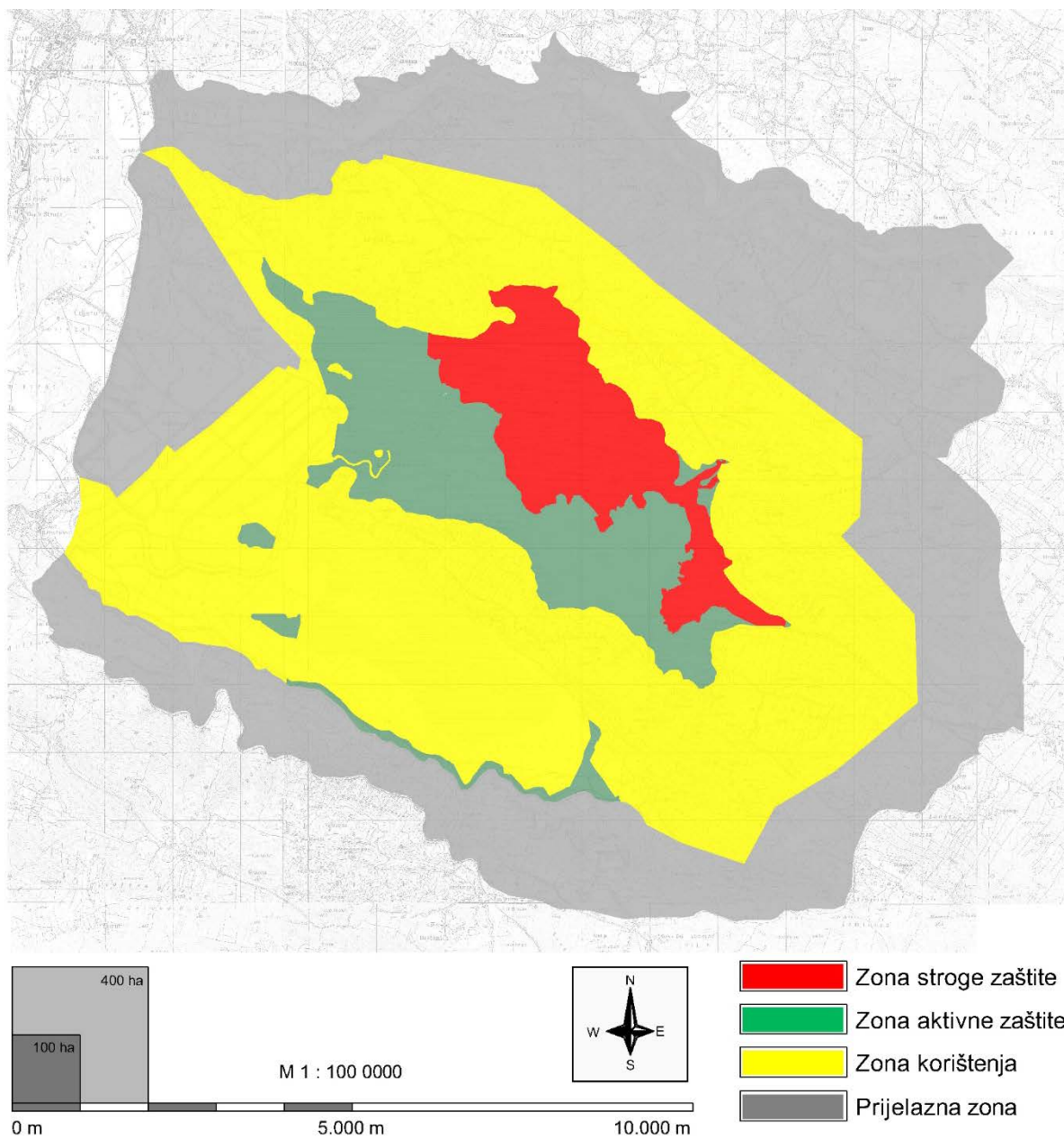
Prijelazna zona ima površinu od 5.799,95 ha, što je 74% površine Parka prirode Hutovo blato.

Ukupna bilanca površina zona zaštite je prikazana u tablici ispod:

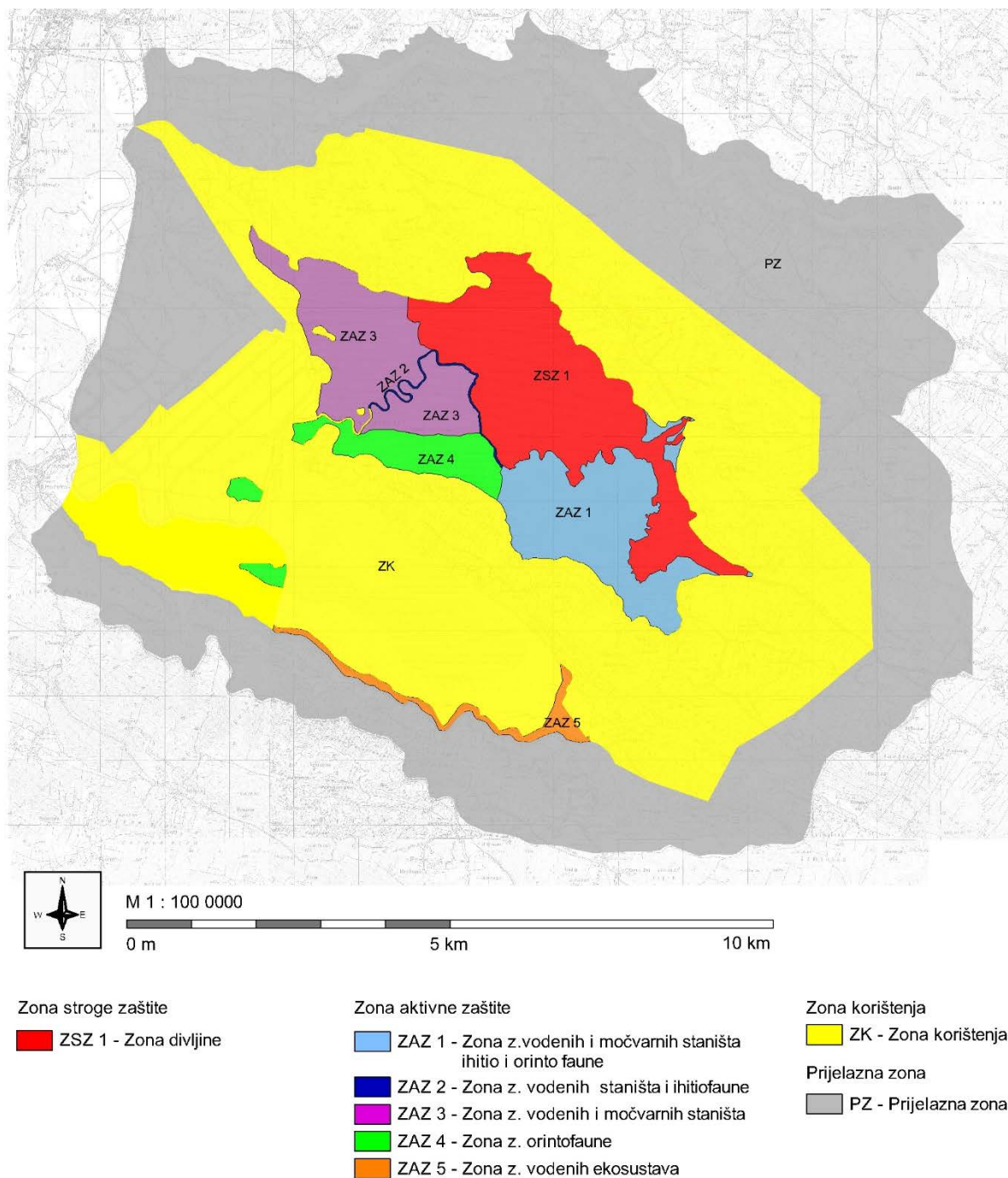
Tablica 13. Bilanca površina temeljnih zona zaštite

Zona	Površina [ha]	Postotak [%]
Zona stroge zaštite	810,78	10,36%
Zona aktivne zaštite	1.237,76	15,82%
Zona korištenja	5.775,49	73,82%
u k u p n o	7.824,03	100%
Prijelazna zona	5.799,95	74%
s v e u k u p n o	13.623,96	

Slika 1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama – osnovne zone zaštite Parka

Slika 2. Razgraničenje prostora sukladno značajkama – podzone zaštite Parka

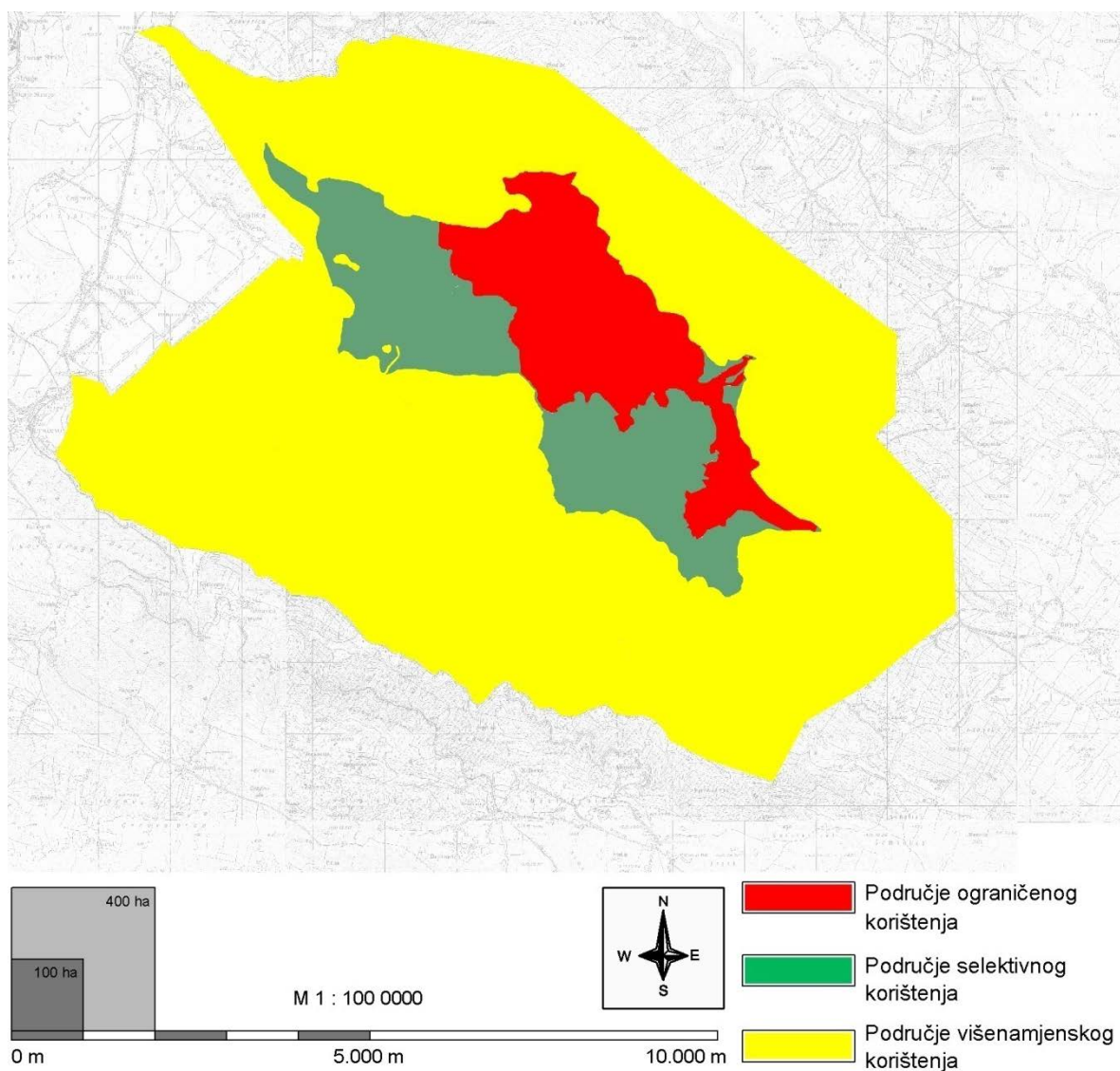

3.2.1.2. Razgraničenje prostora sukladno načinu korištenju prostora

Promatranjem osnovnih zona zaštite, njihovih podzona, dopuštenih djelatnosti u pojedinim zonama te zoniranjem turističkih aktivnosti, utvrđena su sljedeća područja korištenja Parka prirode Hutovo blato:

1. Područje ograničenog korištenja;
2. Područje selektivnog korištenja i
3. Područje višenamjenskog korištenja.

Slika 3. Razgraničenje prostora sukladno načinu korištenja

1. Područje ograničenog korištenja

Područje ograničenog korištenja je zona divljine Gornjeg blata (ZSZ) i preklapa se sa Zonom stroge zaštite.

Dopuštene aktivnosti na ovom području su znanstvena istraživanja, praćenje stanja i postupanje kod incidenata. Turističke aktivnosti kao i pripadajuća turistička infrastruktura u ovom području su zabranjene. Dopušteno je ograničeno, organizirano i kontrolirano posjećivanje i razgledavanje manjih skupina kopnenim putem, pristup kroz područje višenamjenskog korištenja.

2. Područje selektivnog korištenja

Područje selektivnog korištenja je Zona aktivne zaštite umanjena za područje uz zonu izvorišta na Svitavskom jezeru.

Dopuštene aktivnosti na ovom području su znanstvena istraživanja, praćenje stanja, nadzor, održavanje, postupanje kod incidenata, kontrolirano upravljanje režimom voda u svrhu očuvanja ekosustava, na određenim dijelovima ograničeno korištenje za tradicionalne oblike ribolova, kontrolirano ekstenzivno pašarenje, ekstenzivni uzgoj ribe i pataka.

U ovom području je dopušteno ograničeno, organizirano i kontrolirano posjećivanje na način grupnog razgledavanja plovilima na vodnim stazama, te posjet grupa kopnenim putovima uz pratnju stručnog vodiča.

3. Područje višenamjenskog korištenja

Područje višenamjenskog korištenja je ostalo područje Parka, koje odgovara Zoni korištenja uz dodatak dijela Zone aktivne zaštite uz izvorišta na Svitavskom jezeru. U ovom području je moguće stanovanje na lokacijama utvrđenim Planom, posjećivanje, razgledavanje, sport, rekreacija, sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika kao i bavljenje gospodarskim djelatnostima poljoprivreda, stočarstvo i gospodarenje vodama, i sve ostale aktivnosti definirane i regulirane ovim Planom. Za posjećivanje se namjenjuju i izgrađena područja u okviru kojih se omogućava i smještaj posjetitelja.

Razgraničenje prema načinu korištenja su prikazana na kartografskom prikazu br.5. „Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora“ u mjerilu 1:10.000 i na kartogramu br.2. „Razgraničenje prostora sukladno načinu korištenja“ u mjerilu 1:25.000.

3.2.1.3. Sintezni prikaz zona zaštite i zona korištenja

Zone zaštite s podzonama zaštite su prikazane u **tablici 14. Karakteristike zona zaštite Parka**, gdje je svakoj zoni zaštite pridružena površina, opis lokaliteta, vrsta ekosustava, područje korištenja s opisom dopuštenih djelatnosti u pojedinoj zoni kao i predloženi nivo turističke aktivnosti.

Tablica 14. Karakteristike zona Parka prirode Hutovo blato

z	oznaka	Podzona	lokalitet	ekosustav	namjena	ciljevi upravljanja	dopuštene aktivnosti	turističke aktivnosti	pov (ha)	
STROG PA	ZSZ	Zona divljine	Gornje blato	Kopnene vode, močvare	Močvara	Stroga zaštita i očuvanje ekosustava, očuvanje uvjeta za mrijest i obitavanje endemskih vrsta riba	Znanstvena istraživanja, praćenje stanja, postupanje kod incidenata, strogo ograničen pristup	Zabranjene	810,78	
								ukupno:		810,78
ZONA AKTIVNE ZAŠTITE	ZAZ1	Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa, ihtio i ornitofaune	Deransko jezero + izvorišna zona	Kopnene vode, močvare	Močvara	Zaštita i očuvanje ekosustava i upravljanje vodama, reguliranje populacija unesenih vrsta riba	Praćenje stanja, nadzor, održavanje, upravljanje režimom voda, postupanje kod incidenata, regulirani pristup posjetitelja	Ograničene	459,58	
	ZAZ2	Zona zaštite vodenih staništa i ihtiofaune	Rijeka Krupa	Kopnene vode	Vodotok	Zaštita i očuvanje ekosustava i upravljanje režimom voda posebno radi očuvanja ihtiofaune	Praćenje stanja, nadzor, održavanje, upravljanje režimom, postupanje kod incidenata, regulirani pristup posjetitelja	Umjerene	14,4	
	ZAZ3	Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa	Gornje blato	Kopnene vode, močvare	Vodotok	Zaštita i očuvanje ekosustava i upravljanje režimom voda posebno radi očuvanja ornitofaune	Praćenje stanja, nadzor, održavanje, upravljanje režimom, postupanje kod incidenata, ekstenzivno ribničarstvo, regulirani pristup posjetitelja	Umjerene	487,38	
	ZAZ4	Zona zaštite ornitofaune	Livade i pašnjaci Gornjeg i Donjeg blata	Kopnene vode	Vodotok	Zaštita i očuvanje ekosustava i upravljanje režimom voda posebno radi očuvanja ornitofaune	Praćenje stanja, nadzor, održavanje, upravljanje režimom, postupanje kod incidenata, regulirani pristup posjetitelja	Umjerene	196,54	
	ZAZ5	Zona zaštite vodenih ekosustava	Izvori i obodni kanal "Svitava-Dračevo" uz Svitavsko jezero	Kopnene vode	Vodotok	Zaštita i očuvanje ekosustava, upravljanje režimom voda, održavanje izdanosti izvora, arheološka istraživanja	Praćenje stanja, nadzor, održavanje, upravljanje režimom voda, postupanje kod incidenata, istraživanja, regulirani pristup posjetitelja	Ograničene	79,86	
								ukupno:		1237,76

z	oznaka	Podzona	lokalitet	ekosustav	namjena	ciljevi upravljanja	dopuštene aktivnosti	turističke aktivnosti	pov (ha)
ZONA KORIŠTENJA	ZK1	Zona rekreacije i turizma	Karaotok, Glavica, Đinavica, Koščela, Lonža	Kopneno, vodeno i vlažno stanite, uma, nitrofilna i močvarna vegetacija	Turizam i ugostiteljstvo	Očuvanje krajobraznih vrijednosti, uspostava istraživačke, edukativne i turističke infrastrukture parka	Održavanje, nadzor, turizam i rekreacija	Intenzivne	27,78
	ZK2	Zona usmjerenog gospodarenja vodama	Svitavsko jezero	Kopnene vode, močvare	Akumulacija	Očuvanje krajobraznih vrijednosti, revitalizacija dijelova jezera, sportsko-rekreacijski ribolov	Održavanje, nadzor, sportsko-rekreacijski ribolov, ekstenzivno ribničarstvo, rekreacija na vodi	Intenzivne	1013,13
	ZK3	Zona usmjerene poljoprivrede	Sjekoštak, Kasete Višići	Kopnena, vodena i vlažna staništa, te nitrofilna vegetacija	Poljoprivreda	Očuvanje krajobraznih vrijednosti, uspostava ribičkih staza, edukacija i usklađivanje poljoprivredne proizvodnje s funkcijama PP	Održavanje, nadzor, poljoprivreda	-	884,92
	ZK4	Zona ekstenzivnog šumarstva, stočarstva i lovstva	Rubno područje Parka, krka-Svitava	Šumski	Šumsko i poljoprivredno zemljište	Očuvanje krajobraza, uspostava rekreativnih i turističkih sadržaja, revitalizacija starih naselja	Održavanje, nadzor, šumarstvo, poljoprivreda, lov, turizam i rekreacija	Intenzivne	3719,91
	ZK5	Zona Stanovanja	Prebilovci, Loznica, Grlići, Svitava, Sjekose	Šumski	Stanovanje	Očuvanje krajobraznih vrijednosti, uspostava turističke infrastrukture parka, eko-etno turizam	Stanovanje, tradicionalno gospodarstvo	Intenzivne	71,24
	ZK6	Zona sporta i rekreacije	Rijeka Krupa nizvodno od Karaotoka	Kopnene vode	Vodotok	Očuvanje krajobraznih vrijednosti, revitalizacija dijelova jezera, sportsko-rekreacijski ribolov	Održavanje, nadzor, ribarstvo i ribničarstvo, sport i rekreacija	Intenzivne	58,51
ukupno:									5.775,49

z	oznaka	Podzona	lokalitet	ekosustav	namjena	ciljevi upravljanja	dopuštene aktivnosti	turističke aktivnosti	pov (ha)
PRIJELAZNA ZONA	PZ4	Zona posebnih vrijednosti	Izvor i arheološko nalazite Desilo	uma, kopnene vode, ruderalna staništa	Šumsko	Pomoć zaštiti izvorišta i zaštiti i istraživanju arheoloških nalazišta	Nema ograničenja	-	21,28
	PZ3	Zona urbanizacije i šumarstva	Naselja uz Svitavsko jezero, iznad regionalne prometnice R425	ume, ruderalna staništa	Poljoprivredno, šumsko i građevinsko zemljište	Pomoć poboljšanju komunalne i prometne infrastrukture	Nema ograničenja	-	1217,16
	PZ1	Zona intenzivne poljoprivrede i urbanizacije	Višići zapadno od PP sve prometnice Čapljina-Metković	Oranice, ruderalna staništa	Poljoprivredno i građevinsko zemljište	Pomoć poboljšanju komunalne infrastrukture, pomoć razvoju poljoprivredne proizvodnje	Nema ograničenja	-	748,59
	PZ2	Zona ekstenzivnog šumarstva i lova i prirodnih vrijednosti	Kanjon rijeke Bregave	Šume, kopnene vode	Poljoprivredno i šumsko zemljište, vodotok	Pomoć poboljšanju prometne infrastrukture	Nema ograničenja	-	2361,66
	PZ5	Zona ekstenzivnog šumarstva i lova, kulturno historijskih vrijednosti	Nekropola stećaka Boljuni I i II, gomile i gradine	Šume, ruderalna staništa	Poljoprivredno, šumsko i građevinsko zemljište	Pomoć poboljšanju komunalne i prometne infrastrukture	Nema ograničenja	-	1451,26
									ukupno:

Kroz ovakav pristup zoniranja prostora i dopuštenih aktivnosti utvrđene su sljedeće zone turističkih aktivnosti:

1. Zabrana turističkih aktivnosti

U ovoj zoni pristup turistima i turističkoj infrastrukturi nije dopuštena.

2. Zona ograničene turističke aktivnosti

U ovom području je dopušteno ograničeno, organizirano i kontrolirano posjećivanje na način grupnog razgledavanja plovilima na vodnim stazama, te posjet kopnenim putovima uz pratnju stručnog vodiča.

3. Zona umjerene turističke aktivnosti

U ovoj zoni se mogu razvijati turističke aktivnosti koje su kompatibilne i nemaju bitnog utjecaja na okoliš, kao i razvoj naselja. U ovoj zoni opterećenje turistima može biti veće, u odnosu na zonu ograničene turističke aktivnosti.

4. Zona intenzivne turističke aktivnosti

Područje za razvoj turističke infrastrukture. U ovoj zoni je potrebno izdvojiti „transfer-zonu“, tj. područje Karaotoka kao područje u kojem je potrebno smjestiti odgovarajuće informacijske, uslužne i ugostiteljske djelatnosti, kao primarni centar turističkih aktivnosti te turističku zonu Londžu, kao sekundarni centar turističkih aktivnosti. Ovo su područja gdje završava utjecaj režima korištenja prostora koji ne odgovara zaštićenom području.

Ove zone su poslužile kao osnova za planiranje aktivnosti, uvjeta korištenja, uređenja i zaštite prostora.

3.2.2. Organizacija i namjena prostora

Sukladno utvrđenim zonama i mogućnostima korištenja prostora definirana je osnovna organizacija i namjena prostora, temeljena na principu zaštite prirodnih i graditeljskih vrijednosti i s ciljem zaštite istih kao i s ciljem ostvarivanja samoodrživosti Parka kroz planiranje turističkih i ostalih gospodarskih aktivnosti.

Na području Parka se, osim rekonstrukcije postojećih i gradnje zamjenskih i pomoćnih građevina u pravilu ne predviđa nova gradnja, s izuzetkom planirane građevinske zone u Prebilovcima (koja je rezultat prethodnih aktivnosti regulacije prostora općine Čapljina), nego se prvenstveno postojećim ili zamjenskim građevinama mijenja namjena sukladno utvrđenim mogućnostima korištenja prostora u pojedinim područjima. Organizacija prostora se uspostavlja utvrđivanjem namjene izgrađenih područja i režimom korištenja ostalih područja, te načinom korištenja prometnica i novim režimom prometovanja unutar Parka.

Osnovna funkcija naselja (Svitava, Sjekose, Prebilovci, Klepci, Bjelojevići i Kruševo) je stanovanje, ali mnoga od njih mogu primiti prateće funkcije turizma i rekreacije. Zaseoci Loznica i Grlići te dio sela Prebilovci su prepoznati kao mjesta s velikim potencijalom za razvitak seoskog turizma u svrhu promocije lokalne gastronomije, običaja i načina života.

Planom su predviđene tri turističko-ugostiteljske zone:

1. Turistička zona Karaotok, postojeća
2. Turistička zona Koščela, planirana
3. Turistička zona Londža, planirana

Turistička zona na Karaotoku ostaje primarna informativna i prihvatna zona Parka prirode, i središte svih turističkih aktivnosti u Parku. Turistička zona Londža je sekundarna informativna i prihvatna zona. Njezin središnji dio je postojeća lovačka kuća uz izvorište Londža. Osnovna funkcija turističke zone Koščela je podrška znanstveno - istraživačkoj djelatnosti i rekreativnom turizmu, zbog svog položaja.

Ovim planom je kroz namjenu površina utvrđena i sportsko-rekreacijska zona uz Karaotok za razvoj sportske infrastrukture, kampa i autokampa. Kroz način korištenja prostora utvrđene su i sportsko-rekreacijske zone Svitava i Škrka.

Prometni sustav se dijeli na vanjski i unutrašnji, gdje je na vanjskom prometnom sustavu dopušteno korištenje motornih vozila, a unutrašnji prometni sustav je predviđen za alternativne načine prijevoza: pješaćenje, biciklizam, jahanje te prijevoz plovilima po plovnim stazama.

Vanjski pristup Parku se organizira na tri točke: dva glavna ulaza Karaotok, Londža i sporedni ulaz Dračevo. Preostalih postojećih sedam ulaza u Park su u funkciji potreba lokalnog stanovništva. Glavni ulaz Karaotok je namijenjen svim posjetiteljima iz smjera Čapljinje koji vodi do turističke zone Karaotok, a ulaz Londža je namijenjen za posjetitelje iz smjera Stoca, koji vodi do sekundarnog centra za posjetitelje, turističku zonu Londža.

Ove dvije spomenute turističke zone Karaotok i Londža su ujedno i *transfer zone*, gdje se posjetitelji prilagođavaju novom režimu korištenja prostora, i naslanjaju se na njegov sustav posjećivanja (pješački, biciklistički, jahaći, vodni).

Sporedni ulaz Dračevo vodi do rekreacijske zone Svitava i do pristupa plovnim površinama Svitavskog jezera. Ostali prilazi vodnim površinama su na r. Krupi, Londžinoj jaruzi i uz CHE Svitava.

Unutrašnji prometni kopneni sustav je organiziran na postojećim stazama u Parku i krunom obrambenih nasipa. S ciljem povezivanja sustava unutrašnjeg prometnog sustava na rijeci Krupi je planiran pješački most.

Na najvećem dijelu područja Parka prirode, koji čine šume, poljoprivredno zemljište te vodne površine zadržava se postojeća namjena tih površina. Šume Parka su kategorizirane kao zaštićene šume, zbog svoje ekološke funkcije. Poljoprivredne površine su kategorizirane kroz tri bonitetne kategorije: osobito vrijedno poljoprivredno zemljište, vrijedno poljoprivredno zemljište i ostala obradiva tla. Pristup poljoprivrednom zemljištu je omogućen putem lokalnih cesta i javnih staza. Preporuka plana je da se poljoprivredne površine koriste za ekološku poljoprivrednu proizvodnju.

Vode i vodne površine Parka prirode imaju višestruku namjenu. Jedna od njih je već spomenuta a to je plovnost. Plovne staze i režim njihovog korištenja su definirane ovim planom. Svitavsko jezero je akumulacija u sustavu crpne hidroelektrane Svitava, i ono se može koristiti i kao vodena površina za razvoj sportova na vodi, za sportsko-rekreacijski ribolov i za ekstenzivno ribničarstvo, a pristup jezeru je planiran kod objekta Ustava na Krupi. Rijeka Krupa je plovna cijelom svojom dužinom. Na području Krupe nizvodno od Đinovice je također planiran sportsko-rekreacijski ribolov. Dio Rijeke Krupe u kombinaciji s kanalom Sunce i kanalom Lopoča, će ostati svakako jedna od najzanimljivijih turističkih aktivnosti Parka, tj. fotosafari. Na jezeru Škrka je planirano ekstenzivno ribničarstvo u prirodnim uvjetima i sportsko-rekreacijski ribolov.

U blizini Karaotoka, su planirane dvije retencije vode. Jedna je na području Gornjeg blata, a druga u Višičkoj kaseti. Svrha ovih retencija je rekultivacija poplavnih livada, a dopuštene aktivnosti su ekstenzivni uzgoj pataka i ribe za edukacijske svrhe.

Detaljna organizacija i namjena površina je dana u tekstu kako slijedi po sektorskim oblastima.

3.2.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta

Sukladno s obrazloženjem stanja, analizom stanja i definiranom ciljevima u Prostornoj osnovi Prostornog plana Hutovo blato, i odredbama *Nacrta Zakona o zaštiti PP Hutovo blato* i europskoj praksi koja se primjenjuje na zaštićenim područjima sve gospodarske aktivnosti na zaštićenom području Parka temelje se na održivom gospodarenju, dakle socijalno, gospodarski i okolišno prihvatljivim postupcima. Te uvjete u potpunosti ispunjavaju poljoprivreda i šumarstvo, koje se koriste tzv. obnovljivim prirodnim dobrima (resursima) - sunce, tlo, voda, biljka. Kako je primarna uloga tla zaštita voda Hutova blata od onečišćenja obazrivo gospodarenje tлом i njegova zaštita temelj su zaštite i opstanka Parka prirode Hutovo blato.

Dakle, poljoprivreda je glavna smjernica razvoja ruralnog prostora Parka, što dakako ne znači, obzirom na veličinu farmi, da je glavni prihod iz poljoprivrede dostatan, već se računa i na druge djelatnosti i usluge. To ujedno znači da je ruralna ekonomija na području Parka znatno više od "običnog" bavljenja poljoprivredom. Jer, bavljenje poljoprivredom i održavanje ruralnog prostora doprinosi uspostavi ravnoteže ekosistema kao i općenito zaštiti i uređenju životne sredine. Tradicionalna poljoprivreda pomaže održavanju životnog prostora i bioraznolikosti u njemu. Od velikog broja posjeda na ovom području mali je broj usmjeren tržišno u proizvodnji povrća, mlijeka i preradi mlijeka.

Važno pitanje postavlja i međudržavna suradnja između BiH i Hrvatske i u jedinstvenom porječju - slivu. To je važno pitanje odnosa među susjedima pri čemu se očekuju zajednički projekti i akcije na unapređenju i zaštiti životne sredine. EU snažno podupire projekte prekogranične suradnje. Za međunarodnu zajednicu važno bi bilo demonstrirati integralni pristup ruralnom razvoju i podršku razvoju lokalne ekonomije. Mjere u poljoprivredi i okolišu koje se primjenjuju moraju biti u skladu s propisima koji se odvijaju u okviru EU a važne su za obe zemlje; u skladu s *EU Direktivom o vodama* (2000/60/EC) kao i s *Direktivom o nitratima* (96/43/EEC), *Direktive o staništu - Habitatu* (92/43/EEC), *Direktive o pticama* (79/409/EEC) i ostalim propisima koji su važni u procesu pristupanja EU kako za BiH tako i za susjednu Hrvatsku. Sve razvojne strategije uzimaju ruralni razvoj, razvoj poljoprivrede i očuvanje okoliša kao najvažnija razvojna pitanja. Ovo je naglašeno i u NEAP-u, ali i u nacionalnim strategijama zemalja s prostora bivše zajedničke države.

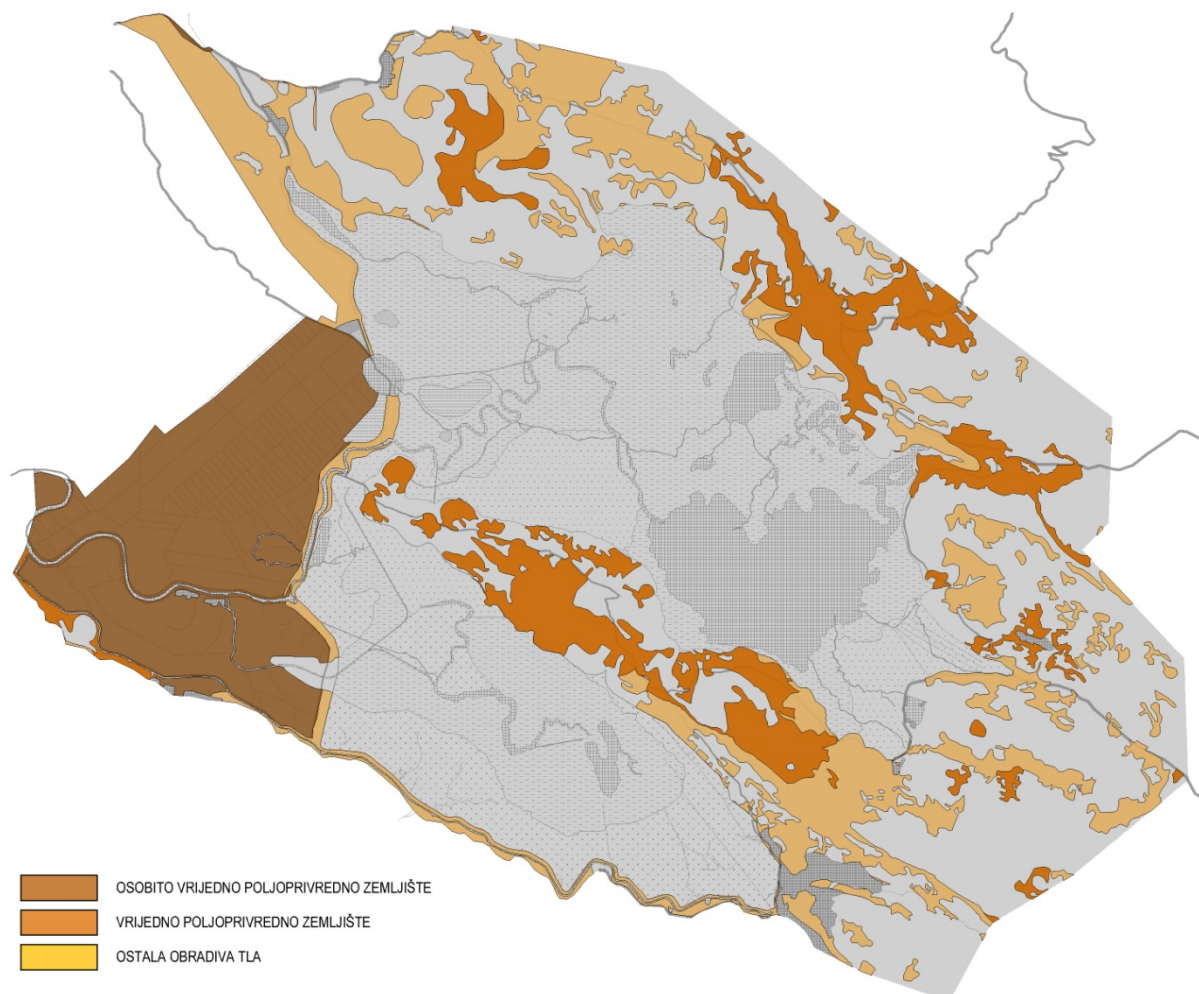
Djelotvorna zaštita podzemne i površinskih voda ne može se ni zamisliti bez kontinuiranog biljnog pokrova, dakle plodoreda u kojemu naprosto nema prazne površine. Takve mogućnosti dakako postoje, a primjenjive su bez promjene proizvodne orijentacije obiteljskih gospodarstava koja se danas prakticira. Posebne mogućnosti otvara ekološka i održiva poljoprivreda, koja isključuje primjenu agrokemikalija opasnih po podzemnu vodu.

Slično vrijedi za korištenje kemijskih sredstava za zaštitu bilja u konvencionalnom uzgoju povrća. Ukupna količina tih sredstava je respektabilna ali se, za razliku od mineralnih gnojiva vrlo često nestručno koriste ili se pak koriste s neispravnom opremom, prskalicama. Od herbicida se koriste i perzistentni herbicidi iz atrazinske skupine, koji su inače u nekim europskim zemljama zabranjeni ili se nalaze pred zabranom.

Raščlanjivanje strukture poljoprivredne proizvodnje na porječju parka na temelju podataka kojima raspoložemo pokazuje da je rizik onečišćenja voda ispiranjem iz poljoprivrednih tala pri aktualnoj strukturi korištenja objektivno malen, ali s obzirom na kršku hidrologiju nije isključen.

Valja neodložno poduzeti korake da se na porječju - slivnom području parka ustroji ekološki održiva, a profitabilna poljoprivreda, koja isključuje primjenu zahvata rizičnih za okoliš. Pri tome valja imati na umu bitne odrednice koje ta poljoprivreda mora ispunjavati: produktivnost, sigurnost, zaštita, ekonomičnost i prihvatljivost, uz minimalna odstupanja od ovih zahtjeva.

Slika 4. Prikaz poljoprivrednih površina

3.2.2.2. Korištenje šuma i šumskog zemljišta

Korištenja šuma i šumskog zemljišta zaštićenog područja Park prirode Hutovo blato treba temeljiti na načelima moderne šumarske prakse, što podrazumijeva organizaciju šuma i šumskog zemljišta po pravilima uređivanja šuma u svrhu naprednog i održivog upravljanja šumskim ekosustavom na način da se održava biološka raznolikost, produktivnost, sposobnost obnavljanja i vitalnost šuma. Nadalje, korištenje šuma i šumskih zemljišta treba, na temelju funkcionalnog razvrstavanja šuma, staviti u funkciju realizacije ekoloških (zaštita i očuvanje staništa i vrsta), socijalnih (turizam i rekreacija) i gospodarskih (razvoj lokalnih zajednica) aspekata upravljanja područjem i djelatnosti upravljačke ustanove.

Bez obzira na namjenu pojedinih sastojina, prvenstveni cilj gospodarenja mora biti očuvanje šume kao specifičnog ekosustava, povećanje vitalnosti i stabilnosti sastojina i poboljšanje strukture. Istovremeno će se osigurati i očuvanje općekorisnih funkcija šuma (prostor rekreacije, zaštita tla, reguliranje vodnog režima, proizvodnja kisika, pročišćavanje atmosfere).

Do izrade zasad nepostojećeg *Programa za šume posebne namjene Parka prirode Hutovo blato*, korištenje šuma i šumskih zemljišta treba voditi kroz usvajanje smjernica s ciljem:

1. Osiguranja višenamjenskog korištenja šuma i šumskog zemljišta;

2. Očuvanje biološkog i ekološkog potencijala ekosustava;
3. Poboljšavanja općekorisnih funkcija šuma;
4. Očuvanja vitalnosti i provođenja integralne zaštite šuma.

U svrhu uspješnog upravljanja šumama Parka prirode Hutovo blato potrebno je provesti:

1. Izmjeru šuma i šumskih zemljišta te njihovu prostornu/terensku podjelu s organizacijom u šumskogospodarske jedinice (odjele i odsjeke), potom razvrstavanje sukladno *IPCC smjernicama* i *Kyoto protokolu* – po vrsti, namjeni i uzgojnim oblicima;
2. Inventarizaciju šuma i njihovo funkcionalno razvrstavanje na temelju zatečenih kategorija šumskih površina;
3. Ekološko-funkcionalno zoniranje kojim se zatečene kategorije šumskih površina razvrstaju na manje ekološke i funkcionalne cjeline (zone) za koje se onda utvrđuju ciljevi i režimi upravljanja, a potom i potrebne mjere za postizanje ciljeva upravljanja u pojedinoj zoni. Pritom se kod ekološkog zoniranja zone definiraju prema potrebnom stupnju zaštite dijelova šume, pri čemu najvrjedniji i najosjetljiviji dijelovi (biološki i geomorfološki elementi, npr.: staništa, vrste, izvori i dr.) Moraju kroz posebne zone biti pojačano zaštićeni i tako manje izloženi ugrožavanju ili pritisku korištenja. Kroz funkcionalno zoniranje šuma se razvrstava s obzirom na najvažnije biološke vrijednosti, turističke i druge objekte i infrastrukturu te zatečene i očekivane oblike i intenzitete korištenja.

Obzirom na zatečeno stanje, u okviru prostornog plana sugerira se podjela šumskih površina u Parku prirode Hutovo blato na sljedeće ekološko-funkcionalne zone:

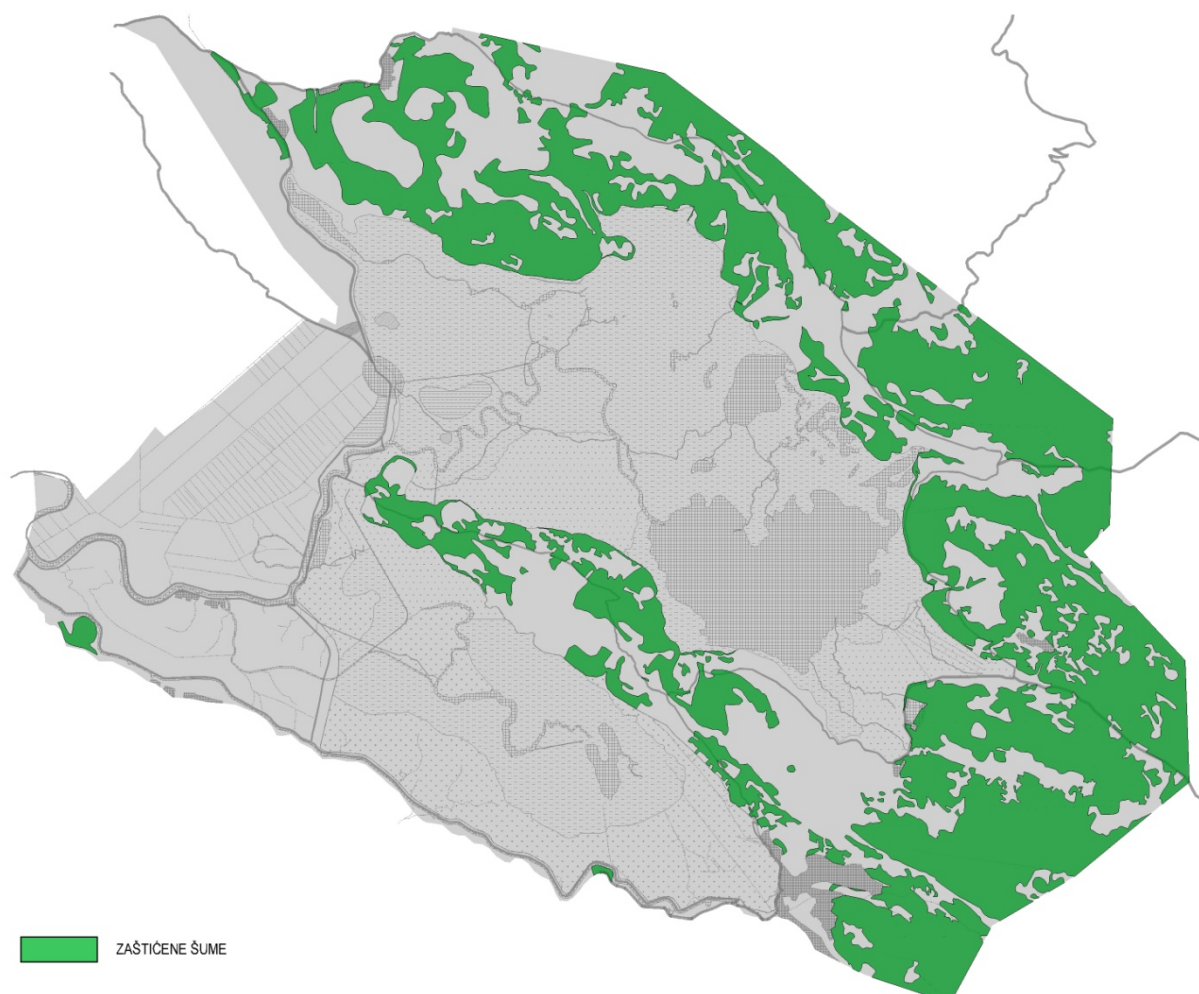
1. Zona šuma posebnih bioloških vrijednosti, koji se u provedbi mjera očuvanja vrsta i staništa mogu tretirati kao svojevrsni mini-šumski rezervati;
2. Estetsko-zaštitne zone šuma naglašene rekreativne namjene uz turističke i druge objekte (uz kamping područja, adrenalinske parkove, parkirališta i dr.) i/ili parkovnu infrastrukturu (poučne staze, vidikovci i dr.);
3. Zona prioritetne obnove šuma.

Kriteriji izdvajanja u zone:

1. Zona posebnih bioloških vrijednosti: u ovu se zonu izdvajaju područja najveće ekosustavne i biološke vrijednosti koje treba štiti mjerama stroge zaštite bez utjecaja čovjeka ili s minimalnim utjecajem. Dopuštene su samo protupožarne aktivnosti (protupožarno promatranje i sanacija u slučaju eventualnog požara) ili uklanjanja nepoželjnih vrsta.
2. Estetsko-zaštitne zone naglašene rekreativne namjene uz objekte i infrastrukturu : u ovu zonu uključeni su pojasevi širine 50-100 m uz postojeće objekte (zgrade, prometnice, objekti i prostori rekreacije i dr.) i parkovnu infrastrukturu (staze, stepeništa, vidikovci i dr.). U toj zoni provode se mjere aktivne zaštite koje se odnose na sanaciju s uključenom sanitarnom sječom stabala koja bi zbog oštećenosti ili nestabilnosti mogle ugroziti objekte i posjetitelje.
3. Zona prioritetne obnove šuma: ova zona obuhvaća ona područja u kojima se, radi očuvanja ili unapređenja šumskog ekološkog sustava, moraju u najkraćem vremenu (1-5 godina) provesti šumsko-uzgojni radovi. Ti radovi uključuju npr. uklanjanje prekobrojnih stabala velike starosti ili unesenih vrsta te unos udomaćenih vrsta. Cilj

je pomladiti sastojine i postići novu stabilniju strukturu šume koja će potpunije odgovarati svim njihovim namjenama.

Slika 5. Prikaz šumskih površina

3.2.2.3. Korištenje voda

Korištenje voda na području obuhvata Plana podrazumijeva održivo korištenje vodnih resursa u cilju zadovoljenja potreba svih korisnika za vodom, pri tom vodeći računa o održivosti biljnog i životinjskog svijeta.

Vodni resursi se na području Parka prirode Hutovo blato koriste višeznačno – za opskrbu stanovništva vodom, u poljoprivrednoj proizvodnji, za sport i rekreaciju te za proizvodnju električne energije. Uz sve nabrojano, voda predstavlja i najvažniji resurs za razvoj i održivost brojnih biljnih i životinjskih vrsta zaštićenog područja Parka prirode Hutovo blato.

Ljudskim djelovanjem se u prošlosti već utjecalo na izmjenu hidrološkog režima na području Parka. U tom smislu se određeni biljni i životinjski svijet već prilagodio ovim izmjenama. Bitno je stoga ne mijenjati postojeći hidrološki režim preusmjeravanjem voda odnosno nekontroliranim korištenjem obzirom da se na taj način može trajno utjecati na daljnji gubitak i degradaciju močvarnog tla. To se ponajprije odnosi na planirani razvoj hidroenergetskog sustava

„Trebišnjica“, zvanog „Gornji horizonti“, ali i na planiranu izgradnju hidroenergetskog sustava Gornja Neretva.

Kako je već opisano u prostornoj osnovi ovog Plana, dosadašnje analize su pokazale kako će dovršetak izgradnje sustava „Gornji horizonti“ i njegovo puštanje u rad prouzročiti deficit velikih voda na svim krškim poljima sjeverno od Fatničkog polja i suficit južno i zapadno od Blečke akumulacije, što će rezultirati smanjenjem izdašnosti svih vrela sjeverno do Svitave (vrela po obodu Deranskog jezera), te vrela rijeka Bregave, Bune i Bunice. Obzirom na veličinu planiranog zahvata i utjecaj koji će njegova izgradnja imati na ovo zaštićeno područje, od presudnog je značaja suradnja svih nadležnih tijela na međudržavnom i međuentitetskom nivou, kao i svih mjerodavnih stručnih tijela kako bi se sačinio pravni okvir u cilju optimalnog upravljanja i odgovornog gospodarenja vodama, te spriječilo donošenje jednostranih odluka i otklonile štetne posljedice u delti Neretve uzrokovane smanjenjem bilanci voda. Integralno upravljanje vodnih resursa na području slivova rijeka Neretve i Trebišnjice mora se odvijati na pravičan način, bez ugrožavanja održivosti vitalnih komponenti ekološkog sustava, i da se postigne maksimalna rezultanta ekonomskih i društvenih koristi. Ono se mora promatrati kao proces koordiniranog razvoja i upravljanja vodnim, zemljišnim i drugim za vodu vezanim resursima, kako zbog vlastite koristi tako i zbog međudržavnih utjecaja i obaveza².

U tijeku je izrada *Plana upravljanja Neretvom i Trebišnjicom* koji bi trebao dati određena rješenja po pitanju integralnog upravljanja ovim slivovima na međudržavnom nivou.

Energetsko korištenje voda na širem području Hutova blata mora biti uklopljeno u aktualni sustav, poštujući sve uvjete propisane vodnim dozvolama. Problem zaslanjivanja vode i tla koje je evidentan u dolini rijeke Neretve zahtjeva stalni nadzor kako bi se ustanovili konkretni uzroci i shodno tomu definirale aktivnosti kojima bi se sanirala šteta i suzbilo daljnje pogoršanje. Svaka aktivnost na koritu rijeke Neretve mora biti detaljno analizirana i potom izvođena pod stalnim nadzorom mjerodavnih institucija.

Za bolje upravljanje i gospodarenje vodnim resursima na području Hutova blata najprije je potrebno utvrditi stanje koje je poželjno i shodno tome, hidrotehničkim zahvatima težiti uspostavi režima voda koji će to stanje uspostaviti i održati. U tom smislu je potrebno i započeti projekt oporavka i modernizacije sustava navodnjavanja „Višićka kasete“ uskladiti s zahtjevima održivosti Parka prirode.

U smislu **rekultivacije poplavnih livada** (a koje su hidrotehničkim zahvatima i objektima izgubljene) ovim Planom se predlaže izrada dviju retencija na lokalitetima „Ložišta“ i „Karaotok“, kao što je vidljivo na grafičkom prilogu 1. *Osnovni koncept namjene i korištenja površina*. Retencije su okvirnih površina 20 ha (Ležišta) i 11,5 ha (Karaotok) i prosječne dubine 1 m, te bi osim ekološke funkcije imale i uzgojnu funkciju – uzgoj pataka i eventualno šarana (uz Karaotok). Pored navedenog, retencije bi imale i edukacijsko – odgojnu i rekreacijsku funkciju.

Jezero Svitava se osim u energetske svrhe može koristiti i za razvoj sportova na vodi, kao i sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika te ekstenzivno ribničarstvo u prirodnim uvjetima, gdje se pokaže da je to opravdano. Pristup jezeru je omogućen kod Ustave na Krupi.

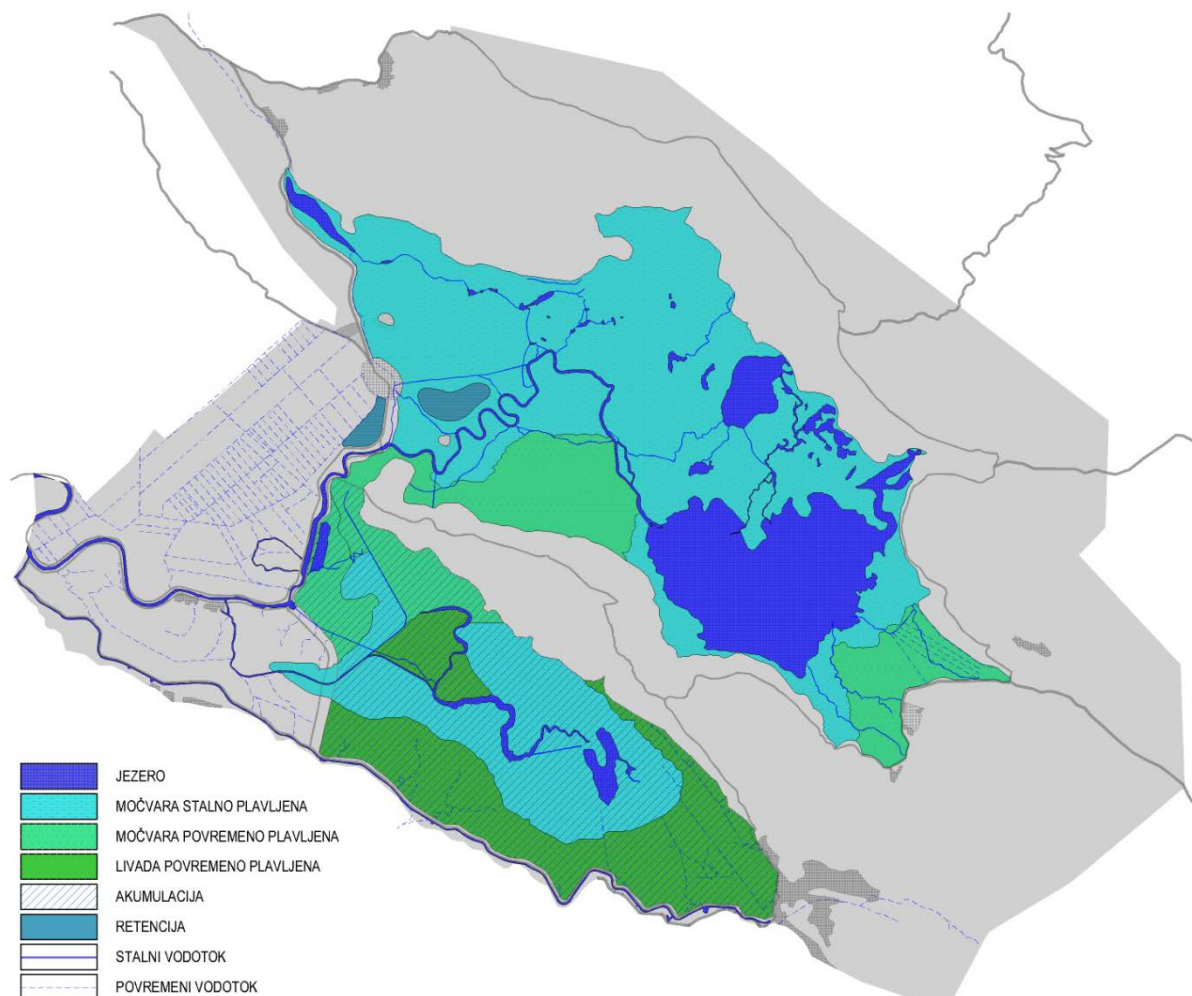
Rijeka Krupa nizvodno od Đinovice se uz foto-safari može koristiti za sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika.

Jezero Škrka se također za područje ekstenzivnog ribničarstva i sportsko-rekreacijskog ribolova tradicijskog oblika.

² *Zaključci znanstveno-stručnog simpozija sa međunarodnim sudjelovanjem „Voda u kršu slivova Cetine, Neretve i Trebišnjice“ u Neumu 2003. godine.*

Od ostalih rekreacijskih aktivnosti, na vodnim površinama Hutova blata planom se ne zabranjuju dosadašnje aktivnosti – foto safari, znanstveno istraživački rad, promatranje ptica i slično. Ove aktivnosti su detaljnije objašnjene kroz 3.2.2.1. *Površine za razvoj sporta i rekreacije*, a prikazane su grafički na kartografskom prikazu br.5 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora i* na kartogramu br. 4 *Područja sporta, rekreacije i ribolova*.

Slika 6. Prikaz vodnih površina

3.2.2.4. Naselja i ostale izgrađene strukture

Na području *Parka prirode Hutovo blato* nalazi se šest naselja ili njihovih dijelova i zaselaka, od toga četiri na području općine Čapljina i dva na području općine Stolac.

Površine naselja uglavnom su izgrađene, ali potpuno ili djelomično napuštene. Iznimka su naselja Svitava i Sjekose.

Izgrađeno zemljište na području *Parka prirode Hutovo blato* koristi se uglavnom za stanovanje s pratećim funkcijama. Iznimka je područje Karaotoka koje se koristi kao ugostiteljsko – turistička zona.

Ovim planom zadržavaju se sva postojeća naselja na području Parka prirode. Njihova osnovna funkcija ostaje stanovanje uz prateće funkcije: eko-turizam i rekreaciju. Površine naselja unutar Parka prirode iznose 86,67 ha ili 1.11% njegove ukupne površine. Neki izdvojeni napušteni lokaliteti mogu se izdvojiti za obnovu i prezentaciju etnološke baštine uz prethodnu projektnu dokumentaciju.

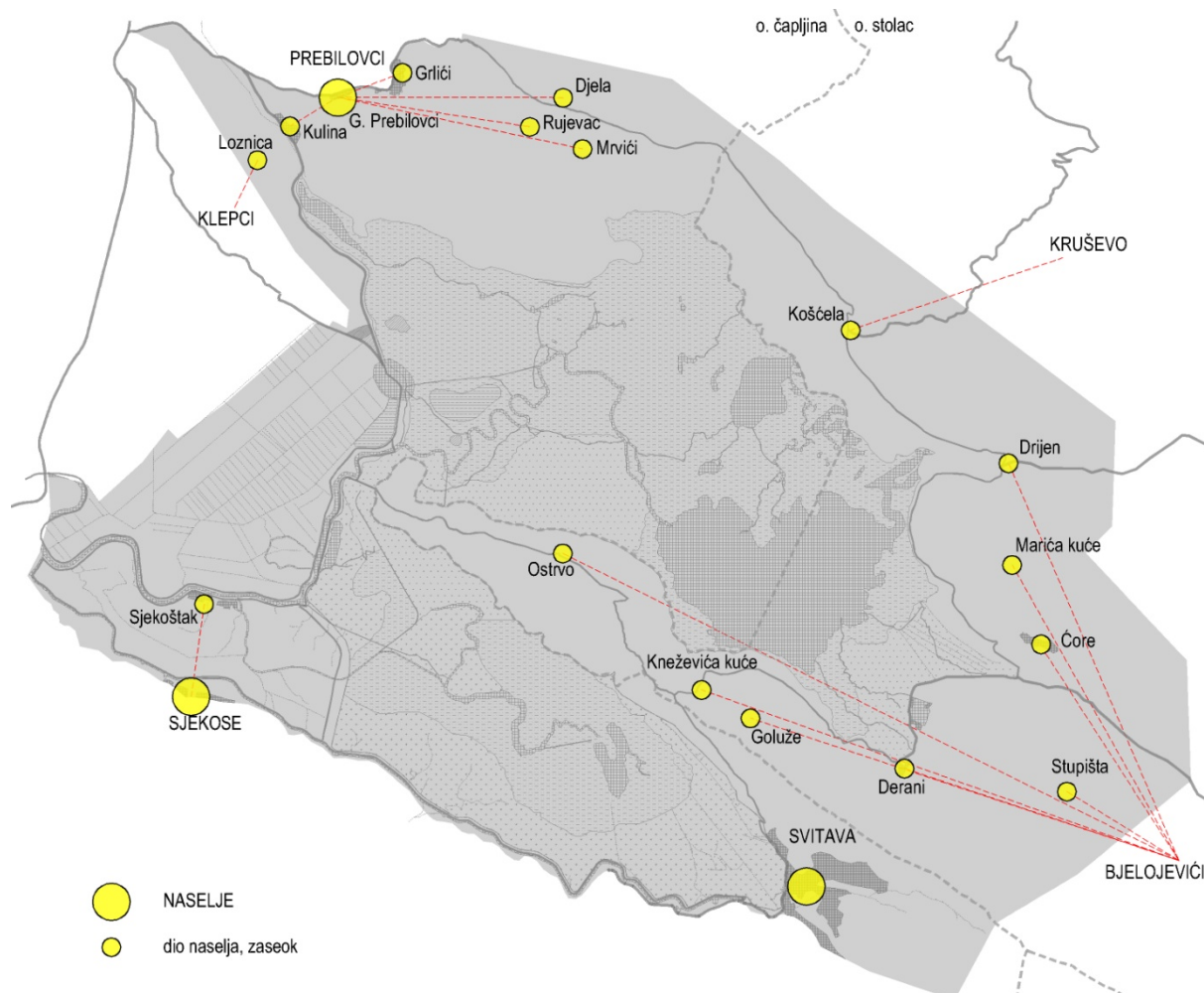
Uz Karaotok, uvode se i dvije nove turističke zone, Koščela i Londža. Površina rezervirana za gradnju unutar ovih zona iznosi 22,28 ha ili 0.28% od ukupne površine Parka.

I. NASELJA

A. Izgrađeni (naseljeni) dio građevinskog područja naselja

Izgrađeni, naseljeni dijelovi građevinskog područja naselja obuhvaćaju 68.15 ha ili 0.87% površine Parka. Radi se o naseljima Svitava, Sjekose, Prebilovci, Klepci, Bjelojevići i Kruševo, njihovim zaseocima i izoliranim dijelovima koji su često manji od jednog hektara. Posebno se to odnosi na raspršena i prometno teško dostupna naselja stolačke općine.

Slika 7. Raspored naselja

Osnovna funkcija ovih naselja je stanovanje, ali mnoga od njih mogu primiti prateće funkcije održivog turizma i rekreacije uz pažljive i promišljene intervencije.

Naselja Svitava i Sjekose naselja su s najviše demografskog potencijala. To su zapravo jedina dva naselja gdje se zaista živi, koja nisu uništena ratnim zbivanjima, iseljena i napuštena, ali nažalost, zbog pomalo izoliranog položaja u odnosu na središnje turističke zone ova dva naselja teško mogu aktivno sudjelovati u izgradnji turističke ponude Parka kroz edukaciju, ponudu smještajnih kapaciteta ili rekreativnih sadržaja. Najveća šansa za njihovo uključanje leži u činjenici da se većina stanovništva bavi tradicijskim gospodarskim djelatnostima i da mogu ponuditi lokalne proizvode na tanjurima ugostiteljskih objekata diljem Parka.

Na cijelom prostoru Parka prirode postoji niz manjih, uglavnom teško dostupnih, raspršenih i napuštenih lokaliteta koji su iznimno zanimljivi zbog autentičnih graditeljskih sklopova tradicionalne stambene arhitekture. Planerski tim među njima je prepoznao i izdvojio zaseoke Loznicu i Grliće te dio sela Prebilovci kao mjesta s velikim potencijalom za razvitak seoskog turizma u svrhu promocije tradicijske baštine. Iako je na tim lokalitetima većina građevina u ruševnom stanju, postojani kameni zidovi nude priliku za novu perspektivu u razvoju jer su mjerilo, prostorni razmještaj, odnos prema okolnom prostoru, materijal, broj otvora i svi ostali arhitektonski i urbanistički parametri ostali sačuvani i autentični. Međutim, s obzirom na složene imovinsko – pravne odnose, nedostatak sustava zaštite i financiranja te nikakav demografski potencijal stroga zaštita u ovom trenutku značila bi ograničavanje života na tim prostorima. Iz tog razloga ovim planom nije predviđena njihova sustavna zaštita i revitalizacija iako su to po svojim karakteristikama ovi lokaliteti svakako zaslužili. Ako se u međuvremenu pojavi realna inicijativa za obnovom i formiranjem etnografskog područja na otvorenom treba iskoristiti trenutak i projektu revitalizacije ozbiljno pristupiti na način da se utvrdi logična graditeljska cjelina za obnovu, analiziraju vrijednosti i pripremi projektna dokumentacija (urbanistički projekt). Ovim planom dopušta se revitalizacija *in situ*³ uz elemente rekonstrukcije ako je potrebno. Nije dopuštena inscenacija prema proizvoljnim zamislama, kopiranje tradicionalnih elemenata niti takozvani *greenfield* projekti.⁴ Priprema projektne dokumentacije, provedba projekta revitalizacije i korištenje mora biti pod multidisciplinarnim stručnim nadzorom i vodstvom prvenstveno etnologa i arhitekata/urbanista, ali i arheologa, povjesničara, krajobraznih arhitekata ili drugih struka po potrebi. Nužno je kod izdvajanja graditeljske cjeline za revitalizaciju voditi računa i o okolnom prostoru na način da se potakne njegov razvitak kroz poticaje u seoskom turizmu, osnivanju malih obiteljskih gospodarstava i vraćanju tradicionalnom načinu života kako se ne bi dogodilo da on izgubi svoje autentične elemente.

Zaseok Ostrvo može primiti funkcije *tranzitnog i robinzonskog* turizma zbog izolirane prostorne pozicije unutar Parka prirode, otprilike na pola puta između Karaotoka i Londže. Ako se pojavi interes na ovom području mogu se planirati ograničeni turistički kapaciteti ugostiteljstva i servisno – prodajnih sadržaja (stajalište za bicikle, mjesto za prihvat i zadržavanje konja, lokalna gastronomija, vidikovac, prodaja suvenira i slično).

B. Izgrađeni (napušteni) dio građevinskog područja naselja

Mnogi od ovih disperznih zaseoka su napušteni, a kuće u derutnom stanju. Većina njih je manja od jednog hektara te je u grafičkom prilogu br. 1 *Osnovni koncept namjene površina* prikazana simbolom. Iako zbog loše ili nepostojeće infrastrukture na tim izoliranim lokalitetima nitko ne živi ona se ovim planom ipak zadržavaju kao građevinska područja kao pečat višestoljetnog načina života.

Ovi zaseoci nemaju ni minimalni demografski potencijal za razvitak, ali se ovim planom ostavlja mogućnost eventualne obnove pojedinih građevina. Zbog kompliciranih vlasničkih

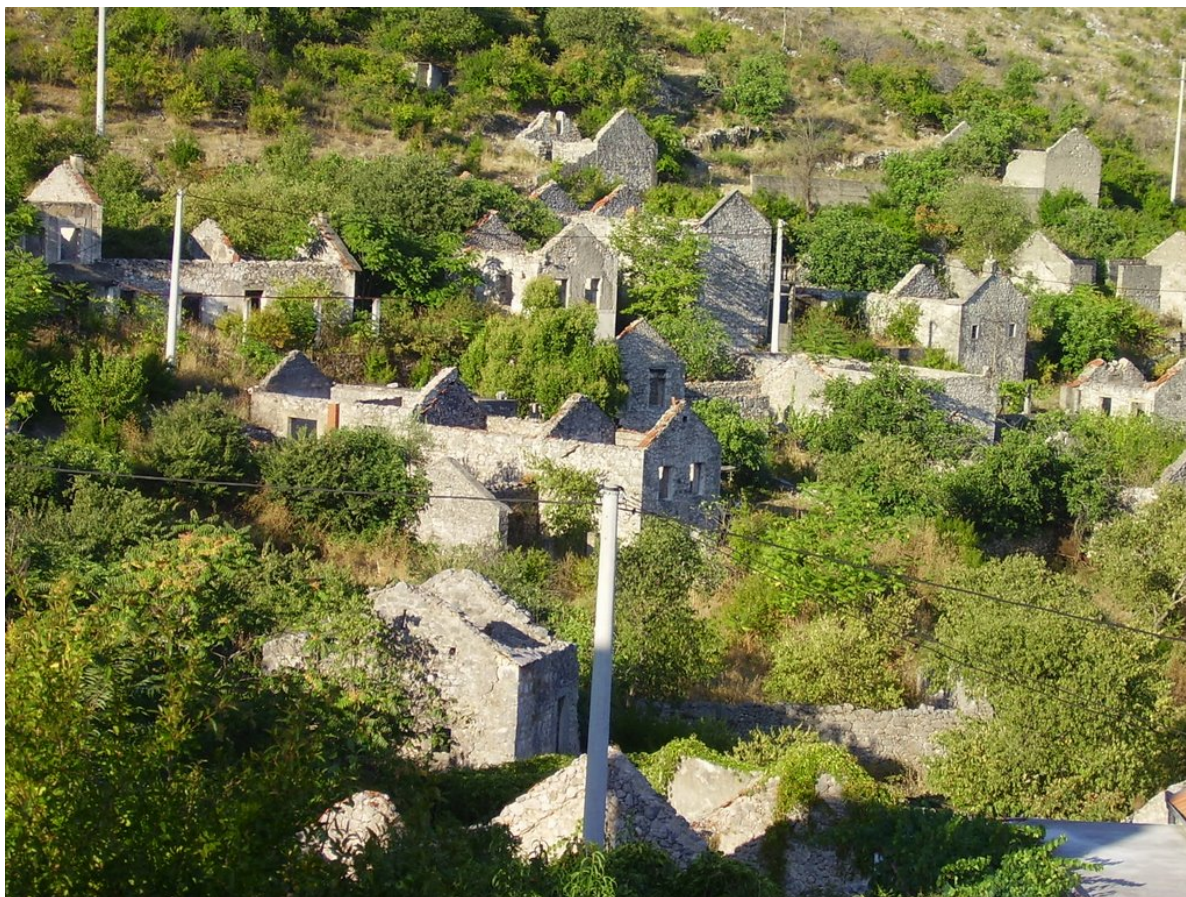
³ Na licu mjesta, na autentičnoj lokaciji.

⁴ Izgradnja "tradicionalnog" sela iz temelja na neizgrađenom zemljištu.

odnosa velika je mogućnost da će se ponegdje obnoviti po jedna kuća, ali se preferira obnova seoskog kompleksa od tri, četiri ili pet kuća koje onda mogu zbog povećanog kapaciteta uz stambenu namjenu primiti i neke druge sadržaje (smještaj, ugostiteljstvo, promociju, edukaciju i slično...). Uz poboljšanje cestovne infrastrukture ovi lokaliteti mogu postati mali punktovi za osvježenje na biciklističkim i konjičkim rutama.

Ukupna površina ovih područja iznosi 14.23 ha ili 0.18% površine Parka.

Slika 8. Prebilovci

Izvor: www.panoramio.com

C. Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja

Neizgrađeni, a planirani dio naselja Prebilovci (točnije, zaseoka Kuline) između puta za Prebilovce i puta za Karaotok koji je Urbanističkim planom Čapljine predvidio gradnju, a općina Čapljina uradila parcelaciju i izdala građevinske dozvole za izgradnju stambenih građevina se zadržava u površini 4.29 ha ili 0.05% površine Parka. Ostala neizgrađena građevinska područja naselja predviđena PP Čapljina i PP Stolac ne mogu se zadržati. Radi se konkretno o područjima predviđenim za širenje naselja Gnjilišta i Klepci te područjima oko Čora i zaseoka Derani.

Za naselja se utvrđuju područja gradnje sljedećih površina:

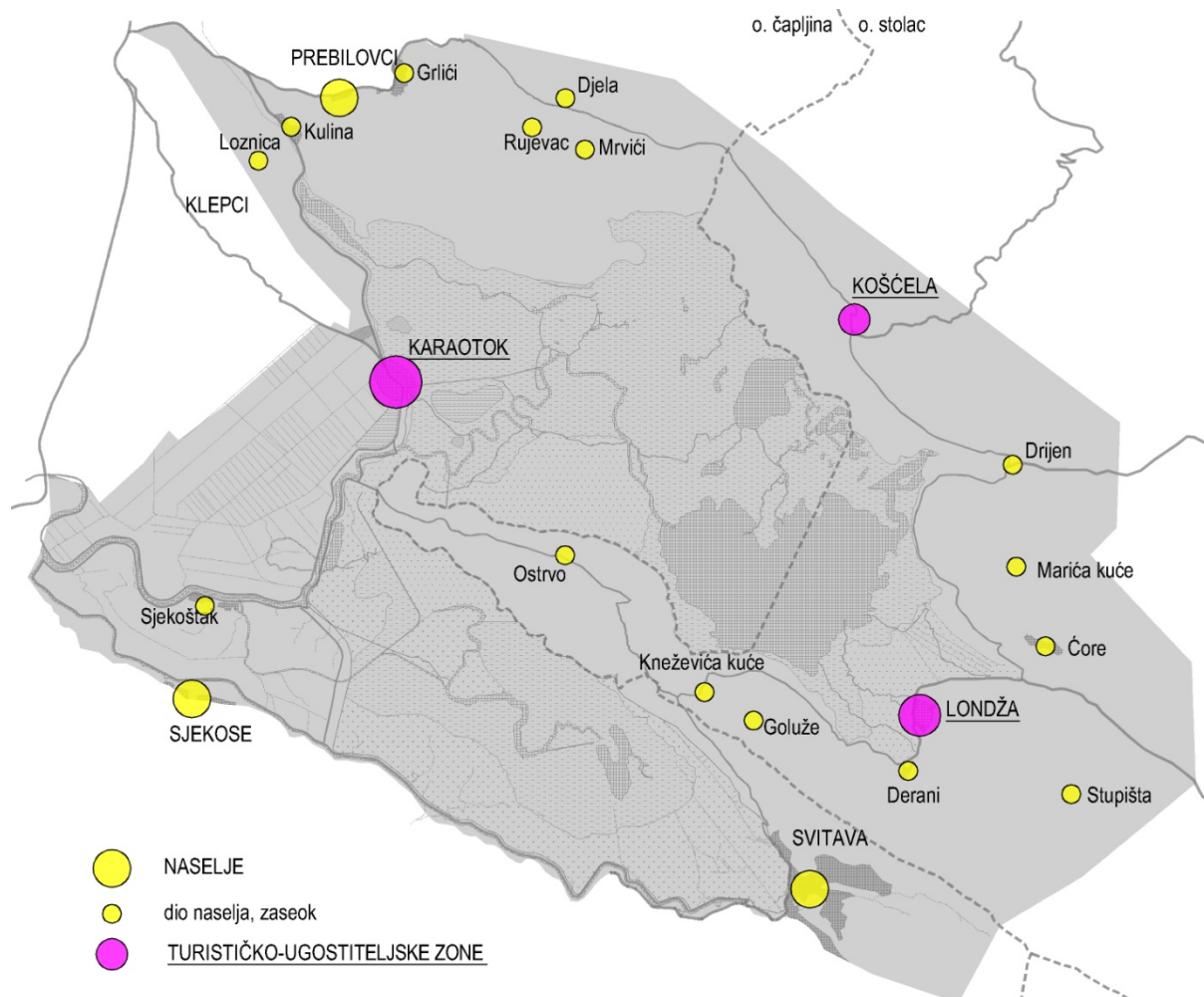
Tablica 15. Područja gradnje unutar naselja

Br.	Općina	Naselje	Selo/zaseok	Izgr. (ha)	Neizgr (ha)	UKUPNO (ha)	
1.	Čapljina	Svitava	Svitava – dio naselja	48.43	-	48.43	72.17
2.		Prebilovci	Prebilovci- dio naselja	6.89	-	17.67	
			Grlići – dio zaseoka	2.04	-		
			Kuline	3.68	4.29		
			Rujevac	0.22	-		
			Djela	0.19	-		
			Mrvići	0.36	-		
3.		Sjekose	Sjekose – dio naselja	3.17	-	3.17	
4.		Klepci	Loznica	2.90	-	2.90	
5.		Stolac	Bjelojevići	Derani	1.00	-	
	Ćore			3.57	-		
	Drijen			1.58	-		
	Stupišta			1.74	-		
	Marića kuće			1.38	-		
	Ostrvo			2.76	-		
	Kneževića kuće			0.14	-		
	Obrežak			0.25	-		
	Goluže			0.45	--		
6.	Kruševo	Košćela	0.44	-	0.44		
UKUPNO:				82.38	4.29	86.67	

II. PODRUČJA GRADNJE IZVAN NASELJA – TURISTIČKE ZONE

Ovim planom se zadržava turistička zona Karaotoka i planiraju se dvije nove, Koščela i Londža.

Slika 9. Raspored turističkih zona

A. Turistička zona Karaotok

Turistička zona Karaotok obuhvaća više izdvojenih lokaliteta od kojih se jedino za Karaotok utvrđuje područje gradnje površine 14.36 ha. Za cijelu zonu obvezna je izrada *urbanističkog projekta* kojim će se utvrditi detaljni smještaj i namjena objekata prema uvjetima i smjernicama iz ovoga plana. Moguća je nova gradnja i rekonstrukcija postojećih građevina.

B. Turistička zona Koščela

Turistička zona Koščela obuhvaća središnji dio zaseoka Koščela i za nju se utvrđuje područje gradnje od 0.61 ha unutar gabarita postojećih građevina, uz moguće iznimno planiranje novih građevina. Za ovu zonu obvezna je izrada *urbanističkog projekta*. Ona će primiti funkcije ugostiteljstva s minimalnim smještajnim kapacitetima u okviru postojećih građevina, prodajom suvenira i tradicijskih proizvoda. Njezina osnovna funkcija je podrška znanstveno - istraživačkoj djelatnosti zbog blizine područja s najvećim stupnjem zaštite. Zbog dobrog prostornog položaja može poslužiti i kao servisni punkt za rekreativce na relaciji Karaotok – Londža.

C. Turistička zona Londža

Turistička zona Londža utvrđuje se kao područje gradnje površine 4.44 ha s posebnim uvjetima gradnje opisanim u poglavlju 3.5.2. *Uvjeti gradnje*. Nalazi se u zaseoku Derani, na njegovom izdvojenom dijelu, okružena već postojećim izdvojenim stambenim građevinama.

Ovo je sekundarna informativna i prihvatna zona za područje cijelog parka prirode. Njezin središnji dio je postojeća lovačka kuća na izvorištu Londža koja je izdvojena iz građevinskog područja zone.

Ovim planom za turističku zonu Londža propisuje se obvezna izrada *urbanističkog projekta*.

S obzirom na to da uz izvorište Londža postoje prostrane livade na ovoj lokaciji planira se razvitak rekreativnog i terapijskog jahanja uz izgradnju potrebne infrastrukture. Infrastrukturu manjeg kapaciteta (3-5 konja) moguće je raditi uz postojeću lovačku kuću. U slučaju povećanog interesa i izgradnje prateće infrastrukture većeg kapaciteta lokaciju treba pronaći u sklopu zaseoka Derani u dogovoru s lokalnim stanovništvom. Odabir mora biti takav da građevina svojim gabaritima ne narušava integritet cijelog prostora što uključuje velike iskope i agresivne zahvate u terenu. Preduvjet razvitka ove zone je poboljšanje cestovne prometnice čiji su tehnički uvjeti jako loši.

III. IZDOJENE GRAĐEVINE ILI GRAĐEVINSKE GRUPACIJE IZVAN PODRUČJA GRADNJE

Ovim prostornim planom zadržavaju se postojeće stambene, infrastrukturne i servisne građevine izvan područja gradnje. Za obrambene građevine iz prethodnog rata (bunkere) te prateće građevine napuštenog kamenoloma predviđa se uklanjanje i sanacija terena.

Točne površine lokacija stambenih i infrastrukturnih građevina određene su veličinom njihovih katastarskih čestica ako su one površine i oblika koji odgovara površini za uporabu objekta. Ostale će se definirati na temelju maksimalne površine utvrđene *Odlukom o provođenju ovoga plana*.

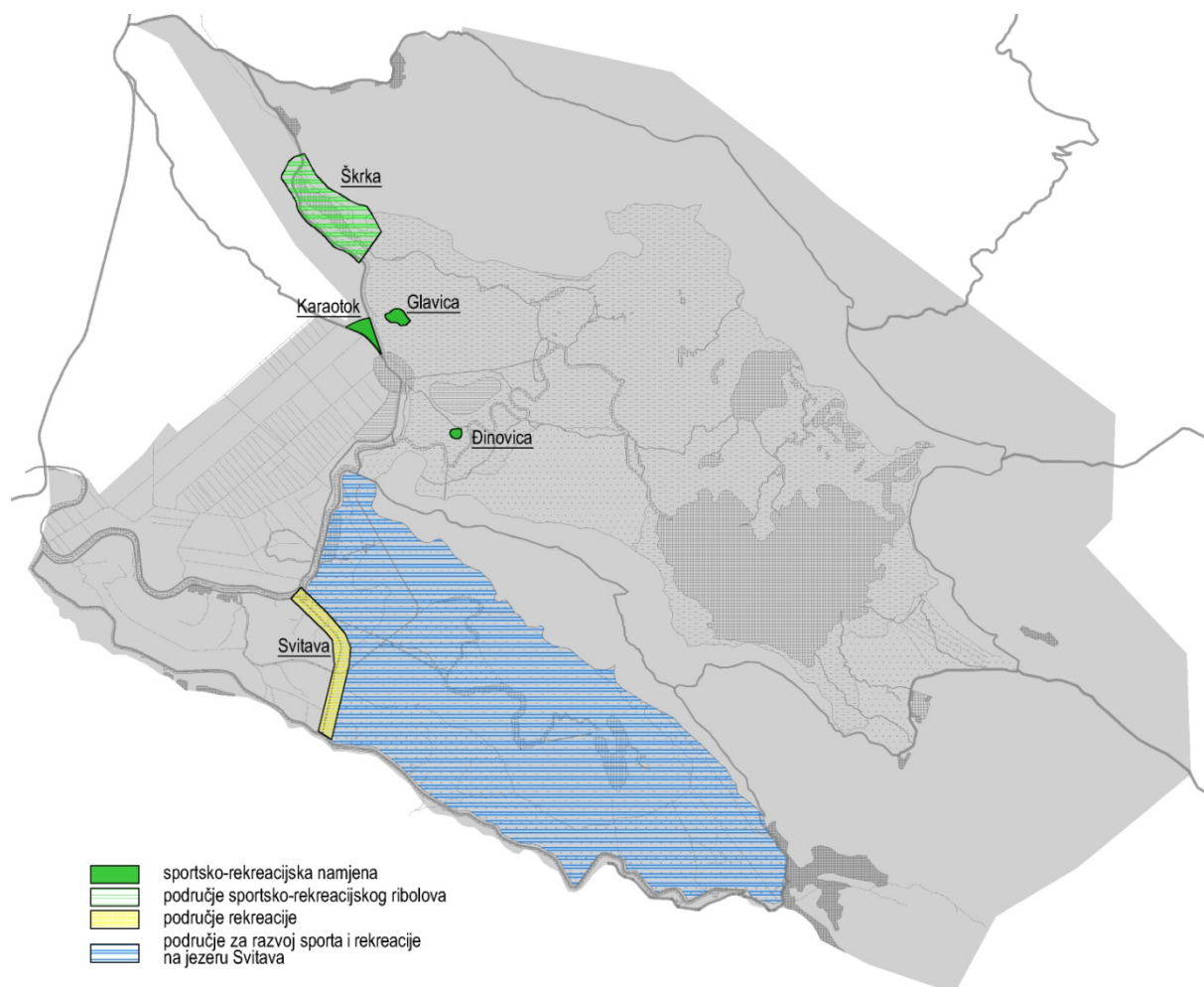
Zbog nepristupačnosti dijela terena nemoguće je utvrditi njihov točan i konačan broj, egzaktnu namjenu i stanje. Stoga ćemo u poglavlju 3.5.2.2. *Uvjeti gradnje izvan područja gradnje* dati posebne uvjete za odabrane građevine, dok će za sve ostale vrijediti opći uvjeti za gradnju izvan građevinskog područja.

3.2.2.5. Površine za razvoj sporta i rekreacije

Sportsko-rekreacijska područja, utvrđena na karti br.1. *Osnovni koncept namjena površina*, dakle kroz namjenu površina, uključuju:

- postojeću sportsko-rekreaciju zonu uz Karaotok površine 2,5 ha, gdje je planirano njeno proširenje za 3,3 ha;
- sportsko-rekreacijska zona Glavica površine 3,10 ha i
- sportsko-rekreacijska zona Đinovica površine 1,15 ha.

Slika 10. Prikaz površina za razvoj sporta i rekreacije

Sportsko-rekreacijske namjena: Karaotok, Glavica i Đinovica

Na postojećoj sportsko-rekreacijskoj zoni se nalazi zapušteno nogometno igralište, koje je potrebno sanirati. Uz šire područje ove zone mogu se razviti i neki drugi sadržaji. Na području Glavice, kao izdignutog dijela Gornjeg blata, koje ne plavi je planiran razvoj kampa. A Đinovica je planirana kao servisno područje za potrebe sportsko-rekreacijskog ribolova tradicijskog oblika na Krupi. Na Đinovici, koja ima centralni položaj u odnosu na obuhvat Parka je planirano i pozicioniranje stacionarnog balona na vrući zrak, koji bi bio dodana atrakcija Parka prirode Hutovo blato.

Za sportsko-rekreacijsku zonu „Karaotok-Glavica-Đinovica“ se propisuje izrada regulacijskog plana.

Sportsko-rekreacijska zona uz jezero Svitava

Na grafičkom prilogu br. 5 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora* je prikazana i **zona rekreacije uz Svitavu**, kao područje načina korištenja tog prostora. U ovoj zoni površine 28 ha su predviđene aktivnosti poput lagane rekreacije, roštiljanja na otvorenom, samostalnih podizanja šatora i sl. Također je u ovoj zoni planiran i pristup plovilima jezeru Svitava, privezište za plovila i iznajmljivanja plovila. Jezero Svitava je cijelom površinom pogodno za razvoj sportova

na vodi i sportsko-rekreacijskog ribolova tradicijskog oblika. Motorni pristup ovoj zoni je omogućen preko javne staze iz smjera ulaza Dračevo. U sportsko-rekreacijskoj zoni je izdvojen manji prostorni obuhvat od 8,50 ha koji treba biti predmet Urbanističkog projekta.

Sportsko-rekreacijska zona Škrka

Područje jezera Škrka je planirano kao zona sportsko-rekreacijskog ribolova i ekstenzivnog ribničarstva. U ovoj zoni je moguće planirati postavljanje montažnih ribičkih kućica i ostale urbane opreme uz stazu koja ide nožicom Crnog brda, za potrebe razvoja ove aktivnosti. Ova zona, kao način korištenja je prikazana na grafičkom prilogu br. 5 *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora*, i njena površina iznosi 54 ha. Ovo područje je premetom izrade Zoning plana.

Sport i rekreacija na vodenim površinama

Sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika se zadržava na postojećim površinama sukladno Pravilniku o unutarnjem redu Parka, tj na rijeci Krupi nizvodno od Đinovice i na jezeru Svitava.

3.2.3. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

Planirana struktura površina i prostorni pokazatelji za područje parka prikazani su na sljedećoj tablici:

Tablica 16. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

Rbr.	Naziv	Oznaka	Ukupno (ha)	Udio (%)
1.1.	Područja gradnje		86,67	1,11%
	Izgrađeni dio građevinskog područja naselja	GP1	68,15	0,87%
	Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja	GP2	4,29	0,05%
	Izgrađeni (napušteni) dio građevinskog područja naselja	N	14,23	0,18%
1.2.	Izgrađene strukture izvan područja gradnje		22,28	0,28%
	Turističko ugostiteljska zona postojeća	T1	14,36	0,18%
	Turističko ugostiteljska zona planirana	T1	5,05	0,06%
	Izdvojene građevine i uzurpacija		2,87	0,04%
1.3.	Poljoprivredne površine		2.571,24	32,86%
	Visokovrijedno poljoprivredno zemljište	P1	862,46	11,02%
	Vrijedno poljoprivredno zemljište	P2	630,74	8,06%
	Ostala obradiva tla	P3	1.078,04	13,78%
1.4.	Šumske površine		2.113,30	27,01%
	Zaštićeno šumsko zemljište	Š	2.113,30	27,01%
1.5.	Vodne površine		3.020,08	38,60%
	Vodotok	V	67,33	0,86%
	Jezera	J	394,65	5,04%
	Akumulacija	A	1.038,45	13,27%
	Močvara stalno plavljena	Ms	1.159,62	14,82%

Rbr.	Naziv	Oznaka	Ukupno (ha)	Udio (%)
	Močvara povremeno plavljena	Mp	328,12	4,19%
	Retencija	Rt	31,91	0,41%
1.6.	Ostale površine		10,49	0,13%
	Sport i rekreacija postojeće	R1	2,55	0,03%
	Sport i rekreacija planirano	R1	6,37	0,08%
	Groblja	+	1,57	0,02%
	Park prirode		7.824,06	100,00%

Na kartografskim prikazima zbog prednosti koja je dana prirodnoj komponenti i ostalih mogućnosti načina korištenja prostora akumulacija Svitava je prikazana kroz strukturu površina, dok je na kartama prikazana njena granica.

Tablica 17. Struktura površina akumulacije Svitava

struktura	površina (ha)	udio (%)
Vodotok	19,10	1,84%
Jezera	21,47	2,07%
Močvara stalno plavljena	424,43	40,87%
Močvara povremeno plavljena	85,62	8,24%
Livada povremeno plavljena	487,83	46,98%
UKUPNO	1038,45	100,00%

3.3. PROJEKCIJA RAZVITKA GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI

3.3.1. Gospodarske djelatnosti

3.3.1.1. Turizam

a) *Potencijali Parka prirode u funkciji posjećivanja i razgledavanja*

Osim ekološke, znanstvene i edukativne funkcije, koju ovakva močvarna područja imaju, u posljednje vrijeme u Europi i svijetu je vidljiviji sve značajniji trend probirljive, zahtjevne i ekološki usmjerene populacije posjetitelja. Ova vrsta posjetitelja upravo teži ovakvoj vrsti prostora koja se u potpunosti razlikuju od visoko urbaniziranih životnih i poslovnih područja.

Neke od najznačajnijih prirodnih osobitosti prostora Hutova blata su njegova bogata flora koju na području Parka od 7.800 ha čini 700 biljnih vrsta i fauna koju čini 43 vrste riba, 9 vrsta vodozemaca, 13 vrsta gmazova, 9 vrsta sisavaca i 163 vrste ptica. Ovakva raznolikost ptičjih vrsta zanimljiva je osim znanstvenicima i posebnoj skupini ljubitelja prirode, tzv. "bird watchers" (promatrači ptica) kojih je iz godine u godinu sve više, te im stoga treba učiniti dostupnim veliko ornitološko bogatstvo ovoga područja.

Kako se Hutovo blato nalazi na jednom od četiri migratorna pravca ptica iz Sjeverne i Srednje Europe prema Aziji i Africi, kako samo područje Parka posjeduje odlične abiotičke (klima, geografski položaj, voda, tlo i dr.) i biotičke uvijete (vegetaciju, mikro i makro faunu, i dr), te kako su jezera ne presušuju tokom čitave godine, ptice za vrijeme svojih jesenskih i proljetnih seoba nalaze izobilje hrane, mira i tišine potrebnog za odmor te je ovaj prostor od davnina prepoznat kao važno stanište ptica močvarica. Iako je Park za ptice samo prolazna stanica, dio jedinki zadržava se na području Parka na zimovanju i gniježđenju.

Na dijelovima Parka koji nisu pokriveni jezerima tokom čitave godine možemo vidjeti sisavce poput divlje svinje, srne, lisice, kune bjelice, europskog jazavca, vidre, bjelopsog ježa i europskog zeca.

Hutovo blato predstavlja značajno mrjestilište riba u slivu rijeke Neretve. Ovo se područje nekada tradicionalno koristilo u svrhu ribarenja. Ovaj prirodni potencijal zanimljiv je i za rekreativne ribolovce, pa bi Park u svoju ponudu trebao uvrstiti i ponudu namijenjenu isključivo ovoj vrsti posjetitelja. Održavanje zdravog ribljeg fonda i populariziranjem rekreacijskog ribolova, bit će jednostavnije i lakše očuvati tradicionalne načine ribolova, nekada jako razvijene na ovom području.

Dolina rijeke Neretve je oduvijek bila važan prometni pravac koji je povezivao unutrašnjost zemlje s morem, pa je tako kontinuitet življenja na ovim prostorima opstao od prapovijesnog doba do danas. Iz tih povijesnih perioda ostali su brojni tragovi pokretnih i nepokretnih kulturno povijesnih dobara.

Hutovo blato je područje koje je kroz povijest zasigurno pružalo povoljne uvijete za život stanovnika, a posebno za razvoj ribarstva, lova, a potom i trgovinske razmjene dobara vodenim putovima preko Krupe i Neretve u unutrašnjost, ali i prema moru. Dokaz ovim činjenicama daje i blizina velikog antičkog trgovinskog središta Narone (Vid kod Metkovića). Prema Karlu Patchu hutovski kraj je bio bogat vegetacijom, šumom, jelenima i zasigurno je u rimsko doba bio prilično naseljen.

Osim važnih arheoloških nalazišta, čitavo područje Hercegovine je bogato nematerijalnom kulturnom baštinom koja obuhvaća jezičnu baštinu u koju spadaju dijalekti, mjesni govori, usmena književnost i sl i folklornu baštinu u koju spadaju glazbeni napjevi, plesovi i kola, igre, kuhinja, svečanosti, pučki sportovi i kultura te tradicijska umijeća i obrti. Sve gore navedeno ima izvrstan potencijal koji bi se trebao uvrstiti u turističku ponudu Parka.

Pored navedenih zaštićenih kulturnih dobara u programima posjećivanja treba uključiti i obilasku nacionalnih spomenika u neposrednoj blizini granica Parka, koje je proglasila *Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine*. U neposrednoj blizini granice Parka nalaze se tri nacionalna spomenika, a to su:

- Nekropola stećaka I i II Boljuni, povijesno područje, Općina Stolac
- Most u Klepcima, povijesna građevina, osmanski period, Općina Čapljina
- Rimska vila (*Villa Rusticae*) u Višićima, arheološko područje, antički period, Općina Čapljina

Iako su ključne točke obilaska i razgledavanja Hutova blata prije svega prirodna područja, trebalo bi se razmisliti da se u program posjećivanja integrira i ostala materijalna i nematerijalna baština ovoga područja. Ovakvom strategijom razvoja turizma, osigurala bi se ravnomjernija distribucija posjetitelja na području Parka prirode i rasterećenje područja ograničenog i selektivnog korištenja od prekomjernog posjećivanja i boravka posjetitelja.

b) *Potencijalne vrste posjetitelja*

Gledajući ukupne potencijale, turističku ponudu i turističke trendove u svijetu na usporedivim lokacijama, izletnike i turiste možemo razvrstati u nekoliko skupina.

- **Izletnik** - Sama definicija za ovu vrstu posjetitelja je da ona izbiva izvan uobičajene sredine manje od 24 sata. Da bi privukao ovu vrstu posjetitelja, Park svoje marketinške napore mora usmjeriti na kreiranje usluge izleta koji će zadovoljiti njihove potrebe. Ovakva vrsta usluge trebala bi biti bez skrivenih troškova i potpuna, odnosno uključivati sve od prihvata izletnika, informiranja, vođenog obilaska, posjeta suvenirnici, objeda i na kraju ispraćaja. Ponuda bi se trebala kreirati i prema vrsti izletnika, odnosno prema njihovim preferencijama. Ista usluga se ne bi trebala nuditi djeci, mladima, obiteljima i umirovljenicima. S obzirom na svoj geografski položaj, Hutovo blato ima veliku mogućnost privlačenja vjerskih turista koji posjećuju Međugorje te turista koji bi se za vrijeme svoga boravka na Jadranskoj obali mogli uputiti na izlet u unutrašnjost Hercegovine.
- **Školski izletnici i turisti** - Ovo je organizirani način dolazaka posjetitelja. Ovaj tip dolazaka može uključivati osnovnoškolske i srednjoškolske ture odnosno jednodnevne ekskurzije učenika. Ovaj tip dolazaka bi trebao upotpunjavati školske programe i u prirodnom okruženju prikazati naučenu materiju iz područja biologije. Ovaj tip dolazaka se može organizirati u suradnji sa školama ili s ministarstvom. Opcija suradnje sa županijskim ministarstvima obrazovanja pruža mogućnost dolaska do budžetskih sredstava u svrhu subvencioniranja troškova školskih ekskurzija, čime se subvencioniranom cijenom privlači veći broj školskih tura.
- **Rekreativci** - Ova skupina posjetitelja dolazi u Park s motivom rekreacije. U ovu skupinu posjetitelja spadaju sportovi poput *trekkinga*, kampiranja, orijentiringa, kajak i kanu na mirnim vodama, piknika, bicikliranja, jahanja. Glavni motiv ove vrste posjetitelja je rekreacija, a uz rekreaciju postoji i edukacijska komponenta koja bi se trebala ponuditi rekreativcima. Vrlo je važno ovoj vrsti posjetitelja osigurati dobru infrastrukturu na području Parka, kako bi ih se privuklo na dolazak. Pod infrastrukturom se podrazumijevaju uređene staze za biciklizam i trekking, vidikovci i odmorišta uz staze, posebni vidikovci za promatranje ptica, pristaništa za kanue i kajake i sl. Povremenim rekreativcima koji bi se željeli okušati u nekim sportovima treba se osigurati mogućnost najma opreme, poput najma bicikala, biciklističkih kaciga, kanua i kajaka, vodonepropusnih odjela, kaciga za kajak, prsluka za spašavanje, ribolovne opreme i sl.
- **Turisti** - Ova skupina ljudi dolazi u Park radi odmora. Za vrijeme svog višednevnog boravka mogu iskorištavati sve prirodne i sportsko-rekreacijske resurse, kako bi im odmor bio što ugodniji. Ciljna skupina na koju bi se hotel i Park trebao fokusirati su domaći turisti koji nemaju mogućnosti ili želje za odlazak na odmor u inozemstvo i koji se u miru i tišini prirode Parka žele odmoriti od gradske gužve, strane turista koji su u višednevnom posjetu Hercegovini i koji bi smještajne kapacitete koristili kao bazu iz koje bi svaki dan išli na izlete po cijeloj Hercegovini. Ovoj vrsti turista treba omogućiti informacije poput raznih prospekata i turističkih vodiča koji bi im pružili informacije i edukaciju o raznim mjestima u Hercegovini i koji bi ih privukli na što duži ostanak u smještajnim kapacitetima Parka.
- **Kampiranje** - Postoje dva razloga zašto se ljudi odlučuju na kampiranje. Jedan je zato što je kampiranje gotovo uvijek jeftinije od smještaja u hotelu, a drugi je želja za boravkom u prirodi. Budući da Park posjeduje moguće lokalitete za kampiranje, Glavicu i Đinovicu, postoji mogućnost za uvrštavanje kampiranja kao djela turističke ponude. Važno je napomenuti da otvaranje kampa ne znači konkurenciju hotelskoj ponudi Parka, jer ove

dvije vrste smještajnih kapaciteta privlači različite vrste turista. Uz ova dva lokaliteta koja su namijenjena kampiranju, moguće je ponuditi i uslugu robinzonskog turizma za pojedince željne prave pustolovine, istinskog približavanja prirodi. Lokacije za ovu vrstu turizma mogu se osigurati u zabačenim uvalama jezera i pretežito teško pristupačnim područjima koja će posjetiteljima osigurati traženi mir.

- **Kongresni turizam** - Ovo je specifični oblik turizma u kojem glavni motiv putovanja nije odmor, već sudjelovanje na skupovima koji mogu imati različiti karakter. Posjetitelji u okviru kongresnog turizma nisu dokolichari, jer putuju zbog specifične potrebe koja je najčešće vezana uz njihovo radno mjesto. Iako Hotel PARK Karaotok nema infrastrukturu potrebnu za ovu vrstu turizma, moguće je ostvariti suradnju s hotelima u okolici pri prihvatu njihovih gostiju u slučaju popunjenosti ili organizirati izlete i objedovanje u prirodi nakon seminara. Ovaj oblik turizma je prilično zanimljiv svim hotelima jer se najčešće događa van glavne turističke sezone, te se kongresnim turizmom pokušavaju popuniti kapaciteti prije nego što se hotel stavi u hladni pogon
- **Team building** - Ova vrsta turizma privlači poduzeća, škole, sportske timove, vjerske zajednice i neprofitne organizacije. Cilj *team buildinga* nije zabava, već ozbiljna izgradnja kolektiva. Uključuje proces uspostavljanja i razvoja većeg osjećaja za suradnju među kolegama, ali i međusobnog povjerenja. Uz mala ulaganja u infrastrukturu poput *adventure Parkova*, samo okruženje Parka pruža izvrsnu priliku privlačenje ove vrste posjetitelja.
- **Promatrači ptica** - ili "*birdwatchers*" je najveći turistički potencijal Parka. Promatranje podrazumijeva promatranje golim okom ili uz pomoć optičkih pomagala poput dvogleda i teleskopa i slušanjem zvukova ptica. Ovu vrstu aktivnosti i vrstu posjetitelja moramo razlikovati od znanstvene zajednice ornitologa, jer promatrači ptica se ovom aktivnošću bave iz rekreacijskih ili društvenih razloga. U svijetu je u posljednje vrijeme vidljiv sve veći razvoj ove aktivnosti u koji se uključuje sve više osoba. Ovo može biti i jako profitabilna turistička grana Parka. Za primjer možemo uzeti *Kuşçenneti National Park* koji se nalazi na RAMSAR listi kao i Hutovo blato i za koji se procjenjuje da od promatrača ptica godišnje uprihođuje preko 100.000.000\$. Jasno je da Hutovo blato ne može imati ovolike prihode od promatranja ptica, ali intervencijama u prostoru Parka kao što je izgradnja staništa, omogućit će se duže zadržavanje ptica kao i njihova brojnost za vrijeme migracija. Uz već postojeće vidikovce koji su namijenjeni promatranju, potrebno je razmisliti i o takozvanim *chickee siteovima*, odnosno nastambama na vodi, koje bi promatračima dale mogućnost cjelodnevnog neometanog promatranja ptica na samoj razini vode.
- **Ribolovci** - Posebna skupina posjetitelja u Parku su i ribolovci. Iako je na području Parka zabranjen komercijalni izlov ribe, dozvoljen je sportski ribolov tradicijskog oblika. Uz dobar razvoj sportskog ribolova, uvođenje jačih kontrola od krivolova, usmjeravanja prihoda u povećanje ribljeg fonda u jezerima, odnosno poribljavanje autohtonim vrstama, omogućuje se jako dobra simbioza s ptičjim eko sustavom. Ponuda za ribolovce ne bi smjela uključivati samo prodaju ribolovnih dozvola, nego i organizaciju natjecanja, načine izrade mamaca tradicionalnih za ovo područje, edukativne radionice i škole ribarenja za djecu i mlade. U aktivnost poribljavanja, odnosno puštanja riba u jezera bi bilo idealno uključiti i djecu koja dolaze u Park i kojima bi ova aktivnost bila zanimljiva.
- **Fotografi** - Park u svojoj ponudi već ima ponudu za fotografe u obliku Foto-safarija. Ova turistička atrakcija podrazumijeva: razgledavanje krajobraza, promatranje ptica i uživanje u prirodnom ambijentu močvare uz vožnju brodicama po močvarnom djelu Hutova blata. Atrakcija pokazuje stalni trend rasta broja posjetitelja. Uz ponudu Foto-safarija u

čamcima, trebalo bi se razmisliti o ponudi samostalnog foto-safarija u kajacima i kanuima i cjelodnevnog fotografiranja na već ranije spomenutim *chickee siteovima* (na Svitavskom jezeru).

- **Znanstvena zajednica** - Ova skupina posjetitelja je zainteresirana za istraživanja biljnih i životinjskih vrsta unutar Parka. Prije svega ornitolozi su oni koji pokazuju interes za boravak u Parku u sklopu istraživanja i znanstvenih skupova ptica koje predstavljaju najveći prirodni potencijal Parka. U kontekstu interesa ove skupine posjetitelja, Park bi ih trebao aktivno privlačiti. Nižim ili subvencioniranim cijenama, organizacijom skupova ili kongresa, osigurat će se kontinuirana prisutnost stručnjaka na području ornitologije, pa samim time i važnost ovoga područja na regionalnoj i europskoj karti močvarnih područja.
- **Sportski klubovi** - Ova vrsta posjetitelja je zainteresirana za pripreme za nadolazeće sportske sezone ili natjecanja izvan svog mjesta uobičajenog treninga. Razlog za postojanje kampova za pripreme igrača je aklimatizacija novih igrača s ostatkom ekipe i trenerima, kao i dovođenje trenutne ekipe u stupanj vrhunske forme pred natjecanje ili sezonu. Fanovima sportskih klubova je najčešće dopušteno da posjete ekipu za koju navijaju kako bi se upoznali. Ulazak na treninge je najčešće dopušten i vrlo često besplatan ili puno jeftiniji nego ulaznica za utakmice. Dolasci u mjesto priprema je popularna opcija navijačima koji zbog financijskih ili nekih drugih razloga ne mogu pohoditi utakmice ili natjecanja svojih timova. Timovi u mjestu priprema često prodaju svoje suvenire i organiziraju druženje igrača i navijača kako bi ekipi podigli moral, a navijačima ponudili posebno iskustvo druženja sa sportašima.

c) Kodeksi ponašanja

Budući da je Park prirode Hutovo blato prostorno, prirodno, močvarno područje s naglašenim estetskim odgojno-obrazovnim, kulturno-povijesnim i turističko-rekreativnim vrijednostima i budući da uživa osobitu zaštitu Hercegovačko-neretvanske županije i zaštitu Federacije Bosne i Hercegovine, te je zaštićeno sukladno *Zakonu o zaštiti prirode* ("Narodne novine HNŽ/K, broj: 3/05") u Park je potrebno uvesti sustav posjećivanja s "*kodeksom ponašanja*".

Važnost jednog ovakvog sustava svakom se posjetitelju može činiti nevažnom dok ne razmisli o tisućama ljudi koje svake godine prođu kroz Park. Jedno nepravilno postavljeno mjesto za kampiranje, zapaljena vatra ili staza koju čovjek napravi silaskom s označenih staza ima malen značaj ja prirodnu ravnotežu, ali tisuće ovakvih instanci ozbiljno degradiraju netaknutu prirodu. Upravo zbog ovoga, Park bi trebao u svoje poslovanje implementirati neki sustav posjećivanja s "*kodeksom ponašanja*" kojeg bi se trebao dosljedno držati, a nadzornici unutar Parka sankcionirati nepridržavanje pravila na zakonom propisan način.

U svijetu postoji nekoliko organizacija koje promoviraju upravo ovakve kodekse ponašanja u prirodi. Park bi trebao prihvatiti i implementirati programe ovakvih organizacija u svoje poslovanje budući da one dugi niz godina usavršavaju svoja pravila i promoviraju ovakav način ponašanja, te ih to čini prepoznatljivima u svijetu.

Najpoznatija takva neprofitna organizacija je **Tread Lightly!**⁵ i američki nacionalni program **Leave No Trace**⁶.

Tread Lightly je neprofitna organizacija koja za misiju ima promoviranje odgovornog rekreiranja u prirodi kroz etička pravila, edukacijske programe i programe nadzora. Ova

⁵ <http://treadlightly.org/>

⁶ <https://lnt.org/>

organizacija edukacijom, trening programima i aktivnom restauracijom uništenih prirodnih područja pokušava ljudima i organizacijama usaditi etiku odgovornosti prema prirodi. Njihovi programi dugoročno pokušavaju uravnotežiti potrebu ljudi za rekreiranjem u prirodi i potrebu za očuvanjem okoliša.

Glavna načela ponašanja u prirodi *Tread Lightly* organizacije su: odgovornost, poštivanje tuđih prava, obrazovanje, priprema, primjereno i odgovorno ponašanje unutar zaštićenih područja.

Leave No Trace je koncept koji je primjenjiv na sve rekreativne aktivnosti i sve ljude koji uživaju provodeći vrijeme u prirodi. Ideja ovog koncepta je jednostavna, a to je ostaviti mjesto na kojem ste bili ili kojim ste prošli u jednakom ili boljem stanju od onoga u kojem ste ga našli. Pri primjeni ovoga koncepta ljudi trebaju donositi dobre odluke, koristiti svoje vještine snalaženja u prirodi i etiku *Leave No Trace* pokreta. *Leave No Trace* je univerzalna filozofija koja bi mogla i trebala biti dio svakog boravka u prirodi.

Glavna načela *Leave No Trace* pokreta su: planiranje i priprema posjete, odgovorno kampiranje, čuvanje okoliša u smislu brige o proizvodnji i odlaganju otpada, istraživanje bez diranja i uništavanja, smanjenje mogućnosti neželjenih požara, poštivanje divljih životinja i biljaka te obzirnost prema drugim posjetiteljima.

Korištenjem ovakvih i sličnih "kodeksa ponašanja" omogućit će se bolje i ljepše iskustvo svih korisnika Parka, kao i smanjiti negativni utjecaj posjetitelja na okoliš. Sve prirodno osvještajući sloj posjetitelja znat će cijeliti ovakvu brigu uprave Parka prema prirodnom blagu koje smo naslijedili od svojih očeva, a ostavljamo svojoj djeci. Samom uspostavljanjem kodeksa ponašanja, pogotovo ako se primjeni jedan od dva gore navedena sustava, podiže se kvaliteta usluge u Parku, educiraju se posjetitelji koji ovu dobru praksu iznose i van granica Parka i primjenjuju na drugim područjima koja posjećuju, a *brend* ovog kodeksa šalje pozitivnu sliku u svijet po kojoj bi Park trebao biti prepoznatljiv.

d) Sustav posjećivanja

Postojeća prometna mreža omogućava 10 kopnenih ulaza u Park prirode, gdje je glavni ulaz „Karaotok“ s magistralne ceste M17, a ostali ulazi su u funkciji potreba lokalnog stanovništva. Planom je predviđeno da se uz ulaz „Karaotok“, kao glavni ulaz definira i ulaz „Londža“ koji se nalazi na istočnoj strani Parka i povezuje Park s općinom Stolac. Od ostalih ulaza bitno je izdvojiti i ulaz „Dračevo“, preko kojeg se pristupa Ustavi na Krupi, odnosno Svitavskom jezeru, i rekreacijskoj zoni „Svitava“. Na ovim ulazima je potrebno osigurati kontrolu ulaza i izlaza iz Parka, i sav motorni promet, odnosno posjetitelje je potrebno preusmjeravati na ove ulaze, dok će ostali ulazi ostati u funkciji lokalnog stanovništva.

Turističko-ugostiteljska zona na Karaotoku je postojeće i planirano težište turističkih aktivnosti koja ima dostatne kapacitete i potencijal za razvoj adekvatnih uslužnih sadržaja za prijam većih organiziranih skupina posjetitelja (parkiralište, trgovina, ugostiteljstvo, smještaj, obrti, iznajmljivanje vozila itd.) Karaotok je ujedno i transfer-zona tj. krajnja točka upliva utjecaja režima korištenja prostora koji ne odgovara zaštićenom području. Na ovu točku dolaze različita sredstva transporta kao svoje konačno odredište, a od točke dalje posjetitelji napuštaju svoja vozila i prilagođavaju se sustavu posjećivanja, odnosno kretanja unutar Parka.

Planirana sekundarna turističko-ugostiteljska zona na Londži će otvoriti Park posjetiteljima koji dolaze iz smjera Stoca, i aktivirati šire područje Parka za posjećivanje. U ovoj zoni će se također razviti odgovarajuće uslužne djelatnosti (parkiralište, trgovina, ugostiteljstvo, smještaj, obrti, iznajmljivanje vozila itd.), manjeg kapaciteta u odnosu na Karaotok.

Treća turističko-ugostiteljska zona je planirana na Koščeli. Ova zona ima malo specifičniji karakter, i treba poslužiti kao odmaralište jahačima, biciklistima i pješacima koji se kreću na putu od Karaotoka do Londže, te treba ponuditi i smještajne jedinice, manjeg kapaciteta, prvenstveno za promatrače ptica.

Ovim turističko-ugostiteljskim zonama je moguće prići osobnim vozilima preko lokalnih cesta i na njima se motorni promet zaustavlja.

Ove zone su povezane i sustavom unutrašnjih prometnica predviđenih za nemotorni promet, i to stazama: Grlići-Košćela-Londža i Londža-Kneževića kuće-Ostrvo-Karaotok. Ove dvije staze zajednički čine jedno kružno kretanje oko Gornjeg blata i povezuju njegove najzanimljivije dijelove: Karaotok, sela Prebilovce Gornje i Donje, Grliće, vidikovce na Gornje blato, Koščelu, Londžu, Ostrvo s kojeg se pružaju vizure i na Gornje i Donje blato, prijelaz preko planiranog pješačkog mosta preko Krupe. Ova staza je duga 30 kilometara.

Drugi kružni obilazak je južno oko Svitavskog jezera koji polazi s Karaotoka stazama planiram krunom obrambenih nasipa uz Krupu i preko obodnog kanala do naselja Svitava (ili regionalnom cestom R425), dalje nastavlja stazom preko Kneževića kuća i Ostrva te se vraća preko nasipa do Karaotoka. Ova staza je duga 25 kilometara. Kako su ova dva kruga međusobno povezana, i staze se preklapaju preko Ostrva, njihovom kombinacijom se može obići Park jednom velikom putanjom, u duljini od 45 km.

Na tri točke, turističko-ugostiteljske zone, Karaotok, Koščela, Londža moguće je iznajmiti niz alternativnih transportnih sredstava kao i vratiti već prethodno unajmljeno sredstvo prijevoza na nekom drugom punktu (bicikl, konj, kočija, plovilo). Na svakoj točki zaustavljanja osigurava se parkirališni prostor s informacijskim punktom koji između ostalog nudi i mape mogućih i preporučljivih smjerova kretanja, ovisno o zoni i zanimljivosti sadržaja Parka prirode.

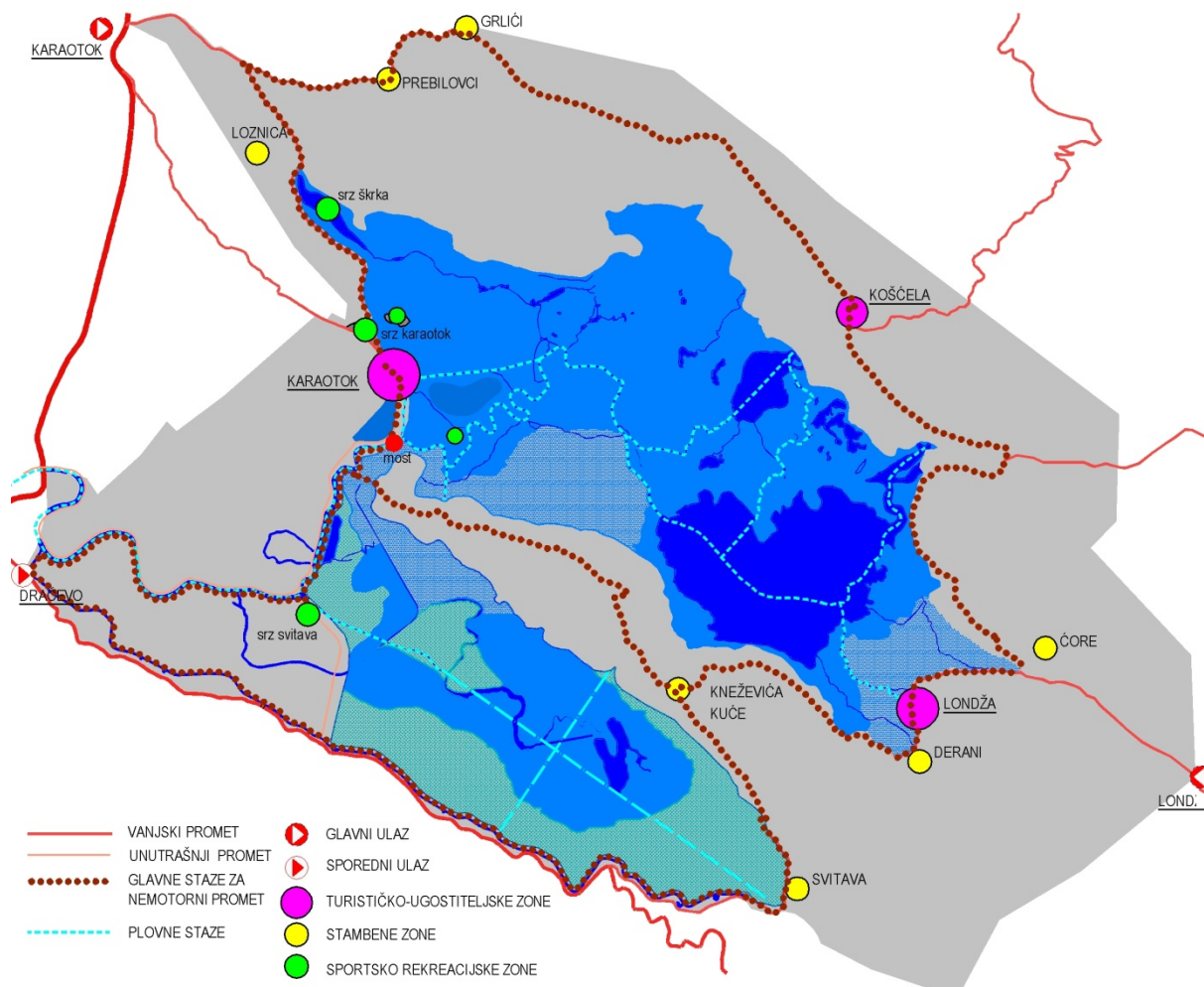
Kombinacija pješaćenja (brzina kretanja 5-7 km/h), vožnje bicikla/jahanja (brzina kretanja 10-15 km/h) i vožnje kočijom moguće je obići sve bitne i zanimljive lokacije Parka u jednodnevnom aranžmanu.

Uz planirane kopnene staze Planom su predviđene i vodne staze za razgledavanje Parka, organizirano i uz pratnju vodiča na Gornjem blatu, te samostalno uz iznajmljivanje plovila na Svitavskom jezeru. Privezište za plovila je planirano unutar TZ Karaotoka te uz sportsko-rekreacijsku zoni na Svitavi.

Rijeka Krupa, kanal Sunce i kanal Lopoča su plovne staze koje će se intenzivno koristiti u svrhe foto-safarija. Međutim, plovnim stazama se može pristupiti i područjima u Strogo zaštićenim zonama, gdje pristup posjetiteljima nije dozvoljen. Dozvoljeni pristup je samo u slučajevima održavanja, nadzora i znanstveno-istraživačkog rada. Značajna je plovna staza koja od Karaotoka Krupom preko Deranskog jezera, kroz Londžinu jarugu vodi do izvorišta Londža i turističko-ugostiteljske zone Londža, pa su tako ove dvije turističke zone povezane i plovnim putem.

S obzirom da su najvrjedniji prirodni prostori zbog svoje ornitološke vrijednosti osjetljivi, a osim toga i teško pristupačni, u njima nije bilo moguće razviti širu mrežu staza za obilazak i razgledavanje posjetitelja. Stoga je u cilju prezentacije Parka na lokalitetu Đinovica planirano razgledavanje Parka iz stacionarnih balona na vrući zrak, kojima bi se posjetitelji mogli podići i percipirati Park iz „ptičje perspektive“.

Slika 11. Shematski prikaz sustava posjećivanja

e) Aktivnosti, događaji i ponuda u Parku

Budući da se u samoj Bosni i Hercegovini nalaze tri nacionalna Parka i dva Parka prirode, u neposrednoj blizini u Hrvatskoj Nacionalni Park Mljet te Park prirode Biokovo, u Crnoj Gori Nacionalni Parkovi Lovćen i Skadarsko Jezero, prirodne ljepote ne mogu biti jedina marketinška snaga Parka Hutova blata. Same prirodne ljepote Parka ne mogu niti će privlačiti posjetitelje. Da bi privukao posjetitelje, Park mora ponuditi raznovrsne edukativne, rekreativne, gastronomske i kulturne sadržaje. Što Park bude imao više sadržaja ponuditi svojim gostima, stvarati će veću konkurentnost u državi i regiji, a posjetitelji će se sve više odlučivati na ostanak u Parku ili povratak kako bi iskusili svu ponudu Parka. Uz aktivnosti koje već postoje u Parku, poput foto safarija, sportskog ribolova, sportskih priprema, izleta brodicama, izleta edukativno poučnom stazom Park bi trebao izmijeniti neke dosadašnje sadržaje i prakse, ali i uvesti i nove.

- **Gastronomska ponuda restorana** - Restorani u krugu Parka bi trebali nuditi prije svega izvornu hercegovačku hranu, jer posjetitelji koji posjećuju određeno područje žele iskusiti sve sfere života prostora koje posjećuju. Uz uređenje postojećih restorana kako bi zadovoljili zahtjeve modernog posjetitelja, u Parku postoji potencijal izgradnje manjih ugostiteljskih jedinica unutar izdvojenih etnoloških lokaliteta u službi javnosti. Iz restorana bi se trebala izbaciti hrana i piće koje nije autohtono za područje Hercegovine. Umjesto pomfrita koje je

internacionalno jelo i sinonim za nezdravu hranu u čitavom svijetu, treba nuditi krumpir ispod sača ili jednostavno pripremljen u obliku tradicionalnog jela pola. Treba izbjegavati jela poput ćevapa, koje je tradicionalno tursko jelo, ražnjiće koje su tradicionalno srpsko jelo ili ponudu bečkih šnicli, a nuditi janjetinu s ražnja, teletinu ispod sača i autohtone vrste riba spremljene na tradicionalan način, poput brudeta. Raštika, pura, divlje zelje, japrak i dolma trebaju biti sastavni dio ponude. Umjesto običnog kruha uz jela treba nuditi isključivo uštipke, peksimete, domaći kruh, odnosno pogaču. Za desert se trebaju nuditi tradicionalni kolači kao što je starinski žuti kolač. Ponudu pića obogatiti sa što više vrsta vina kojima hercegovina obiluje, ponudu piva upotpuniti proizvodima lokalne hercegovačke pivovare, a uz lozu i šljivu tradicionalne rakije, nuditi i likere poput višnje, medovače, orahovače, rogačice. Ponudu pića treba upotpuniti domaćim sokovima od zove, šipka, limuna, višanja i grožđa koji bi se miješali s običnom ili mineralnom vodom kako bi mogli zamijeniti obične i gazirane sokove. Guste sokove treba zamijeniti cijedenim zdravim sokovima od mrkve, jabuke i cikle. Sve ovo treba ponuditi uz tradicionalni hercegovački kameni ambijent i osoblje restorana obučeno u tradicionalne nošnje. Sve ovo su samo prijedlozi koje bi vlasnici ovih restorana i manjih ugostiteljskih jedinica u suradnji s etnologima, kuharima i nutricionistima trebali pretvoriti u gastronomsku ponudu Parka.

- Trenutne **edukacijske staze** u blizini hotela Park na Karaotoku nisu dovoljno uređene, sadržajne i duge da bi opisale i dočarale ukupan bioraznolikost i privukle onu vrstu posjetitelja koji se žele educirati o biljnom i životinjskom svijetu koji obitava na prostoru Parka prirode. Edukacijska staza mora biti prije svega kompatibilna sa školskim planom i programom osnovnoškolske i srednjoškolske predmeta biologije. Staza bi trebala uključivati i multimedijalne sadržaje, koji su svojstveni mlađoj generaciji i koja je navikla na implementaciju modernih tehnologija u sve sfere života.
- Uz dvije trenutne **promatračnice ptica** fotografima i promatračima ptica treba ponuditi i druge lokacije s kojih bi ih mogli promatrati i fotografirati. Ova skupina posjetitelja inače traži mir i tišinu kako bi uživali u promatranju ptica, pa je vrlo važno ponuditi im lokacije gdje će sami ili u malim skupinama moći promatrati ptice. Idealno bi bilo staviti ove vrste promatračnica na pristupačna mjesta, odnosno dovoljno blizu biciklističkih i pješačkih staza da budu pristupačne, ali dovoljno udaljene da im ne bi smetala buka prolaznika. Uz ptičju perspektivu s vidikovaca, treba ponuditi i perspektivu s vode i promatrača približiti pticama uz uvjet da se ptice ne uznemiruje pri njihovom promatranju i fotografiranju. Uz promatranje i fotografiranje ptica, trebalo bi se i razmisliti o mogućnosti da posjetitelji Parka, promatrači, fotografi, djeca i ostali zainteresirani sudjeluju u prstenovanju ptica.
- Park već posjeduje biciklističke staze, ali one su neuređene i neoznačene pa se ne može očekivati da takve staze privuku bicikliste na područje parka. Informacije o biciklističkim stazama na internet stranicama Parka su izrazito štute, a posjetitelji kada i dođu u Park s namjerom da biciklom obiđu njegove ljepote, nemaju načina da se informiraju. Uz uvjet uređenja **biciklističkih staza** predviđenih ovim planom, javlja se i potencijal za najam bicikala na području Parka. Izletnici naravno mogu donositi svoja bicikla, ali posjetitelji koji nemaju mogućnost ili volju ponijeti svoju biciklističku opremu, bi trebali imati mogućnost najma bicikala i biciklističke opreme. Neki od uvjeta za uspjeh biciklističkih staza su:
 - kvalitetna i održavana biciklistička oprema koja se može unajmiti u parku
 - označene staze, georeferencirane karte i informacije o stazama koje su besplatno dostupne posjetiteljima na internetu, Karaotoku i Londži.
 - izgradnja punktova ili odmorišta uz staze kako bi se biciklisti mogli odmoriti ili uživati u prirodi parka

- organizacija događanja vezanih za biciklizam, poput utrka ili biciklističkih izleta, kao i ostvarivanje suradnje s biciklističkim klubovima u zemlji i regiji
- U Parku je planirana aktivnost jahanja kao još jedan atraktivan vid turizma. Na području općine Čapljina postoji konjički klub "Vranac" s kojim bi se uz uvjet izgradnje infrastrukture na području Parka, odnosno na području Karaotoka i Londže, mogla ostvariti suradnja. Infrastruktura koja je namijenjena konjima ne mora biti pogodna za njihov cjelogodišnji boravak na području Parka, jer baza konja može ostati u Mogorjelu. Ovom suradnjom s konjičkim klubom bi se posjetiteljima mogao ponuditi avanturistički obilazak, a na lokalitetu Londže rekreativno i terapijsko jahanje. Avanturistička tura, kao i područja za rekreativno i terapijsko jahanje je opisano u poglavlju 3.4.
- Na samom ulazu kod mosta na rijeci Bregavi, u brdu Klepešnica postoji napušteni kamenolom. Ova lokacija bi se do sanacije mogla iskoristiti kao potencijal za organiziranje sportske aktivnosti **alpinističkog penjanja**. Umjetno stvorene litice kamenoloma koje je priroda već počela nagrizzati svojim erozivnim procesima penjačima će činiti poseban izazov pri penjanju.
- Na nekom rubnom području Parka gdje to neće smetati životinjskom svijetu i posjetiteljima željnima mira i odmora, može se organizirati i aktivnost *team buildinga* za poduzeća uz mogućnost izgradnje *adventure*, odnosno **adrenalin Parka**, streličarstva ili *paintball* aktivnosti.
- Po plovnim putovima Parka, mogu se organizirati grupne ili samostalne **kajak i kanu ture**. Ova aktivnost bi uz rekreativnu notu uključivala i onu edukativnu. Istraživanje plovnih kanala veslanjem samostalno ili u manjim grupama daje posebnu notu avanturizma u cijelom iskustvu posjete.
- **Kampiranje** je samo po sebi rekreativna aktivnost i vid turizma. Ono je nekada bilo samo jednostavni povratak u prirodu okorjelih ljubitelja otvorenih prostora, a s vremenom je postao standardni tip provođenja odmora za brojne obitelji. Na lokalitetu Đinovica postoji mogućnost organiziranja i izgradnje mjesta za kampiranje. Ovime bi se proširili smještajni kapaciteti Parka, kao i ponuda vrste smještaja. Uz običnu vrstu "obiteljskog" kampiranja i kampa namijenjenog mladima, ponuđen je i *Robinzonski turizam* na Ostrvu.
- Ponuda **suvenirnice** je siromašna i trebalo bi je proširiti. Sama riječ suvenir dolazi od francuske riječi *souvenir* što znači sjećanje. Ideja mora biti da posjetitelji mogu ponijeti sa sobom dio Parka kao svoju uspomenu na dolazak u njega, a ne promotivni materijal kojim ih se privlačilo i jeftinu kinesku robu koja će ih podsjećati na Kinu, a ne Hutovo blato. U izradu suvenira se treba uključiti lokalna zajednica, koja će od toga imati izravnu financijsku korist.
- **Sportske pripreme** već se nalaze u ponudi Parka, ali jedan neodržavan nogometni teren ne može ispuniti potrebe sportskih momčadi za pripremama. Travnjak nogometnog terena se mora uvijek održavati, kao i prostor oko terena. Postoji mogućnost izgradnje zemljane atletske staze oko samog nogometnog terena, kao i mogućnost izgradnje teniskih terena kojima bi se na pripreme privlačile i druge vrste sporta. Ako Park bude imao uređene nasipe kao biciklističke, pješačke i trim staze, adrenalinski Park i jahačke ture sva ova infrastruktura i aktivnosti se može iskoristiti u svrhu privlačenja sportskih ekipa na pripreme. U vrijeme kad nema priprema, aktivno treba privlačiti okolno stanovništvo da se bavi sportom i iskorištava sportske terene kako bi sportski tereni bili isplativi
- **Posvajanje ptica** može biti izvrstan način za ostvarivanje prihoda koji će namjenski biti utrošeni u svrhu zaštite i očuvanja ugroženih vrsta i njihovih staništa na području Parka. Prema modelu koji se provodi u Parku prirode Kopački rit u Hrvatskoj, fizičke i pravne osobe imaju mogućnost posvajanja jedne od šest vrsta ptica koje obitavaju na tom području. Cijena

posvajanja ovisi o vrsti ptice i njezinoj ugroženosti, pa tako osoba može posvojiti Sivu čaplju za 100,00 HRK dok posvajanje Crne rode iznosi 10.000,00 HRK. Svaka posvojena ptica se prstenuje, a uz broj dobiva i ime koje odabere posvojitelj. Ptice se puštaju na slobodu, a ukoliko ih se primijeti za vrijeme njihovih putovanja u nekom drugom djelu svijeta, donator dobiva obavijest e-mailom ili poštom da je njegova ptica uočena u tom dijelu svijeta.

- **Prstenovanje ptica** može biti još jedna od atrakcija Parka. Uz znanstvenu notu u smislu prikupljanja podataka o jedinkama koje su prstenovane, djeca, školske skupine koje obilaze Park, izviđači i svi drugi zainteresirani mogu prisustvovati činu prstenovanja. Uz iskustvo prstenovanja ulovljene jedinke, pticu mogu promatrati iz blizine i uz stručnu osobu naučiti sve o ulovljenoj vrsti, njezinoj ugroženosti, staništu, migracijama i sl.
- **Razgledavanje Parka iz stacioniranih balona na vrući zrak** je još jedna od atrakcija koja bi se mogla uvesti u ponudu Parka. Predviđeno mjesto za ovu aktivnost je Glavica koja se nalazi pola kilometra jugoistočno od Karaotoka, i ima centralan položaju odnosu na obuhvat Parka i čini idealnu lokaciju za privlačenje posjetitelja na panoramski let balonom. Budući da su dugi letovi koji traju između 3 i 4 sata skupi i po putniku u korpi iznose između 300,00 KM i 400,00 KM, postoji mogućnost da se organiziraju kratki letovi od 10 do 15 minuta koji bi posjetiteljima dali mogućnost da pogledaju panoramu Parka s visine od 50 ili 100 m. Cijena ovakvog leta bi se u ovom slučaju kretala između 30 KM i 60 KM, a broj letova i putnika se uvelike povećava u jednom danu u odnosu na klasičan let. Korpa balona bi u ovom slučaju bila privezana za tlo čeličnom sajlom, koja bi je privlačila prema uzletištu nakon završetka leta. Ovakva vrsta leta je pogodna za Park, jer je moguće kontrolirati let, za razliku od slobodnih letova balonom gdje smjer vjetra određuje i smjer kretanja. Ovakvom vrstom letenja se posjetitelju omogućuje iskustvo panoramskog leta, bez rizika uznemiravanja ptica, varijable smjera leta i slijetanja na zemlju.
- U okviru turističke ponude Parka ponuda bi se trebala proširiti na **obilaske lokaliteta kulturno povijesnog nasljeđa**. Od tri nacionalna spomenika i 35 arheoloških lokaliteta trebao bi se složiti program koji bi ispričao priču o narodima koji su živjeli, kulturi koju su njegovali i načinu života ljudi kroz povijest.
- Uz postojeća događanja na području Parka kao što su Dan Parka prirode Hutovo blato, Obilježavanje Svjetskog Dana vlažnih staništa ili radionica raznih udruga, ponudu Parka treba obogatiti **događajima** kao što su *Dani hercegovačke kuhinje, Dani vina, Dani folklor, Kazalište pod zvijezdama, Dani poezije, Likovne kolonije* i sl. Ovakvim manifestacijama treba ostvariti suradnju s kazalištima, likovnim akademijama, vinarijama i sl, koji će svoje gledatelje, učenike i klijente privlačiti na manifestacije u Park.
- Jedina od mogućnosti stavljanja šuma na području Parka u funkciju edukacije je da uprava uz savjetovanje s ekspertima iz područja šumarstva i orintologije pokrene akciju pošumljavanja dijela Parka koje je oštećeno u požaru 2011. godine vrstama šuma u kojima ptice mogu naći hranu, sklonište ili prostor za gniježđenje. Ova edukativna aktivnost sadnje drveća bi se ponudila prije svega grupama učenika koji posjećuju park i koji bi uz vodstvo svojih učitelja i voditelja zaposlenih u Parku pri sadnji učila sve o važnosti šuma i tehnikama sadnje drveća. Ova aktivnost može primarno biti usmjerena na učenike, ali se može ostaviti mogućnost svim posjetiteljima Parka ukoliko žele da posade drvo.

Sve gore navedene aktivnosti su samo prijedlozi koje su predviđene ovim dokumentom. Da bi se ispitala isplativost svih ovih aktivnosti, Park bi prije bilo kakvog uvođenja novih aktivnosti, uređenja postojeće ili izgradnje nove infrastrukture trebao napraviti Poslovni plan Parka. Poslovni plan je dokument koji je napisan na 20 do 40 stranica i koji za cilj ima opisati poslovnu ideju, sagledati trenutno stanje tržišta, napraviti marketinški plan, napraviti tehničko - tehnološku

analizu i analizirati financijske pokazatelje. Pri kreiranju ovoga dokumenta treba obratiti pozornost na samu činjenicu da je to poslovni plan Parka prirode, te da on mora biti usuglašen sa zakonskom regulativom i prostornim planom. Budući da je Hutovo blato područje od posebnog značaja za županiju i državu, poslovni plan mora sagledati sve eksternalije, odnosno pozitivne i negativne efekte prelijevanja na stanovništvo i prirodu. Tek nakon ne sudaranja sa zakonom i planom i ako financijski efekti pojedinih aktivnosti budu veći od negativnih eksternalijskih prelijevanja, može se pristupiti pokretanju novih aktivnosti unutar granica Parka.

Prije izrade detaljnih planova uređenja propisanih ovim Planom potrebno je za područje Parka izraditi Studiju ili Master plan razvoja turizma koji će utvrditi potrebne turističke kapacitete, i uopće mogućnosti razvoja turizma.

3.3.1.2. Lovstvo

Federalna vlada je na svojoj 60. sjednici od 11.09.2012. godine *Odlukom o utemeljenju posebnih lovišta na području Federacije BiH* (Sl. novine FBiH br. 80/12 od 19.09.2012.) područje Hutova blata proglasila posebnim lovištem, a njegovim korisnikom proglasila JP "Park prirode Hutovo blato" Karaotok-Čapljina. Ova odluka vlade je u koliziji sa *Zakonom o lovstvu* (Službene novine FBiH4/06) i sa *Zakonom o izmjenama i dopunama o lovstvu* (Službene novine FBiH 8/10).

Ministarstva graditeljstva, prostornog uređenja i zaštite okoliša HNŽ/K je izdalo *Rješenje o zabrani navedenih aktivnosti broj: 13-II-400/2000* godine.

Također je trenutno u izradi i *Lovnogospodarska osnova Hutova blata*, koji radi Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

Pravilnik o unutarnjem redu u Parku prirode Hutovo blato dopušta trofejni lov na divlju svinju, i to može dozvoliti Ministarstvo na temelju znanstvene studije. Međutim, s obzirom na malu brojnost divlje svinje, takvu aktivnost na području parka nije realno planirati.

Može se zaključiti da je pitanje lovstva na području Parka, u zakonskom smislu, neusuglašeno. Budući da nije realno očekivati da područje Parka prirode bude lovno područje, jer sami smisao njegovog postojanja jest zaštita biljnih i životinjskih vrsta, ovim Planom se lov u današnjim uvjetima stroge zaštite, na području Parka izostavlja i zabranjuje.

Preporuka ovog plana je da se na području Parka odvija **uzgoj divljači**, a da se lovna područja organiziraju izvan obuhvata parka.

Potrebno je *Sporazumom o suradnji* između lovačkih društava Čapljine i Stoca odrediti lovna područja, te usuglasiti lovne zone sa *Zakonom o koncesijama*. Kroz ovaj *Sporazum o suradnji* lovačkim društvima bi se stvorili povoljni uvjeti za dobivanje koncesije na svoje lovne površine, a uzgojni dio, kao obvezujući dio Koncesijskog ugovora, je uloga koju može preuzeti Park prirode Hutovo blato.

Lovačkim društvima se unutar Parka mogu dozvoliti i posebne aktivnosti čija je isključiva svrha **edukacija**.

3.3.1.3. Ribničarstvo

Hutovo blato se prema stupnju korištenja u ribarske svrhe može podijeliti na Gornje blato (Deransko jezero) i Donje blato (Svitavsko jezero).

Na području Parka je zabranjen komercijalni izlov ribe, međutim pod posebnim uvjetima i na za to predviđenim mjestima pravilnikom Parka dopušten je sportsko-rekreacijski ribolov

tradicionalnog oblika. Ribničarstvo se odvija na dijelu rijeke Krupe i na Svitavskom jezeru, dok je zabranjen na području Gornjeg blata u pribrdskim jezerima (Jelim, Drijen, Orah, Radanovac i Babino oko), brzim potocima (Londža, Jelimska jaruga, Jelimska rječina, Šarčevac i Merdžanovac) i ostalim manjim jarugama. Na ovim područjima dominiraju autohtone vrste i ova područja su stavljena pod strogu zaštitu. Ribolov je također zabranjen na cijelom području za vrijeme lovostaja.

Nakon izgradnje brane Donje blato (jezero Svitava) pretvoreno je u umjetno jezero. Izgradnja je negativno utjecala na ihtiofaunu ovoga područja. Većina autohtonih vrsta je iščeznula ili ima ograničenu rasprostranjenost. Rasprostranjenost alohtonih invazivnih vrsta uvelike ugrožava autohtoni riblji fond jezera.

Ostavlja se mogućnost Parku da u suradnji sa ribarskim klubom ili nekom drugom udrugom sklopi sporazum o suradnji gdje bi se uredili odnosi i način suradnje kada je u pitanju očuvanje, zaštita i unaprjeđenje ribljeg fonda na području Parka.

Predložena retencija uz Karaotok (11,5ha), u funkciji rekultivacije poplavnih livada, se može koristiti i kao područje za ekstenzivni uzgoj šarana, znači isključivo u prirodnim uvjetima.

Prvenstvena uloga planirane sportsko-rekreacijske zona Škrka jeste ribničarstvo, odnosno sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika. Na jezeru Škrka je također moguć ekstenzivni uzgoj nekih vrsta, s time da se na Škrkinoj jarugi mora postaviti neka vrsta barijere koja će spriječiti nekontrolirano širenje ove vrste u ostatak Parka. Za ovakav pristup korištenja jezera Škrka su potrebna dodatna istraživanja koja će pokazati koje vrste je moguće uzgajati, u kojoj količini i sl., prije poduzimanja ovakvih aktivnosti.

Područje uz rijeku Krupu na kojem ribolovci svakodnevno love ribu će se urediti, kako bi se omogućio lakši pristup obali i mogućnost organiziranog druženja ove zajednice posjetitelja kao i članova udruge ili kluba koji bi se trebali osnovati na području Parka.

Jezero Svitava se u cijeloj površini može koristiti u svrhe sportsko-rekreacijskog ribolova tradicijskog oblika. Također je na jezeru Svitava moguće se baviti ekstenzivnim uzgojem određenih vrsta ribe, u prirodnim uvjetima, tamo gdje se pokaže da je to moguće.

Posjetitelje parka treba uključiti u ribolovnu aktivnost parka. Ljudi koji žele isprobati ribničarstvo kao aktivnost, na području Parka moraju moći unajmiti opremu, imati vođenu turu od članova udruge ili djelatnika parka do mjesta koja su dopuštena za ribolov, ulova ribe i njezinog eventualnog kušanja u restoranu ili u vlastitom aranžmanu na roštilju na za to dopuštenim mjestima.

3.3.1.4. Šumarstvo

Na dijelu Svitavske kasete nekada su se nalazile hrastove i jasenove šume. Danas je tu ostala samo mjestimično niska šuma hrasta, a ostatak čine šiblje i šikare. U ovim siromašnim šumama i šikarama praktično se izuzev nešto drveta za ogrjev, nema što koristiti.

Nažalost, u jesen 2011. godine 80% močvarne površine Parka zahvatio je požar, pa je i zbog toga vrlo bitno da se sadašnje šumske površine trajno sačuvaju jer predstavljaju stanište i omogućuju život većem dijelu faune Parka. U tom cilju je od presudnog je značaja podizanje i čuvanje šuma. Prema dosadašnjim istraživanjima utvrđeno je da su prirodni uvjeti Svitavske kasete pogodni za uzgoj šumskih kultura vrba i topola.

Međutim šumske površine u granicama Parka prirode "Hutovo blato" nisu u obuhvatu šumskogospodarskog područja niti su obuhvaćene šumsko-planskim dokumentima koje na području županije provodi Javno poduzeće "Šume Hercegovačko Neretvanske" d.o.o. Stoga ne

raspoložemo podacima o sadašnjem šumskom fondu Parka prirode prema vrstama drveća. Gospodarenje šumama moguće je provoditi pod uvjetom da je poznata drvna zaliha, godišnji i tečajni prirast i prosječni godišnji prihod. Osnovom gospodarenja se utvrđuju vrste i opseg radova za neposredno gospodarenje šumama i šumskim zemljištima te donose dugoročne smjernice gospodarenja za razdoblje valjanosti Osnove.

Općenito šume parka prirode imaju naglašenu ekološku, estetsku i turističko-rekreacijsku ulogu. Stoga je potrebno donijeti posebne uvjete za gospodarenje šumama na području Parka prirode Hutovo blato iz razloga što su šume jedan od osnovnih čimbenika očuvanja i poboljšanja ekosustava ovog područja.

Šumarstvo kao gospodarska djelatnost u slučaju Parka prirode Hutovo blato ne može zaživjeti dok se ne otklone problemi koji se javljaju u vezi s gospodarenjem šumama, a ono mora biti u skladu s mjerama zaštite Parka prirode.

3.3.1.5. Poljoprivreda

Budući da svjetski trendovi pokazuju sve veću orijentaciju na tradicionalni i ekološki način proizvodnje poljoprivrednih dobara, područje Parka bi trebalo prihvatiti ovaj izazov i uključiti se u ekološki razvoj poljoprivrede i seoskog turizma. Svoju priliku poljoprivrednici trebaju vidjeti u ponudi svojih proizvoda prije svega posjetiteljima parka, razvoju tržišta ekoloških proizvoda i brendiranja Parka kao čistog bisera prirode iz kojeg potječe najkvalitetnije i najzdravije voće i povrće, kao i mlijeko, mliječni proizvodi i meso farme krava koja se nalazi u obuhvatu parka.

Ukoliko se uvidi prilika za pokretanjem ovog oblika poljoprivredne proizvodnje, Park bi prije svega na svom području trebao uvesti zabranu korištenja umjetnih gnojiva i pesticida, kao i korištenja hibridnih vrsta biljaka. Strategija razvoja poljoprivrede se ne bi trebala temeljiti na količini prinosa po jedinici površine, nego kvaliteti i vrsti proizvoda koju poljoprivreda uzgaja. Profiti ovako organiziranih poljoprivrednih zajednica dolaze na osnovu razlike u cijeni između proizvoda koji su dobiveni industrijskom poljoprivredom i proizvoda koji su dobiveni na ekološki prihvatljiv način.

Na prostoru Parka u submediteranskoj klimi vrlo dobro uspijevaju kulture poput kukuruza, duhana, graha, krumpira, suncokreta, pšenice, ječma, lana i konoplje, nasadi voćnjaka poput, smokve, breskve, šipka, trešnje, višnje, nektarina i mandarina, te aromatičnog, ljekovitog i začinskog bilja poput melise, kamilice, kadulje i lavande. Na području Parka postoje izuzetno povoljni uvjeti za proizvodnju insekticidnog bilja, napose buhača, čiji je uzgoj napušten zbog velike ponude kemijskih sredstava na tržištu.

Da bi ovaj model poljoprivrede uspio, poljoprivrednici na području Parka moraju **beskompromisno primjenjivati načela ekološke proizvodnje**. Korištenje umjetnih gnojiva i pesticida mora biti ne samo strogo zabranjeno, nego u njihovoj svijesti društveno neprihvatljivo. Umjesto umjetnih gnojiva, kao zamjena se može koristiti stajsko gnojivo, kao i kompost čija je proizvodnja vrlo jednostavna i tehnički nezahtjevna. Za prihranjivanje tla mogu se koristiti biljke koje ubrzavaju rast, obogaćuju i gnoje tlo, poput koprive, gaveza, sjemena i cvijeta komorača, volovskog jezika, lišća i mladica rajčice i lišća cikle. Kao pesticidi koji djeluju protiv nametnika bi se trebali koristiti biljni pripravci od buhača, koprive, hrastovog lista, vratića, lista bazge, pelina, kamilice, a pripravci koji sprečavaju bolesti biljke poput preslice, brezovog lista, paprati, orlovske paprati, češnjaka, poriluka, luka i slično.

Uz ekološku proizvodnju poljoprivrednih dobara bi se trebali razviti i pogoni za izradu proizvoda iz tih dobara. Cijene proizvoda poput likera, džemova, meda, suhih proizvoda voća, sireva su višestruko više od cijena sirovina od kojih se one dobivaju. Ova vrsta proizvodnje može

se obavljati i u selima na području parka s time da ta proizvodnja ne smije biti industrijske prirode. To znači da ta proizvodnja ne smije narušavati vizuru sela i mora biti u funkciji turizma na seoskim gospodarstvima.

Ovo je jedna od temeljnih grešaka ne samo bosanskohercegovačke poljoprivrede, nego cijelog gospodarstva. Od visoko kvalitetnih sirovina u ovoj državi, samo mali dio ostaje na domaćem tržištu i služi za proizvodnju gotovih proizvoda koji se potom prodaju, a većina njih se izvozi i prerađuje u drugim državama, kako bi se potom vratile u državu kao uvoz.

Ovakav način poljoprivrede otvara mogućnosti za veće prihode od eko poljoprivrede u općinama u kojima se nalazi Park, kvalitetnije poljoprivredne sirovine i gotove proizvode, razvoj seoskog turizma u sklopu eko poljoprivrede, razvoja industrije prirodnih insekticida na bazi biljnih preparata, očuvanja prirodnih ljepota Parka bez prisutnosti kemikalija koje trenutna poljoprivreda ostavlja u njegovom tlu i vodama.

3.3.2. Prostorni razmještaj i smjernice za detaljno planiranje društvenih djelatnosti u funkciji turizma

Društvene djelatnosti u Parku prirode u funkciji su upravljanja, istraživanja, obrazovanja i posjećivanja. Ovim planom predviđa se formiranje šest zona za razvitak društvene infrastrukture od kojih svaka ima različit karakter i funkciju (*Slika 12. Zone za razvitak društvenih i gospodarskih djelatnosti u funkciji turizma*). Ove zone nemaju točno određene prostorne granice već je njihov obuhvat zamišljeni skup funkcija koji generira kretanja i zadržavanja unutar Parka.

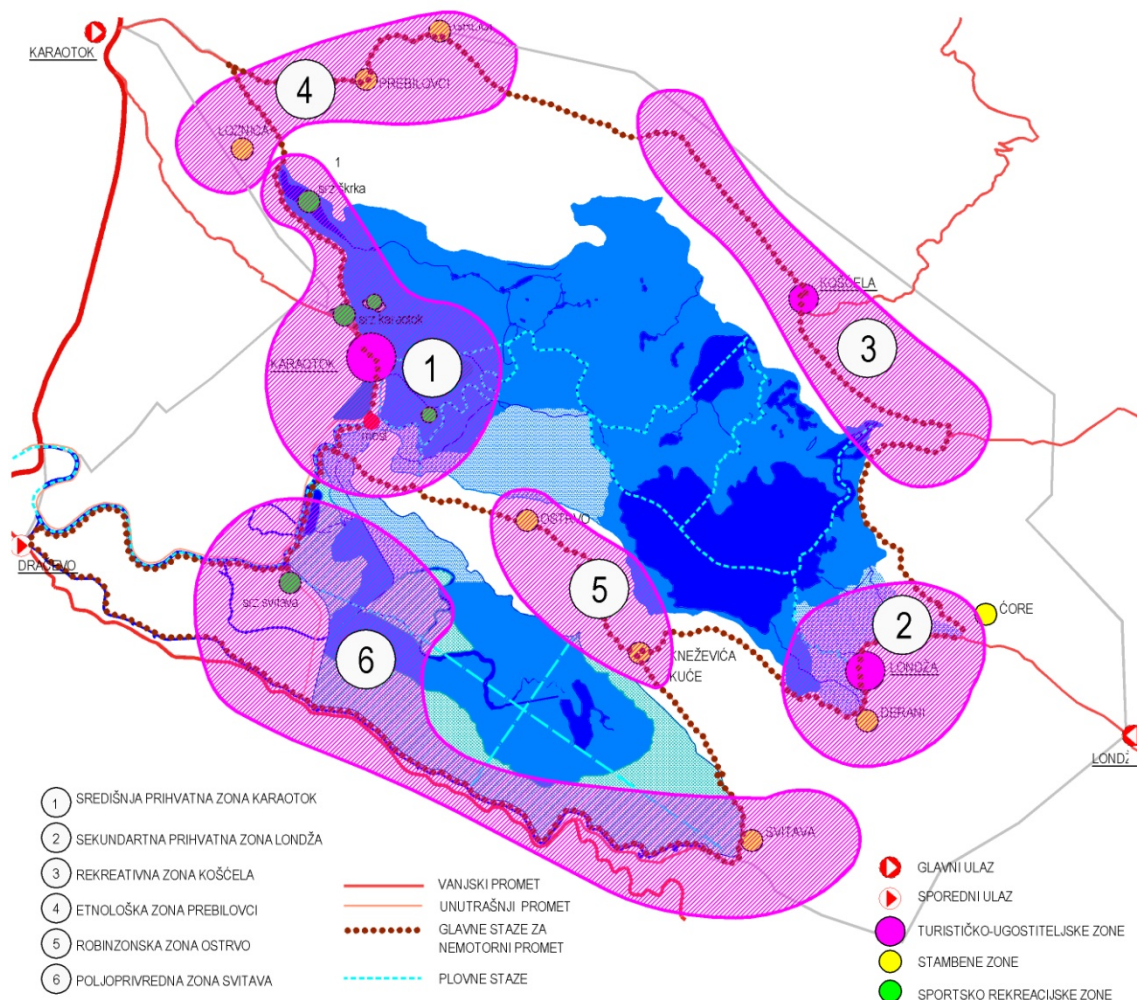
3.3.2.1. Središnja prihvatna zona Karaotok

Karaotok je glavna prihvatna turistička zona iz smjera Čapljine u kojoj se planiraju i/ili zadržavaju centralni društveni sadržaji u funkciji turizma. Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt). Unutar obuhvata za izradu detaljnog plana planiraju se:

- prostori uprave i nadzorne službe za koje je poželjno da sadrže i prostore za automatizirani sustav zaštite od požara,
- prostori za istraživačke djelatnosti u svrhu edukacije o prirodnim bogatstvima Hutovog blata (botanička, ornitološka i ihtiološka zbirka),
- prostori za informiranje i promociju,
- smještajni kapaciteti kroz proširenje postojećeg hotela (ukupno 60-65 ležajeva),
- ugostiteljski kapaciteti u sklopu hotela,
- prostor kampa,
- servisni sadržaji (javne sanitarije, poštanski šalter ili sandučić, bankomat, *Internet kornet*, priručna ambulanta za prvu pomoć, prostor za čuvanje prtljage, parkirališta, skladišta i slično),
- urbana oprema i cjelovito parterno uređenje.

Svi prostori moraju biti dostupni osobama s poteškoćama u kretanju. Na ovom prostoru nema stanovanja.

Slika 12. Zone za razvoj društvenih i gospodarskih djelatnosti u funkciji turizma

Općenite odredbe i smjernice za razvoj društvene infrastrukture:

U ovom trenutku sve društvene djelatnosti smještene su na Karaotoku: hotel, upravna zgrada, edukacijski centar i infocentar. Sve intervencije unutar ove zone bit će definirane detaljnim planom prema smjernicama u nastavku.

- Oblikovanje i prostorni razmještaj postojećih građevina na Karaotoku su neprimjereni ambijentu parka prirode. Stoga se preporučuje rušenje postojećih građevina (osim hotela) i objedinjavanje funkcije uprave, infocentra, prodaje suvenira, servisa i edukacije u novi, suvremeni objekt slojevite namjene te uklapanje hotela u isti kompleks kroz oblikovna poboljšanja i uređenje partera, edukacijskih staza i urbane opreme.
- Voditi računa o tome da Karaotok ima ograničene prostorne kapacitete i da se ne smije pretrpati sadržajima kako se prostor ne bi zagušio gradnjom, a funkcije ostale i dalje centralizirane. Umjesto toga, na Karaotok treba smjestiti samo ključne centralne turističke funkcije, a za sve ostale su u ovom planu ponuđene alternativne lokacije.
- Ako za to ne postoji mogućnost u planskom razdoblju tada je potrebno postojeće građevine na Karaotoku pokušati vizualno povezati i uklopiti u jedinstveno urbanističko

rješenje kroz detaljni plan. Daljnje sporadično, neplansko i nasumično razmještanje građevina nije dopušteno.

- Ako postoji potreba za povećanjem kapaciteta hotela treba preferirati višu katnost umjesto širenja horizontalnih gabarita građevina jer je vegetacija dovoljno visoka. Prilikom određivanja maksimalne katnosti treba se voditi nastojanjem da vizura Karaotoka ostane cjelovita i netaknuta.

Odredbe i smjernice za postojeće građevine:

- Ovim planom se dopušta povećanje kapaciteta hotela (koji danas ima 16 smještajnih jedinica) dodavanjem jedne nove etaže. Nije poželjno povećavanje tlocrtnih gabarita građevine, ali je moguće ako se u detaljnom planu dokaže potreba za tim. Prilikom eventualne rekonstrukcije treba ponuditi oblikovna poboljšanja u interijeru i eksterijeru.
- U sklopu rekonstrukcije hotela može se planirati dio servisnih sadržaja (poštanski sandučić, bankomat, *Internet korner*, čuvanje prtljage, priručna ambulanta za prvu pomoć u slučaju povećanja broja posjetitelja i slično).

Slika 13. Hotel Park na Karaotoku

Izvor: Ecoplan

- Lokacija edukacijsko - istraživačkog centra na samom rubu Karaotoka je neprimjerena. Ovim planom predviđa se njezino uklanjanje, a iznimno je moguće dopustiti zadržavanje uz nužna oblikovna poboljšanja, uređenje partera i ozelenjavanje visokim zelenilom kako bi vizura Karaotoka ostala cjelovita. Pitanje će razriješiti detaljni plan.

Slika 14. Edukacijsko - istraživački centar na Karaotoku

Izvor: Ecoplan

- Postojeća upravna zgrada JP Park prirode Hutovo blato u lošem je stanju. Kroz detaljni plan preferira se njezino potpuno uklanjanje i smještanje ove funkcije u jedinstvenu građevinu upravne, edukacijske i informativne namjene.

Slika 15. Upravna zgrada JP Park prirode Hutovo blato

Izvor: Ecoplan

- Građevina informativnog centra i suvenirnice na Karaotoku najnovijeg je datuma. Njezinom izgradnjom nastavljen je niz nasumičnog odabira lokacija za gradnju i

razmještaja turističkih funkcija. Njezin prostorni smještaj, arhitektonsko oblikovanje i tretman pročelja neprimjereni su ambijentu parka prirode. Ovim planom predlaže se njezino uklanjanje i smještaj ovih funkcija u jedinstvenu modernu građevinu složene namjene kroz izradu detaljnog plana.

Slika 16. Informativni centar i suvenirnica na Karaotoku

Izvor: Ecoplan

- Relej *Javnog servisa BiH* na samom ulazu na Karaotok je zapuštena građevina koja propada i ne koristi se za namjenu za koju je izgrađena. Ovim planom predlaže se njezino rušenje. Ako postoji potreba za relejom potrebno je pronaći alternativnu lokaciju.

Slika 17. Zgrada Javnog servisa BiH (izvor: Ecoplan)

Izvor: Ecoplan

3.3.2.2. Sekundarna prihvatna zona Londža

Londža je sekundarna prihvatna turistička zona iz smjera Stoca na kojoj se planiraju slični sadržaji kao i na Karaotoku, ali u manjem opsegu. Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt). Unutar obuhvata za izradu detaljnog plana može se zadržati stanovanje za postojeće građevine, a ne planiraju se nove građevine stambene namjene. Planiraju se:

- rekonstrukcija postojeće lovačke kuće u kojoj bi bili smješteni restoran, edukativno – informativni centar i servisni sadržaji,
- smještajni kapaciteti (30 ležajeva) u zoni gradnje T1,
- prostori za uzgoj i držanje konja u svrhu rekreativnog i terapijskog jahanja (ove je prostore moguće smjestiti negdje u zoni lovačke kuće, izvan područja gradnje ako je njihov kapacitet ograničen na 3-5 konja. U suprotnom je potrebno pronaći alternativnu lokaciju),
- urbana oprema i cjelovito parterno uređenje.

Na ovom prostoru ne planiraju se prostorije uprave i nadzorne službe. Svi prostori moraju biti dostupni osobama s poteškoćama u kretanju.

Slika 18. Stara lovačka kuća na Londži

Izvor: Ecoplan

3.3.2.3. Rekreativna zona Koščela

U zoni Koščele planira se razvitak društvene infrastrukture za podršku rekreativnom turizmu. U okviru postojećih građevina kroz njihovu rekonstrukciju može se planirati smještaj ograničenog kapaciteta (po mogućnosti uz stanovanje), ugostiteljski sadržaji (konobe), radionice starih zanata i mini infocentri. Izvan postojećih građevina mogu se planirati:

- mjesta za prihvat konja,
- servisni kapaciteti za najam rekreativne opreme,
- pomoćni stočarski i poljoprivredni objekti.

Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt).

3.3.2.4. Etnološka zona Prebilovci

Zona Prebilovaca koja obuhvaća **Gornje Prebilovce, Grliće i Loznicu** planira se kao zona u službi seoskog turizma i promocije etnološke baštine, prezentacije tradicionalne gradnje, zanata, hrane i običaja te općenito tradicionalnog načina života. U ovoj zoni planiraju se smještajni kapaciteti u tradicionalnoj hercegovačkoj kući (samostalno ili uz stanovanje), radionice starih zanata i ugostiteljstvo kroz angažman lokalnog stanovništva koje ove sadržaje može organizirati samostalno poštujući uvjete gradnje iz 3.5.2. *Uvjeti gradnje*. Međutim, ako se pojavi konkretan

interes javnog poduzeća, lokalnog stanovništva ili privatnog investitora za formiranjem *etnografskog područja na otvorenom* tada je obvezna izrada urbanističkog projekta koji će utvrditi točan i logičan prostorni obuhvat, sadržaje, idejna rješenja svih građevina kroz revitalizaciju⁷ i način korištenja.

3.3.2.5. Robinzonska zona Ostrvo

Područje **Ostrva** planira se kao zona robinzonskog turizma. U njoj je moguće smjestiti ugostiteljske i servisne sadržaje bez smještajnih kapaciteta. S obzirom na to da se radi o građevinskom području naselja, stanovanje je poželjno, ali malo vjerojatno. Izvan naselja treba osmišljeno izabrati izolirane lokalitete za mogući boravak avanturista u šatorima. Lokalitete će izabrati uprava Parka u suradnji s biologima, ornitolozima i ihtiolozima kako turizam ne bi narušavao mir životinjama.

3.3.2.6. Poljoprivredna zona Svitava

Područje Svitave i Sjekosa planira se kao zona za podršku poljoprivrednoj proizvodnji uz razvitak gospodarske (poljoprivredne) infrastrukture. Zbog prostornog smještaja ova zona ne može odgovoriti zahtjevima za smještajem i prezentacijom Hutovog blata, ali može podržati gospodarski razvitak kroz gastronomsku ponudu parka (ribolov i poljoprivredne kulture).

3.4. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA

3.4.1. Prometni infrastrukturni sustav

Prostor Parka prirode Hutovo blato karakterizira dobar geoprometni položaj u odnosu na značajne državne i europske prometne tokove, postojeće, planirane i one u izgradnji. Najznačajnija prometnica koja Park povezuje sa susjednim općinama i Republikom Hrvatskom je magistralna cesta M17. Od velikog značaja za Park je autocesta u prometnom koridoru Vc, koja je trenutno u izgradnji, koja će Park staviti u još bolji geoprometni položaj.

U Strategijama razvoja prometa je i izgradnja autoceste na Jadransko-Jonskom transportnom koridoru. Trasa ove autoceste je još uvijek koridor u istraživanju. Željeznička pruga Čapljina-Trebinje-Nikić također prolazi i tangira područje Parka. Ovi projekti su detaljnije prezentirani u Prostornoj osnovi ovog dokumenta.

Iako će ovi transportni koridori imati pozitivne utjecaje na geoprometni položaj Parka, trase ovih objekata je potrebno izmjestiti izvan obuhvata Parka, kao i izvan njegove zaštitne (tampon) zone.

⁷ *Uvjeti za revitalizaciju opisani su u poglavlju 3.5.2.1., a osnova za projektiranje je tekst Astride Bugarski Tradicionalni oblici stambenih zgrada i kultura stanovanja u Prebilovcima koji se nalazi u prilogu ovoga plana.*

Slika 19. Položaj paneuropskog koridora Vc

U prostornoj osnovi ovog dokumenta je evidentiran postojeći sustav prometovanja unutar Parka, kao i postojeće prometnice, staze i plovne staze. U ciljevima je istaknuta potreba boljeg prometnog povezivanja Parka s općinom Stolac i jačanje unutarnjeg sustava prometovanja ostvarivanjem cjelokupnog jedinstvenog prometno-turističkog informacijski povezanog sustava: motorni, pješački, plovni, biciklistički i sl.

U **tablici 18.** je dan pregled svih prometnica na području Parka. Oznake lokalnih cesta su preuzete iz Prostornih planova općina Čapljine i Stolac.

Tablica 18. Pregled postojećih prometnica unutar obuhvata Parka prirode

Oznaka	Rang	Dionica	Duljina (km)		Stanje
			Ukupno dionica	Unutar Parka	
R426	Regionalna cesta	Dračevo-Cerovica	15,6	8,7	Asfaltirana. Tehnički elementi loši. Planirana rekonstrukcija.
L2	Lokalna cesta (o. Čapljina)	M17 (Klepci)-Prebilovci-Karaotok	9	9	Asfaltirana. Stanje dobro.
L3	Lokalna cesta (o. Čapljina)	M17(Klepci)-Gnjilišta-Karaotok	4,5	0,8	Asfaltirana. Horizontali elementi loši, a visinski dobri. Velika izgrađenost uz cestu.
L4	Lokalna cesta (o. Čapljina)	R426 - Svitava	3,1	3,1	Prvi dio ceste R426 - Svitava asfaltiran. Stanje dobro.
L10	Lokalna cesta (o. Stolac)	M17.3-Boljuni-Londža	4,3	13,2	Dijelom asfaltirana. Elementi loši. Stanje loše.
L4s	Lokalna cesta (o. Stolac)	Aladinići-Prenj-Bregava-Košćela	1,5	10,6	Dijelom asfaltirana. Elementi loši. Stanje jako loše.
L8	Lokalna cesta (o. Stolac)	Humac-Kruševo-Drijen	1,2	12	Asfalt na dionici Humac-Kruševo. Elementi loši. Stanje jako loše.

Oznaka	Rang	Dionica	Duljina (km)		Stanje
			Ukupno dionica	Unutar Parka	
S	Javna staza	Prebilovci-Prebilovci gornji	3,1	3,1	Asfaltirana. Elementi loši. Stanje loše.
S	Javne staze	Gnjilišta-Višići „Gnjilički put“	2,4	2,4	Makadam. Elementi dobri.
S	Javne staze	M17(Višići)-Kilavice-Krupa	3,6	2,3	Asfalt / Makadam. Elementi dobri.
S	Javne staze	M17 (Višići)-Krupa	2,2	1,6	Asfalt / Makadam. Elementi dobri.
S	Javne staze	R426(Dračevo)-Ustava na Krupi	3,2	3,2	Asfaltiran. Horizontalni i vertikalni elementi dobri. Nije održavana.
S	Javne staze	Sjekoštak-Obodni kanal	2,1	2,1	Makadam. Elementi dobri.
S	Javne staze	L10-Stupišta	2,4	1,8	Makadam. Elementi loši.
	Ostali nekategorizirani putovi	Makadamski put od Prebilovaca - Crno brdo – Koščela – Drijen – Londža	11,4	11,4	Makadam. Uvjetno dobri elementi.
	Ostali nekategorizirani putovi	Londža-Kneževića kuće-Svitava	5	5	Makadam. Elementi loši.
	Ostali nekategorizirani putovi	Kneževića kuće-Ostrvo	9,6	9,6	Makadam. Elementi loši.
	Ostali nekategorizirani putovi	-	10,4	10,4	Makadam.

3.4.1.1. Motorni promet (Vanjski promet)

Promet Parka možemo podijeliti na:

- vanjski (motorni) promet;
- unutrašnji (pješački, biciklistički, konjički) promet;
- vodni promet.

Ova podjela prometa je shematski prikazana na slici 20. *Sustav prometa: vanjski, unutrašnji i plovni promet.*

Vanjski motorni promet se odvija na Regionalnoj cesti R426, Lokalnim cestama i Javnim stazama. Ove ceste imaju svoje odredište unutar Parka prirode, gdje se motorni promet zaustavlja, a unutarnji promet se odvija preko ostalih nekategoriziranih putova, koji trebaju preuzeti funkciju višenamjenskih staza (pješačenje, biciklizam i jahanje).

Glavni ulaz „Prebilovci“ se nalazi na lokalnoj cesti L2 (M17 Klepci-Prebilovci-Karaotok), na početku te ceste koja se odvaja s magistralne ceste M 17. Prvih 1,4 km ove ceste predstavljaju i granicu obuhvata Parka. Odredište ove ceste, gdje ona i završava je turistička zona Karaotok, na kojem je planiran prihvrat motornih vozila, osobnih vozila i putničkih autobusa.

Potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se utvrditi kroz detaljne planove uređenja Karaotoka, a prema sadašnjim procjenama se preporučuje:

- Parkiralište za 35 automobila i 3 autobusa,
- Površina za najam cca. 50 bicikla.

2) Glavni istočni ulaz – „Londža“

Kao glavni sporednu ulaz u Park se planira ulaz „Londža“, preko lokalne ceste L10 (M17.3-Boljuni-Londža). Preko ove lokalne ceste je moguće osigurati najbolju prometnu vezu sa Stocem. Odredište ove ceste je Lovačka kuća „Londža“, uz izvorište „Lonža“, odnosno planirana turistička zona Londža, kao sekundarni centar za posjetitelje Parka, koji dolaze iz smjera općine Stolac. Ova cesta je dalje povezana s pješačko/biciklističkim/jahaćim stazama sjeverozapadno Londža-Košćela-Prebilovci i jugozapadno Londža-Kneževića kuće-Ostrvo.

U ovoj turističkoj zoni „Londža“ je potrebno planirati 2 parkirališta, jedan priručni uz samu Lovačku kuću, kapaciteta 5-10 osobnih vozila, i drugo parkiralište uz zonu prihvatnih samostalnih smještajnih jedinica kapaciteta 10ak osobnih vozila. Pristup autobusima ovom prometnicom je zabranjen.

U TZ „Londža“ je planiran centar uzgoja i držanja konja, za potrebe jahanja, te je sukladno tome potrebno planirati manipulativnu površinu za okretanje zaprežnih kola i površinu za njihovo parkiranje te prostor za zadržavanje konja koji se iznajmljuju (neovisno od farme). Kao i površine za najam bicikla.

Potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se definitivno utvrditi kroz detaljni plan uređenja turističke zone Londža.

- Ostali ulazi:

1) Ulaz „Gnjilišta“

Preko lokalne ceste L3 (M17 Klepci-Gnjilišta-Karaotok) je također mogući prilaz Parku prirode i centru za posjetitelje Karaotoku. Ova cesta se odvaja s magistralne ceste M17 i prolazi kroz naselja Klepci i Gnjilišta i pred sami Karaotok se križa s lokalnom cestom L2. Budući da je ova cesta prvenstveno lokalnog karaktera u službi lokalnog stanovništva, što potvrđuje i visoka izgrađenost uz ovu cestu, poželjno je da to ostane njena osnovna funkcija, odnosno da se posjetitelji Parka oznakama na magistralnoj cesti preusmjeravaju na lokalnu cestu L2, koja se nalazi samo 500 m sjevernije u odnosu na lokalnu cestu L3.

2) Ulazi „Kilavice“ i „Nokoše“

Ovo su ulazi lokalnog karaktera. Ulaz „Kilavice“ ostvaren preko javne staze (M17-Višići-Kilavice-Krupa), a ulaz „Nokoše“ preko javne staze (M17-Višići-Krupa). Obe staze prolaze kroz naselje Višići, imaju spoj na magistralnu cestu M17, i završavaju na poljoprivrednim površinama u Višićkoj kaseti. Dakle, ovi ulazi su u službi lokalnog stanovništva, i gospodarenja poljoprivrednim površinama.

3) Ulaz „Dračevo“

S regionalne ceste R426, u naselju Dračevo, se može pristupiti Parku, preko javne staze (R426 Dračevo-Ustava na Krupi). Odredište ove ceste je objekt Ustave na Krupi, odnosno planirana zoni sporta i rekreacije „Svitava“, te zona pristupa plovnim površinama jezera Svitava.

U ovoj zoni je potrebno osigurati parking za osobna vozila, kapaciteta 10-15 osobnih vozila, te privezište za plovila, koje posjetitelji mogu iznajmiti, kao i barki lokalnog stanovništva. Ovoj zoni se može pristupiti i s Karaotoka.

Potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se definitivno utvrditi kroz projekt uređenja partera i urbane opreme sportsko-rekreacijske zone Svitava.

4) Ulaz „Crni vir“

S regionalne ceste R426, kod izvorišta Crni vir je također omogućen pristup poljoprivrednim površinama u Sjekoštaku. Ovaj ulaz je lokalnog karaktera.

5) Ulaz „Svitava“

S regionalne ceste R426, gdje ova regionalna cesta napušta Park, preko lokalne ceste L4 (R426-Svitava) je na prometnu mrežu povezano naselje Svitava. Ovaj ulaz je također lokalnog karaktera. Kod CHE Čapljina bi trebalo urediti prostor za privezište plovila, za potrebe lokalnog stanovništva.

6) Ulaz „Drijen“

Lokalna cesta L8 (Humac-Kruševo-Drijen) povezuje Stolac s prostorom Parka prirode. Odredište ceste je napušteno selo Drijen, koje se nalazi na stazi Prebilovci-Košćela-Londža. Trenutno je ova cesta u lošem stanju, na dionici Kruševo-Drijen, i osobnim vozilima je težak pristup. Ukoliko, bude inicijativa da se ova cesta koristi za aktivniji pristup vozilima, onda je na lokalitetu Drijen potrebno zaustaviti ta vozila. Poželjno je posjetitelje preusmjeravati na lokalnu cestu L10 (M17.3-Boljuni-Londža).

7) Ulaz „Koščela“

Park je s općinom Stolac povezan i preko lokalne ceste L4_s (Aladinići-Prenj-Bregava-Košćela). Kako je već naprijed rečeno i ova cesta je teško prohodna za osobna vozila. I sav motorni promet koji bi stigao ovom cestom je potrebno zaustaviti na Koščeli.

Sav motorni promet je potrebno usmjeravati na glavne ulaze „Karaotok“ i „Londža“. Od sekundarnih ulaza po značaju se jedino izdvaja ulaz „Dračevo“, preko kojeg se pristupa do sportsko-rekreacijske zone „Svitava“, a ostale ulaze je potrebno ostaviti u funkciji potreba lokalnog stanovništva, i nemotornog prometa.

Potrebne intervencije na cestama vanjskog prometnog sustava

Da bi se osigurala kvalitetna veza Parka s općinom Stolac potrebno je jednu od tri lokalne ceste rekonstruirati. Budući da je Londža planirana kao sekundarni posjetiteljski centar, i uz nju će se razviti turistička zona, logičan izbor je da se rekonstruira lokalna cesta L10 (M17.3-Boljuni-Londža). Ova cesta, iako je nešto duža, ima najbolje horizontalne i vertikalne elemente u odnosu na ostale dvije lokalne ceste iz smjera Stoca, i prolazi kraj poznate turističke atrakcije, nacionalnog spomenika *Nekropola stećaka Boljuni*, što je još jedan argument za rekonstrukciju. Cestu je potrebno rekonstruirati u cijeloj njenoj duljini, od spoja na magistralnu cestu M17.3, do TZ Londža. Ova cesta treba biti dvotračna, sa proširenjem kolnika minimalno na 5,50 m, a poželjno je da se uz motorni kolnik izgradi i traka za biciklistički promet, u širini 1,50-2,00 m.

I preostale dvije Lokalne ceste L4s i L10 iz smjera Stoca traže rekonstrukciju, ali u ovom planskom periodu, s obzirom na društveno-gospodarsko stanje i demografski potencijal nije ih realno planirati.

Lokalnu cestu L2 (*M17 Klepci-Prebilovci-Karaotok*), koja je sagrađena 2007.g. za potrebe *Svjetskog prvenstva u ribolovu* na Karaotoku, je potrebno rekonstruirati u smislu smanjenja negativnih utjecaja na okoliš, u smislu da se na ovoj prometnici, pogotovo u dionici Škrka-Karaotok, izvede zatvoreni sustav odvodnje oborinskih voda, da se one ne ispuštaju izravno u okoliš. Ovo je bitno i s aspekta očekivanog povećanja prometnog opterećenja na ovoj cesti, budući da je ona glavni prilaz motornih vozila turističkom centru Karaotoku. Također je potrebno ostaviti prolaze ispod ceste za neometan prolaz divljih životinja. Uz motorni kolnik je potrebno izgraditi trak za nemotorni promet u širini 1,50-2,00 m.

Ministarstvo prometa i veza HNŽ je 2009. godine izradilo projekt rekonstrukcije regionalne ceste R426 (*Dračevo – Svitava – Cerovica; Hutovo – Ravno*) za dionicu: Dračevo – Cerovica, te je u tijeku eksproprijacijski proces navedene dionice (izrada elaborata).

Potrebne rekonstrukcije su prikazane grafički na kartografskom prikaz br.2. „*Prometni infrastrukturni sustav*“.

3.4.1.2. Nemotorni promet (Unutrašnji promet)

Najrestriktivniji pristup je prema cestovnom prometu. Cestovni motorni promet je uglavnom zadržan izvan granica Parka, ili se zaustavlja neposredno nakon ulaza u Park. Glavni način komunikacije unutar Parka jesu: pješčenje, biciklistički promet, promet plovilima na za to utvrđenim kanalima, konji, konjska zaprežna kola i posebna vozila za prijevoz skupine posjetitelja.

Glavne staza unutrašnjeg prometa je *Grlići-Košćela-Londža i Londža-Kneževića kuće- Ostrvo - pješački most - Karaotok*, preko kojih je u kombinaciji s lokalnim cestama moguće ostvariti kružno kretanje oko Gornjeg blata u duljini od 30 km. Ove staze je potrebno rekonstruirati (stabilizirati gornji nosivi sloj s pješćanim završnim slojem, nikako asfaltirati) do razine prihvatljive za korištenje svim posjetiteljima. Da bi se ostvario kontinuitet kretanja na ovoj stazi, na mikrolokalitetu pod toponimom „Mlinine“, 600 m južno od Karaotoka, je planirana izgradnja pješačkog mosta preko rijeke Krupe, čiji će se definitivni položaj, gabariti i oblikovne značajke utvrditi kroz projektnu dokumentaciju. Da bi se dobila najbolja rješenja ovog mosta preporuka je da se za most provede nagradni arhitektonski natječaj. Pješački most kao primjer dobre arhitekture bi postao dodana vrijednost Parka.

Krunu postojećih obrambenih nasipa uz Krupu i obodni kanal je potrebno urediti do nivoa da se mogu koristiti kao staze u sustavu posjećivanja, a za to je prethodno potrebno pribaviti pisanu suglasnost Agencije za vodno područje Jadranskog mora, sukladno članu 96. *Zakona o vodama* (Sl.n.FBiH 70/06) koji zabranjuje promet vozilima po obrambenim nasipima, bez navedene suglasnosti. Budući da će biciklistički promet na širem području Parka biti najzastupljeniji vid prometovanja držimo da je od ključne važnosti za aktiviranje cijelog područja Parka, stavljanje obrambenih nasipa u funkciju biciklističkih staza. Preko nasipa je moguće ostvariti još jedan kružni sustav kretanja oko jezera Svitava: Karaotok - ustava na Krupi - nasip uz Krupu - nasip uz obodni kanal – Svitava -Kneževića kuće – Ostrvo - pješački most-Karaotok, u duljini 25 km. Javne staze i ostali nekategorizirani poljski putovi Višićke kasete i Sjekoštaka se također mogu koristiti kao staze za biciklizam i pješčenje.

Uz planirane kopnene staze Prostornim planom se dopušta uređenje odmarališta i promatračnica koje nisu posebno naznačene na kartama.

Biciklizam

Zbog relativno velikih udaljenosti pješaćenje nije dominantan vid prometovanja posjetitelja i očekuje se da će biti najzastupljeniji kod razgledavanja užeg područja oko pojedinih lokaliteta. Najrasprostranjeniji vid prometa unutar Parka bit će biciklistički promet, a planirane biciklističke staze omogućavaju poglede na najljepše dijelove Parka.

Jahanje

U Parku je planiran još jedan značajan i turistički atraktivan vid prometovanja, i to korištenjem konja za jahanje, te zaprežnim kolima. Centar uzgoja i držanja konja bi bio u zoni Turističke zone „Londža“. Osnovna trasa za jahanje pružala bi se stazom Londža-Drijen-Košćela-Prebilovci-Karaotok-Ostrvo-Londža. Osim farme uz Lonždu planirana su još dva mjesta za prihvat i zadržavanje konja (Košćela i Karaotok). Sve planirane staze za nemotorni promet se mogu koristiti kao i staze za jahanje, a ceste koje su u planu predviđene za vanjski promet ne mogu se koristiti kao staze za jahanje, ali se uz njih mogu urediti jahače staze.

Poplavne livade uz izvorište Londža se mogu koristiti kao staze za terapijsko jahanje. Također, poplavne livade Gornjeg blata na Dubokom plesnu mogu koristiti kao periodične staze za jahanje.

Pješaćenje

Iako ne najatraktivniji oblik prometovanja, pješački promet će imati svoj udio u ukupnom broju prometovanja u okviru Parka. Kako je moguće kombinirati razne oblike prijevoza, veći dio upravo pješačkog prometa može se očekivati na kraćim dionicama u neposrednoj blizini turističkih zona Karaotok i Londža. Pješačke staze trebaju imati zastor od kamenog materijala, opeke ili zemljanog naboja, širine 3,0 m.

Vozila s posebnom dozvolom

U okviru internih prometnica Parka bit će dopušteno kretanje samo prethodno navedenim sredstvima, zatim vozilima pojedinih službi Parka i subjekata koji sudjeluju u tehničkom i gospodarskom održavanju vodnih građevina i obrani od poplava, kada su na snazi redovne i izvanredne mjere obrane od poplava, obrani od požara, ostalim interventnim vozilima te vozilima koja za to dobiju dozvolu od Uprave Parka prirode.

3.4.1.3. Vodni promet

Najatraktivniji način razgledavanja Parka svakako je vodenim putem. Na području Parka predviđene su trase vodenih putova na sljedećim vodenim tijelima:

- Rijeka Krupa,
- Kružno: Karaotok – k.Sunce-r.Kruipa-k.Lopoča-Karaotok,
- Svitavsko jezero,
- Jelimska jaruga,
- Jelimska rječina,
- Jaruga Merđanovac,
- Deransko jezero,

- Drijenska rječina,
- Londžina jaruga.

Preko rijeke Krupe se može ostvariti dodatni ulaz u Park, vodenim putem.

Slika 21. Detalj Hutova blata

Izvor: Ecoplan

Rijeka Krupa, ruta „Karaotok – k.Sunce-r.Kruipa-k.Lopoča-Karaotok“ i Svitavsko jezero su u Zoni korištenja Parka, i otvoreni za intenzivnije korištenje, kontrolirano u grupama, dok na Svitavsko jezero posjetitelji mogu isploviti i sami.

Deransko jezero i Londžina jaruga su u Aktivnoj zoni zaštite Parka prirode i turističke aktivnosti na ovom području su ograničene, u smislu da su strogo kontrolirane i posjetitelji mogu izuzetno u grupama i uz pratnju vodiča koristiti ove vodne površine.

Jelimska jaruga, Jelimska rječina, potok Merđanovac, Drijenska rječina, kao i ostale jaruge i kanali na Gornjem blatu su predmet Stroge zaštite prirode, i ovi plovni putovi se mogu koristiti samo u svrhe znanstvenog istraživanja, praćenja stanja i postupanja kod incidenata.

Plovnost ovih putova osigurana je za manje barke kapaciteta 25 osoba, čamce nosivosti 8 osoba i za trupice kojima se vrši kretanje po uskim jarugama.

Svitavsko jezero je cijelom površinom plovno za barke, manje brodice, čamce i trupice.

3.4.1.4. Zaključna razmatranja

Razvoj prometnog sustava Parka prirode „Hutovo blato“ može se planirati u više faza, što će prvenstveno ovisiti o gospodarskim mogućnostima, te potrebama da se prema interesima posjetitelja uređuju pojedini dijelovi.

U prvoj fazi realizacije ovog plana uopće je aktiviranje turističke zone Londža, a u kontekstu prometnog sustava to znači rekonstrukcija lokalne ceste L10 (M17.3-Boljuni-Londža), tj. jačanje veze prema Općini Stolac i otvaranje šireg prostora Parka posjetiteljima, i rekonstrukcija biciklističko-pješačke staze Grlići-Košćela-Londža s jedne strane i Londža-Kneževića kuće-Ostrvo-Karaotok s druge strane. U ovoj fazi je potrebno započeti i aktivnosti na vezane uz uređenje staza koje su trasirane krunom obrambenih nasipa.

U drugoj fazi, nakon pripremljenog sustava posjećivanja je potrebno formirati planirane ulazne točke, što podrazumijeva izgradnju potrebnih prometnih površina te objekte za kontrolu ulaza i to za: ulaz „Karaotok“, ulaz „Londža“ i ulaz „Dračevo“.

Potrebno je kontinuirano nastaviti na uređenju staza za sve vidove prometa s posebnom naglaskom na biciklističke staze i vodne putove, gdje treba urediti i mjesta za prihvat posjetitelja.

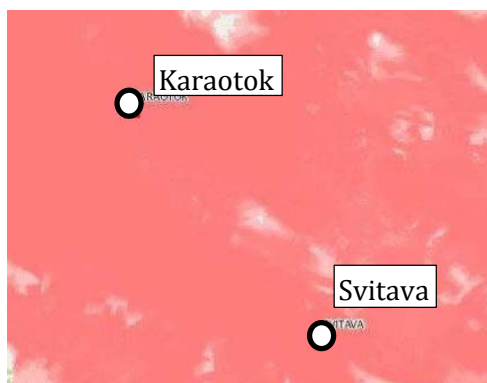
Izgradnju ili uređenje prostora i staza za razgledavanje treba provoditi na način da se formiraju funkcionalne cjeline tj. da se osim prometnih površina uredi i prateći objekti.

3.4.2. Telekomunikacijski sustav

Kako planirani razvoj i razina planiranih usluga u sadržajima koji se planiraju na području Parka prirode Hutovo Blato nije značajan tako je u tom smislu i predviđen skroman razvoj telekomunikacija, posebno u nepokretnoj telekomunikacijskoj mreži.

Iz podloge prikazane na slici 22. na kojoj je prikazana pokrivenost lokaliteta 2G mrežom razvidna je pokrivenost kompletnog predmetnog lokaliteta. Kapacitet prijenosa kroz 2G mrežu je 40 kbit/s, što je dostatno za uspostavu telefonskog poziva, slanje SMS poruka, slanje MMS poruka, komunikaciju putem Vibera te ograničeno pretraživanje interneta. Kapacitet prijenosa kroz 3G mrežu (slika 23.) je 14 Mbit/s, što je dostatno za, pored naprijed navedenih usluga, i za prijenos pokretnih slika, televizije i ostalih sličnih usluga.

Slika 22. Pokrivenost 2G mrežom

Slika 23. Pokrivenost 3G mrežom

Energetski sustav

Elektroenergetska mreža na području zone obuhvata Parka prirode Hutovo Blato sadržavat će objekte i građevine na prijenosnim i distribucijskim naponskim razinama.

Plan razvoja elektroenergetske mreže temelji se na već izgrađenoj elektroenergetskoj mreži koja će se većim dijelom, sukladno potrebama i planovima, rekonstruirati, a samo djelomično dograditi.

Prijenos električne energije

Od prijenosnih elektroenergetskih objekata zonom obuhvata Parka prirode Hutovo Blato i u budućnosti će prelaziti sljedeći dalekovodi:

1. Dalekovod 220 kV TS MOSTAR 4 (Čule) – HEČ 1,
2. Dalekovod 220 kV TS MOSTAR 4 (Čule) – HEČ 2,
3. Dalekovod 110 kV TS ČAPLJINA (Tasovčići) - Opuzen

i to dijelom zone obuhvata Parka prirode Hutovo Blato, na mjestima i na način kako je to dano u Prostornoj osnovi.

Integralnom studijom razvoja JP EPHZHB⁸ je u razdoblju od 2015.-2020. godina planirano formiranje TS 220/110 kV CHE Čapljina, snage 1x150 MVA na koju bi se povezale vjetroelektrane planirane za izgradnju na području Popova Polja. Ova bi se trafostanica s TS 110/35/10 kV u Čapljini povezala novim 110 kV dalekovodom. Izgradnja ovog dalekovoda planirana je trasom koja bi pratila trasu postojećeg 35 kV dalekovod Čapljina - Svitava. Ova trasa je predstavljena kao planirana i ucrtana je u kartografskom prikazu broj 3. *Infrastrukturni sustavi* u Prostornoj osnovi ovog dokumenta.

Temeljem mjera zaštite prirode ovu trasu držimo da je ovu trasu dalekovoda potrebno izmjestiti izvan zone obuhvata Parka prirode i njegove zaštitne (tampon) zone Parka.

Distribucija električne energije

Od distribucijskih elektroenergetskih objekata zonom obuhvata Parka prirode Hutovo Blato i ubuduće bi prelazili sljedeći dalekovodi:

1. Dalekovod 35 kV od TS 110/x kV ČAPLJINA (Tasovčići) – TS 220/35 kV CHE Čapljina,
2. Dalekovod 10(20) kV od TS 110/x kV ČAPLJINA (Tasovčići) – Višići,
3. SN kabelski vod 10(20) kV Rasklopica Svitava – Bajovci i
4. Dalekovod 10(20) kV od TS 110/x kV Stolac – Burmazi.

Za potrebe opskrbe električnom energijom turističke zone „Koščela“ potrebno je izgraditi TS 10(20)/04, 100 kVA i pripadajući srednjonaponski kabelski vod trasom postojeće lokalne prometnice L8, čija je početna točka na STS Kruševo 2. SN 10(20) kV vod iz pravca STS Kruševo 2 do ruba parka prirode može biti izveden i zračnim putem. Na ovaj vod se može priključiti i mjesto Drijen.

⁸ Integralna studija razvoja JP EPHZHB d.d. Mostar 2006.god.- 2010.godina s projekcijom na 2020. Godinu i Energetska studija za distribucijski prostor općine Čapljina temeljem Integralne studije razvoja 2006.-2010.godine s projekcijom na 2020. godinu.

Na distribucijskim naponskim razinama planiraju se rekonstrukcije i dogradnje na 35 kV, 10(20) kv i 0,4 kV niskonaponskoj mreži. Planirani razvoj temelji se na planiranim elektroenergetskim potrebama postojećih naselja, pretežito u rubnom dijelu Parka prirode te planiranom povećanju ugostiteljskih i smještajnih kapaciteta na lokalitetu Koščela.

Položaj trafostanice TS 10(20)/0,4 kV, 100 kVA prikazan je simbolom i ne predstavlja točnu lokaciju iste, kao ni ucrtana trasa planiranog 10(20) kV srednjonaponskog kablenskog voda. Navedeno će se definirati projektnom dokumentacijom na razini Glavnog projekta.

Odcjepe srednjonaponskih zračnih mreža 10(20)kV koje su u prostoru Parka prirode potrebno je sukcesivno svesti na kablenske mreže.

Opskrba električnom energijom turističkih zona

Za potrebe opskrbe električnom energijom turističke zone „Koščela“ potrebno je izgraditi TS 10(20)/04, 100kVA i pripadajući srednjonaponski kablenski vod trasom postojeće staze, čija je početna točka na TS Prebilovci.

Položaj trafostanice TS 10(20)/0,4 kV, 100 kVA prikazan je simbolom na karti broj 3. *Infrastrukturni sustavi* i ne predstavlja točnu lokaciju iste, kao ni ucrtana trasa planiranog 10(20)kV srednjonaponski kablenski voda. Navedeni će se detaljno definirati projektnom dokumentacijom na razini glavnog projekta.

Ukoliko dođe do aktiviranja Ostrva, ovaj prostor je moguće napojiti električnom energijom s postojeće stupne trafostanice STS 10(20)/0,4 kVA, 160 kVA Karaotok.

Niskonaponsku 0,4 kV mrežu koja će služiti za napajanje objekata u planiranim turističkim zonama potrebno je izgraditi podzemnim kablenskim vodovima na principu ulaz-izlaz ili do samostojećih kablenskih ormara postavljenih uz unutrašnji rub regulacijskog pravca, tako da predstavljaju sastavni dio ograde građevinske parcele, a od njih položiti kućne kablenske priključke. U postojećim je naseljima moguća izgradnja i rekonstrukcija niskonaponske mreže putem izoliranog samonosivog kablenskog snopa.

Izgradnja javne rasvjete

U slučaju izgradnje javne rasvjete istu je potrebno graditi podzemnim kablenskim vodovima i čeličnim cijevnim stupovima javne rasvjete. Visina stupova te međusobni razmak istih predmetom je projektne dokumentacije na razini glavnog projekta.

Fotonaponski moduli

Na postojeće i nove objekte gospodarskog i turističkog sadržaja u sklopu Parka prirode planiraju se postaviti fotonaponski moduli, kojima će se dobivati električna energija iz Sunca. Fotonaponske elektrane, koje će svojim karakteristikama spadati u kategoriju mikropostrojenja (2-23 kW) planiraju se priključiti na lokalnu niskonaponsku elektrodistribucijsku mrežu, sukladno Zakonu o korištenju obnovljivih izvora energije i učinkovite kogeneracije (Sl.Novine Federacije BiH br. 70/13), *Općim uvjetima za isporuku električne energije* («Sl.novine Federacije BiH», br. 89/14), *Pravilniku za mikropostrojenja obnovljivih izvora energije* («Sl.novine Federacije BiH», br. 50/14), *Pravilniku o priključcima i Pravilniku o mjernom mjestu krajnjeg kupca/proizvođača*, te ostalim važećim zakonskim i podzakonskim aktima, a suglasnost za priključenje odobrava nadležna Distribucija električne energije, sukladno mogućnostima priključenja distribuiranih izvora na njenu distribucijsku mrežu.

Sustav za rano otkrivanje i praćenje požara

Kako je u požaru 2011. godine Park prirode Hutovo Blato pretrpio veliku štetu u biljnom i životinjskom fondu bilo bi zgodno na ovom mjestu navesti potrebu za automatizacijom postupka prepoznavanja požara u samom njegovom nastajanju. Ovo bi u biti značilo instaliranje suvremenog sustava za rano otkrivanje i praćenje požara raslinja mrežom naprednih video motrilačkih jedinica. Suvremeniji pristup je prebacivanje ljudskog motritelja u operativni centar uz postavljanje daljinsko upravljanih video motrilačkih jedinica na motrilačke lokacije.

Rad ovakvih inteligentnih sustava obično se temelji na tri tipa podatka: video informacije, meteorološki podatci i GIS sustav i za isti je potreban projekt na razini Glavnog projekta.

3.4.3. Vodno gospodarstvo

3.4.3.1. Vodoopskrba

Razvoj vodoopskrbnog sustava na području Parka prirode Hutovo blato zasniva se na pokrivanju svih naselja organiziranim sustavom vodoopskrbe.

Veći dio naselja područja Parka koji administrativno pripada općini Čapljina je već priključeno na javni vodovodni sustav Čapljina. Sve objekte postojećeg vodoopskrbnog sustava je potrebno redovito održavati i kontrolirati, te izvršiti nužne popravke na dotrajalim distributivnim mrežama i drugim objektima gdje je to potrebno, kako bi se smanjili gubitci vode i osigurala kvalitetnija vodoopskrba stanovništva.

Za naselja na istočnom dijelu Parka koja administrativno pripadaju općini Stolac trenutno ne postoje organizirani sustavi vodoopskrbe, stoga je za ova naselja i planirane turističke zone potrebno je pronaći adekvatno rješenje. *Studijom vodoopskrbe općine Stolac* koja je rađena 2011. godine predviđeno je širenje postojećeg vodovodnog sustava s izvorišta rijeke Bregave na ostale dijelove općine, između ostalog i na područje naselja Kruševo i Bjelojevići. Proširenje sustava je planirano za vremenski period do 2035. godine. Međutim, obzirom na veliku prostornu raspršenost naselja, reljefne karakteristike područja, te relativno slabu naseljenost na ovom području Parka prirode, postavlja se pitanje ekonomske opravdanosti izgradnje većeg sustava vodoopskrbe. Uvažavajući navedeno rješenje, ovim Planom se ostavlja mogućnost izrade alternativnih rješenja, kao i izgradnje manjih sustava vodoopskrbe. Sva istraživanja i rješenja koja se budu vršila u tom smislu trebaju biti u koordinaciji s općinom Stolac.

Za potrebe vodoopskrbe naselja uz jugoistočni obod Deranskog jezera već su kaptirana neka od izvorišta (Baraž Do, Smokva, Gabeokino vrelo)⁹. Ove kaptazne objekte je potrebno snimiti, te ispitati njihovu tehničku i sanitarnu ispravnost, sukladno zakonskoj regulativi¹⁰. Također je potrebno izvršiti dodatne istražne radove kojima će se odrediti svi parametri izdašnosti, a potom i ekonomska valorizacija kojom će se utvrditi mogućnost i način korištenja ovih izvorišta. Ukoliko se dokaže njihova ispravnost i mogućnost daljnjeg korištenja, iste je potrebno staviti pod nadzor nadležnog komunalnog poduzeća, te utvrditi zone sanitarne zaštite sukladno važećoj zakonskoj regulativi.

⁹ *Iz Prostorne osnove (izvor: Hidrološka studija Parka Hutovo blato - E. Bakula, svibanj 2009. godine)*

¹⁰ Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH br. 40/10 i 30/12);

Za naselja u sjeveroistočnom dijelu Parka (Koščela – Kruševo), obzirom da je na ovom području predviđena i turistička zona, potrebno je ispitati mogućnost opskrbe vodom iz pravca općine Stolac, odnosno doline rijeke Bregave. Naime, općina Stolac je vršila određena ispitivanja tj. istražne bušotine u aluviju rijeke Bregave u svrhu opskrbe stanovništva ovog dijela općine Stolac vodom. Prema podacima iz općine Stolac, preliminarna ispitivanja su pokazala velike količine vode koje bi se mogle koristiti u svrhu vodoopskrbe. Stoga je potrebno provesti daljnja istraživanja i utvrditi stalnost vode u bušotinama, napraviti ekonomsku valorizaciju, tehničku dokumentaciju i sve ostale korake kako bi se osigurala opskrba vodom ovog područja. Kao alternativno rješenje opskrbe vodom za naselja u sklopu Parka trebalo bi ispitati i mogućnost korištenja izvorišta po obodu Deranskog jezera, uz uvjet očuvanja prirode, te drugih specifičnih uvjeta danih ovim planom. Kvalitetu voda ovih izvorišta je potrebno ispitati, te ukoliko se ukaže potreba, mogu se primijeniti uređaji za pročišćavanje vode kako bi se ista dovela na razinu koja je potrebna za upotrebu. Obzirom da je u izradi i Prostorni plan općine Stolac, te da se ova dva plana rade paralelno, rješenja i odluke oba plana će biti usklađene u daljnjim fazama izrade.

Do realizacije javnog sustava vodoopskrbe postojeća kućanstva i planirano turističko naselje će privremeno riješiti problem opskrbe vodom individualnim spremnicima.

3.4.3.2. Odvodnja

Odvodnja otpadnih sanitarnih i oborinskih voda na području Parka prirode treba biti riješena na način da se maksimalno zaštite voda i tlo, te s njima povezani biljni i životinjski svijet Hutova blata.

Na području Parka prirode trenutno nema izgrađenog javnog sustava za prikupljanje i dispoziciju otpadnih voda. Postoji samo manji lokalni sustav odvodnje s biodiskom i septičkom jamom kojim se odvođe i disponiraju otpadne vode ugostiteljskog objekta na Karaotoku. Na preostalom dijelu Parka odvodnja otpadnih voda kućanstava se uglavnom disponira u septičke jame, za koje ne postoje podaci da li se i kako često prazne.

U planskom periodu je potrebno razmotriti mogućnost izgradnje sustava odvodnje za sva naselja koja se mogu povezati u jedinstven sustav. To se ponajprije odnosi na naselja uz regionalnu prometnicu R426 uz južnu granicu Parka (Sjekose – Svitava) gdje je upravo i najveća koncentracija stanovništva. Sustav treba biti razdjelnog tipa, a prikupljene sanitarne otpadne vode treba odvesti do uređaja za pročišćavanje voda. Lokacija uređaja za pročišćavanje treba locirati van Parka, uz rijeku Neretvu kako bi se pročišćene vode mogle disponirati u istu. Prethodno je potrebno napraviti hidro-geološke i druge istražne radnje, te zakonom definiranu projektnu dokumentaciju kako bi se mogla odrediti lokacija i tip uređaja za pročišćavanje. Obzirom da je *Uredbom o klasifikaciji voda* (Sl. List SR BiH br. 19/80) i *Uredbom o kategorizaciji vodotoka* (Sl. List SR BiH br. 42/67) rijeka Neretva od Uloga svrstana u II kategoriju, vode koje se upuštaju u rijeku Neretvu moraju zadovoljiti kriterije propisane navedenim pravilnicima. Također moraju biti zadovoljeni i ostali kriteriji sadržani u zakonskoj regulativi, prvenstveno u *Zakonu o vodama* (Sl. novine F BiH, br. 70/06), *Uredbi o opasnim i štetnim tvarima u vodama* (Sl. novine F BiH, br.43/07), *Uredbi o uvjetima ispuštanja otpadnih voda u prirodne recipijente i sustave javne kanalizacije* („Službene novine FBiH“, broj 4/12).

Oborinske vode, obzirom na specifičnost prostora mogu se rješavati na prirodan način, upuštanjem u okoliš. Izuzetak su oborinske vode uz regionalnu prometnicu R426 i pristupnu cestu uz Škrku (L2) koje treba riješiti zatvorenim sustavom odvodnje, s mastolovima i ispuštima van granica Parka.

Za pojedinačne objekte van građevnog područja naselja i manja naselja za koje je neracionalno graditi kanalizacijski sustav, za odlaganje otpadnih voda potrebno je koristiti propisno izgrađene septičke jame koje je potrebno redovito prazniti na za to predviđenim mjestima.

3.4.3.3. Uređenje vodotoka i melioracijska odvodnja

Hidrološki režim područja Hutova blata trajno je izmijenjen izgradnjom hidrotehničkih objekata u svrhu zaštite od poplava i energetske iskorištenosti voda u sklopu CHE Čapljina. Međutim, na izmjenu hidrološkog režima imali su značajan utjecaj i hidroenergetski objekti šireg područja – prvenstveno brane i hidroelektrane u slivu Neretve i Trebišnjice. Također, izgradnjom melioracijskog sustava na području Svitavsko-Deranskog blata (obrambeni nasipi uz rijeku Krupu, obodni kanal Svitava-Dračevo) i izdvajanjem Višićke i Svitavske kasete smanjena je površina stalno plavnog područja za oko 50%. Već ranije u ovom Planu (Prostorna osnova) je spomenuto kako je izgradnja prve faze hidrosustava Trebišnjica utjecala na smanjenje izdašnosti izvora na području Hutova blata, a time i na sniženje minimalnih vodostaja na rijeci Krupi. **Nastavkom izgradnje objekata u sustavu Trebišnjica (tkz. „Gornji horizonti“) dodatno će se smanjiti priljev podzemnih voda u Hutovo blato. Iz tog razloga je bitno još jednom podcrtati nužnost usuglašavanja kompletnog sustava s međunarodnim konvencijama o zaštiti prirode (Ramsarska konvencija i dr.) čija je potpisnica i Bosna i Hercegovina. U protivnom, ovom području prijete degradacija i gubitak staništa.**

U *Prostornoj osnovi* su navedeni i opisani hidrotehnički objekti u funkciji zaštite od voda i melioracijske odvodnje. *Prostornim planom općine Čapljina za razdoblje 2010 – 2020. godina* predviđeni su, između ostalog, i radovi na izgradnji novih i rekonstrukciji postojećih nasipa na području Parka prirode Hutovo blato. To su nasipi uz rijeku Krupu i uz regionalnu prometnicu R426. Svrha predviđenih radova je zaštita od plavljenja pojedinih dijelova područja u razdoblju velikih voda, kao i sprječavanje neželjenih promjena u koritima tokova. *Prostornim planom općine Čapljina* se trasa postojećih nasipa ne mijenja, već se dopunjuje produžetkom na lijevoj obali od Krupe do mosta na M17. Prilikom održavanja i sanacije postojećih nasipa potrebno je najprije snimiti stvarno stanje, te definirati elemente i dionice nasipa koje je potrebno rekonstruirati i/ili sanirati.

Svi nasipi trebaju ispuniti svoju osnovnu funkciju, tj. da svojom konstrukcijom odolijevaju hidrostatičkim djelovanjima vode (nastajanje kliznih ploha, slijeganje nasipa i procjeđivanje voda kroz nasip) i hidrodinamičkim djelovanjima vode (oštećenja uslijed djelovanja matice tokova i oštećenja uslijed prelijevanja).

Obrana od poplava na području Hutova blata inače je, prema *Federalnom operativnom planu obrane od poplava* (Sl. novine FBiH br. 7/11) u nadležnosti *Agencije za vodno područje Jadranskog mora Mostar* koja je odgovorna za organiziranje i provođenje mjera aktivne obrane od poplava iz nadležnosti FBiH. Planom su definirane mjere u vrijeme neposredne opasnosti od pojave velikih voda, u vrijeme trajanja poplava te mjere otklanjanja posljedica poplava. Dani su tehnički podaci za sve objekte u pojedinim poplavnim područjima po dionicama, te je u sklopu navedenog za nasipe u području Hutova blata dana preporuka za sanaciju nasipa zbog problema procjednih voda. Obzirom na navedene zakonske odredbe, *Agencija za vodno područje Jadranskog mora* će u okviru svojih aktivnosti i nadležnosti vršiti redovito i pojačano održavanje svih zaštitnih vodnih objekata.

Što se tiče melioracijske odvodnje, kompleks zemljišta u Višićima ima izvedenu odvodnu mrežu s otvorenim kanalima, te cijevnu drenažu. Suvišne vode se preko melioracijskih kanala evakuiraju u rijeku Krupu, gravitacijski pri malim vodostajima, a crpnom stanicom pri visokim usporenim vodama. Obzirom na to da se sustav godinama nije redovito održavao, kanali su u dosta

lošem stanju. Nakon čišćenja kanala potrebno je napraviti snimanje u cilju sagledavanja stvarnog stanja, te kroz studijske stručne analize, za objekte kojima je potrebno, napraviti prijedlog poboljšanja, odnosno rekonstrukcije kompletnog sustava. Pri tom je potrebno voditi računa da se navedenim zahvatima ne ugroze zaštitne funkcije Parka prirode. Studijskom stručnom analizom potrebno je utvrditi da li bi (i u kojoj mjeri) aktivnosti na obnovi i sanaciji meliorizacijskog sustava utjecale na promjenu vodnog režima, kretanje i mriještenje ribe i sl. Ukoliko se mjerenjima dokaže kako isti utječu na vodni režim i/ili biljni i životinjski svijet, potrebno ih je zabraniti. Ukoliko se mogu obavljati, potrebno ih je provoditi uz obavezno poštivanje zaštite okoliša, odnosno uvjete nadležnog ministarstva.

Slika 24. Ustava na rijeci Krupi

Izvor: Ecoplan

U okviru *Projekta razvoja navodnjavanja u BiH* koji većim dijelom financira Svjetska banka, a odnosi se na razvoj i modernizaciju sustava navodnjavanja (tj. oporavak i modernizaciju sustava navodnjavanja, uz savjetodavne usluge u vezi s organizacijom korisnika vode i upravljanja navodnjavanjem) u tijeku je projekt razvoja i modernizacije sustava navodnjavanja Višićka kasete koji provodi odjel za poljoprivredu općine Čapljina. Projekt obuhvaća mjesne zajednice Višići, Čeljevo i Gnjilišta, a predviđa uređenje kanala i stavljanje u punu funkciju crpne stanice Prokop, a sve u cilju poboljšanja postojeće poljoprivredne proizvodnje.

3.4.4. Ostala komunalna infrastruktura

3.4.4.1. Upravljanje otpadom

Trenutno je u izradi *Plan upravljanja otpadom na području HNŽ/K* za period 2011-2021 g kao i *Plan upravljanja otpadom na području općine Stolac* za period 2012-2017 g. Općina Čapljina je donijela *Plan prilagođavanja gospodarenja otpadom za deponiju komunalnog otpada „Ada“*. Županija treba donijeti i propis kojim će se definirati uvjeti za upravljanje otpadom u općinama, te zadatke općina u izradi općinskih planova upravljanja otpadom. Izrada plana na području Županije vrši se u suradnji s općinskim organima, dok će općinski planovi pratiti županijske.

U ovom trenutku je poznato da će za područje HNŽ/K Regionalni centar za upravljanje otpadom (RCUO), odnosno regionalna deponija biti deponija „Uborak“ u Mostaru. Do uspostave RCUO općine imaju privremena rješenja u upravljanju otpadom.

Sve poslove prikupljanja i upravljanja otpadom na području općine Stolac obavlja JP „Komunalno“ d.o.o. Stolac, a na području općine Čapljina JKP „Čapljina“ d.o.o. Cijeli prostor Parka je potrebno uključiti u usluge prikupljanja otpada i za to su nadležna spomenuta Javna poduzeća. S ciljem efikasnijeg prikupljanja otpada možda bi Javno poduzeće moglo sklopiti Ugovor s nekom privatnom tvrtkom, ako bi se ovakav model pokazao učinkovit i za ostale strane.

Sustav odvojenog prikupljanja otpada nije otpočeo ni na razini Federacije, Županije, tako ni Općina, iako su neke aktivnosti na ovu temu pokrenute i u spomenutim Planovima su definirani ti ciljevi, na prostoru Parka je potrebno uvesti odvojeni sustav prikupljanja otpada iz razloga edukacije velikog broja posjetitelja Parka školskog uzrasta, smanjiti količine nastalog otpada, a lokalno stanovništvo educirati da organski otpad kompostira i koristi kao gnojivo u poljoprivrednoj proizvodnji.

Na području Parka su uočena brojna divlja odlagališta otpada, posebno uz regionalnu cestu R426. Čišćenje prostora od divljih odlagališta i sanacija ovih područja je nužna, i treba biti prioritet u upravljanju Parkom. Pored vizualnog zagađenja, ovakva odlagališta su izvor i ostalih onečišćenja voda i tla, te su i izvor zaraza.

3.4.4.2. Upravljanje grobljima

Na području Parka je evidentirano 9 groblja, koja su predstavljena u tablici ispod.

Tablica 19. Groblja

Općina Čapljina		Općina Stolac	
groblje	status	groblje	status
2 u Prebilovcima	1 aktivno, 1 neaktivno	Ćore	aktivno
2 u Svitavi	aktivno	Stupišta	neaktivno
Bajovci	aktivno	Derani	neaktivno
Sjekose	aktivno	-	-

Grobljima u Općini Čapljina upravljaju Mjesne zajednice, a na području općine Stolac vjerske zajednice. Na osnovu *Zakona o komunalnim djelatnostima* ("Službene novine HNK", broj: 4/04) i *Nacrtu zakona o grobljima HNK* općine su dužne napraviti *Odluku o grobljima, upravljanju, uređivanju i održavanju groblja na području općine* koja će definirati opće odredbe, uvjete izgradnje groblja, uvjete za postavljanje nadgrobnih spomenika i postavljanje grobnica, upravljanje grobljima, ustupanje i naknade za korištenje grobljanskih mjesta, uvjete i načine sahranjivanja, uvjete ekshumacije, kaznene odredbe i ostalo.

Groblja, po svom karakteru predstavljaju svojevrsan spomenik, iako su često zanemarena, neuređena i ponekad teško pristupačna (groblje u selu Stupišta). Potrebno ih je urediti, a ona koja se ne koriste konzervirati.

3.5. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA

3.5.1. Uvjeti korištenja i uređenja prostora

Područje Parka prirode je u kartografskom prikazu br. 1. „*Osnovni koncept namjene površina i korištenja prostora*“ grafički razgraničeno s aspekta namjene površina i korištenja prostora.

Područje šuma, šumskih površina i poljoprivrednog zemljišta može se smatrati orijentacijskim s obzirom na dinamiku promjene stanja razina voda i obraslih površina.

O uvjetima korištenja šumskog i poljoprivrednog zemljišta i vodnih površina je bilo već naprijed riječi kroz poglavlja 3.2.2. Organizacija i namjena prostora i 3.3.1. Projekciju razvoja gospodarskih i društvenih djelatnosti.

Šume parka su kategorizirane kao zaštitne šume, zbog svoje isključivo ekološke funkcije. Dopuštena je sanitarna sječa šuma i zamjena alohtonih vrsta autohtonim vrstama (hrasta i jasena), te ostali šumsko-uzgojni radovi (vrba, topole).

Poljoprivreda je jedna od osnovnih gospodarskih djelatnosti na području Parka prirode Hutovo blato. Planom se predviđa promjena načina korištenja poljoprivrednih površina prijelazom na ekološki način proizvodnje poljoprivrednih proizvoda, gdje se zabranjuje korištenje umjetnih gnojiva i pesticida. Razvoj poljoprivrede se treba temeljiti na kvaliteti i vrsti proizvoda.

Režim korištenja vodenih površina Parka je utvrđen u prethodnim poglavljima ovog plana. Uopće, vodne površine Gornjeg blata imaju stroži režim korištenja u odnosu na vodne površine Donjeg blata. Pristup vodnim površinama je dozvoljen djelomično i to kontrolirano uz nadzor, dok posjetitelji jezeru Svitava mogu pristupiti i samostalno, budući da se jezero može koristiti u svrhe sporta i rekreacije. Sportsko-rekreacijski ribolov tradicijskog oblika je dozvoljen na rijeci Krupi nizvodno od lokaliteta Đinovica, na jezeru Svitava i na jezeru Škrka. Ekstenzivno ribničarstvo prirodnim uvjetima je dozvoljeno na jezerima Škrka i Svitava.

Svrha planiranih retencija u blizini Karaotoka je rekultivacija poplavnih livada, a dopuštene aktivnosti su ekstenzivni uzgoj pataka i ribe za edukacijske svrhe.

Za naselja Prebilovci, Klepci, Sjekose, Svitava, Bjelojevići i Kruševo su utvrđena područja gradnje i prikazana su na kartografskom prikazu br. 1. „*Osnovni koncept namjene površina i korištenja prostora*“ u mjerilu 1:10.000, kao i na detaljnijem mjerilu 1:2500 na kartografskom prikazu br. 7 „*Površine za razvoj naselja i turističke infrastrukture*“.

Za područja gradnje izvan naselja, turističke zone Karaotok, Londža i Koščela se propisuje izrada detaljnog plana uređenja i to urbanističkog projekta.

3.5.2. Uvjeti gradnje

3.5.2.1. Uvjeti gradnje u područjima gradnje

A. *PODRUČJA GRADNJE UNUTAR NASELJA*

Temeljno ograničenje ovoga plana u pogledu propisivanja uvjeta gradnje u naseljima predstavljaju službene granice Parka koje su povučene osim putova i koje su sva veća naselja prepolovile na dva dijela. Time smo dobili apsurdnu situaciju da za pola naselja vrijede uvjeti gradnje iz prostornog plana općine, a za drugu polovicu uvjeti iz ovog prostornog plana. Za sada uvjeti propisani u ovom poglavlju vrijede samo za dio naselja koji se službeno nalazi unutar granica Parka, a prioritet za provođenje plana bila bi hitna ispravka granica kako bi se sva naselja uključila.

U građevinskim područjima naselja zadržava se stanovanje kao osnovna funkcija uz moguće i poželjno uključivanje naselja u sustave posjećivanja i boravka unutar Parka prirode. U ovim područjima mogu se graditi nove glavne i pomoćne građevine, raditi obnova i rekonstrukcija postojećih građevina te zamjenska gradnja dotrajalih građevina. Nova gradnja mora udovoljiti svim propisanim uvjetima iz ovoga plana.

Uvjeti gradnje unutar naseljenih područja

Naseljenim područjima smatraju se: Prebilovci sa zaseokom Kuline, zaseoci Bjelojevića – Ćore i Derani, te naselja Svitava i Sjekose. Sva naseljena područja evidentirana su na grafičkim priložima u mjerilu 1:10 000.

Unutar naseljenih područja dopušta se obnova postojećih i gradnja novih glavnih i pomoćnih stambenih građevina te građevina ostalih namjena koje su skladu s tradicionalnim korištenjem prostora unutar seoskih naselja (vjerske građevine, škole, mjesne dvorane, sportska igrališta i objekti, trgovine osnovnim namirnicama, objekti urbane opreme i slično).

Obnova postojećih građevina podrazumijeva restauraciju, rekonstrukciju, dogradnju, nadogradnju, adaptaciju ili zamjensku gradnju. Građevine na kojima se izvode radovi restauracije, rekonstrukcije, dogradnje i nadogradnje podliježu uvjetima propisanim za obnovu unutar nenaseljenih područja.

Na postojećim građevinama dopuštena je adaptacija u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja uz korištenje materijala koji odgovaraju vremenu i kontekstu u kojem se vrši adaptacija te zamjenska gradnja dotrajalih građevina koja podliježe uvjetima za izgradnju novih građevina unutar naseljenih područja.

Nova izgradnja unutar naseljenih područja naselja u potpunosti podliježe uvjetima propisanim *Odlukom o provođenju prostornog plana*, koja je sastavni dio ovoga Plana.

Uvjeti gradnje unutar nenaseljenih područja¹¹

Nenaseljenim lokalitetima smatraju se zaseoci: Loznica, Grlići, Rujevac, Djela, Mrvići, Koščela (osim T1), Drijen, Marića Kuće, dio Ćora, Obrežak, Goluže, Kneževića Kuće, Ostrvo i Stupišta. Sva nenaseljena područja evidentirana su na grafičkim priložima u mjerilu 1:10000.

Unutar nenaseljenih lokaliteta dopušta se samo obnova postojećih građevina, uglavnom tradicionalne stambene arhitekture i pratećih građevina.

Za napuštene lokalitete u okviru ovoga plana propisuju se posebni uvjeti obnove. U slučaju korištenja postojeće tradicionalne građevine u privatne svrhe moraju se poštivati samo uvjeti koji se odnose na vanjski izgled građevine. Ako se pak neka građevina ili graditeljska grupacija planira koristiti u turističke svrhe (npr. u etnografskom području na otvorenom ili u sklopu obiteljskog seoskog gospodarstva otvorenog javnosti u svrhu promocije starih zanata, prodaje suvenira i slično) obvezno je poštivanje svih uvjeta gradnje vezanih uz interijer i eksterijer građevine. U takvim slučajevima, sadržaji koje postojeće građevine ne mogu primiti, a potrebni su za prijam većeg broja turista (sanitarni čvor, restoran...) planiraju se kao nove izgrađene strukture u duhu ovoga vremena s jasnom arhitektonskom diferencijacijom stare i nove gradnje, bez imitiranja prošlosti.

¹¹ Osnova za propisivanje uvjeta bili su tekst *Astride Bugarski* Tradicionalni oblici stambenih zgrada i kultura stanovanja u Prebilovcima objavljen na internetskoj stranici www.prebilovci.net i tekstovi Hercegovačke suhozide stambene zgrade i Kamena katnica južne Hercegovine objavljeni 2001. u knjizi *Sjećanje na korijene iste autorice u izdanju Matice hrvatske, Sarajevo.*

Na svim nenaseljenim lokalitetima¹² gdje postoje tragovi prethodne tradicionalne gradnje i koji su evidentirani unutar građevinskog područja naselja i prikazani na grafičkim prilozima u mjerilu 1:2500 može se raditi obnova postojećih građevina na dva načina:

- restauracija i rekonstrukcija¹³.
- dogradnja i nadogradnja

Za građevine privatne (stambene) namjene dopuštaju se restauracija i rekonstrukcija. Za građevine u funkciji javnosti (prezentacije i edukacije) rekonstrukcija ili restauracija su obvezne.

Ako je građevina u lošem stanju i ako ne postoje dokazi o njezinom prethodnom izgledu može se raditi rekonstrukcija prema principima stare kamene kuće južne Hercegovine. Restauracija se može vršiti samo za građevine koje su u dovoljno dobrom stanju da se mogu na terenu iščitati svi važniji parametri za obnovu (gabariti, katnost, broj otvora i slično) ili za one za koje postoji dokumentacija o tome kako su ranije izgledali (npr. fotografije).

Osnova za rekonstrukciju i restauraciju su uvjeti ovoga plana preuzeti iz tekstova A. Bugarski. Kod rekonstrukcije su oni obvezni, a kod restauracije se može dopustiti odstupanje ako postoje dokazi na terenu ili u dokumentaciji o drukčijem izgledu.

Rekonstrukcija i restauracija tradicionalne stambene arhitekture podrazumijevaju zidanje kamenom isključivo u postojećim horizontalnim i vertikalnim gabaritima. U slučaju javne namjene pristup gornjem katu vrši se preko dograđenog trijema vanjskim kamenim ili drvenim stepeništem. Ako su gabariti ili dimenzije trijema nepoznate onda se treba voditi okvirnim dimenzijama:

- dužina kuće 5-10 m, širina 4-6 m,
- zidovi debljine 0.5 – 0.6 m
- trijem širine 1.3 -1.5 m i dužine 1.7 -2 m

Kod privatnih građevina, pored obvezne izrade trijema dopušta se povezivanje etaža unutarnjim stubištem.

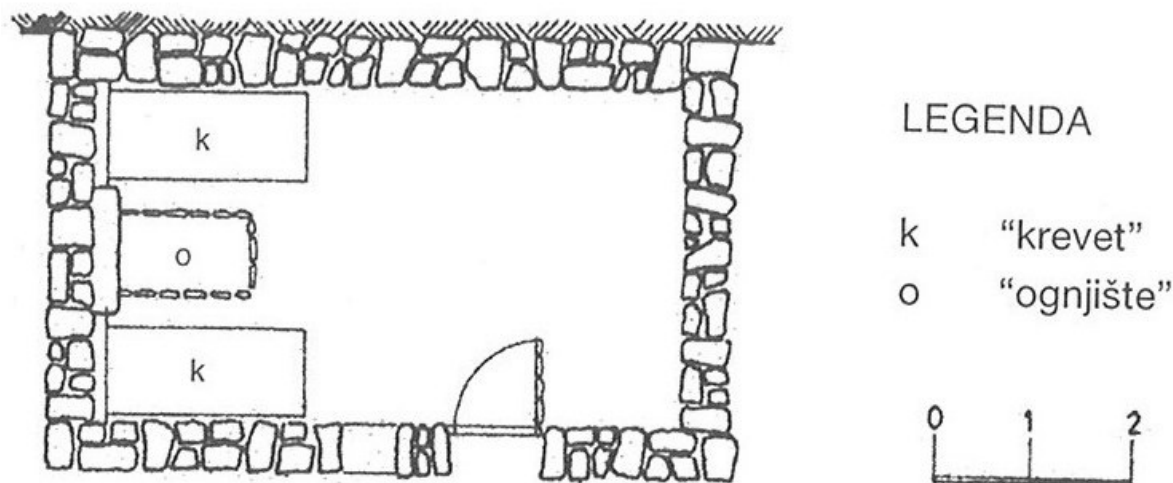
Ostali uvjeti:

- maksimalna katnost P+1,
- visina zidanog dijela pod kosim krovom 1.6 m, a kod katnica se može dopustiti visina prve etaže ispod međukatne konstrukcije do 2.20m,
- međukatna konstrukcija mora biti drvena kod građevina javne namjene, a kod privatnih stambenih građevina dopušta se i izrada montažne međukatne konstrukcije od drugih materijala,
- krovna konstrukcija treba biti drvena, a za privatne stambene građevine dopušta se izrada montažnih krovnih konstrukcija od drugih materijala,
- krov treba biti dvovodni, a krovni pokrov može biti ražena slama, trska, kamene ploče slagane u dijagonalne redove ili crijep koji je zbog dostupnosti, ekonomske opravdanosti i zaštite optimalan izbor za građevine stambene namjene.

¹²

¹³ *Pojmovi su definirani Odlukom o provođenju Prostornog plana, a odnose se na stanje u kojem se građevina nalazi, stupanj oštećenosti i razinu intervencije.*

Slika 25. Tlocrt jednodimenzionalne suhozide kuće obitelji Đono, Prapatnica – okolica Hutova

Izvor: Sjećanje na korijene, Astrida Bugarski

Kod građevina javne namjene preferira se izrada raženog krova ili krova od kamenih ploča kroz projekte obuke lokalnih majstora, sisanje raži u tu svrhu i promišljeni iskop kamena kako bi se postigao direktan gospodarski učinak i potaknuo održivi razvoj ovog prostora.

Obvezno je poštivanje autentičnog odnosa prema okolnom terenu što obično podrazumijeva postavljanje kuće okomito na izohipse, začeljem prislone uz strm odsjek na terenu. Ponekad su kuće postavljene paralelno uz izohipse pa i takvo stanje treba poštivati.

Ako se radi o rekonstrukciji graditeljskog sklopa od dvije, tri ili više građevina poželjno je da barem jedna od njih bude jednodimenzionalna suhozida prizemnica s jednim otvorom (vratima) zidana neobrađenim lokalnim kamenom. One mogu primiti funkciju pomoćne građevine u slučaju privatne namjene ili prezentacije i edukacije u slučaju javne namjene.

Ostale kuće mogu se zidati kamenom nešto pravilnijeg oblika s detaljnijom obradom na dovratnicima, natprozorcima i kutovima kuće, a dopuštena je i uporaba maltera. Kod katnica javne namjene se dopušta podjela na dvije prostorije, a iznimno i na više ako postoje dokazi o takvom prethodnom stanju. Kod privatnih građevina dopuštena je tlocrtna organizacija unutarnjeg prostora prema željama i potrebama investitora.

Dogradnja i nadogradnja¹⁴ dopuštaju se za napuštene tradicionalne građevine privatne namjene. Predlažu se u slučaju da stare kuće svojim karakteristikama ne zadovoljavaju potrebe modernog načina života ili su investitoru moderni materijali dostupniji i jeftiniji i ne želi ulagati u rekonstrukciju. Smjernice i preporuke za provedbu dogradnje i nadogradnje postojećih građevina tradicionalne stambene arhitekture nalaze se u *Katalogu uspješnih graditeljskih intervencija u tradicionalno graditeljsko tkivo i modernih interpretacija tradicionalnih materijala* u prilogu ovoga plana.

Za jednu tradicionalnu građevinu stambene namjene dopušteno je korištenje samo jednog od dva koncepta obnove (ili rekonstrukcija/restauracija ili dogradnja/nadogradnja). Iznimno se može dopustiti kombinacija ova dva koncepta na jednoj građevini, ali samo u slučaju da investitor za projektiranje, izvođenje i nadzor angažira stručnu osobu ili tvrtku s iskustvom u sličnim

¹⁴ Dogradnja podrazumijeva nadopunjavanje tlocrtnih gabarita, a nadogradnja dopunu u vertikalnom smislu.

poslovima. Za graditeljski kompleks od dvije, tri ili više građevina dopušta se kombinacija ova dva koncepta.

Dogradnja i nadogradnja se mogu raditi isključivo uz korištenje suvremenih materijala (stakla, čelika, betona, aluminijska i slično) bez imitiranja prošlosti uz zadržavanje očuvanog dijela stare građevine i njezino uklapanje u novi dio. Kamen se u eksterijeru može koristiti samo kao gradivi element, nikako kao fasadna obloga, pogotovo ne u formi lomljenih, neobrađenih kamenih ploča. Opeka i drvo kao tradicionalni materijali netipični za ovo područje mogu se koristiti u eksterijeru u sklopu modernih intervencija, kao gradivi elementi ili u detaljima.

I u slučaju dogradnje i nadogradnje poželjno je poštovati postojeće horizontalne i vertikalne gabarite i to tako da se građevini u modernim materijalima doda nedostajući dio.¹⁵ Ako gabariti oni nisu poznati tada se treba voditi smjernicama:

- dužina kuće 5-10 m, širina 4-6 m,
- visina do P+1

Iznimno se može dopustiti slobodnija tlocrtna i vertikalna dispozicija modernih elemenata, ako udovoljavaju uvjetima gradnje propisanim za obnovu postojećih građevina unutar naseljenih područja. Tlocrtna organizacija unutarnjeg prostora može se vršiti prema željama i potrebama investitora. Dopušteno je međusobno povezivanje etaža unutarnjim stepeništima.

Ostalo

Gradnja ili obnova građevina infrastrukture (trafostanice, vodospreme, kotlovnice, sanitarne jedinice, javna rasvjeta, mostovi i slično) te svi elementi urbane opreme podliježu ograničenju u korištenju građevinskih materijala.

Ovim planom se za prostor cijelog parka propisuje obvezna izrada **vizualnog identiteta i projekta urbane opreme** kroz nagradni arhitektonski natječaj¹⁶ koji uključuje njezin dizajn, odabir i prostorni razmještaj. Pod urbanom opremom podrazumijeva se: dizajn orijentacijskih panoa, informacijskih/oglasnih ploča, putokaza, oznaka ulica i kućnih brojeva, visokih i niskih rasvjetnih tijela, klupa, koševa za otpatke, stalaka za bicikle, stupića za zaustavljanje prometa, ograda, nadstrešnica, česama, opreme za dječja igrališta i slično. Projekt podrazumijeva kataloški prikaz urbane opreme uz obrazloženje dizajnerskog koncepta i odabira elemenata, aplikaciju komponenti vizualnog identiteta na elemente urbane opreme te prostorni razmještaj za dijelove Parka koji nisu obuhvaćeni obvezom izrade detaljnih planova. Za obuhvate za koje je obvezna izrada detaljnih planova prostorni razmještaj elemenata urbane opreme će odrediti izrađivač detaljnog plana odabirući iz kataloga što podrazumijeva da izrada vizualnog identiteta i projekta urbane opreme prethodi izradi detaljnih planova.

Sva predviđena parkirališta u okviru građevinskih područja trebaju biti ozelenjena i nadopunjena elementima urbane opreme.

B. PODRUČJA GRADNJE IZVAN PODRUČJA NASELJA

Ovim planom se zabranjuju i obustavljaju sve graditeljske intervencije unutar obuhvata turističkih zona Karaotok, Koščela i Londža do donošenja detaljnih planova, ili najdalje 2 (dvije) godine od donošenja ovog Plana, kako je Zakonom propisano. Propisuje se **istovremena izrada**

¹⁵ Kao u primjerima navedenima u prilogu ovog dokumenta „Katalog uspješnih graditeljskih intervencija u tradicionalno graditeljsko tkivo i modernih interpretacija tradicionalnih materijala“

¹⁶ Čija komisija mora biti sastavljena od stručnjaka s područja arhitekture, grafičkog i produkt dizajna.

detaljnih planova za sve tri turističke zone. Izrađivač plana preferira izradu **jednog plana s tri obuhvata** kako bi rješenje bilo sveobuhvatno i integralno na razini cijelog parka prirode te kako bi se proces izrade detaljnih planova ubrzao. Uvjeti, preporuke i smjernice za izradu projektnog zadatka za izradu detaljni plan opisane su u poglavlju 3.3.2. *Prostorni razmještaj i smjernice za detaljno planiranje društvenih djelatnosti u funkciji turizma.*

3.5.2.2. Uvjeti gradnje izvan područja gradnje

Ovim planom propisuju se posebni uvjeti gradnje izvan područja gradnje za:

1. rekonstrukciju lovačke kuće na Londži

- za postojeću lovačku kuću na Londži propisuje se rekonstrukcija u svrhu prilagođavanja novoj funkciji;
- prilikom rekonstrukcije imati u vidu da se radi o prirodno osjetljivom području u blizini izvora te izradu projekta i izvođenje radova vršiti u skladu s potrebama i zahtjevima prostora;
- dopušta se povećanje katnosti za jednu etažu i širenje horizontalnih gabarita u razumnim razmjerima kako bi mogla primiti funkcije infocentra, edukacije i restorana;
- kroz projekt rekonstrukcije obvezno je uređenje partera, parkirališta te opremanje prostora urbanom opremom, hortikulturom i infrastrukturom;
- Obuhvat lokacije za koju je potrebno uraditi projekt jednak je površini katastarskih čestica 1427, 1428;
- obvezno je *iskreno* korištenje materijala, bez imitiranja kamene ili druge gradnje. Svaki korišteni materijal mora se koristiti tako da se njegove prednosti i prirodna svojstva najbolje iskoriste. Naglašavanje istaka na pročeljima može se raditi jedino diferencijacijom materijala, nikako bojanjem istoga materijala;
- kroz projekt je potrebno zadržati *duh mjesta (genius loci)* koji ova lokacija svakako posjeduje i reminiscenciju na prethodnu funkciju, odnosno na ime koje nosi.¹⁷

2. mjesto za prihvat i zadržavanje konja na Londži

- u neposrednoj blizini lovačke kuće dopušta se smještanje prateće infrastrukture manjeg kapaciteta (3 do 5 konja) za prihvat i zadržavanje konja;
- infrastrukturu je moguće smjestiti na katastarsku česticu 1427 ili na neku od susjednih čestica, ali nikako unutar močvarnog područja;
- izgradnja podliježe obvezama i ograničenjima u pogledu korištenja materijala propisanim za rekonstrukciju lovačke kuće;
- ako prateća infrastruktura premašuje propisani kapacitet potrebno je pronaći alternativnu lokaciju unutar područja gradnje zaseoka Derani u dogovoru s lokalnim stanovništvom ili iznimno na lokaciji izvan područja gradnje ako se zbog prostornih ili imovinsko – pravnih ograničenja ne može pronaći lokacija unutar građevinskog područja. Odabir lokacije mora biti takav da građevina svojim gabaritima ne narušava integritet cijelog prostora što uključuje velike iskope i agresivne zahvate u terenu.

3. planirani pješački most na Krupi

¹⁷ Londža - društvo, okupljanje

- za idejni projekt planiranog pješačkog mosta na Krupi propisuje se provedba nagradnog arhitektonskog natječaja¹⁸. Predlaže se odabir i pozivanje već afirmiranih arhitektonskih timova na natječaj uz slobodno sudjelovanje svih koji ispunjavaju kriterije;
- konstrukcija i oblikovanje mosta moraju biti u skladu s duhom vremena u kojem most nastaje uz korištenje modernih materijala u skladu s njihovim konstruktivnim i oblikovnim mogućnostima, s jasnim raskidom s tradicionalnim oblikovanjem, ali uz poželjnu reinterpetaciju tradicionalnih elemenata te uz istovremeni pažljiv odnos prema prirodi s obzirom na kontekst. Izričito je zabranjeno simuliranje kamenih mostova.¹⁹ Most se može graditi na dva načina: tako da se uklopi u okolinu i u njoj gotovo iščezne ili da se nametne okolini kontrastom i postane njezin novi znak kojemu se ostali objekti prilagođavaju.²⁰

Za ostale građevine propisuju se uvjeti prema njihovoj namjeni:

1. Za stambene građevine na području cijeloga Parka prirode, uključujući uzurpaciju poljoprivrednog zemljišta u zaseoku Sjekošćak površine 2.86 ha, dopušta se obnova (adaptacija) u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja unutar postojećih gabarita (popravci otvora, krova i slično prema uvjetima iz poglavlja 3.5.2. *Uvjeti gradnje* i prema *Odluci o provođenju prostornog plana*). Zabranjuje se izgradnja novih i zamjenska gradnja dotrajalih glavnih i pomoćnih građevina, njihova dogradnja, nadogradnja i rekonstrukcija.
2. Za infrastrukturne građevine propisuju se sljedeći uvjeti:
 - Na vodospremi Prebilovci dopušteno je raditi zamjensku gradnju ili obnovu koja podliježe uvjetima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz poglavlja 3.5.2.1. Obvezno je saniranje iskopa puta i okolnog terena te ozelenjavanje visokim zelenilom kako se ne bi vidjela u pejzažu Parka. U *Katalogu* u prilogu ovoga plana prikazan je dobar primjer izvedbe vodospreme i njezinog uklapanja u okolni teren.
 - Za prateću građevinu uz ustavu na Krupi dopuštena je obnova u smislu oblikovnih poboljšanja. Iznimno se, po posebnom odobrenju nadležne institucije može odobriti gradnja, dogradnja, zamjenska gradnja i nadogradnja prema uvjetima iz poglavlja 3.5.2.1. Svaka intervencija podliježe uvjetima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz poglavlja 3.5.2.1.
 - Za čuvarske kuće u funkciji obrane od poplava (prikazane na grafičkom prilogu br. 4 *Vode i vodno gospodarstvo*) dopuštena je zamjenska gradnja ili obnova u slučaju dotrajalosti.
3. Za pomoćne objekte u poljoprivrednom zemljištu ili na zemljištima druge namjene izvan područja gradnje koji su u funkciji poljoprivrede dopušta se zamjenska gradnja ili obnova u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja postojećih građevina prema uvjetima propisanim *Odlukom o provođenju plana*.
4. Za građevine društvene namjene (Lovački dom Višići) dopušta se zamjenska gradnja ili obnova koja podliježe uvjetima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz poglavlja 3.5.2.1.

¹⁸ Uz obvezno uključivanje struke u žiri natječaja.

¹⁹ Npr. oblaganje betonskih mostova kamenom.

²⁰ Tonković, K., Oblikovanje mostova, *Tehnička knjiga*, Zagreb, 1985.

3.5.3. Mjere zaštite prostora

3.5.3.1. Mjere zaštite voda

Zaštita voda na području Hutova blata podrazumijeva poduzimanje konkretnih mjera kojima bi se vode zaštitile od zagađenja otpadnim vodama iz kućanstava, industrije, poljoprivrede, divljih deponija i sl.

U cilju zaštite voda otpadnim vodama iz kućanstava potrebno je izraditi sustav za odvodnju otpadnih voda s pročištačima za grupaciju naselja uz regionalnu prometnicu R426. U tom smislu je potrebno uraditi detaljna istraživanja i projektnu dokumentaciju kako bi se odredila lokacija, kao i vrsta uređaja za pročišćavanje, a sve sukladno važećim zakonskim propisima iz oblasti voda. Za potrebe manjih izoliranih naselja, grupe građevina i izdvojene građevine unutar granica Parka prirode trebaju se izgraditi sabirne ili septičke jame, a sadržaj iz njih ispuštati na najbližem uređaju za pročišćavanje otpadnih voda, van Parka prirode.

Procjedne vode s odlagališta krutog otpada također predstavljaju izvor zagađenja površinskih i podzemnih voda Parka, stoga je potrebno čim prije sanirati sva zatečena divlja odlagališta otpada u granicama Parka prirode.

Zagađenje voda upotrebom kemijskih sredstava i preparata u poljoprivrednoj proizvodnji (umjetnim gnojivima i sredstvima za zaštitu biljaka, ali i otpadom koji je posljedica poljoprivredne proizvodnje i sl.) mora se svesti na najmanju mjeru forsiranjem ekološke poljoprivredne proizvodnje. Pored utjecaja na kakvoću vode, intenzivna poljoprivredna proizvodnja može utjecati i na smanjenje raspoloživih količina vode, ukoliko se voda nekontrolirano crpi za napajanje poljoprivrednih površina. Svakako je bitno napomenuti i nemali utjecaj nekontroliranog crpljenja vode šireg područja (delta Neretve) na snižavanje razine podzemnih voda, odnosno prodor slane vode s ušća Neretve. Ova pojava je već zabilježena u području Gabele i predstavlja ozbiljan problem za čije rješenje je potrebno aktivirati stalni nadzor u cilju definiranja konkretnih uzroka pojave, te definirati aktivnosti kojima bi se sanirala šteta i suzbilo daljnje pogoršanje. Svaka aktivnost na koritu rijeke Neretve mora biti detaljno analizirana i potom izvedena pod stalnim nadzorom mjerodavnih institucija.

Sva izvorišta, a pogotovo ona koja se koriste ili planiraju koristiti za piće izvorišta moraju biti zaštićeni od slučajnog ili namjernog onečišćavanja i drugih utjecaja koji mogu ugroziti zdravstvenu ispravnost vode za piće. Za takva izvorišta potrebno je provesti mjere zaštite sukladno zakonskoj regulativi (Pravilnik o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javnu vodoopskrbu stanovništva („Službene novine FBiH“, broj 88/12). Sva izvorišta vode koja se trenutno koriste za piće, do trenutka formiranja izvorišta moraju se štititi od mogućih zagađivanja. Stvarne mjere zaštite utvrdit će se naknadnim istraživanjima.

Također, sva izvorišta na području Hutova blata, zbog uloge koje imaju na prihranjivanje ovog zaštićenog područja vodom trebaju se zaštititi od zagađenja i neprimjerene eksploatacije. Također je potrebno provoditi i redovito čišćenje i održavanje jezera, protočnosti kanala i vodotoka radi očuvanja prirodnog vodnog režima Parka prirode, uz uvjet zaštite prirode. Upuštanje vode lošije kvalitete na području Parka prirode potrebno je strogo zabraniti, a posebno onečišćenje industrijskom vodom i vodom iz kućanstava. Poznato je da su močvarni ekosustavi jako osjetljivi na hidrološke promjene, zbog čega je osnovni uvjet održivosti zaštićenog područja upravo osiguranje dovoljne količine zadovoljavajuće kvalitete u pravo vrijeme. Premda su se brojni ekosustavi već adaptirali na promjene hidrološkog režima koje su uslijedile izgradnjom meliorizacijskog sustava i hidrotehničkih objekata – u prvom redu hidroelektrana i brana na širem području Hutova blata, potrebno je težiti uspostavljanju optimalnog režima kojim bi se zaštitile

najvažnije značajke ovog zaštićenog područja. Za navedeni cilj je od presudnog značaja suradnja svih relevantnih sektora na svim razinama vlasti, te međudržavna i međuentitetska suradnja u donošenju konkretnih mjera na otklanjanju svih pritisaka i utjecaja na vodne resurse Hutova blata.

3.5.3.2. Mjere zaštite tla

Svaka od u studiji opisanih uloga tla na području PP Hutovo blato ima podjednako značajnu ulogu; od uloge u opskrbi biljke koja osigurava atraktivnu vegetaciju i krajobraz s jedne, a proizvodnju hrane s druge strane, preko ekološko-regulacijske uloge, napose uloge filtera - pročistača za vodu, akumulatora i transformatora onečišćenja, do uloge u čuvanju biološke raznolikosti u terestričkim i semiterestričkim ekosustavima područja Parka prirode.

Glavni cilj i zadaća cjelovite zaštite tla je stalno održavanje njegovih najvažnijih uloga, na način da se održe prirodni ekosustavi, dakle bujna močvarna vegetacija na topografski nižim položajima, a vrstama bogate prirodne šume, da agroekosustav bude stabilan, osigurava poljoprivrednu proizvodnju na primjerenoj razini, a na niti jedan način ne ugrožava prirodna dobra - vodu, zrak i biološke resurse - biljke i faunu. Osim toga, poljoprivreda se sračunatim mjerama državne potpore mora osposobiti za proizvodnju za tržište, i to proizvoda atraktivnih najizbirljivijim potrošačima. Posjetitelj Hutova blata treba biti u prilici kupiti povrće, napose rajčicu i papriku, voće, sok od kupine i sl. kao nešto što će ga motivirati na stalno vraćanje u ovaj kraj. A k svemu tomu još i poljoprivredne površine trebaju formirati estetski prihvatljiv krajobraz, privlačan za svakog namjernika.

Dakle, cjelovita zaštita tla je *condicio sine qua non* utemeljenja, opstanka i unapređenja Parka prirode Hutovo blato.

Koncept tzv. integralne zaštite tla, prihvatljiv za EU, se može primijeniti i na područje Parka. Sastoji se od tri posebna, a međusobno povezana područja djelovanja:

- **Inventarizacija stanja tala** - vrste i intenziteta oštećenja tala na području PP,
- **Trajno motrenje** - nadzor stanja i
- **Informacijski sustav tala.**

Prvi je korak po redoslijedu izvedbe inventarizacija stanja tala, koja daje odgovor na pitanje u kakvom su stanju tla, dali oštećenja postoje, koje su naravi, koja su najopasnija, gdje su locirana, koje resurse ugrožavaju, i u kojoj mjeri. U tu svrhu potrebno je najprije izraditi *Kartu rizika od erozije*, zatim utvrditi sadržaj teških kovina i policikličkih aromatskih ugljikovodika (PAH) na tipičnim lokalitetima.

Slijedi zatim, naravno na temelju rezultata inventarizacije stanja tala, **utemeljenje mreže postaja za trajno motrenje tala** na tipičnim lokalitetima s obzirom na tip tla i način korištenja. Svaka postaja bi sadržavala opremu za prikupljanje depozicija (suhih i mokrih) iz atmosfere, lizimetrom za utvrđivanje ispiranja iz tla, što bi omogućilo izradu bilance ekološki relevantnih tvari (biljna hranjiva, teške kovine, PAH) u tlu. Redovito bi se, uvijek na istom mjestu u toj postaji, prema dinamici koja je za svaki pokazatelj uobičajena, svake, svake druge ili svake treće godine uvijek u isto vrijeme, po istoj proceduri (*Bašić 1994.*) uzimali uzorci tla za analizu, a u njima utvrđivao sadržaj tih tvari i bilanca njihova unošenja i gubitka iz tla. Na temelju usporedbe godišnje bilance s proteklom godinom ili dužim razdobljem, dobio bi se uvid u stanje tla, a na temelju toga mijenjali bi se sustavi gospodarenja. Neki zahvati bi se favorizirali, jer su na crti tzv. „dobre poljoprivredne prakse“, drugi bi se napuštali, a ništa se ne bi prepuštalo riziku. Danas

razvijene zemlje neće u budućnosti vršiti diskriminaciju pri uvozu poljoprivrednih proizvoda na „klasičan“ način, nego će to činiti na temelju dokazane brige za tlo u zemlji uzgoja bilja.

Točan lokalitet postaja za trajno motrenje odredit će rezultati inventarizacije stanja tala, no sigurni smo da jednu postaju treba locirati na dubokim tlima ravnih položaja u dolinama kao zonama akumulacije zemljišnog materijala, jednu na aluvijalnim tlima i tresetnim tlima, a jednu na povišenijim položajima - na području Karaotoka.

Sve teže će biti prodati poljoprivredne proizvode u EU bez dokaza o tome na kojim i kakvim tlima su uzgajani, da li se o tim tlima vodi briga, ima li na internetu podataka o onečišćenosti tih tala i sl.

Informacijski sustav tala – prikuplja sve podatke o tlima i unosi ih u sustav, koji mora biti otvoren svim korisnicima. Taj sustav ima vrlo složene i važne zadaće:

1. Prati svjetska kretanja i sugerira promjene i dopune popisa štetnih tvari, sukladno međunarodnoj praksi, definira i predlaže promjene normativnih vrijednosti njihova sadržaja u tlu:
 - Maksimalni dopušteni sadržaj - granična vrijednost,
 - Prirodni - izvorni sadržaj – sadržaj u geološko-litološkoj podlozi koji tlo «nasljeđuje» iz matične stijene,
 - Orijentacijski sadržaj - prihvatljivu vrijednost sadržaja štetnih tvari, ovisno o ulozi tla na odgovarajućoj lokaciji (biljna proizvodnja, vodozaštitno područje, odlagalište otpada i dr).
 - Sanirajuća vrijednost - vrijednost čije prekoračenje nije dozvoljeno, odnosno poslije koje nastaje opasnost za zdravlje čovjeka i za prirodu, i potreba za sanacijom,
2. Nadzire korištenje perzistentnih sredstava za zaštitu bilja, koja ostavljaju štetne ostatke u poljoprivrednom tlu ili ugrožavaju vodne resurse, određuje ograničenja njihova korištenja u poljoprivrednim tlima za područja Parka i predlaže zabranu neprihvatljivih sredstava,
3. Ovlašten je za zaštitu tla od trajne prenamjene iz poljoprivrednog ili šumskog tla u urbane površine, prometnice, vodne akumulacije i druge objekte, destimulira luksuznu "potrošnju" i prenamjenu tala;
4. Prati probleme prijevoza i štetnih tvari motornim vozilima kroz Park i sugerira mjere sigurnosti, odnosno predlaže ograničenja sračunata na prevenciju zaštite tla.
5. Određuje ekološki osjetljiva područja i strogo definira dopuštena opterećenja Parka turistima.

U svojoj djelatnosti Informacijski sustav usko surađuje s poljoprivrednim i šumarskim stručnjacima i opskrbljuje ih podacima o tlima i napucima o gospodarski i ekološki prihvatljivim i najpovoljnijim zahvatima i postupcima u gospodarenju tlom i zaštiti tla.

Informacijski sustavi o tlu će se povezivati na regionalnoj, kontinentalnoj i globalnoj razini, s namjerom da se na cijelomu planetu uspostavi mreža postaja s kojih će zainteresirani moći čitati podatke o tlu, dakako s ciljem donošenja najboljih odluka. Taj sustav bit će sličan suvremenoj meteorološkoj službi, a dostupan svim zainteresiranim korisnicima.

3.5.3.3. Mjere zaštite šuma

Kako zasad nije donesen, sukladno šumarskoj praksi i praksi upravljanja zaštićenim područjima, *Program za šume posebne namjene Parka prirode Hutovo blato*, do donošenja istog obvezujuće su sljedeće mjere očuvanja šuma:

- Osigurati periodično opažanje šumskog ekosustava Parka prirode Hutovo blato od strane šumarskih stručnjaka radi praćenja općeg stanja šumskih sastojina i pravovremenog poduzimanja specifičnih šumarskih mjera;
- Povećavati bioraznolikost šuma: u gospodarenju očuvati u najvećoj mjeri šumske čistine i šumske rubove; osigurati stalan postotak zrelih, starih i suhih stabala i osobito stabala s gnijezdima i dupljama, osigurati prikladnu brigu za očuvanje ugroženih i rijetkih divljih vrsta, sustavno pratiti stanje ugroženih i rijetkih vrsta; obnovu šuma obavljati domaćim vrstama drveća tako da se održava prirodni njihov sastav; pošumljavanje nešumskih površina obavljati samo gdje je opravdano uz uvjet da se ne ugrožavaju ugroženi i rijetki nešumski stanišni tipovi i dr.
- Od specifičnih mjera vezano za očuvanje šumskih ekosustava nužno je provoditi specifične mjere zaštite šumskih ekosustava od bolesti i štetnika:
- Periodično pratiti stanje vitalnosti sastojina i pojedinačnih stabala, posebno rubnih stabala uz turističko-rekreativne objekte i infrastrukturu;
- Pri planiranju i organizaciji aktivnosti u zaštićenom području posebno voditi računa o protupožarnoj zaštiti šuma, uključujući uspostavu protupožarnih prosjeka i prometnica te preventivna dežurstva i motrenje u ljetnim mjesecima;
- Pri provedbi zahvata unutar šumskih ekosustava potrebno je osigurati stručni nadzor šumarskog stručnjaka, pri čemu sanitarne sječe stabala povjeriti kvalificiranim pravnim ili fizičkim osobama; pri sječi izrađivati kratke sortimente, a transport drva obavljati iznošenjem konjima ili prevoženjem lakom šumskom mehanizacijom – najprihvatljiviji su manji šumski traktori;

Pravilnikom o unutarnjem redu Parka prirode Hutovo blato treba posebno odrediti zabranjene i nedopuštene aktivnosti vezane za šumski ekosustav zaštićenog područja. Iz takvog pravilnika proizlaze upravljačke ovlasti i obveze ustanove koja upravlja područjem, ali i mogućnosti i ograničenja kojih se moraju pridržavati svi korisnici zaštićenog područja: posjetitelji, stanovnici, pojedinci i pravne osobe koje obavljaju dopuštene djelatnosti, javne službe i drugi.

Za zaštitu i očuvanje šuma u području Parka prirode Hutovo blato ključno je trajno praćenje stanja (nadzor) kao važan instrument i glavni izvor podataka o stanju i trendovima promjena u šumskom ekosustavu. Pritom se sugerira sustav nadzora koji uključuje:

- Nadzor bioraznolikosti šuma
- Praćenje i ocjena vitalnosti i propadanja šuma
- Praćenje zdravstvenog stanja (biljne bolesti i štetnici)
- Praćenje utjecaja ljudskih aktivnosti.

Predviđeni sustav nadzora treba postati značajna obveza upravljačke ustanove čija će provedba činiti važan dio Godišnjeg programa rada uprave parka te zahtijevati intenzivnu suradnju s znanstvenim ustanovama i stručnjacima-pojedincima.

3.5.3.4. Mjere zaštite biljnog i životinjskog svijeta

Mnoge vrste koje obitavaju na ovom području, kao i neka staništa zaštićeni su visokom kategorijom zaštite pod IUCN, nalaze se na popisu zaštite prema *Direktivi o staništima, Direktivi o pticama, Bernskoj konvenciji, Bonnskoj konvenciji i Ekološkoj mreži Natura 2000*. Izloženost područja antropogenim pritiscima ugrožava njihov opstanak.

Osnova zaštite biljnog i životinjskog svijeta je održavanje primjerenih ekoloških uvjeta te otklanjanje vanjskih nepovoljnih utjecaja. Pri tom je nužno:

- Očuvati primjereni vodni režim. Vodni režim je osnovni element održavanja ekosustava močvarnih područja. Prostorna i vremenska dinamika razine površinskih i podzemnih voda vodnog određuje sve ekološke promjene u poplavnim područjima. Stoga je osnovna mjera zaštite biljnog i životinjskog svijeta očuvanje primjerenoga vodnog režima;
- Očuvati postojeća staništa i u cilju povećanja biološke raznolikosti restaurirati vlažne livade i pašnjake;
- Organizirati posjete na način da se što je moguće manje uznemiravaju životinje, budući su životinje, naročito ptice, izuzetno osjetljive na uznemiravanje te im treba osigurati tijekom njihova razvojnog ciklusa što veći mir;
- Paziti da se ne uništavaju rijetke i ugrožene biljke, biljne i životinjske zajednice;
- Sustavno praćenje stanja i prikupljanje podataka o svim ekosustavima;
- Uspostaviti kontrolu nad krivolovom unutar granica Parka prirode.

U posebnim dijelovima Parka prirode, uspostavljanim sukladno konceptu zoniranja, nisu dozvoljene radnje koje bi mogle uništiti svojstva zbog koji je proglašen (branje i uništavanje bilja; uznemiravanje, hvatanje i ubijanje životinja; unošenje alohtonih vrsta; melioracijski zahvati; nisko nadlijetanje letjelica, razni oblici gospodarskog i ostalog korištenja tog dijela Parka prirode).

Mjere zaštite biljnog i životinjskog svijeta su obuhvaćene i kroz mjere zaštite voda, tla i šuma. Detaljne mjere zaštite su dane kroz Odluku o provođenju ovog plana.

3.5.3.5. Mjere zaštite krajobraznih vrijednosti

Bosna i Hercegovina potpisala je 9.4.2010., a ratificirala 31.5.2012. *Europsku konvenciju o krajobrazima*.²¹ Ona, između ostalog, propisuje obvezu identifikacije i zaštite vrijednih krajobrazna na međunarodnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Ipak, u našoj zemlji ne postoji ništa više od deklarativne zaštite. Proces aktivne zaštite još nije počeo. On bi, prije svega, podrazumijevao identifikaciju vrijednih krajobrazna na razini cijele države, uspostavljanje jedinstvene metodologije za njihovu klasifikaciju²² i izradu **Kataloga vrijednih krajobrazna**. Početak ovog procesa ima prioritet od državnog značaja, a njegov završetak je **osnovni preduvjet** za stvarnu i pravnu zaštitu krajobraznih vrijednosti ovog područja.

²¹ European Landscape Convention, *negdje prevedena i kao Konvencija o europskim krajobrazima*.

²² *To je općenito problem svim zemljama potpisnicama jer je teško unificirati kriterije s obzirom na povijesnu i morfološku različitost svake zemlje. Ipak, neke od njih uspjele su u definiranju jedinstvene metodologije i kreiranju atlasa/kataloga vrijednih krajobrazna. U našoj regiji, po pitanju inventarizacije i zaštite krajobrazna najdalje je otišla Slovenija.*

U međuvremenu je moguće razmišljati o uključenju u neki od europskih programa evidentiranja i zaštite krajobrazna.

Do ostvarenja potrebnih uvjeta za sveobuhvatnu zaštitu i uvrštenja područja Hutovog blata u bazu (atlas, katalog) vrijednih krajobrazna trebaju se provoditi mjere zaštite krajobraznih vrijednosti temeljene na sljedećim principima:

- u zonama stroge i aktivne zaštite štite se izvorne krajobrazne vrijednosti bez antropogenih utjecaja ili s ograničenim ljudskim intervencijama u cilju očuvanja, istraživanja ili sprječavanja incidenata;
- u zoni korištenja štite se tradicionalni krajobrazni elementi (poljoprivredne površine, obrisi naselja, mjerilo,...);

MJERE ZAŠTITE

Prirodni činitelji

- treba štiti autohtonu vegetaciju i ekološke vrijednosti šuma zabranom gospodarskih djelatnosti;
- pošumljavanje vršiti na mjestima gdje je opasnost od erozije velika, a ostala krška područja nepokrivena zelenilom zadržati u izvornom obliku;
- poticati razvoj ekstenzivnog stočarstva kako bi se održali ili ponovno ukazali nekada prisutni obrisi pašnjačkih površina;
- racionalno upravljati vodama u cilju očuvanja velikih vodenih površina i njihovog reflektirajućeg svojstva;
- očuvati poljoprivredne površine kao važan antropogeni čimbenik u ukupnoj vizuri Parka prirode;
- očuvati prirodne morfološke granice.

Slika 26. Reflektirajuće vodene površine

Izvor: www.panoramio.com , Ivica Matić

Slika 27. Prirodna morfološka granica Karaotoka

Izvor: www.visitherzegovina.info

Graditeljske intervencije

- pri graditeljskim intervencijama apsolutno poštovati graditeljsku tradiciju u pogledu mjerila, gabarita, prostorne dispozicije objekata i slično;
- pri odabiru materijala može se dopustiti veća sloboda: moguće je koristiti tradicionalne materijale u kombinaciji sa suvremenima čime bi se graditeljskoj tradiciji dodala nova vrijednost, duh vremena;
- zadržati horizontalne i vertikalne obrise postojećih naselja, ne dopustiti širenje građevinskog zemljišta, sve intervencije činiti unutar postojećeg;
- potencirati obnovu starih kuća umjesto izgradnje novih.

Slika 28. Grlići

Izvor: Ecoplan

Infrastruktura

- urediti i ozeleniti sve iskope lokalnih i ostalih prometnica;
- ne dopustiti prolazak velikih infrastrukturnih koridora kroz prostor Parka prirode.
- pokrenuti inicijativu za premještanjem visokonaponskih dalekovoda na stolačkoj strani;
- osigurati automatizirani protupožarni nadzor preko nekog od pametnih sustava za praćenje (npr. www.vatra.fesb.hr);

- sanirati iskop za vodospremu kod Prebilovaca, a sve ostale manje infrastrukturne zahvate izvoditi u skladu s ovim planom vraćajući teren u izvorno stanje;
- sanirati i prenamijeniti lokalitet napuštenog kamenoloma na ulazu u Park, sam kamenolom i svu prateću infrastrukturu kroz izradu detaljnog plana;
- iako je kamenolom na regionalnoj cesti R426 izvan službenog obuhvata plana, on izrazito narušava vizualnu cjelovitost Parka i njegova je lokacija s krajobraznog aspekta neprimjerena. Potrebno je ispitati opravdanost njegovog postojanja i u slučaju neopravdanosti investirati zatvaranje i sanaciju terena.

Slika 29. Visokonaponski dalekovodi u stolačkoj općini

Izvor: Ecoplan

Slika 30. Vodosprema Prebilovci

Izvor: Ecoplan

Slika 31. Aktivni kamenolom na regionalnoj cesti

Izvor: Ecoplan

Slika 32. Napušteni kamenolom na glavnom ulazu u Park – pogled s magistralne ceste M17

Izvor: Ecoplan

Slika 33. Napušteni kamenolom na glavnom ulazu u Park – prateća infrastruktura

Izvor: Ecoplan

Turizam

- sve intervencije u svrhu turizma svesti na racionalnu mjeru uz što veće prilagođavanje tradicijskom načinu korištenja prostora uz dodavanje nove, suvremene dimenzije;
- urediti postojeći vidikovac pored Karaotoka te planirati i urediti još šest novih vidikovaca diljem Parka: Koščela, Drijen, Loznica, Svitava, Đinovica i Ostvo. Uređenje provesti kroz postavljanje urbane opreme, a na Ostrvu i postaviti i servisnu infrastrukturu (mokri čvor, otvorenu česmu). Na Đinovici se prostor razgledava iz balona.
- Vidikovac Svitava moguće je urediti negdje na regionalnoj cesti kao proširenje. Slika 37. prikazuje pogled s mjesta koje je izvan obuhvata ovog plana.

Mjere zaštite krajobraza su prikazane na *kartografskom prikazu br. 5 Način korištenja i uvjeti zaštite prostora*.

Slika 34. Vidikovac Koščela

Izvor: Ecoplan

Slika 35. Vidikovac Loznica

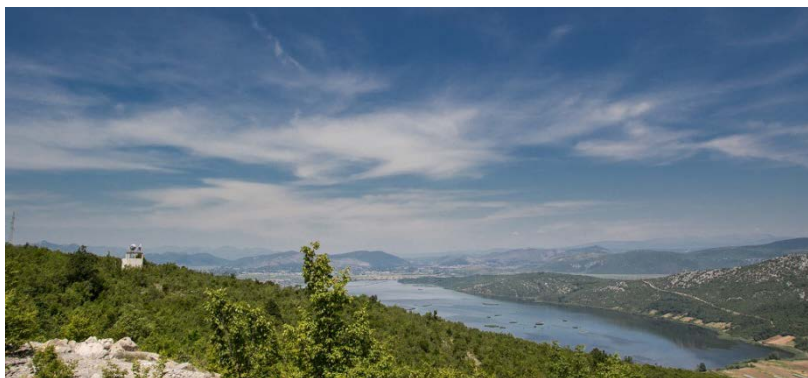
Izvor: Ecoplan

Slika 36. Vidikovac Drijen

Izvor: Ecoplan

Slika 37. Vidikovac Svitava

Izvor: Ecoplan

3.5.3.6. Mjere zaštite kulturnih dobara

Mjere zaštite nepokretne kulturne baštine

Granice parka prirode Hutovo blato obuhvaćaju dio područja nacionalnog spomenika Most u Klepcima (7-1-N-3), odnosno dio njegovih zaštitnih zona. U ovim zonama, a prema grafičkom prilogu 6. *Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora*, primjenjuju se mjere propisane u *Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH* (Službeni glasnik BiH, br. 12/03). Na nacionalni se spomenik primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene *Zakonom o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini* (Službene novine Federacije BiH, br. 2/02 i 27/02).

Ostala kulturna dobra evidentirana na prostoru obuhvata Plana podliježu odredbama *Zakona o zaštiti kulturno-povijesne baštine u Hercegovačko neretvanskoj županiji* (Narodne Novine HNŽ-a, br. 02/06). Mjere zaštite nad ostalim kulturnim dobrima provodi Županijski Zavod za zaštitu kulturno povijesne baštine.

Tablica 20. Dobra kulturno - povijesnog naslijeđa unutar općine Stolac

oznaka	naziv nalazišta (lokalitet)	vremensko razdoblje	karakteristike nalazišta
7-9-Z-28	RAVNA GOMILA, Ostrvo	Prapovijest	Prapovijesna gomila
7-9-Z-34	CRKVINE, Derani	Antika	rimsko naselje, ostaci zidova, ulomci cigle i amfore, antički period

Tablica 21. Dobra kulturno - povijesnog naslijeđa unutar općine Čapljina

oznaka	naziv nalazišta (lokalitet)	vremensko razdoblje	karakteristike nalazišta
7-1-Z-10	Gradina, Klepci	Prapovijest	gradina i rimsko naselje
7-1-Z-15	Telac, Klepci	Prapovijest	gomila, rimsko naselje
7-1-Z-21	Noktac, Prebilovci, lokalitet Mrvići	Prapovijest	tri gomile i ostaci rimskog naselja
7-1-Z-24	Rovač gomila, Svitava	Prapovijest	Gomila
7-1-Z-26	Suhića gradina, Prebilovci	Prapovijest	Gradina
7-1-Z-30	Velika gradina, Gnjilišta	Prapovijest	Prapovijesno naselje
7-1-Z-31	Velika Ratašnica, Klepci	Prapovijest	Velika prapovijesna gomila
7-1-Z-49	Dvorišta, Svitava	Antika	Rimsko naselje i kasnoantička nekropola
7-1-Z-50	Gradina, Svitava	Antika	Rimska tvrđava, ostaci crijepa i keramike
7-1-Z-56	Podvornice, Bajovci	Antika	Rimsko naselje
7-1-Z-59	Rit dol, Loznica, Klepci	Antika	Naselje
7-1-Z-73	Grčko Greblje, Svitava	Srednji vijek	Grobište s 30 stećaka, ploče, škrinje, križevi
7-1-Z-82	Prebilovci 1	Srednji vijek	Na lokalitetu 7 stećaka
7-1-Z-83	Prebilovci 2	Srednji vijek	U sklopu pravoslavnog groblja 10 stećaka
7-1-Z-85	Sjekose 1	Srednji vijek	U katoličkom groblju 6 stećaka
7-1-Z-86	Sjekose 2	Srednji vijek	Sačuvana 2 stećka
7-1-Z-88	Svitava 2	Srednji vijek	U katoličkom groblju sačuvana 2 stećka i u neposrednoj blizini 6 stećaka
7-1-Z-117	Kula, Svitava	Osmanski period	Kula iz osmanskog perioda

Jedno od poznatijih i značajnih nalazišta u regiji je arheološko nalazište Desilo smješteno uz sami rub granice obuhvata Parka prirode Hutovo Blato (oznaka na grafičkom prilogu 7-1-Z-110). Nemoguće je pričati o arheologiji Hutovog blata bez spominjanja lokaliteta Desilo. Lokalitet je potrebno zaštititi od vanjskih utjecaja, označiti pristup do lokaliteta i uključiti ga u prezentaciju i ponudu Parka prirode.

Ostali arheološki lokaliteti u obuhvatu Plana nisu detaljno istraženi, a obilaskom terena i uvidom u katastarske podloge i digitalni ortofoto snimak ustanovljeno je još minimalno 20 novih lokaliteta gomila i gradina, koji do sada nisu evidentirani. Ovi lokaliteti su prikazani na grafičkom prilogu 4. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora (O1-O20). Prilikom eventualnih izvođenja građevinskih radova u blizini ili na samom arheološkom lokalitetu potrebno je prisustvo arheologa i provođenje arheoloških istraživanja.

Slika 38. Arheološki lokaliteti na lokalitetu Crvenica

U slučaju pronalaska novih arheoloških lokaliteta prilikom izvođenja građevinskih, ali i poljoprivrednih radova, potrebno je o tome obavijestiti nadležni Zavod za zaštitu kulturno-povijesne baštine.

Postojeće lokalitete stećaka potrebno je stručno očistiti od vegetacije, omogućiti im pristup i obavezno ograditi. Najugroženiji lokalitet stećaka je onaj u Svitavi, gdje su stećci smješteni uz samu prometnicu, dislocirani i prijeti im daljnje propadanje.

U naseljima Prebilovci, Grlići, Loznica, kao i u ostalim dijelovima prisutni su ostaci tradicionalne hercegovačke graditeljske baštine. Vrijednost ovih lokaliteta još nije valorizirana i nije utvrđen njihov stupanj valorizacije. Do utvrđivanja stupnja očuvanosti pojedinih elemenata i valorizacije, na ove objekte se primjenjuju uvjeti gradnje definirani u poglavlju 3.6.2.

Unutar postojećih naseljenih mjesta, a u cilju očuvanja tradicionalne graditeljske baštine i krajobraznih vrijednosti potrebno je, a gdje je to moguće, očuvati grupe drveća i suhozide uz putove, obnoviti pojila i čatrnje, a ograde izvoditi u tradicionalnom materijalu.

Sve ovdje definirane elemente kulturno povijesnog naslijeđa u obuhvatu Plana potrebno je organizirati i prezentirati u okviru turističke ponude. Da bi turistička ponuda bila zadovoljavajuća potrebno je lokalitete opremiti turističkom infrastrukturom, ali tako da je u isto vrijeme i u funkciji aktivne zaštite spomenika.

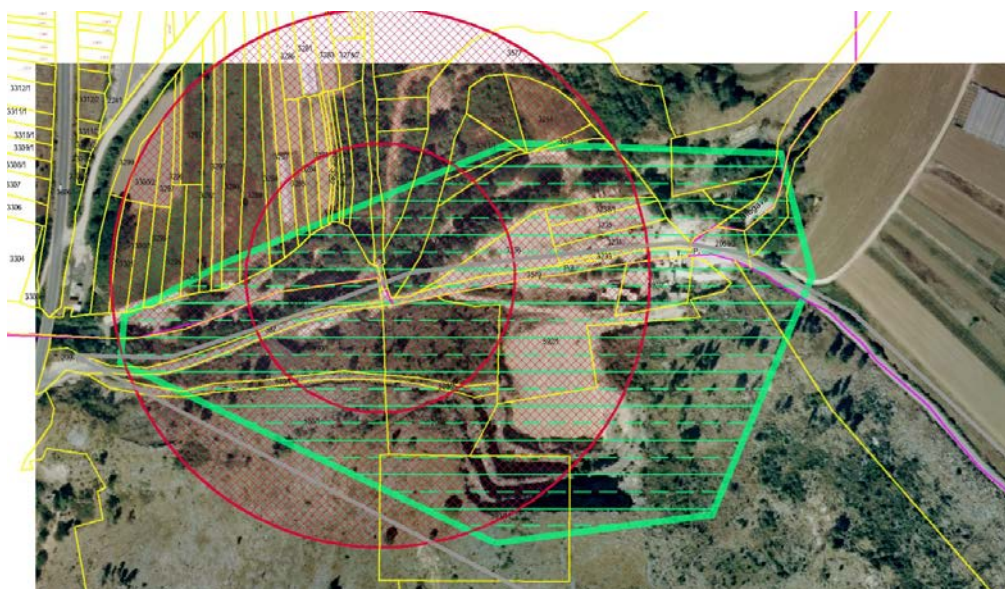
Iskaz površina za posebno vrijedna područja

Rub sjeverozapadnog dijela obuhvata Plan površinom od 5,05 ha preklapa se sa zonama I. i II. zaštite nacionalnog spomenika Mostu u Klepcima. Obuhvat je prikazan na grafičkom prilogu 5. Način korištenja i uvjeti zaštite prostora. Granice I. i II. zone zaštite definirane su u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH (Službeni glasnik BiH, br. 12/03) i na tom prostoru se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije u skladu s Odlukom, a sve prema Zakonu o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Službene novine Federacije BiH, br. 2/02 i

27/02). III. stav Odluke Komisije neprecizno definira zone zaštite kao radijus promjera 100 m za I. zonu zaštite i 200 m za II. zonu zaštite od sredine mosta, čime je u drugoj zoni zaštite kamenolom u Klepcima.

Na slici ispod su prikazane prva i druga zona zaštite mosta na digitalnom orto-foto snimku gdje se može vidjeti da se prilikom utvrđivanja ovih zaštitnih zona nije respektiralo stanje na terenu. Ovim Planom smo područje napuštenog kamenoloma predložili za sanaciju i prenamjenu, gdje je naglasak na prenamjeni prostora, jer vraćanje ovako devastiranog prostora u neko prirodno stanje je nemoguće očekivati, a ako razmišljamo o prenamjeni istog, onda on postaje potencijal²³. Stav izrađivača Plana je da ovaj cjelokupan prostor: ulaz u park, most i napušteni kamenolom sa obje obale r. Bregave je potrebno riješiti kroz jedinstven detaljni plan uređenja, koji se ne može propisati ovim Planom zbog neusuglašenih nadležnosti na ovom prostoru. Granice zaštitnih zona nacionalnog spomenika „Mosta u Klepcima“ je potrebno preispitati kroz suradnju Općine Čapljina, Ministarstva građenja i prostornog uređenja HNŽ/K i Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH, te slijedom utvrditi mjere zaštite, uvjete gradnje i/ili izradu detaljnog plana uređenja.

Slika 39. Zaštitne zone nacionalnog spomenika Most u Klepcima

Mjere zaštite nematerijalne kulturne baštine na području Hutova Blata

Kao što to i nalaže UNESCO-va Konvencija o Zaštiti nematerijalne baštine²⁴, potrebno je prema ovim principima pristupiti zaštiti i očuvanju nematerijalne kulturne baštine, a u okviru Prostornog plana utvrditi sljedeće mjere:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;

²³ U Katalogu uspješnih graditeljskih intervencija, u knjizi priloga ovog plana su priloženi i primjeri prenamjene napuštenih kamenoloma.

²⁴ Opća skupština Organizacije Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu na svojoj 32. sjednici, 17. listopada 2003. usvojila je Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine, u kojoj je dala navedenu definiciju pojma Nematerijalna kulturna baština. (Bosna i Hercegovina je ratificirala 23. 2. 2009.)

- poticati prenošenje i njegovanje kulturnog dobra u izvornim i drugim sredinama;
- promicati funkciju i značaj dobra u društvu, te uključiti zaštitu dobra u programe planiranja;
- osigurati održivost dobra kroz edukaciju, identificiranje, dokumentiranje, znanstveno istraživanje, očuvanje, zaštitu, promicanje, povećanje vrijednosti, mogućnost prenošenja tradicije nasljednicima putem formalnog i neformalnog obrazovanja, te revitalizaciju napuštenih segmenata dobra;
- nastaviti s istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i načinima suvremenog bilježenja, te stručnim i znanstvenim vrednovanjem;
- poticati sudjelovanje zajednice i grupa koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem izložbi, stručnih skupova, smotri folkloru, festivala, koncerata, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i neformalnog obrazovanja;
- senzibilizirati javnost i podupirati zaštitu i očuvanje dobra identifikacijom procesa globalizacije i društvene transformacije kako bi se izbjegla opasnost nestajanja, uništenja ili komercijalizacije dobra, a potaklo zbližavanje i tolerantnost među ljudima.

3.5.3.7. Zaštita od elementarnih nepogoda i ratnih razaranja

Sukladno važećim propisima jedinice lokalne samouprave dužne su radi zaštite i spašavanja ljudi, materijalnih i drugih dobara od opasnosti i posljedica prirodnih i tehničko-tehnoloških, ekoloških nesreća, te ratnih zbivanja planirati i graditi skloništa i druge objekte za zaštitu ljudi, kao i kontinuirano vršiti praćenje ispravnosti cjelokupnog sustava zaštite od elementarnih nepogoda.

3.5.3.8. Mjere zaštite od elementarnih nepogoda

Mjere zaštite od elementarnih nepogoda provode se sukladnom posebnim propisima i normativima koji uređuju ovo područje.

Zaštita od rušenja

Prometnice unutar planiranih naselja moraju se projektirati tako da se poštuje zaštitni pojas prometnica definiranim zakonom. Razmak između objekata omogućava da eventualne ruševine objekata ne ugrožavaju objekte međusobno radi omogućavanja evakuacije i pristup interventnim vozilima. Udaljenosti između objekata određeni su propisima i normama. Planovima nižeg stupnja potrebno je planirati više ulazno-izlaznih prometnica u pojedino naselje.

Zaštita od požara

Zaštita objekata

Zaštita od požara podrazumijeva stalnu procjenu od ugroženosti od požara, pa time i požarno opterećenje, vatrogasne sektore i vatrobrane pojaseve. Projektiranje objekata se temelji na zakonima, propisima te prihvaćenim pravilima struke.

Ukoliko je razmak između objekata manji od 4m potrebno je zadovoljiti posebne uvjete; tj. dokumentacijom dokazati da se požar neće proširiti na susjedne objekte te objekt mora biti odvojen požarnim zidom koji mora ispuniti uvjete date normama i propisima. Radi mogućnosti spašavanja osoba iz objekata kao i gašenja požara na objektu i otvorenom prostoru, objekt mora imati vatrogasni prilaz. Pri gradnji i rekonstrukciji vodoopskrbnih mreža mora se, ukoliko ne postoji, projektirati i hidrantska mreža.

Zaštita raslinja

Požari raslinja predstavljaju stalnu opasnost ekološkim sustavima, infrastrukturi i ljudskim životima. Osim dobre protupožarne zaštite, kada požar već izbije dva su preduvjeta smanjenju štete nastale požarima raslinja: što ranije otkrivanje nastanka požara, te brza i odgovarajuća intervencija.

U razdoblju ljetnih mjeseci velika je i vrlo velika opasnost od nastajanja požara na otvorenom prostoru. Najčešći uzroci su nemar i nepropisno korištenje otvorenog plamena odnosno ljudski faktor (korištenje otvorenih ložišta, roštilja, spaljivanja korova i suhe trave, bacanje opušaka cigareta i slično). 2011 godine, u mjesecu lipnju u područje Parka je zahvatio veliki požar, pri čemu je zahvaćeno 2000 ha površine Parka. 2007.godine je požar također opustošio Park prirode.

Izrada plana zaštite šuma od požara u nadležnosti je županijskog šumsko privrednog društva.

Preventivne mjere podrazumijevaju sljedeće aktivnosti:

- Njegu šuma,
- Pravovremeni prored šuma,
- Kresanje i uklanjanje suhog granja,
- Izrada i održavanje protupožarnih putova i prosjeka,
- Čišćenje i održavanje rubnih pojava uz javne putove i željezničke pruga,
- Čišćenje i uspostavljanje sigurnosnih visina i udaljenosti na trasama elektroenergetskih vodova,
- Identifikacija i održavanje prirodnih i vještačkih vodnih akumulacija i izvora,
- Organiziranje promatračkih službi i označavanje promatračnica,
- Sustavom promatračkih mjesta mora biti vizualno pokriveno cijelo područje; svi promatrači moraju biti u sustavu veze s dežurnim u jedinici i međusobno,
- Osiguranje materijalnih sredstava za gašenje požara i njihovo lociranje na najugroženijim mjestima,
- Provođenje obuke vatrogasnog i rendžerskog ljudstva,
- Upozoravanje građana o opasnosti od šumskih požara, putem sredstava informiranja,
- Oglasnih tabli i znakova upozorenja na šumskim područjima,
- Prva obaveza je da se u sezoni ožujak-listopad organizira stalna protupožarna promatračka služba, zaštite od požara, postave znakovi zabrane loženja vatre na svim ulazima u park,

- Animirati lovce da paze na ponašanje, posebno u kritičnim mjesecima,
- Paljanje vatre strogo sankcionirati.

Pored ovih redovitih mjera, koje se također ne provode, predlažemo da se na području Parka prirode Hutovo blato uvede sustav **Ranog otkrivanja i praćenja požara raslinja**²⁵.

Suvremeni pristup je prebacivanje ljudskog motritelja u operativni centar uz postavljanje daljinsko upravljanih video motrilačkih jedinica na motrilačke lokacije. U današnjem trenutku najnapredniji pristup je dalja nadogradnja ovakvog sustava naprednim video motrilačkim jedinicama s mogućnostima automatskog prepoznavanja pojave požara raslinja i naprednim mogućnosti daljinske video prisutnosti na mjestu požarišta. Od 2006.g. u Hrvatskoj je u funkciji sustav *IPNAS*²⁶ - *inteligentni protupožarni nadzorni sustav*²⁷ koji spada među trenutno najnaprednije takve sustave u svijetu. Sustav je uspješno implementiran u nacionalnim parkovima i parkovima prirode Republike Hrvatske, a posebno se ističe cjelovito pokrivanje Istarske županije mrežom naprednih protupožarnih motrilačkih jedinica.

Zaštita od potresa

Hutovo blato se nalazi u trusnoj zoni s VIII° Merkalijeve ljestvice. Za ovu jačinu potencijalne seizmičke opasnosti treba prilagoditi sve građevinske objekte u prostoru, što treba normativno regulirati i uvjetovati.

Aseizmičko projektiranje treba provoditi u skladu s postojećim seizmičkim kartama. Projektiranje, građenje kao i rekonstrukcija objekata mora se provesti tako da isti budu otporni na potres, te je za njihovu lokaciju potrebno obaviti seizmička, geomehanička i geofizička istraživanja. Sve elemente zaštite od potresa, uvjete građenja objekata u funkciji zaštite od potresa i uvjete organizacije naselja i gradnje naselja je potrebno regulirati.

3.5.3.9. Zaštita od minskih polja

Zaostala minska polja predstavljaju opasnost za sigurnost građana i veliko ograničenje u prostoru tj. zapreka su za bilo kakvu uporabu koja im je namijenjena prostornim planovima (eksploatacija zemljišta u poljoprivredne svrhe, širenje naselja, izgradnje infrastrukture itd.) te daljnji ekonomski i društveni razvoj. Ovaj problem se smatra privremenim ograničenjem u prostoru, ali je njegovo rješavanje uvelike otežano jer se radi o minskim poljima nepoznatog rasporeda, s pojedinačnim minama ili grupa mina rasprostranjenim na širem području. Neka područja su minirana i razminirana više puta za vrijeme ratnih događanja.

Razlikujemo 2 karakteristična područja:

1. *Sumnjive površine* su one za koje postoje naznake da sadrže ostatke pješačkih mina ili neeksplozivnih eksplozivnih sredstava. Za ova područja su predviđena izviđanja na

²⁵ D.Stipaničev, M. Štula, D. Krstinić, Lj.Šerić, Suvremeni sustavi za rano otkrivanje i praćenje požara raslinja mrežom naprednih video motrilačkih jedinica, 2. Konferencija Hrvatske Platforme za smanjenje rizika od katastrofa, Zagreb 2010.g.,

http://vatra.fesb.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=68

²⁶ koji se u verziji za međunarodno tržište naziva iForestFire <http://ipnas.fesb.hr/index.php?lang=hr>

²⁷ Ostali primjeri ovakvih sustava u svijetu su: južnoafrički FireHawk, kanadski ForestWatch, portugalski Cyclope, francuski UraFire i PRODALIS, turski TIS-VisiFire

kojima se treba utvrditi eventualno postojanje opasnosti, tj. potrebu za prekategorizaciju površine u miniranu ili površinu bez rizika.

2. *Rizične ili minirane površine* su prostori gdje je opasnost od mina utvrđena te na njima predstoji deminiranje.

U kontekstu prostornog plana ova područja predstavljaju površine za dekontaminaciju i prikazane su u kartografskom prikazu br. 5. *Način korištenja i uvjeti zaštite*.

3.5.4. Granice Parka prirode Hutovo blato

Granice Parka prirode Hutovo blato su utvrđene odlukom o proglašenju ovog prostora Parkom prirode. Zadaća ovog dokumenta nije izmjena ovih granica. No planerski tim je tijekom izrade prepoznao nelogičnosti, kojima je uzrok ovakva granica područja Parka prirode. Stoga, ćemo u ovom zaključenom dijelu obrazloženja ovog Plana ukazati na te nelogičnosti, kako bi u budućnosti mogle poslužiti kao dio argumentacija za eventualne izmjene granica Parka prirode Hutovo blato.

Granica Parka prirode Hutovo blato prolazi kroz naselje Prebilovci (Gornje, Donje i Griliće), koje skoro dijeli na pola, kao i kroz naselja Sjekose i Svitava. Tako da imamo apsurdnu situaciju da za dio naselja koji je ostao unutar granica Parka vrijede odredbe iz ovog Plana, a za ostatak naselja vrijede odredbe iz Prostornog plana Općine Čapljina. Naselje Bajovici je ostalo izvan granica Parka prirode, a ono svojim položajem ima najizravniji utjecaj na krajobrazne vrijednosti Parka. Mišljenja smo da bi sva ova naselja se trebala naći unutar granica Parka.

Posebno vrijedno područje koje ima kulturno-povijesnu, prirodnu i krajobraznu vrijednost i utjecaj na područje Parka je arheološko nalazište i izvorište Desilo, koje je na privremenoj listi nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine i koje prirodno pripada području Parka prirode Hutovo blato.

U poglavlju 3.5.3.7. Mjere zaštite kulturnih dobara smo već prethodno identificirali probleme koji se tiču područja zaštite nacionalnog spomenika Most u Klepcima.

Područje kanjona rijeke Trebižat trenutno ne uživa nikakvu zaštitu, no postoje određene inicijative da se ovo područje zaštiti. Ukoliko se ova procedura pokrene potrebno je obratiti pozornost na relativno malu udaljenost ova dva prirodna područja i prilikom utvrđivanja granica o tome voditi računa.

4. POPIS KORIŠTENE LITERATURE, TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA U DOKUMENTU

POPIS KORIŠTENE LITERATURE

- Antunović, I., *Utjecaj prevođenja voda elektroenergetskog sustava „Gornji horizonti“ na dotoke lijeve obale donjeg toka rijeke Neretve*, Znanstveno-stručni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem „Voda u kršu slivova Cetine, neretve i Trebišnjice“ – Zbornik radova, 2007.
- Atanacković – Salčić, V., *Arheološko nalazište na području Hutova blata*, Hercegovina 1, str. 11-26, Mostar, 1981.
- Bakula, E. i suradnici, *Hidrološka studija Parka prirode „Hutovo Blato“*, 2009.
- Bašić, F., *Agrotehničke melioracije tala Hercegbosanske županije*, poglavlje u studiji, rukopis Zavoda za OPB, Zagreb, 2009.
- Bašić, F., Čustović, H., Herceg, N., *Održivo gospodarenje tlom i zaštita tla na području Nacionalnog parka Una*, Zbornik međunarodne konferencije Zaštićena područja u funkciji održivog razvoja, Bihać, 2008.
- Bašić, F., Flajsig-Ćosić, G., Kisić, I., Mesić, M., *Pokazatelji onečišćenja voda iz poljoprivrede*, Zbornik 3. Hrvatska konf. o vodama – Hrv. vode u 21. st., Zagreb, 2003.
- Bašić, F., Herceg, N., *Temelji uzgoja bilja*, udžbenik, Sveučilište u Mostaru, tisak „Grafotisak“ – Grude, Mostar, 2010.
- Bašić, F., Kisić, I., Mesić, M., *Alternativna poljoprivreda na vodozaštitnim područjima Zagrebačke županije*, studija, rukopis Zavoda za OPB, Zagreb, 2003.
- Bašić, F., *Oštećenja i tehnologije zaštite tala Hrvatske – otvorena pitanja*, Zbornik radova znanstvenog skupa Tehnologije zaštite tla i odlaganja otpada, Akademija tehničkih znanosti Hrvatske, Zadar, 2009.
- Bašić, F., *Sustavi uzgoja bilja – plodored i plodosmjena u Hercegbosanskoj županiji*, poglavlje u studiji, rukopis Zavoda za OPB, Zagreb 2009.
- Bašić, F., *Trajno motrenje tla u okviru RZ Alpe, Alpe-Jadran i Podunavlje*, Zbornik znanstvenog skupa „Poljoprivreda i gospodarenje vodama“, Bizovačke toplice, 1994.
- Bogut I., *Uvjeti riblje populacije u područje delte Neretve i prijedlog mjera zaštite*, REC za Središnju i istočnu Europu, 2001.
- Braus, U., Schlaich M., *Footbrigdes*, Birkhauser Verlag AG, Base-Boston-Berlin, 2008
- Buntić, I., Dalmatin, M., Glamuzina, B., Jašprica, N., Meštrović, A., Obratil, S. i dr, *Nova politika upravljanja močvarom Hutovo blato (New policy regarding the management of wetlands Hutovo Blato)*, LIFETCY/99/B&H/035, 2003.
- Buntić, I., *Ihitiološka istraživanja u parku prirode Hutovo blato*, 1997.
- Bugarski, A. *Sjećanje na korijene – tradicionalne stambene zgrade Hrvata Bosne i Hercegovine u drugoj polovici XIX. I prvoj polovici XX. stoljeća*, Matica hrvatska, Sarajevo, 2001.
- Bugarski, A.: *Tradicionalni oblici stambenih zgrada i kultura stanovanja u Prebilovcima*, godina i izdavač nisu poznati, preuzeto s www.prebilovci.net
- Cvijić, J., *Cirkulacija vode i erozija u karstu*, Glasnik Geografskog Društva, 1-16, Beograd, 1901.
- Čardalović, O., *Socio-ekonomske analize delte Neretve*, REC za Središnju i istočnu Europu, 2001.

- Čiča, Z., Mlinar, A. *Etno-sela između očuvanja identiteta i poduzetničkog trenda*, objavljeno u Etnološkoj tribini, časopisu Hrvatskog etnološkog društva, 33, Vol 40, str. 117-128, 2010.
- Čičić, S., *Geološki sastav i tektonika Bosne i Hercegovine*, Earth Science Institute, Sarajevo, 2002.
- Čustović, H., Bašić, F., *Studija upravljanja prirodnim resursima i ekosistemima na području Livanjskog polja u cilju održivog razvoja*, Poljoprivredno-prehrambeni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za pedologiju, agrohemiju i melioracije (PAM), Sarajevo, 2008.
- Čustović, H., Bisić-Hajro Dž., *Površinski oticaj i nanos u funkciji nagiba i pokrivenosti tla vegetacijom na lokalitetu Dubljani u Popovom polju*, ANUBiH knjiga CIX, knjiga 16, Sarajevo, 1999.
- Čustović, H., et al, *Procjena prirodnih resursa primjenom geografsko informacionog sistema (GIS-a)*, II Simpozij poljoprivrede, veterinarstva, šumarstva i biotehnologije, Bihać, 2004.
- Čustović, H., *Putevi uvođenja u kulturu tla kamenjara na području Hercegovine*, Sarajevo, 1977.
- Čustović, H., *Tla Popovog polja – proizvodne mogućnosti i limitirajući faktori*, studija na osnovu ugovora između MPDL (Movimiento por la paz, el desarme y la libertad) i Poljoprivrednog fakulteta - Instituta za pedologiju, agrohemiju i melioracije u Sarajevu, Sarajevo 2008.
- Čustović, H., *Utjecaj fizičkih svojstava tla na agrohidrološki bilans u području Bune i Popova polja*, monografija u pripremi za tisak, Univerzitet u Sarajevu, Poljoprivredno prehrambeni fakultet, Sarajevo, 2010.
- Čustović, H., Vlahinić, M., *Frequency of Drought in the Karst Area of the South of Bosnia and Herzegovina*, Poster presentation, International Conference on Drought Mitigation and Prevention of Land Desertification – Proceedings, ICID-CIID – ERWG – ERWTD – SINCID, Bled, Slovenija, 2002.
- Čustović, H., Alagić, E., *Agrohidrološka i meliorativna problematika uređenja zemljišta na području Hercegovine*, Voda i mi, br. 32., Sarajevo, 2003.
- Čustović, H., et al, *Protection policy of agricultural land in Bosnia and Herzegovina during the transition. Conference soil in CEC*, New Indep. States, Prague, 2000.
- Čustović, H., et al, *Organska poljoprivreda i biodiverzitet*, I simp. polj., vet. i šum., Neum, 2003.
- Čustović, H., Hakl, Z., *Vodni režim nekih zemljišta u Hercegovini*, Simpozijum o Submediteranskom voćarstvu i vinogradarstvu u Hercegovini, Radovi Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, God. XLVIII, broj 52/2003. Sarajevo, 2003.
- Čustović, H., Vlahinić, M., *Frequency of Drought in the Karst Area of the South of Bosnia and Herzegovina*, Poster presentation, Intern. Conf. on Drought Mitigation and Prevention of Land Desertification – Proc., ICID-CIID – ERWG – ERWTD – SINCID, Bled, 2002.
- Ćorić, R., *Adsorpcijske značajke crveničnih tala na karbonatnim sedimentima*, Disertacija, Agronomski fakultet, Zagreb, 2009.
- Dalmatin, M., *Ornitološko izvješće Hutovog blata*, WWF, 2009.
- Dalmatin, M., Soče-Kraljević, S., Zovko, N., Vukoja, B., *Studija razvoja turizma u području parka prirode Hutovo blat*, 2006.
- Demonja, D., Baćac, R., *Ruralna graditeljska baština u funkciji turističke ponude Hrvatske*, objavljeno u Podravini, časopisu za multidisciplinarna istraživanja, Vol. 12, br. 23, str.123-149, 2013.

- Dragić, M. *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine: proza, drama i mikrostrukture*, Matica Hrvatska, Sarajevo, 2005.
- Dragić, M., *Legende o propasti Gavanovih dvora (Legends about the Destruction of Gavan's Mansion)*, Biblioteka Školskog vijesnika, Split, 2003.
- Dragić, M., *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, Split, 2007.
- Đaković, B. *Marijana Gušić i etnomuzeji na otvorenom*, objavljeno u Etnološkoj tribini, časopisu Hrvatskog etnološkog društva 24, Vol 31, str. 87-99, 2001.
- Gašparović, S., Mrđa, A., Petrović, L., *Modeli pejzažne sanacije i prenamjene kamenoloma*, objavljeno u Prostoru, znanstvenom časopisu za arhitekturu i urbanizam, 17(2009) 2(38), 2009.
- Glamuzina, B., *Endemična ihitiofauna parka prirode Hutovo blato*, 2009.
- Glamuzina, B., *Riblja populacija močvare Hutovo blato i stanje njegovog očuvanja prije i poslije izgradnje brane*, WWF, 2009.
- Goluža, M., *Problem malih voda rijeke Neretve i Hutova blata, biološki minimum i prodor soli*, Međunarodna znanstvena konferencija „Vode u kršu Cetine, Neretve i Trebišnjice, Neum, 2003.
- Gračanin, M., *Mesečni kišni faktori i njihovo značenje u pedološkim istraživanjima*. Poljoprivredna znanstvena smotra, Zagreb, 1950.
- Hakl, Z., *Kretanje vode i vodni bilans u skeletnom i teškom tlu na području okoline Mostara*, Doktorska disertacija, Poljoprivredni fakultet Sarajevo, 1985.
- Hakl, Z., *Utvrđivanje retencije vode i norme zalijevanja kod skeletnih tala na području Mostara*, Magistarski rad, Sarajevo, 1974.
- Husnjak, S., *Sistematika tala Hrvatske*, Zavod za pedologiju, Sveučilište u Zg., Agronomski fak., Zagreb, 2012.
- Jašprica, N., *Flora i vegetacija parka prirode Hutovo blato*, WWF, 2009.
- Katzer, F., *Das Popovo polje under Herzegovina*, Globus LXXX, III Vand, 1903.
- Katzer, F., *Geološka karta BiH, 1:200000*, Sarajevo, 1906.
- Kavić, Lj., Jakšić, V., *Pedološka istraživanja Popova polja*, Pedološki odsjek Zavoda za poljoprivredna istraživanja, Sarajevo, 1955.
- Korać-Mehmedović, A., Mrakovčić, M., Šarac, A., *Identifikacija odnosa između hidrološke dinamike i vrijednosti biodiverziteta delte r. Neretve*, REC za Središnju i istočnu Europu, 2001.
- Kurtović, J., *Geneza i osobine treseta Hutova blata*, disertacija, Beograd, 1965.
- Kurtović, J., *Idejne osnove za mogućnost melioracija Karaotočke i Svitavske kazete Hutova blata*, Mostar, 1963.
- Kurtović, J., *Mogućnost korištenja treseta Hutova blata u hortikulturnoj proizvodnji*, Mostar, 1970.
- Marcizin, O., Mateljak, Z., Rogosić, Z., *Neretva Delta Forum za održivo korištenje zajedničkih prirodnih resursa u prekograničnom području delte Neretve*, prijedlog projekta za projekt „Trans-boundary cooperation through the management of shared natural resources, REC za Središnju i istočnu Europu, 2007.
- Marcizin, O., *Prekogranična suradnja kroz upravljanje zajedničkim prirodnim resursima – iskustva i predavanja šestogodišnjeg rada na tri pilot područja – delta Neretva; Skadarsko jezero i Zapadna stara planina*, REC za Središnju i istočnu Europu, 2007.
- Marić, M., Grgurević O., *Krajobraz, suvremena europska kretanja, slovenski model i iskustva, stanje u Hrvatskoj*, objavljeno u Prostoru, znanstvenom časopisu za arhitekturu i urbanizam, 15 (2007) 2(34), 2004.

- Martinović, J., *Tloznanstvo u zaštiti okoliša*, priručnik za inženjere, Državna uprava za zaštitu okoliša, Zagreb, 1997.
- Milanović, P., *Hidro-geološka studija parka prirode Hutovo blat*, WWF, 2009.
- Milanović, P., *Hidrogeološka studija Parka prirode Hutovo Blato*, WWF European Policy Programme, 2009.
- Milašinović, Z., Raguž, M., *Primjena fleksibilnih brana u zaštićenim područjima – osvrt na park prirode Hutovo blat*, Zbornik radova br.2 Građevinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2002.
- Muhamedagić, F., *Tlo kao faktor održivog upravljanja na području ekosistema Nacionalnog parka „Una“*, magistarski rad, Univerzitet u Sarajevu, Poljoprivredno prehrambeni fakultet, Sarajevo, 2010.
- Müller, Ch., Hostenstein, J., Herzog, U., Bašić, F., Aichberger, K., Gruber, A., Juritsch, G., Goller, H., Bendova, H., Hudnik, V., Hodnik, A., Huber, W., Nemeth, T., Scherer, J., *Bodendauerbeobachtungs- flächen, Empfehlung einer abgestimmten Vorgehensweise der Unterarbeitsgruppe "Bodendauer- beobachtungsflächen" der gemeinsame Arbeitsgruppe "Bodenschutz"*, ArGe Alp, Alpen-Adria und Donauländer, Staatsministerium für Landesentw. und Umweltfragen, München, 1994.
- Obratil, S., *Istraživanja faune ptica (AVES) u parku prirode Hutovo blato*, Završna konferencija LIFE projekta LIFETCY 99/B&H/035 „Nova politika upravljanja močvarom Hutovo blato“, 2002.
- Patch, K., *Pseudo-Skylaxovo jezero – Prinos povijesti donjeg porječja Neretve*, GZM, Sarajevo, 1906.
- Petijević, O. i saradnici, *Ispitivanje djelovanja nekih agrotehničkih mjera na razne kulture u Popovu polju*, Poljoprivredni fakultet, Sarajevo, 1971.
- Radović, J., *Proglašenje prekograničnim zaštićenim područjem Parka prirode Neretva - Hutovo blato*, prilog Ekonomskog foruma „Ekonomski odnosi RH (Dalmacije) i BiH (Hercegovine) – uvjeti, mogućnosti i prijedlozi, Mostar, 2003.
- Radović, J., Vego, J., Raguž, M., Štefan, A., *Donji tok Neretve prekogranično močvarno područje*, Zbornik radova br.2 Građevinskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2002.
- Raič, A. *Sustav zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine u Bosni i Hercegovini*, Međunarodni okrugli stol, Sarajevo, 2009.
- Resulović, H., et al., *Neke specifičnosti istraživanja skeletnih zemljišta*, ANU BiH, Posebno izdanje, Knjiga, 5. Sarajevo, 1975.
- Resulović, H., Vlahinić, M., *Genetske i proizvodne karakteristike tla Popova polja iz aspekta agro i hidro melioracije (I svezak)*, Poljoprivredni fakultet, Sarajevo, 1972.
- Resulović, H., *Zemljišni resursi BiH – korištenje u funkciji održivog razvoja*, ANUBiH knjiga CIX, knjiga 16, str. 33-45, Sarajevo, 1999.
- Resulović, H., Čustović, H., *Pedologija*, opći dio, (knjiga I), Univerz. udžbenik, Sarajevo, 2002.
- Resulović, H., Čustović, H., Čengić, I., *Sistematika tla/zemljišta*, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, 2008.
- Selimović, S. et al., (2012) *Najznačajniji nacionalni - autohtoni proizvodi na prekograničnom području Bosne i Hercegovine i Crne Gore*, Sarajevo: Privredna komora Kantona Sarajevo i Montenegro Business Alliance Podgorica
- Šrajer, F. i dr., *Meditranska kamena kuća – tehnike gradnje i obnove*, Institut za turizam, Zagreb, 2006.
- Šaravanja, K., *Prezentacija razvoja međunarodne legislative u oblasti okoliša s posebnim naglaskom na legislativu zaštićenih područja u BiH i RH*, Međunarodna konferencija I

- „Hutovo blato močvara danas i u budućnosti“, LIFETCY i Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja HNK, Čapljina, 2000.
- Šarić, T., Đikić, M., Gadžo, D., *Dvije žetve godišnje*, NIP Zadrugar, Sarajevo, 1997.
 - Šarić, T., Gadžo, D., *Utjecaj poljopriv. hemikalija na okolinu*, IGP GARMOND, Sarajevo, 1998.
 - Stipaničev D., Štula M., Krstinić D., Šerić Lj., *Suvremeni sustavi za rano otkrivanje i praćenje požara raslinja mrežom naprednih video motrilačkih jedinica*, 2. Konferencija Hrvatske Platforme za smanjenje rizika od katastrofa, Zagreb 2010.g.
 - Tonković, K., *Oblikovanje mostova*, Tehnička knjiga, Zagreb, 1985.
 - Vasilj, S., Forić, M. *Istraživanje grobne humke na lokalitetu desilo u Hutovom Blatu*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Godišnjak 37, Knjiga 35, Sarajevo, 2008.
 - Vego, J., *Archaeological interests in two wetland sites: Desilo, Hutovo Blato, Bosina and Herzegovina, and Narona, Neretva Delta, Croatia*, Med-INA, 2011.
 - Vlahinić, M., *Agrohidrološki parametri kao jedan od indikatora (ne)održivosti poljoprivrede*, ANUBiH knjiga CIX, knjiga 16, Sarajevo, 1999.
 - Vlahinić, M., Čustović, H., Alagić, E., *Održivo uređenje i upravljanje zemljištem i vodom u kraškim poljima Bosne i Hercegovine*, "Voda u kršu slivova Cetine, Neretve i Trebišnice", Znanstveno-stručni simpozijum s međunarodnim sudjelovanjem Neum, 2003.
 - Vlahinić, M., *Hidromelioracioni sistem Popovo polje u svjetlu novih koncepcija tehničkog rješenja*, Poljoprivredni pregled br. 3-4, Sarajevo, 1960.
 - Vlahinić, M., *Poljoprivredno-melioracijska i agrohidrološka monografija Popova polja*, ANUBiH, Sarajevo, 2004.
 - Vlahinić, M., Čustović, H., Alagić, E., *Situation of Drought in Bosnia and Herzegovina (B&H)*, ICID Intern. Conf. on Drought Mitigation and Prevention of Land Desertification, Bled, 2002.
 - Vranješ M., Prskalo M., Džeba T., *Hidrologija i hidrogeologija sliva Neretve i Trebišnjice, osvrt na izgradnju dijela HE sustava - Gornji horizonti*, E-Zbornik GF Mostar, Mostar, 2013.
 - Vranješ M., Romić D., *Pregrađivanje rijeke Neretve*, -Zbornik GF Mostar, Mostar, 2013.
 - xxx *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, I.-III., Sarajevo 1988.
 - xxx *Analiza utjecaja gradnje RHE Čapljina na izdašnost izvora u Donjoj Neretvi*, Institut za elektroprivredu i energetiku d.d., Zagreb, 2008.
 - xxx *Demografska statistika 2001.-2012.*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2002 - 2013.
 - xxx *Eko Hercegovina*, br.5, Čapljina, 2009.
 - xxx *Europska konvencija o krajobrazima*, Firenca 2000.
 - xxx *Europska povelja o prostornom planiranju*, Barcelona 2013.
 - xxx *Geološka karta Bosne i Hercegovine*, List Metković-Mostar 1:100.000 Sarajevo, 1973.
 - xxx *Hidrološka studija TMT*, Federalni hidrometeorološki zavod Sarajevo, Mostar, 2004.
 - xxx *Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine u 100 knjiga*, knj. 5, MH, HKD Napredak, str. 184., Sarajevo 2005.
 - xxx *Izazovi i potencijali organske poljoprivrede u delti Neretve*, Ecologica, REC za Središnju i istočnu Europu, 2002.
 - xxx *Konvencija o očuvanju nematerijalne baštine*, UNESCO, Paris, 2003.
 - xxx *Migracije stanovništva 2009. - 2013.*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2010. - 2014.
 - xxx *Monitoring i popis biodiverziteta za park prirode Hutovo blato*, IGH Mostar, Oikon, Mostar, 2012

- xxx *New Guidelines for management planning for Ramsar sites and other wetlands (Adopted by Resolution VIII.14 2002 of the Ramsar Convention)*, ramsar.org
- xxx *Natura 2000 u Bosni i Hercegovini*, U.G. Centar za okolišno održivi razvoj Sarajevo, Sarajevo, 2011.
- xxx *Pedološka karta Jugoslavije, 1:50000*, Bosna i Hercegovina, Tla sekcije Mostar 2, Zavod za Agropedologiju, Sarajevo, 1975.
- xxx *Pedološka karta Jugoslavije, 1:50000*. Bosna i Hercegovina, Tla sekcije Nevesinje 1. Zavod za agropedologiju, Sarajevo, 1975.
- xxx *Prostorni plan općine Čapljina (2010-2020)*, eco-plan Mostar za općinu Čapljina, Mostar, 2011.
- xxx *Prostorni plan parka prirode „Kopački rit“*, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva RH, Zavod za prostorno planiranje, Osijek, 2006.
- xxx *Procjena broja stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine 2008. - 2012.*, Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2009.-2013.
- xxx *Resolution VIII.1: Guidelines for the allocation and management of water for maintaining the ecological functions of wetlands*, ramsar.org
- xxx *Statistički godišnjak Bosne i Hercegovine za 2003. godinu*, Sarajevo, 2004.
- xxx *Studija „Kulturno-historijsko i prirodno naslijeđe HNŽ/K*, naručitelj Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja HNK, Eco-Plan d.o.o. Mostar, 2011.
- xxx *Studija klimatoloških karakteristika Bosne i Hercegovine s posebnim osvrtom na ekstremne vremenske situacije*, Federalni hidrometeorološki zavod Sarajevo, Sarajevo, 2007.
- xxx *Studija ranjivosti HNŽ/K*, naručitelj Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja HNK, IGH - Mostar i Bosna – S Oil, Mostar, 2009.
- xxx *Studija razvoja turizma na području Parka prirode Hutovo blato*, grupa autora, 2006.
- xxx *Studija vodoopskrbe za općinu Stolac*, 2011.
- xxx *UNESCO Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, Službeni glasnik BiH br. 8/08 od 15. rujna 2008., Sarajevo, 2008.
- xxx *Zakonska regulativa u ekološkoj poljoprivredi RH*, posebno izdanje Ministarstva poljoprivrede i šumarstva RH, Zagreb, 2002.

POPIS KORIŠTENIH INTERNET STRANICA

- www.archdaily.com
- www.bikemap.net
- www.earth.google.com
- www.fmoit.gov.ba
- www.fmpu.gov.ba
- www.fmpvs.gov.ba
- www.fsb.unizg.hr
- www.hrt.hr
- www.ipnas.fesb.hr
- www.jadran.ba
- www.jpautoceste.ba
- www.katastar.ba
- www.katastar-hn.ba
- www.kons.gov.ba
- www.kopacki-rit.hr
- www.lnt.org
- www.nationalpark-una.ba
- www.np-plitvicka-jezera.hr
- www.npskadarlake.org
- www.openstreetmap.org
- www.panoramio.com
- www.prebilovci.net
- www.pp-lonjsko-polje.hr
- www.ramsar.org
- www.stolac.gov.ba
- www.treadlightly.org
- www.vatra.fesb.hr
- www.visici.com
- www.visitherzegovina.info
- www.vlada-hnz-k.ba
- www.wikipedia.org

POPIS SLIKA U DOKUMENTU

Slika 1. Razgraničenje prostora sukladno značajkama – osnovne zone zaštite Parka.....	23
Slika 2. Razgraničenje prostora sukladno značajkama – podzone zaštite Parka	24
Slika 3. Razgraničenje prostora sukladno načinu korištenja	25
Slika 4. Prikaz poljoprivrednih površina.....	33
Slika 5. Prikaz šumskih površina	35
Slika 6. Prikaz vodnih površina	37
Slika 7. Raspored naselja	38
Slika 8. Prebilovci.....	40
Slika 9. Raspored turističkih zona.....	42
Slika 10. Prikaz površina za razvoj sporta i rekreacije	44
Slika 11. Shematski prikaz sustava posjećivanja	53
Slika 12. Zone za razvitak društvenih i gospodarskih djelatnosti u funkciji turizma.....	61
Slika 13. Hotel Park na Karaotoku.....	62
Slika 14. Edukacijsko - istraživački centar na Karaotoku	63
Slika 15. Upravna zgrada JP Park prirode Hutovo blato.....	63
Slika 16. Informativni centar i suvenirnica na Karaotoku	64
Slika 17. Zgrada Javnog servisa BiH (izvor: Ecoplan).....	64
Slika 18. Stara lovačka kuća na Londži.....	65
Slika 19. Položaj paneuropskog koridora Vc	67
Slika 20. Sustav vanjski, unutrašnji i plovni promet	69
Slika 21. Detalj Hutova blata	74
Slika 22. Pokrivenost 2G mrežom.....	75
Slika 23. Pokrivenost 3G mrežom.....	76
Slika 24. Ustava na rijeci Krupi	81
Slika 25. Tlocrt jednodimenzionalne suhozide kuće obitelji Đono, Prapatnica – okolica Hutova	86
Slika 26. Reflektirajuće vodene površine	95
Slika 27. Prirodna morfološka granica Karaotoka	96
Slika 28. Grlići	96
Slika 29. Visokonaponski dalekovodi u stolačkoj općini.....	97
Slika 30. Vodosprema Prebilovci	97
Slika 31. Aktivni kamenolom na regionalnoj cesti	98
Slika 32. Napušteni kamenolom na glavnom ulazu u Park – pogled s magistralne ceste M17	98
Slika 33. Napušteni kamenolom na glavnom ulazu u Park – prateća infrastruktura	98
Slika 34. Vidikovac Koščela	99
Slika 35. Vidikovac Loznica	99
Slika 36. Vidikovac Drijen	100
Slika 37. Vidikovac Svitava	100
Slika 38. Arheološki lokaliteti na lokalitetu Crvenica.....	102
Slika 39. Zaštitne zone nacionalnog spomenika Most u Klepcima.....	103

POPIS TABLICA U DOKUMENTU

Tablica 1. Broj rođenih, umrlih i prirodni priraštaj stanovništva u općini Čapljina u razdoblju između 2001-2012. g	10
Tablica 2. Regresijska analiza, općina Čapljina	11
Tablica 3. Izračun procjene prirodnog prirasta prema linearnom modelu za općinu Čapljina.....	12
Tablica 4. Migracije stanovništva na području općine Čapljina od 2009. do 2013. godine	12
Tablica 5. Regresijska analiza, općina Čapljina	13
Tablica 6. Procjena migracijskog salda stanovništva općine Čapljina u razdoblju od 2014. do 2023. godine	14
Tablica 7. Broj rođenih, umrlih i prirodni priraštaj stanovništva u općini Stolac u razdoblju između 2001-2012. g ...	15
Tablica 8. Regresijska analiza migracijskog salda općine Čapljina.....	16
Tablica 9. Izračun procjene prirodnog prirasta prema linearnom modelu za općinu Stolac	17
Tablica 10. Stanovništva na području općine Stolac od 2009. do 2013. godine.....	17
Tablica 11. Regresijska analiza migracijskog salda općine Stolac	18
Tablica 12. Procjena migracijskog salda stanovništva općine Stolac u razdoblju od 2014. do 2023. godine.....	19
Tablica 13. Bilanca površina temeljnih zona zaštite	22
Tablica 14. Karakteristike zona Parka prirode Hutovo blato.....	27
Tablica 15. Područja gradnje unutar naselja	41
Tablica 16. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina.....	45
Tablica 17. Struktura površina akumulacije Svitava.....	46
Tablica 18. Pregled postojećih prometnica unutar obuhvata Parka prirode.....	67
Tablica 19. Groblja.....	82
Tablica 20. Dobra kulturno - povijesnog naslijeđa unutar općine Stolac	101
Tablica 21. Dobra kulturno - povijesnog naslijeđa unutar općine Čapljina.....	101

POPIS GRAFIKONA U DOKUMENTU

Grafikon 1. Linearni model - Prognoza apsolutne stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za razdoblje od 2013.-2023. godine za općinu Čapljina	11
Grafikon 2. Procjena migracijskog salda općine Čapljina u razdoblju od 2014. do 2014.....	13
Grafikon 3. Linearni model - Prognoza apsolutne stope nataliteta, mortaliteta i prirodnog priraštaja za razdoblje od 2013.-2023. godine za općinu Stolac	16
Grafikon 4. Broj doseljenog, odseljenog stanovništva i migracijski saldo za općinu Stolac od 2009. do 2013. godine.....	18

**SKUPŠTINA HERCEGOVAČKO-
NERETVANSKOG KANTONA****460**

Na osnovu člana 39. Ustava Hercegovačko-neretvanskog kantona („Službene novine HNK“, broj: 2/98, 4/00 i 7/04), člana 61. Zakona o budžetima u Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 102/13, 9/14, 13/14, 8/15 i 91/15), te člana 94. Poslovnika Skupštine („Službene novine HNK“, broj 2/05), Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona na sjednici održanoj dana 07.10.2016. godine, donosi

O D L U K U
O USVAJANJU IZVJEŠTAJA O
IZVRŠENJU TEKUĆE REZERVE
BUDŽETA HNK ZA PERIOD 01.01. –
30.06.2016. GODINE

I

Usvaja se Izvještaj o izvršenju tekuće rezerve Budžeta HNK za period 01.01. – 30.06.2016. godine.

II

Izvještaj iz tačke I Odluke čini sastavni dio ove Odluke.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u „Službenim novinama Hercegovačko-neretvanskog kantona“.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Hercegovačko-neretvanski kanton
S K U P Š T I N A

Broj: 02-01-XX-256//16
Mostar, 07.10.2016. godine

P R E D S J E D A V A J U Ć I
Šerif Špago,s.r.

461

Na osnovu člana 39. Ustava Hercegovačko-neretvanskog kantona („Službene novine HNK“, broj: 2/98, 4/00 i 7/04), člana 15. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine HNK, broj: 4/04 i 4/14) i člana 3. Odluke o pristupanju izradi Prostornog plana područja posebnih obilježja za područje od značaja za HNK „Park prirode Hutovo Blato“ za period od 2013. do 2023. godine („Službene novine HNK“, broj: 2/12), Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona je na sjednici održanoj 07.10.2016. godine, donijela

O D L U K U
O USVAJANJU PROSTORNOG PLANA
PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA ZA
PODRUČJE OD ZNAČAJA ZA HNK „PARK
PRIRODE HUTOVO BLATO“ ZA PERIOD OD
2013. DO 2023. GODINE

I

Usvaja se Prostorni plan područja posebnih obilježja za područje od značaja za Hercegovačko-neretvanski kanton „Park prirode Hutovo Blato“ za period od 2013. do 2023. godine.

II

Prostorni plan iz tačke I Odluke čini sastavni dio ove Odluke.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u „Službenim novinama Hercegovačko-neretvanskog kantona“.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON
SKUPŠTINA

Broj: 02-01-XX-274/16
Mostar, 07.10.2016. godine

P R E D S J E D A V A J U Ć I
Šerif Špago,s.r.

462

Na osnovu člana 39. Ustava Hercegovačko-neretvanskog kantona („Službene novine HNK“, broj: 2/98, 4/00 i 7/04), člana 44. stav 1. Zakona o prostornom uređenju („Službene novine HNK“, broj: 4/04 i 4/14) i člana 3. Odluke o pristupanju izradi Prostornog plana područja posebnih obilježja za područje od značaja za HNK „Park prirode Hutovo Blato“ za period od 2013. do 2023. godine („Službene novine HNK“, broj: 2/12), Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona je na sjednici održanoj 07.10.2016. godine, donijela

ODLUKA O PROVEDBI PROSTORNOG PLANA PODRUČJA POSEBNIH OBILJEŽJA OD ZNAČAJA ZA HNK "PARK PRIRODE HUTOVO BLATO" ZA PERIOD 2013. - 2023. GODINE

1. OPŠTE ODREDBE

1.1. Predmet odluke

Član 1.

(1) Donosi se Prostorni plan područja posebnih obilježja za područje od značaja za Hercegovačko-Neretvanski kanton „Park prirode Hutovo blato“ (u daljem tekstu Plan ili Prostorni plan Parka prirode Hutovo blato). Plan se izrađuje se za period od 2013. do 2023. godine i obvezujući je planski dokument kojim se određuje svrsishodno organizovanje, korištenje i namjena zemljišta, te mjere i smjernice za zaštitu prostora.

1.2. Prostor obuhvata plana

Član 2.

(1) Granica područja za koji se radi Prostorni plan „Park prirode Hutovo blato“ polazi od mosta na rijeci Bregavi i penje se na brdo Klepašnica (kota 108), nastavlja vrhom brda i prelazi na Kučevo brdo (kota 118) te nastavlja u pravcu istoka do Moračina kuće, spušta se na Topolnicu i izlazi na put Klepci - Karaotok. Potom se vraća istim putem u pravcu zapada i skreće prema jugu putem prema farmi krava i nastavlja pored fudbalskog igrališta Višići kroz Zgone i izlazi ravno na rijeku Krupu. Nastavlja dalje nasipom s desne strane rijeke Krupe i ide jugozapadno do mosta na rijeci Krupi (put M17). Prelazi most i vraća se istočno nasipom s lijeve strane rijeke Krupe do ušća Sjekoškog kanala. Dalje nastavlja do mosta na tom kanalu gdje izlazi na cestu Dračevo - Svitava odakle cestom pored Svitavskog jezera ulazi u naselje Svitavu (PHEC), te se vododerinom penje na Budisavinu (kota 67, 189, 588), presijeca preko (kote 442) Gradac i spušta se na kotu 117 (put Drenovac - Londža). Prolazi sredinom između kota 210 i 478, izlazi na Popova glava (kota 379), ide prema sjeveroistoku preko Babine glave i prelazi put Cerovo - Drijen i izlazi na Gradac (kota 257), potom ide prema sjeveroistoku vrhom brda preko kota 272, 347, 416 odakle se spušta na selo Grlić i nastavlja putem kroz naseljeno mjesto Prebilovci do mosta na rijeci Bregavi.

(2) Površina obuhvata Parka prirode Hutovo blato, odnosno Plana iznosi 7824 hektra ili 78.240.065,00 m².

1.3. Zakonska osnova

Član 3.

(1) Priprema, izrada i sadržaj Prostornog plana „Park prirode Hutovo blato“ urađena je sukladno odredbama Zakona o prostornom uređenju HNK („Narodne novine HNK“, broj: 4/04; u daljnjem tekstu: Zakon), koji se odnose na izradu planskih dokumenata, sukladno Uredbi o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine F BiH“, broj: 63/04 i 50/07) (u daljnjem tekstu: Uredba), Odlukom o pristupanju izradi Plana (N.N HNK 2/12), kao i

svim drugim relevantnim propisima i podacima koji su od značaja za područje za koje se Prostorni plan „Park prirode Hutovo blato” radi.

1.4. Sadržaj Prostornog plana

Član 4.

(1) Dokumentacija Prostornog plana, u skladu sa članom 26. Uredbe o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine Federacije BiH” broj: 63/04 i 50/07), sadrži:

a) **Prostornu osnovu**, koja se sastoji od:

- i. **A. Tekstualnog dijela**, kojeg čine: Postojeće stanje prostornog uređenja, njegovu analizu i ocjena stanja u prostoru; Prostorno – razvojne smjernice i ciljevi i Konceptija prostornog uređenja.
- ii. **Grafičkog dijela**, kojeg čine šest (6) kartografskih prikaza (1. *Planski dokumenti okruženja*, 2. *Korištenje i namjena površina*, 3. *Infrastrukturni sistemi*, 4. *Vode i vodno gospodarstvo*, 5. *Uslovi korištenja i zaštite prostora* i 6. *Sintezni prikaz korištenja prostora*) i trinaest (13) kartograma (1. *Teritorijalna organizacija*, 2. *Geološka obilježja*, 3. *Inženjersko – geološka obilježja*, 4. *Hidrogeološka obilježja*, 5. *Pedološka obilježja*, 6. *Fitocenološka obilježja*, 7. *Minirana područja*, 8. *Saobraćaj šireg područja*, 9. *Posjedovno stanje*, 10. *Sistem posjećivanja*, 11. *Područja sporta, rekreacije i ribolova*, 12. *Građevinska područja naselja: Svitava, Prebilovci, Gnjilišta, Sjekose i Klepci* i 13. *Osnovna koncepcija razvoja*)

b) **Prostorni plan**, koji se sastoji od:

- i. **A. Tekstualnog dijela**, kojeg čine: Opći i posebni ciljeve prostornog razvoja i Projekcija prostornog razvoja.
- ii. **B. Grafičkog dijela**, kojeg čine sedam (7) kartografskih prikaza (1. *Osnovni koncept namjene i korištenja prostora*, 2. *Saobraćajni infrastrukturni sistem*, 3. *Infrastrukturni sistemi*, 4. *Vode, vodne površine i vodno gospodarstvo*, 5. *Uslovi korištenja, uređenja i zaštite prostora*, 6. *Sintezni prikaz korištenja prostora* i 7. *Površine za razvoj naselja i turističke infrastrukture*) i četiri (4) kartograma (1. *Zone zaštite parka prirode*, 2. *Razgraničenje prema načinu korištenja prostora*, 3. *Sistem posjećivanja* i 4. *Područja sporta, rekreacije i ribolova*).
- iii. **C. Odluku o provođenju prostornog plana**

c) **Knjiga priloga**, koju čine:

- i. Ugovor o izradi Plana,
- ii. Odluke Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja,
- iii. Dokumentaciju o javnim prezentacijama i Sjednicama savjetodavne radne skupine,
- iv. Korespondencija između savjetodavne skupine i Nosioca izrade plana,
- v. Katalog uspješnih interpolacija, rekonstrukcija i ostalih zahvata u prostoru.

1.5. Osnovni planski dokument

Član 5.

(1) Prostorni plan Parka prirode Hutovo blato je osnova za izradu i donošenje ostalih planskih dokumenata kao narednih faza detaljnijeg planiranja uređenja prostora.

1.6. Pojmovnik

Član 6.

(1) U smislu ovoga plana, izrazi i pojmovi koji se upotrebljavaju imaju sljedeće značenje:

(2) Planiranje i uređenje prostora

- a) **Građevinska (bruto) površina zgrade** je zbroj površina mjerenih u nivou podova svih dijelova zgrade (Po, Pr, K, Pk) uključivo sa površinama lođe, balkona i terasa određenih prema vanjskim mjerama obodnih zidova u koje se uračunavaju obloge, obzide, parapeti i ograde.
- b) **Građevinska linija** je planska linija na površini, iznad ili ispod površine zemlje i vode, određena grafički i numerički planom ili na osnovu plana, koja predstavlja granicu do koje se objekt može graditi ili na kojoj se mora graditi, odnosno liniju koju ne smije preći najistureniji dio objekta.
- c) **Građevinsko područje izvan naselja** je područje određeno prostornim planom kao prostorna cjelina izvan građevinskog područja naselja planirana za sve namjene, osim za stambenu.
- d) **Građevinsko područje naselja** - područje naselja u kojem je dozvoljena izgradnja uz uslove iz ove odluke.
- e) **Građevinsko zemljište** je zemljište koje je izgrađeno, uređeno ili prostornim planom namijenjeno za građenje građevina ili uređenje površina javne namjene.
- f) **Izgrađeni dio građevinskog područja** je područje određeno prostornim planom koje je većim dijelom izgrađeno. Na parcelama koje nisu izgrađene dozvoljava se gradnja sukladno uslovima ove odluke.
- g) **Katastarska čestica** je dio zemljišta koje je određeno svojim oblikom, veličinom te jedinstvenim katastarskim brojem i tako ucrtano u katastarski plan koji se čuva u nadležnoj geodetskoj upravi.
- h) **Koeficijent iskorištenosti (Kis)** odnos građevinske (bruto) površine građevina i površine građevne čestice, izražen u postotku na dvije decimale.
- i) **Koeficijent izgrađenosti građevne čestice (Kig)** je odnos izgrađene površine zemljišta pod građevinom i ukupne površine građevne čestice. Zemljište pod građevinom je vertikalna projekcija svih zatvorenih, otvorenih i natkrivenih konstruktivnih dijelova građevine osim balkona, na građevnu česticu, uključujući i terase u prizemlju građevina kada su iste konstruktivni dio podzemne etaže. Izražava se u postotku na dvije decimale.

- j) **Namjena prostora, površina, zemljišta, odnosno građevina** je planirani sistem korištenja prostora, površina, zemljišta, odnosno uporabe građevina, određena, odnosno propisana prostornim planom.
 - k) **Naselje** – struktura grada, sela ili drugog oblika stanovanja i pratećih funkcija u planiranom ili zatečenom opsegu.
 - l) **Neizgrađeni dio građevinskog područja** je područje određeno prostornim planom planirano za daljnji razvoj.
 - m) **Obuhvat prostornog plana** je prostorna ili administrativno određena cjelina za koju se donosi ili je donesen prostorni plan
 - n) **Prostor** je sastav fizičkih sklopova na površini te ispod i iznad zemlje i, do kojih dopiru ili mogu doprijeti utjecaji djelovanja ljudi.
 - o) **Prostorno planiranje** kao interdisciplinarna djelatnost je institucionalni i tehnički oblik za upravljanje prostornom dimenzijom održivosti, kojom se na temelju procjene razvojnih mogućnosti u okviru zadržavanja osobnosti prostora, zahtjeva zaštite prostora, te očuvanja kakvoće okoliša i prirode, određuje namjena prostora/površina, uslovi za razvoj djelatnosti i infrastrukture te njihov razmještaj u prostoru, uslovi za urbanu preobrazbu i urbanu sanaciju izgrađenih područja te uslovi za ostvarivanje planiranih zahvata u prostoru.
 - p) **Regulaciona linija** – je granica između čestice javne površine i građevne čestice osnovne namjene.
 - q) **Uređen teren** je dio površine građevne čestice koji je uređen kao vanjsko parkiralište, sportski teren, trajno natkriven prostor za boravak ljudi. Ako se izvode asfaltirane ili popločene površine sa nadstrešnicama trajnog ili privremenog karaktera koje trebaju poslužiti za zaštitu skladištenja gotovih ili polugotovih proizvoda tada se te površine ne smatraju uređenim terenom, već otvorenim skladištem.
 - r) **Zahvat u prostoru** je svako građenje građevine, rekonstrukcija postojeće građevine i svako drugo privremeno ili trajno djelovanje ljudi u prostoru kojim se uređuje ili mijenja stanje u prostoru.
- (3) **Dijelovi etaže i visine građevine:**
- a) **Balkon** je vanjski prostor zgrade koji je istaknut izvan ravnine pročelja zgrade, najčešće izveden kao konzolna ploča.
 - a) **Etaža (E)** je naziv za pojedinu razinu unutar određene zgrade. Može biti podzemna ili nadzemna. Najmanja svjetla visina pojedine etaže ne smije biti manja od 2,05 m. Izuzetno je moguća i manja svjetla visina i to samo kod postojećih i vrijednih građevina koje se moraju obnovom sačuvati unutar svog postojećeg vodoravnog i/ili okomitog obrisa. Najveća svjetla visina etaže utvrđuje se u ovisnosti o načinu korištenja tog prostora.
 - b) **Lođa** je vanjski prostor zgrade koji je otvoren jednom stranom.
 - c) **Mansarda (M)** je dio građevine čiji se prostor nalazi iznad zadnjeg sprata i neposredno ispod kosog krovništva sa visinom krovnog nadozida od najviše 1,20 m.
 - d) **Nadozid potkrovlja** je produžetak pročelnog zida građevine iznad stropne ploče posljednje etaže.
-

- e) **Nadstrešnica** je konstrukcija kojom se natkriva određena površina/prostor (terasa ili dio uređenog terena građevinske parcele). Otvorena je sa svih strana (Izuzetno može imati jedan zid na jednoj strani i to kada se postavlja uz glavnu ili pomoćnu građevinu, uz potporni zid ili na zid/među prema susjednoj građevnoj čestici).
- f) **Podrum (Po)** je potpuno ukopana etaža. Obiteljske kuće ili stambene zgrade mogu imati najviše jedan podrum. Zgrade javne i društvene namjene mogu imati i više podrumskih razina, pod uslovom da se u njih planiraju garaže ili podzemna parkirališta. Bruto visina podrumске razine smije biti najviše 3,0m, osim kod podrumskih razina koje će se koristiti za uređenje parkirališta ili pristup servisnih vozila.
- g) **Poluukopana etaža (PPo)** je djelomično (više od 50%) ukopana etaža neke građevine čiji se prostor nalazi ispod poda prizemlja. Obiteljske kuće ili stambene zgrade mogu imati najviše jednu poluukopanu etažu.
- h) **Potkrovlje (Pk)** je etaža građevine ispod krovne konstrukcije, a iznad vijenca posljednje etaže čiji nadozid nije viši od 1.25m
- i) **Tavan (T)** je dio građevine čiji se prostor nalazi isključivo ispod kosog krovišta bez nedozida, bez namjene, s minimalnim otvorima za svjetlo i prozračivanje. Otvori se mogu nalaziti ili na zabatnom ili unutar ravnine krovne plohe. U slučaju veće širine zgrade u zadnjoj etaži, i dovoljne visine, moguće je iskoristiti najviše do 40% tlocrtne površine tavana za neke od namjena (poslovna, stambena – druga etaža dvoetažnog stana, i sl. i tada se isključivo mogu izvesti krovni prozori).
- j) **Terasa** je ravna površinski obrađena, natkrivena ili nenatkrivena površina uz neku zgradu ili na njoj.
- k) **Visina građevine (He)** se mjeri brojem podzemnih i nadzemnih etaža.
- l) **Visina građevine (Hm)** mjeri se u metrima od konačnog zaravnatog i uređenog terena uz pročelje građevine na njegovom najnižem dijelu do gornjeg ruba krovnog vijenca građevine – stropne ploče zadnjeg sprata, odnosno vrha krovnog nadozida potkrovlja ili mansarde.
- (4) **Građevine na građevnoj parceli**
- a) **Glavna građevine (zgrada)** je građevina čija je namjena u skladu sa temeljnom namjenom utvrđenom Planom.
- b) **Pomoćna građevina (zgrada)** je građevina koja svojom namjenom upotpunjuje glavnu građevinu kao što su garaže, spremišta i druge pomoćne prostorije u funkciji stanovanja.
- c) **Samostojeća građevina** je građevina koja sa svih strana ima neizgrađeni prostor (vlastite građevne čestice ili javnu površinu). Uz samostojeću građevinu može biti prislonjena samo pomoćna građevina.
- (5) **Građevine po namjeni:**
- a) **Gospodarska zgrada (I)** je građevina unutar koje se može obavljati neka od gospodarskih aktivnosti (proizvodnja, prerada, zanatstvo, smještaj poljoprivrednih proizvoda i sl.)
- b) **Građevina javne i/ili društvene namjene (D)** je građevina unutar koje se može obavljati jedna ili više javnih ili društvenih djelatnosti (upravna, socijalna, zdravstvena, pedagoška, školska, kulturna, vjerska).
-

- c) **Javnom namjenom**, u smislu ovog plana, smatra se svaka funkcija koju udomijuje neka građevina ili prostor, a otvorena je posjetiteljima Parka prirode, uključujući one u privatnom vlasništvu i unutar privatnih parcela.
 - d) **Komunalna građevina** je građevina unutar koje se obavlja određena komunalna djelatnost (grobља, sortirnica i/ili reciklaža otpada) djelatnosti vezane uz energetiku (trafostanice, stupovi dalekovoda, naftovod, plinovod, i sl.) i telekomunikacije (telefonske centrale, odašiljači u pokretnoj i nepokretnoj mreži), vodoopskrbu (vodocrpilište, pročišćavanje vode, vodoopskrbni cjevovod), odvodnja (pročištači otpadnih voda, kolektori i sl.)
 - e) **Obiteljska kuća (S)** je građevina isključivo stambene namjene.
 - f) **Saobraćajna građevina** je građevina koja služi za odvijanje saobraćaja (mostovi, podzide, stabilizirani nasipi, tuneli, nadputnjaci, podputnjaci i sl.)
 - g) **Saobraćajna zgrada** je građevina unutar koje se može obavljati djelatnost u neposrednoj vezi sa odvijanjem saobraćaja (benzinske postaje, autobusni kolodvori i sl.)
 - h) **Sportska građevina (R)** je građevina unutar koje se može obavljati neka od sportskih i rekreacionih aktivnosti (sportska dvorana, otvoreni i zatvoreni bazeni i sl.)
 - i) **Stambeno-poslovna zgrada (S)** je građevina većinom stambene namjene gdje je moguće uređenje prostora za različitu poslovno-trgovačku-ugostiteljsku namjenu na pojedinim etažama.
 - j) **Ugostiteljska građevina** je građevina unutar koje se može obavljati jedna ili više ugostiteljskih ili smještajnih usluga (restoran, prenočište, hotel, motel, hostel, ...)
 - k) **Uslužna građevina** je građevina unutar koje se može obavljati jedna ili više uslužnih djelatnosti (tržnica, servisi, obrti).
- (6) **Zahvati u postupku građenja**
- a) **Adaptacija** je, u smislu ovog plana, postupak promjene dotrajalih unutarnjih i vanjskih dijelova opreme (otvora, krovnog pokrova i slično) u cilju tehničkih i oblikovnih poboljšanja.
 - b) **Dogradnjom** se, u smislu, ove Odluke, smatra svako proširenje postojećeg objekta kojim se dodatno zauzima zemljište ili prostor u odnosu na taj objekt i ako dograđeni dio čini građevnu i funkcionalnu cjelinu s objektom uz koji se dograđuje, a kojom se mijenjaju uslovi iz urbanističke saglasnosti i odobrenja za građenje.
 - c) **Greenfield projekt** podrazumijeva izgradnju novog sela *iz temelja* na neizgrađenom zemljištu.
 - d) **Inscenacija** podrazumijeva simulaciju i kopiranje tradicionalnih arhitektonskih i urbanističkih elemenata kako bi se postigao dojam starog, autohtonog, tradicijskog.
 - e) **Izgradnja** je, u smislu ovog plana, postupak gradnje nove građevine koji podrazumijeva savremeno oblikovanje i korištenje savremenih materijala te jasan oblikovni odmak od tradicionalnog uz istovremeni respekt prema prošlosti, ali bez imitacije ili simulacije.
-

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- f) **Nadogradnjom**, u smislu ovoga Plana, se smatra izgradnja jedne ili više etaža, kao i preuređenje krovišta, odnosno potkrovlja na postojećim građevinama kojim se dobiva nosi stambeni ili poslovni prostor.
- g) **Rekonstrukcija** je, u smislu ovog plana, postupak izgradnje cijele građevine ili njezinog većeg dijela prema principima tipske tradicionalne stambene gradnje južne Hercegovine ili prema dokumentima (npr. fotografijama).
- h) **Restauracija** je, u smislu ovog plana, postupak zamjene dotrajalih ili uništenih dijelova tradicionalne stambene građevine za koju se svi važniji parametri (gabariti, broj otvora, spratnost i slično) mogu iščitati na terenu ili iz dokumenata (npr. fotografija).
- i) **Revitalizacija *in situ*** je revitalizacija na licu mjesta, tj. na autentičnoj lokaciji.
- j) **Revitalizacija** je, u smislu ovog plana, proces stavljanja u funkciju građevine, graditeljske grupacije ili čak cijelog sela/zaseoka (doslovno: oživljavanje, vraćanje života). Revitalizacija je proces uspoređan s rekonstrukcijom i restauracijom ili ih neposredno slijedi.
- k) **Sanacijom** se podrazumijevaju građevinski i drugi radovi na oštećenim građevinama kojima se građevina dovodi u stanje prije oštećenja.
- l) **Zamjenska gradnja** je, u smislu ovog plana, postupak izgradnje nove građevine na mjestu postojeće koja je potpuno uništena, u istim horizontalnim i vertikalnim gabaritima.

2. CILJEVI UREĐIVANJA PROSTORA

Član 7.

(1) U skladu sa Zakonom temeljni dokument za zaštitu, organizaciju i uređenje prostora parka prirode je prostorni plan područja posebnih obilježja, kao razvojni prostorni planski dokument kojim se uređuju međusobni odnosi i interesi korisnika u prostoru parka prirode s odnosima i interesima šire zajednice. Prostorni plan:

- a) Počiva na načelima zaštite prirode;
- b) Uvažava zajednička obilježja i osobitost područja parka, prirodnu cjelovitost, ekološku osjetljivost, razvijenost i ograničenja infrastrukture, turističku atraktivnost i druge značajke pojedinih područja kao osnovu za utvrđivanje zajedničkih kriterija korištenja prostora i razmještaja djelatnosti;
- c) Je utemeljen na procjenama mogućeg opterećenja korištenja prostora te se pozitivno određuje prema zaštiti prostora, kako nadzemnog tako i podvodnog dijela;
- d) Obezbeđuje zaštitu vrijednosti prostora parka prirode Hutovo Blato i na prihvatljiv način planira korištenja prostora kako vlasnika tako i posjetitelja, te određuje nužne postupke za uvođenje kontrolisanog sistema posjećivanja;
- e) Određuje se prema biološkoj raznolikosti (flore i faune) u skladu sa potpisanim konvencijama.

(2) Ciljevi uređenja prostora Parka prirode Hutovo blato su:

- a) Očuvanje biološku stabilnost, ekološku raznolikost i osobitost područja Parka prirode, a posebno:
- b) Utvrđivanje i praćenje stanja i promjena ekološkog sistema Parka prirode;

- c) Održavanje primjerenog vodnog režima kao prirodnog obilježja od presudnog značaja za očuvanje Parka prirode;
- d) Zaštita autohtone vegetacije te krajobrazne i ekološke vrijednosti šuma i poljoprivrednog zemljišta;
- e) Osiguranje uslova za očuvanje i razvoj povoljnog statusa vrsta koje nastanjuju ili se zadržavaju na području Parka.
- f) Korištenje resursa sukladno mjerama zaštite i očuvanja Parka prirode, a posebno:
- g) Prilagođen intenzitet posjećivanja kapacitetu prostora utvrđenom na temelju uslova zaštite i očuvanja Parka;
- h) Povezivanje Parka prirode i okolnog prostora u gospodarskom i saobraćajnom smislu;
- i) Korištenje okolnog ruralnog prostora izvan Parka prirode za potrebe posjetitelja, osobito za sadržaje koje zbog zaštite Parka prirode nije moguće smjestiti u okviru njegovih granica;
- j) Usmjeravanje posjetitelja na cjelokupno područje Parka prirode intenzivnijim uključivanjem u programe posjećivanja;
- k) Obnova i revitalizacija kulturnih dobara i uključivanje istih u programe posjećivanja;
- l) Obnova i revitalizacija postojećih naselja i njihovo korištenje za djelatnosti koje su usmjerene na istraživanje, održavanje i zaštitu Parka prirode i pružanje usluga posjetiteljima te uklanjanje građevine kojima se narušavaju vrijednosti Parka prirode;
- m) Korištenje poljoprivrednog zemljišta na način usklađivanja gospodarenja s uslovima zaštite životinjskog i biljnog svijeta Parka prirode;
- n) Usklađivanje razvoja sportsko-rekreacionog ribolova tradicijskog oblika s uslovima zaštite životinjskog svijeta Parka prirode;
- o) Uključivanje lokalne zajednice u programe gospodarenja i posjećivanja Parka prirode;
- p) Korištenje resursa na tradicijski način uz uključivanje autohtonog stanovništva.

3. USLOVI RAZGRANIČENJA PROSTORA

3.1. Uslovi razgraničenja prostora sukladno namjeni

Član 8.

- (1) Ovim Planom prostor Parka prirode određuje se za slijedeće namjene:
- a) Područja gradnje
 - i. Izgrađeni dio građevinskog područja naselja
 - ii. Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja
 - iii. Izgrađeni (napušteni) dio građevinskog područja naselja
 - b) Izgrađene strukture izvan područja gradnje

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- i. Turističko ugostiteljska zona postojeća
- ii. Turističko ugostiteljska zona planirana
- iii. Izdvojene građevine i uzurpacija
- c) Poljoprivredno zemljište isključivo osnovne namjene
 - i. Osobito vrijedno obradivo tlo
 - ii. Vrijedno obradivo tlo
 - iii. Ostala obradiva tla
- d) Šuma isključivo osnovne namjene
 - i. zaštitne šume
- e) Vodne površine
 - i. Vodotoci
 - ii. Jezera
 - iii. Močvara stalno plavljenja
 - iv. Močvara povremeno plavljenja
 - v. Akumulacija
 - vi. Retencija
 - vii. Ostale vodne površine – kanali, jaruge, rukavci
- f) Ostala područja:
 - i. Sport i rekreacija
 - ii. Groblja
 - iii. Površine za razvoj infrastrukture

Član 9.

(1) Namjena prostora prikazana je na kartografskom prikazu br. 1 „Osnovni koncept namjene i korištenja prostora“ u mjerilu 1:10.000, a prostori različitih namjena detaljnije se razgraničuju na slijedeći način:

- a) Područja gradnje sa izgrađenim i neizgrađenim dijelom prikazana su na kartografskom prikazu br.7. „Površine za razvoj“, u mjerilu 1:2500, a uslovi gradnje su dani unutar poglavlja 6. ove Odluke
- b) Površine javne i društvene, uslužne i gospodarske namjene izvan područja gradnje detaljnije su određene u kartografskom prikazu „Površine za razvoj“, u mjerilu 1:2500, a uslovi smještaja društvene infrastrukture su dati u poglavlju 9. ove Odluke.
- c) Sportsko-rekreacione zone su utvrđene uz Karaotok, na Đinovici, Glavici za razvoj sportske infrastrukture, kampa i autokampa, te uz jezera Škrka i Svitava.
- d) Poljoprivredne površine su kategorizirane kroz tri bonitetne kategorije: osobito vrijedno poljoprivredno zemljište, vrijedno poljoprivredno zemljište i ostala obradiva tla.
- e) Površina poljoprivrednog tla isključivo osnovne namjene (osobito vrijedno poljoprivredno tlo, I kategorija poljoprivrednog zemljišta) smatra se

Hercegovačko-neretvanskog kantona

orijentacionom .Izuzetno se može koristiti za gospodarske i infrastrukturne objekte koje služe za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, kada u blizini nema zemljišta nižih bonitetnih kategorija, sukladno odredbama ove Odluke.

- f) Zaštitne šume, jesu sve šumske površine na području Parka. Ove površine se smatraju orijentacionim i detaljno će se usaglasiti temeljem Šumske gospodarske osnove, uz saglasnost Ministarstva graditeljstva i prostornog uređenja Hercegovačko-neretvanskog kantona (u daljem tekstu: Ministarstvo);
- g) Na prostorima šumskih površina mogu se graditi građevine u funkciji zaštite i korištenja ovih prostora, sukladno odredbama ove Odluke;
- h) Vodne i močvarne površine približne su i mijenjaju se sukladno prirodnim promjenama;
- i) U blizini Karaotoka, su planirane dvije nove retencije vode. Jedna je na području Gornjeg blata, a druga u Višićkoj kaseti. Svrha ovih retencija je rekultivacija poplavnih livada, a dopuštene aktivnosti su ekstenzivni uzgoj pataka i ribe za edukacijske svrhe.
- j) Površine infrastrukturnih sistema, utvrđene su trasama postojećih infrastrukturnih sistema.
- k) Trase cesta, staza za posjetitelje i pristupnih puteva utvrđene su postojećim trasama cesta i puteva te krunom nasipa.
- l) Lokacije parkirališta i privezišta za plovila, te platoa za stacionirane balone koji su označeni simbolima u kartografskim prikazima smatraju se približnima a detaljno se utvrđuju u postupku ishođenja lokacijske dozvole, sukladno uslovima iz Plana ili se detaljno utvrđuju izradom detaljnih planova uređenja prostora.
- m) Eksploatacija mineralnih sirovina Planom nije predviđena niti je dopuštena na području Parka.

Član 10.

(1) Struktura površina i prostorni pokazatelji za područje parka prikazani su u sljedećoj tablici:

Tablica 1. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

Rbr.	Naziv	Oznaka	Ukupno (ha)	Udio (%)
1.1.	Područja gradnje		86,67	1,11%
	Izgrađeni dio građevinskog područja naselja	GP1	68,15	0,87%
	Neizgrađeni dio građevinskog područja naselja	GP2	4,29	0,05%
	Izgrađeni (napušteni) dio građevinskog područja naselja	N	14,23	0,18%
1.2.	Izgrađene strukture izvan područja gradnje		22,28	0,28%
	Turističko ugostiteljska zona postojeća	T1	14,36	0,18%
	Turističko ugostiteljska zona planirana	T1	5,05	0,06%
	Izdvojene građevine i uzurpacija		2,87	0,04%
1.3.	Poljoprivredne površine		2.571,24	32,86%
	Visokovrijedno poljoprivredno zemljište	P1	862,46	11,02%

Hercegovačko-neretvanskog kantona

Rbr.	Naziv	Oznaka	Ukupno (ha)	Udio (%)
	Vrijedno poljoprivredno zemljište	P2	630,74	8,06%
	Ostala obradiva tla	P3	1.078,04	13,78%
14.	Šumske površine		2.113,30	27,01%
	Zaštićeno šumsko zemljište	Š	2.113,30	27,01%
15.	Vodne površine		3.020,08	38,60%
	Vodotok	V	67,33	0,86%
	Jezera	J	394,65	5,04%
	Akumulacija	A	1.038,45	13,27%
	Močvara stalno plavljena	Ms	1.159,62	14,82%
	Močvara povremeno plavljena	Mp	328,12	4,19%
	Retencija	Rt	31,91	0,41%
16.	Ostale površine		10,49	0,13%
	Sport i rekreacija postojeće	R1	2,55	0,03%
	Sport i rekreacija planirano	R1	6,37	0,08%
	Groblja	+	1,57	0,02%
	Park prirode		7.824,06	100,00%

(2) Na kartografskim prikazima zbog prednosti koja je dana prirodnoj komponenti i ostalih mogućnosti načina korištenja prostora akumulacija Svitava je prikazana kroz strukturu površina, dok je na kartama prikazana njena granica.

(3) Struktura površina akumulacije Svitava je dana u Tablica 2.

Tablica 2. Struktura površina akumulacije Svitava

struktura	površina (ha)	udio (%)
Vodotok	19,10	1,84%
Jezera	21,47	2,07%
Močvara stalno plavljena	424,43	40,87%
Močvara povremeno plavljena	85,62	8,24%
Livada povremeno plavljena	487,83	46,98%
UKUPNO	1038,45	100,00%

3.2. Uslovi razgraničenja prostora sukladno značajkama

Član 11.

(1) Sukladno temeljnim značajkama Parka i principima zaštite prirode prostor Parka i okolnog područja razgraničava se na:

- a) Zonu stroge zaštite – ZSZ,
- b) Zonu aktivne zaštite – ZAZ,

- c) Zonu korištenja – ZK i
- d) Prijelaznu zonu – PZ.

(2) Zone zaštite su prikazane na kartografskom prikazu br.5 „Uslovi korištenja“ u mjerilu 1:10.000 i na kartogramu br.1. „Zone zaštite“, u mjerilu 1:25.000.

Zona stroge zaštite

Član 12.

(1) Zona stroge zaštite (ZSZ) uključuje područja visoke prirodne vrijednosti i velike važnosti očuvanja u kojima nije nužna (ili je nužna samo minimalna) ljudska intervencija. Općenito je glavna namjera ove zone očuvati prirodne vrijednosti i prirodne procese. Na ovom području trebaju prevladavati prirodni procesi te se ne smije dopustiti bilo kakav razvoj infrastrukture.

(2) Zona stroge zaštite (ZSZ) Parka prirode Hutovo blato je smještena na području dijela Gornjeg blata. Granicu Stroge zone zaštite u najistočnijem dijelu polazi od izvorišta Babino oko, južno obuhvata kanale koji su prirodna vodna veza sa Deranskim jezerom, granicom sukcesije po poplavnim livadama do Londžine jaruge, njenom obalom sjeverno ide do Deranskog jezera i slijedi njegovu sjevernu granicu, izostavljajući samo jezero, sve do rijeke Krupe, gdje nastavlja pratiti njenu desnu obalu sve do Škrkine jaruge u pravcu sjevera, kod skretanja Škrkine jaruge prema zapadu granica nastavlja sjeverno do granice močvare i kopna, kojom teče prema istoku sve do izvorišta Babino oko, izostavljajući jedino manje dijelove livada oko izvorišta Drijen i Orah.

(3) Površina Zone stroge zaštite iznosi 859,16 ha, što je 10,36% ukupne površine Parka.

Zona aktivne zaštite

Član 13.

(1) Zona aktivne zaštite (ZAZ) obuhvata područja ranije velikih prirodnih vrijednosti u kojima su nužne značajne ljudske intervencije u svrhu njihove zaštite i očuvanja ili po potrebi obnavljanja i revitalizacije prirodnih osobitosti. Općenito u ovu kategoriju uvrštena su područja pod zaštitom koja bi bez aktivnog upravljanja promijenila svoje bitne značajke bilo u smislu gubitka bioraznolikosti, bilo u smislu smanjenja raznolikosti krajobraza.

(2) Zona aktivne zaštite obuhvata šire područje Gornjeg blata, koje nije obuhvaćeno Zonom stroge zaštite, te poplavne livade na Donjem blatu i područje izvorišta na Svitavskom jezeru.

(3) U zoni aktivne zaštite razlikujemo 5 podzona:

- i. ZAZ 1 - Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa te ihitiofaune i orintofaune (Područje Deranskog jezera i izvorišta Babino oko, Londža i Smokva)
- ii. ZAZ 2 - Zona zaštite vodenih staništa i ihitiofaune (Područje rijeke Krupe od Karaotoka do ušća u Dernasko jezero)
- iii. ZAZ 3 - Zona zaštite vodenih i močvarnih staništa (Područje Gornjeg blata, jezera Škrka i uz r. Krupu)

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- iv. ZAZ 4 - Zona zaštite orintofaune i (Područje povremeno plavljene močvare na Gornjem blatu i poplavne livade na Svitavskom jezeru)
- v. ZAZ 5 - Zona zaštite vodenih ekosistema (Područje izvorišta uz Svitavsko jezero.)

(4) Površina zone aktivne zaštite iznosi 1.194,16 ha, što je 15,82 % ukupne površine Parka.

Zona korištenja

Član 14.

(1) Zona korištenja (ZK) je zona očuvanja nižih vrijednosti koja se koristi iz ostalih razloga koji su važni za očuvanje ukupnog zaštićenog područja. Ova zona predstavlja neku vrstu kompromisa između ciljeva očuvanja zaštićenog područja i njegovog korištenja. U njoj se moraju primijeniti načela održivog korištenja u svim tradicionalnim gospodarskim aktivnostima na način da se ne ugroze primarni ciljevi zaštite prirode.

(2) Zona korištenja Parka prirode Hutovo blato je ostalo područje Parka prirode (izuzete zone stroge zaštite i zone aktivne zaštite) sa tradicionalnim poljoprivrednim korištenjem prostora, gospodarenjem vodama, šumarstvom, sportom i rekreacijom, stanovanjem i turističko-ugostiteljskom djelatnošću.

(3) Površina zone korištenja iznosi 5.770,81 ha, što je 73,82 % ukupne površine Parka.

Prijelazna zona

Član 15.

(1) Prijelazna zona (PZ) obuhvata prostor Parka prirode sa svih strana: Višićkom kasetom na zapadu, sa sjevera od granice Parka do kanjona r. Bregave (uključivo) sa sjevera, sa istoka prostorom bogatim kulturno-povijesnim naslijeđem i južno naseljima sve do stare napuštene uskotračne željezničke pruge „Čiro“.

(2) Prijelazna zona ima površinu od 5.799,95 ha, što je 74% površine Parka prirode Hutovo blato.

Član 16.

(3) Ukupna bilanca površina zona zaštite je prikazana u Tablica 3.

Tablica 3. Bilanca površina zaštitnih zona Parka prirode Hutovo blato

Zona	Površina [ha]	Postotak [%]
Zona stroge zaštite	859,16	10,36
Zona aktivne zaštite	1.194,16	15,82
Zona korištenja	5.770,81	73,82
u k u p n o	7.824,01	100
Prijelazna zona	5.799,95	74
s v e u k u p n o	13.623,96	

3.3. Uslovi razgraničenja prostora sukladno načinu korištenja

Član 17.

(1) Sukladno načinu korištenja Parka prirode razgraničava se na:

- a) Područje ograničenog korištenja,
- b) Područje selektivnog korištenja i
- c) Područje višenamjenskog korištenja.

(2) Područja korištenja su prikazana na kartografskom prikazu br.4 „Uslovi korištenja, uređenja i zaštite prostora“ u mjerilu 1:10.000 i na kartogramu br.2 „Razgraničenje prema načinu korištenja“ u mjerilu 1:25.000.

Član 18.

(1) **Područje ograničenog korištenja** je zona divljine Gornjeg blata (ZSZ 1). Područje obuhvata prostor sjeverozapadno od Deranskog jezera, zapadno prati korito rijeke Krupe do Škrkine jaruge do Crnog brda, gdje se istočno vraća granicom močvare do vrela Drijen, obuhvata Jelimsko jezero i Radanovac.

(2) Područje ograničenog korištenja je područje stroge zaštite i očuvanja ekosistema. Dopuštena su znanstvena istraživanja, praćenje stanja, postupanje kod incidenata. Turističke aktivnosti na ovom području su zabranjene.

(3) Dopušteno je strogo ograničeno, organizovano i kontrolisano posjećivanje i razgledavanje manjih skupina kopnenim putem (pristup kroz višenamjensko područje).

Član 19.

(1) **Područje selektivnog korištenja** je ostalo područje Gornjeg blata, izvan zone divljine uz poplavne livade na Donjem blatu i zonu izvorišta Svitavskog jezera.

(2) Na području selektivnog korištenja dopušteno je ograničeno, organizovano i kontrolisano uz pratnju stručnog vodiča posjećivanje i razgledavanje plovilima na kanalu Sunce, kanalu Lopoča, r. Krupi, Deranskom jezeru, Škrkinoj jarugi i Londžinoj jarugi. Dopušteni su i posjeti kopnenim putevima.

(3) Ostale dopuštene aktivnosti na ovom području su naučna istraživanja, praćenje stanja, nadzor, održavanje, postupanje kod incidenata, kontrolisano upravljanje režimom voda u svrhu očuvanja ekosistema, na određenim dijelovima strogo ograničeno korištenje za tradicionalne oblike ribolova, kontrolisano ekstenzivno pašarenje, ekstenzivni uzgoj ribe i pataka.

Član 20.

(1) **Područje višenamjenskog korištenja** je ostalo područje Parka prirode.

(2) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušteno je posjećivanje, razgledavanje i boravak posjetitelja na područjima utvrđenim Planom.

(3) Na području iz stavka 1. ovoga člana je moguće stanovanje na lokacijama utvrđenim Planom, posjećivanje, razgledavanje, sport, rekreacija, sportsko-rekreacioni ribolov tradicijskog oblika kao i bavljenje gospodarskim djelatnostima turizmom, poljoprivredom, stočarstvom, pčelarstvom i gospodarenjem vodama, kao i ostalim gospodarskim aktivnostima

koje ne zagađuju okoliš. Za posjećivanje se namjenjuju i izgrađena područja u okviru kojih se omogućava i smještaj posjetitelja.

(4) Na području iz stavka 1. ovoga člana poljoprivredne djelatnosti mogu se obavljati isključivo na poljoprivrednim površinama, uz prijelaz na ekološku proizvodnju.

(5) Na području iz stavka 1. ovoga člana poljoprivredne površine ne mogu se proširivati.

(6) Na području iz stavka 1. ovoga člana nije dozvoljeno pretvaranje šumskog u poljoprivredno zemljište.

(7) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušteni su radovi na zamjeni alohtonih vrsta s autohtonim vrstama drveća, kao i pošumljavanje autohtonim vrstama drveća hrasta i jasena. A dozvoljen je uzgoj vrba i topola.

(8) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušten je sportsko-rekreacioni ribolov tradicionalnog oblika na: r. Krupi, nizvodno (prema r. Neretvi) od lokaliteta Đinovica, Svitavskom jezeru i Škrkinom jezeru sukladno posebnim propisima i Pravilniku o unutarnjem redu u Parku prirode Hutovo blato.

(9) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušten je ekstenzivni uzgoj ribe u prirodnim uslovima na Svitavskom i Škrkinom jezeru uz prethodna istraživanja.

(10) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušten je uzgoj pataka i nekih ribljih vrsta na planiranim retencijama ali isključivo u edukacione svrhe.

(11) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušten je uzgoj konja na za to ovim Planom predviđenim mjestima u svrhe rekreacije, terapije i turizma.

(12) Na području iz stavka 1. ovoga člana dopušteni su radovi s ciljem uspostavljanja i održavanja optimalnog vodnog režima i održavanje regulacionih i zaštitnih građevina, kao i korištenja voda na akumulaciji Svitava u energetske svrhe.

3.4. Uslovi razgraničenja prostora za infrastrukturne koridore i zahvate

Član 21.

(1) Telekomunikacijske, energetske i vodnogospodarske građevine označene su na kartografskom prikazu br. 2 „Infrastrukturni sistemi“, kao postojeći i planirani koridori i lokacije.

(2) Za postojeće građevine prostor je određen postojećom građevinskom česticom, odnosno koridorom, pri čemu se širina koridora utvrđuje prema posebnim propisima.

(3) Planirani infrastrukturni koridori određuju se u zelenom pojasu uz postojeće saobraćajnice. Planirani vodovi izvan građevinskog područja mogu se graditi na udaljenosti max.10,0m od postojeće saobraćajnice, s obje njezine strane, neovisno o položaju ucrtanom na kartografskom prikazu br. 2 „Infrastrukturni sistemi“, koji se smatraju orijentacijskim.

(4) Izuzetno od stavka 3. ovog člana, trasa vodoopskrbnog cjevovoda može se promijeniti sukladno položaju vodocrpilišta.

(5) Vodovi mjesne telekomunikacijske mreže se grade u zelenom pojasu ulica uz nogostup, a za ulice s užim profilom ispod nogostupa.

(6) Kabelski vodovi distribucijske elektroenergetske mreže i javne rasvjete grade se u zelenom pojasu ulica uz saobraćajnice po mogućnosti u zajedničkom koridoru. Lokacija planirane trafostanice je određena približno, a detaljno se određuje u postupku ishoda lokacijske dozvole, sukladno uslovima ove Odluke.

4. USLOVI ZA ODREĐIVANJE PROSTORA GRAĐEVINA OD ZNAČAJA ZA FBiH I HNŽ/K

Član 22.

- (1) Građevine od značaja za Federaciju BiH u obuhvatu ovoga Plana jesu:
- a) Visokonaponski dalekovodi sa pripadajućim trafostanicama:
 - i. Dalekovod 220 kV TS MOSTAR 4 (Čule) – HEČ 1,
 - ii. Dalekovod 220 kV TS MOSTAR 4 (Čule) – HEČ 2,
 - b) Crpna HE Čapljina sa akumulacijom Svitava,
 - c) Ustava na rijeci Krupi,
 - d) Objekti obrane od poplava (obrambeni nasipi uz rijeku Krupu, postojeći i planirani, nasip uz Regionalnu cestu R426, obodni kanal Svitava – Dračevo),
 - e) Nacionalni spomenik „Most u Klepcima“, odnosno područje zaštitna zone spomenika koje ulazi u područje Parka.
- (2) Građevine od značaja za kanton jesu:
- a) Regionalna cesta R426,
 - b) Dalekovod 110 kV TS ČAPLJINA (Tasovčići) - Opuzen,
 - c) Distribucijski dalekovod 35 kV TS110/xkV Čapljina (Tasovčići) – TS220/35 kV CHE Čapljina,
 - d) Planirani kolektor odvodnje otpadnih voda Svitava-Dračevo,
 - e) Melioracijski sistemi odvodnje,
 - f) Objekti telekomunikacijske mreže,
 - g) Kulturna dobra evidentirana u
 - h)
 - i) Član 182. ove Odluke.
- (3) Za postojeće infrastrukture građevine od važnosti za državu i kanton prostor je određen postojećom građevinskom česticom.
- (4) Prostor za smještaj glavnog kolektora odvodnje otpadnih voda utvrđen je u Član 98. ove Odluke i prikazan je na kartografskom prikazu br.3. „Infrastrukturni sistemi“.
-

5. USLOVI GRADNJE I KORIŠTENJA PROSTORA U PODRUČJIMA GRADNJE

5.1. Uslovi gradnje u područjima gradnje unutar naselja

Član 23.

(1) Prostornim planom se utvrđuju sljedeća područja gradnje unutar naselja:

Tablica 4. Područja gradnje unutar naselja

Opština	Naselje	Selo/zaseok	Opština	Naselje	Selo/zaseok	
Čapljina	1. Svitava	Svitava – dio naselja	Stolac	5. Bjelojevići	Derani	
	2. Prebilovci	Prebilovci – dio naselja			Ćore	
		Grlići – dio zaseoka			Drijen	
		Kuline			Stupišta	
		Rujevac			Marića kuće	
		Djela			Ostrvo	
		Mrvići			Kneževića kuće	
	3. Sjekose	Sjekose – dio naselja			Goluže	
	4. Klepci	Loznica			6. Kruševo	Košćela

Član 24.

(2) Osnovna funkcija naselja je stanovanje uz prateće društveno – gospodarske djelatnosti koje su u skladu s tradicionalnim korištenjem prostora seoskih naselja te funkcije seoskog turizma i rekreacije.

- a) Društveno – gospodarske djelatnosti (namjene) koje su u skladu s tradicionalnim korištenjem prostora seoskih naselja su: obrazovanje, kultura, sport i rekreacija, tradicionalne gospodarske djelatnosti (u najvećoj mjeri ribarstvo i poljoprivreda te zanati kod kojih se ne javljaju štetni utjecaji za ljude i okoliš), ugostiteljstvo, trgovina dnevnim namirnicama, religija i slično.
- b) U područjima gradnje unutar naselja mogu se graditi pojedinačne građevine namijenjene stalnom ili povremenom stanovanju (obiteljske kuće i vikendice s jednim ili dva stana), građevine čija je namjena u skladu s tradicionalnim korištenjem seoskih naselja iz alineje a) ovoga člana te objekti saobraćajne i komunalne infrastrukture.
- c) U područjima gradnje unutar naselja mogu se graditi i pomoćne građevine servisne namjene: garaže za osobna vozila, drvarnice, spremišta, nadstrešnice, ljetne kuhinje, sušare, pčelinjaci, građevine za držanje domaćih životinja u razumnom broju za kućne potrebe i slično. Ove građevine u pravilu se postavljaju iza glavnih građevina, skrivene od pogleda na glavnom uličnom pravcu.
- d) U područjima gradnje unutar naselja dopuštena je i poželjna prenamjena postojećih građevina uz uslove za obnovu građevina sukladno odredbama Član 35. i odredbama Član 43. do Član 51.

Član 25.

(1) Na područjima gradnje unutar naselja i u njihovoj neposrednoj blizini nije dopuštena izgradnja građevina koje bi svojim postojanjem ili upotrebom ugrožavale život i zdravlje ljudi i prirodne vrijednosti okoliša.

- a) Na područjima gradnje unutar naselja i u njegovoj neposrednoj blizini nije dopuštena izgradnja proizvodno - poslovnih pogona (kamenoloma, betonara, pogona za proizvodnju, obradu i prodaju građevinskog materijala i slično.)
- b) Na područjima gradnje unutar naselja nije dopuštena izgradnja višestambenih i stambeno-poslovnih građevina. Višestambene građevine podrazumijevaju građevinu s više od dvije stambene jedinice, a stambeno - poslovne građevine su višestambene građevine kojima je prizemlje uređeno za potrebe poslovanja.
- c) Izgradnja novih građevina i obnova postojećih zabranjuje se na klizištima, mjestima tektonskih rasjeda, zemljištima nedovoljne nosivosti ili s nagibom većim od 12% te na močvarnom i poplavnom području.

Uslovi gradnje za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja

Član 26.

(2) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći uslovi vezani uz **oblik i veličinu građevinske čestice**:

- a) Ovim planom nije propisana najmanja površina građevinske čestice s obzirom na to da se radi uglavnom o već parcelovanom, postojećem građevinskom zemljištu. Međutim, građevinska čestica mora imati oblik i površinu koji omogućavaju njezino racionalno i funkcionalno korištenje i izgradnju građevine u skladu s odredbama iz ove Odluke.
- b) Jedna građevinska čestica mora sadržavati: zemljište ispod građevine, površinu za održavanje građevine, prostor oko građevine širine minimalno 0.8 m, površinu za privremeno odlaganje komunalnog otpada i smještaj kućnih instalacija, minimalno jedno parkirno mjesto za svaku stambenu jedinicu te kolni pristup s javne saobraćajne površine. Raspored i površina ovih prostora moraju zadovoljiti uslov racionalne i funkcionalne redovite uporabe.
- c) Građevinska čestica mora imati kolni pristup širine najmanje 3 m, a ako to zbog uslova terena nije moguće onda mora imati javni pješački pristup.

Član 27.

(1) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći **uslovi vezani uz smještaja građevine na građevinskoj čestici**:

- a) Nova se građevina može graditi na već postojećoj građevinskoj čestici ili na građevnoj čestici određenoj detaljnim planom, planom parcelacije na temelju urbanističke saglasnosti.
- b) Postojeća građevina obnavlja se na postojećoj građevinskoj čestici.
- c) Smještaj osnovne građevine na građevinskoj čestici, u slučaju nove gradnje mora biti takav da zadovolji sve uslove udaljenosti od javne saobraćajne površine, susjedne međe i drugih građevina.

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- d) Smještaj glavne građevine na građevinskoj čestici, u slučaju rekonstrukcije, restauracije, dogradnje, nadogradnje, adaptacije ili zamjenske gradnje uslovljen je položajem postojeće građevine.
- e) Zamjenska građevina se mora izgraditi na građevinskom pravcu postojeće građevine.
- f) Sve glavne građevine moraju biti samostojeće, udaljene minimalno 3 m od bočnih međa. Pomoćne građevine mogu biti udaljene manje od 3 m od susjedne međe ako se radi o građevinskoj čestici ograničenih dimenzija na kojoj nije moguć drukčiji racionalan i funkcionalan prostorni razmještaj svih elemenata (građevina, zelenila, prilaza i dvorišta), ali ni tada udaljenost ne smije biti manja od 0.8 m. Odredbe ovoga stavka vrijede i u slučaju kada je susjedna čestica u vlasništvu iste osobe, osim ako se ne radi o dvojnoj građevini gdje je zbog racionalizovanja gradnje moguće smjestiti građevinu na rub parcele.
- g) Izuzetno od uslova u stavu f) udaljenost glavne građevine može biti i manja od 3 m, ako su oblik i veličina čestice takvi da ne omogućavaju racionalnu prostornu dispoziciju svih elemenata partera i građevine. U tom slučaju udaljenost ne smije biti manja od 1.5 m, osim ako se ne radi o kućama u nizu ili o dvojnoj građevini.
- h) Udaljenost građevinskog pravca od osi saobraćajnica i ulica na neizgrađenom zemljištu u izgrađenim dijelovima građevinskih područja jednak je utvrđenom građevinskom pravcu na izgrađenim susjednim česticama, ako su one udaljene više od 5 m od granice javne površine.
- i) Udaljenost građevinskog pravca od granice javne površine ne smije biti manja od 5 m osim u već izgrađenim, zbijenim dijelovima naselja ili tamo gdje uslovi terena ne dopuštaju drukčiji smještaj građevine kada se Izuzetno može dopustiti izgradnja na manjoj udaljenosti od propisane. U takvom slučaju građevinski pravac treba biti isti kao građevinski pravac susjednih građevina, a u slučaju kada susjedne građevine nemaju isti građevni pravac treba poštivati onaj koji je udaljeniji od javne čestice.
- j) Propisana udaljenost od granice javne površine za pčelinjake i gospodarske zgrade s izvorom zagađenja je minimalno 30 m i ne može se mijenjati.
- k) Izvan građevinskog pravca može se izgraditi garaža ili parkirno mjesto s nadstrešnicom uz uslov da ne postoji način da se parkiranje na građevinskoj čestici riješi drukčije zbog uslova terena i motornog pristupa te da ne ometa javni saobraćaj.
- l) Izvan gradivog dijela parcele (uključujući prostor ispred obaveznog građevinskog pravca) dopušta se postavljanje uređaja i objekata komunalne infrastrukture za potrebe funkcionisanja građevine.
- m) Ispred obaveznog građevinskog pravca ne dopušta se izgradnja konzolnih istaka, balkona, nadstrešnica, pergola, sjenica, stubišta, terasa i slično.
- n) Pomoćne građevine s izvorom zagađenja (štale, svinjce, kokošinje i sl.) moraju se graditi odvojeno od glavne građevine, u stražnjem dijelu parcele, na minimalnoj udaljenosti 2 m od susjedne građevne čestice
- o) Pomoćne građevine bez izvora zagađenja (garaže, ostave, alatnice, drvarnice i sl.) moraju se graditi odvojeno od glavne građevine, u stražnjem dijelu parcele, a mogu biti udaljene manje od 2 m od susjedne građevne čestice, ali ne manje od 0.8.

- p) Najmanje 20% građevinske čestice mora biti ozelenjeno. Unutar ovih površina mogu se smještati objekti komunalne infrastrukture.
- q) Parkiranje se rješava unutar građevne čestice, na parteru, u glavnoj ili pomoćnoj građevini. Ako se radi o novoj građevini treba nastojati riješiti parkiranje unutar glavne građevine ili na parteru gdje se dopušta upotreba nadstrešnice. Parkiranju u pomoćnoj građevini treba pribjegavati samo kod nemogućnosti drukčijeg rješenja, npr. ako se radi o postojećoj građevini koja ne može svojim kapacitetom udomiti i tu funkciju.
- r) Za gospodarske zgrade bez izvora zagađenja vrijede svi uslovi smještaja iz ovoga člana.

Član 28.

(1) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći uslovi vezani uz **veličinu građevine na građevinskoj čestici**:

- a) U slučaju nove ili zamjenske gradnje te dogradnje i nadogradnje osnovne građevine, veličina građevine na parceli mora zadovoljiti propisani koeficijent izgrađenosti koji iznosi maksimalno 0.4.
- b) U slučaju rekonstrukcije ili restauracije koeficijent izgrađenosti je uslovljen horizontalnim i vertikalnim gabaritima postojeće građevine.
- c) Maksimalna dopuštena spratnost novih građevina te u slučaju dogradnje i nadogradnje postojećih građevina u naseljenim područjima je **$E=P_0$ (ili S_u)+P+2**.
- d) U slučaju zamjenske gradnje, ako je postojeća građevina viša od maksimalne dopuštene iz stavka 4. ovoga člana, zamjenska građevina mora zadovoljiti kriterij maksimalne visine iz prethodnog stavka ovoga člana.
- e) Maksimalna spratnost osnovne građevine kod rekonstrukcije ili restauracije je uslovljena vertikalnim gabaritima postojeće građevine.
- f) Maksimalna spratnost pomoćnih građevina je **$E=P_0+P+P_k$** , gdje je izgradnja potkrovlja dopuštena samo po kosim krovom.
- g) Pomoćna građevina ne smije nadvisiti osnovnu građevinu.
- h) Izuzetno se može dopustiti izgradnja građevina veće spratnosti, ali samo onda kada to funkcija građevine ili tehnološki proces nedvojbeno zahtijeva (npr. zvonik).

Član 29.

(1) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći uslovi vezani uz **oblikovanje građevine**:

- a) Za pokrov novih građevina unutar naseljenih područja dopušta se upotreba krovnog pokrova od tradicionalnih materijala (crijepa, kamenih ploča, trske i ražene slame) te suvremenih materijala. Preporučuje se crijep za pokrov novih građevina.
- b) Za pokrov novih građevina zabranjuje se upotreba krovnog pokrova od bitumeniziranih materijala.

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- c) Oblik krova za nove građevine nije određen, dok je za građevine na kojima se vrši obnova propisan u Član 50. ove Odluke.
- d) Najveći dozvoljeni nagib kosog krova iznosi 30°, a poželjan nagib je između 22° i 25°.
- e) Dopušta se postavljanje sunčanih kolektora na krovove pod uslovom da svojom pozicijom i dimenzijama ne narušavaju cjelokupan izgled građevine.
- f) Ne dopušta se postavljanje reklama na pročelja građevina već se one trebaju pozicionirati na samostojećim reklamnim pločama koje su usklađene s grafičkim identitetom parka. Reklamne ploče ne smiju svojom pozicijom i neprimjerenim dimenzijama narušavati cjelokupni izgled građevine i njezina okruženja. Primjerene dimenzije podrazumijevaju jasne i čitke informacije vidljive s razumne udaljenosti. Veličina, oblik, materijali, udaljenosti od javnih i susjednih čestica te svi ostali elementi reklamnih sadržaja utvrdit će se Projektom urbane opreme sukladno odredbama Član 214.
- g) Zabranjeno je postavljanje antena, uređaja za ventilaciju, klimatizaciju i slično na krovove i pročelja. Njihovo pozicioniranje može se riješiti na parteru ili na nekom drugom zakrivenom dijelu objekta gdje ne narušava ambijent.
- h) U slučaju da je udaljenost nove ili zamjenske građevine prema susjednoj građevinskoj čestici manja od propisana 3 m, na pročelje prema susjednoj građevinskoj čestici ne smiju se pozicionirati otvori, osim ventilacijskih, maksimalne veličine 60x60 ili 60x80 cm. Otvori se mogu postaviti na isto pročelje samo u slučaju ako se na susjednoj čestici nalazi javna površina ili put.
- i) Otvorima se ne smatra fiksni svjetlarnik od staklenih prizmi.
- j) Kod rekonstrukcije i restauracije mogu se ostaviti otvori u postojećim pozicijama i dimenzijama.
- k) U slučaju nadogradnje građevine koja je izgrađena na udaljenosti manjoj od 3 m od susjedne građevne čestice, a na kojoj u prizemlju već postoje otvori orijentirani prema susjednoj građevnoj čestici, na nadogradnji se dopušta smještaj otvora samo u slučaju da ne postoji drukčije racionalno rješenje koje bi osiguralo nesmetano funkcionisanje građevine. U tom slučaju treba izbjegavati smještaj ulaznih vrata na tom pročelju.

Član 30.

(1) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći uslovi vezani uz **oblikovanje terena oko građevine**:

- a) Teren oko građevine (potporni zidovi, terase i slično) mora se izvesti tako da ne narušava izgled izgrađene strukture.
- b) Otjecanje vode s terena ne smije se riješiti na štetu susjednog zemljišta.
- c) Preporučuje se rješavanje zahtjevnih visinskih razlika u terenu racionalnim pozicioniranjem i komunikacijom unutar građevine, umjesto na terenu.
- d) Izvođenje potpornih zidova na terenu je dopušteno do visine od 1.2 m. Ako se visina ne može svladati s 1.2 m onda je dopušteno izvesti više potpornih zidova u terasama s minimalnom horizontalnom udaljenošću zidova od 1.5m. U tom slučaju treba teren svake terase ozeleniti.

- e) Dopušteno je postavljanje ograda oko građevne čestice prema javnoj površini ili susjednoj čestici.
- f) Ograda mora biti uniformisana po pitanju visine, vrste i materijala u cijeloj svojoj dužini te najviše visine 1.5 m. Ograda može biti transparentna, polutransparentna ili potpuno zatvorena. Kada se izvodi polutransparentna ograda puno podnožje može biti najviše visine do 0.8 m. Izuzetno, ograda može biti i viša, ako to funkcija ili tehnološki proces zahtijevaju (npr. ograda trafostanica). Ograda ne može biti viša za građevine stambene namjene.
- g) Kod rekonstrukcije i restauracije ograda u nenaseljenim područjima mora biti izvedena u tradicionalnim materijalima i tradicionalnim načinom gradnje: u kamenu ili zelenilu, osim u slučaju dogradnje i nadogradnje kada se ograda može dodati kao nedostajući dio u modernim materijalima.
- h) Nije dopušteno betonske zidove oblagati lomljenim kamenom ni u kojem slučaju niti izvoditi ograde od limova.
- i) Na ogradu nije dopušteno postavljati oštre završetke, bodljikavu žicu ili bilo što drugo što bi moglo ugroziti ljudski život.
- j) Nije dopušteno postavljati ogradu na mjestima ili na način da se onemogući slobodni protok vode u vodotocima, korita, kanala i slično.
- k) U naseljenim područjima dopušta se kod izgradnje novih građevina, pored tradicionalnih materijala, upotreba modernih materijala u skladu s kontekstom i vremenom u kojem se gradnja odvija (beton, metal i slično).
- l) Ulazna vrata na ogradi moraju se otvarati na česticu ili moraju biti izvedena kao klizna kako ne bi ometala pješaćki ili kolni saobraćaj.
- m) Dio građevne čestice na kojem borave domaće životinje mora biti ograđen kako bi se onemogućilo njihovo kretanje izvan čestice.

Član 31.

(1) Za naseljena i nenaseljena područja gradnje unutar naselja propisuju se sljedeći uslovi vezani uz **korištenje, odabir i primjenu materijala**:

- a) Kod rekonstrukcije i restauracije dopušteno je korištenje samo tradicionalnih materijala na tradicionalan način. Nije dopušteno simuliranje kamenih zidova (izgradnjom betonskih i oblaganjem u kamen), drvenih stropnih konstrukcija (izgradnjom kose betonske krovne ploče i postavljanjem nenosivih drvenih greda ispod) kod građevina namijenjenih javnoj i turističkoj djelatnosti, prezentaciji, edukaciji, smještaju i slično.
- b) Kod nove gradnje, zamjenske gradnje, adaptacije, dogradnje i nadogradnje namijenjene javnoj i turističkoj djelatnosti, prezentaciji, edukaciji, smještaju i slično dopušteno je korištenje modernih materijala i/ili tradicionalnih materijala na suvremen način.
- c) Gradnja ili obnova građevina infrastrukture (trafostanice, vodospreme, kotlovnice, sanitarne jedinice, javna rasvjeta, mostovi i slično) te svi elementi urbane opreme podliježu ograničenju u korištenju građevinskih materijala.

Posebni uslovi gradnje za naseljena područja

Član 32.

(1) **Naseljenim područjima smatraju se:** Prebilovci sa zaseokom Kuline, zaseoci Bjelojevića – Ćore i Derani, te naselja Svitava i Sjekose. Sva naseljena područja evidentirana su na grafičkim priložima u mjerilu 1:10000 i 1:2500.

(2) Površine naseljenih dijelova naselja su sljedeće:

Tablica 5. Površine naseljenih područja

NASELJE	SELO/ZASEOK	IZGRAĐENI DIO (ha)	NEIZGRAĐENI DIO (ha)
Prebilovci	Prebilovci – dio naselja	6.89	-
	Kuline	3.68	4.29
Bjelojevići	Derani	1.00	-
	Ćore	3.57	-
Svitava	Svitava – dio naselja	48.43	-
Sjekose	Sjekose – dio naselja	3.17	-
UKUPNO:		66.17	4.29

Član 33.

(1) Za dio zaseoka Kuline određuje se neizgrađeni dio građevinskog zemljišta površine 4.77 ha čiji je egzaktan prostorni obuhvat prikazan u kartografskom prikazu br. 7. *Površine za razvoj naselja i turističke infrastrukture* na katastarskim kartama u mjerilu 1:2500.

(2) Na neizgrađenom građevinskom zemljištu u Kulinama mogu se graditi samo građevine stalnog ili povremenog stanovanja te manje prateće i pomoćne građevine uz glavnu građevinu.

(3) Zabranjena je gradnja građevina ostalih namjena.

(4) Strogo se zabranjuje pristup građevinama s južne strane, s glavne pristupne ceste Karaotoku (lokalna cesta L2 Klepci-Prebilovci-Karaotok). Pristup stambenim građevinama unutar ove zone mora biti omogućen sa sjevernog pristupnog puta.

(5) Zabatna pročelja ne smiju biti okrenuta prema jugu. Dopuštena orijentacija zabatnih pročelja je istok-zapad, a glavnih sjever - jug.

(6) Zabranjen je smještaj pomoćnih građevina na južni dio parcele, uz južno pročelje ili na liniji ispod njega. Sve pomoćne građevine moraju biti smještene sa sjeverne strane glavne građevine, između pristupnog puta i linije sjevernog pročelja.

(7) Za ostale urbanističko-tehničke uslove gradnje na ovom području vrijede odredbe iz Član 26. do Član 31. ove Odluke.

(8) Ovo zemljište se do privođenja namjeni može koristiti kao poljoprivredno zemljište, a zabranjeno je korištenje za sadržaje privremenog i povremenog karaktera.

Član 34.

(1) Unutar naseljenih područja dopušta se obnova postojećih i gradnja novih glavnih i pomoćnih stambenih građevina, građevina ostalih namjena koje su u skladu s tradicionalnim korištenjem prostora seoskih naselja te objekata komunalne i saobraćajne infrastrukture.

Član 35.

(1) **Obnova postojećih građevina** unutar naseljenih područja podrazumijeva restauraciju, rekonstrukciju, dogradnju, nadogradnju, adaptaciju ili zamjensku gradnju.

(2) Građevine na kojima se izvode radovi restauracije, rekonstrukcije, dogradnje i nadogradnje podliježu uslovima propisanim za obnovu unutar nenaseljenih područja, sukladno odredbama Član 43. do Član 51. ove Odluke.

(3) Dopusštena je adaptacija na postojećim građevinama u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja uz korištenje materijala koji odgovaraju vremenu i kontekstu u kojem se vrši adaptacija.

(4) Zamjenska gradnja dotrajalih građevina podliježe uslovima za izgradnju novih građevina unutar naseljenih područja.

Član 36.

(1) **Izgradnja novih građevina** podrazumijeva novu ili zamjensku gradnju u već izgrađenim dijelovima naselja te gradnju na neizgrađenom građevinskom zemljištu u zaseoku Kuline, a podliježe uslovima gradnje propisanim u odredbama Član 26. do Član 31. ove Odluke za naseljena i nenaseljena područja gradnje, i Članu 33. za područje gradnje u Kulinama.

Posebni uslovi gradnje za nenaseljena (napuštena) područja naselja

Član 37.

(2) **Nenaseljenim lokalitetima smatraju se** zaseoci: Loznica, Grlići, Rujevac, Djela, Mrvići, Koščela (osim T1), Drijen, Marića Kuće, dio Ćora, Obrežak, Goluže, Kneževića Kuće, Ostrvo i Stupišta. Sva nenaseljena područja evidentirana su na grafičkim priložima u mjerilu 1:10000 i 1:2500.

(3) Površine nenaseljenih dijelova naselja su sljedeće:

Tablica 6. Površine nenaseljenih područja

NASELJE	SELO/ZASEOK	IZGRAĐENI DIO (ha)	NEIZGRAĐENI DIO (ha)
Prebilovci	Grlići - dio zaseoka	2.04	-
	Rujevac	0.22	-
	Djela	0.19	-
	Mrvići	0.36	-
Bjelojevići	Drijen	1.58	-
	Stupišta	1.74	-
	Marića Kuće	1.38	-
	Ostrvo	2.76	-
	Kneževića Kuće	0.14	-
	Obrežak	0.25	-
	Goluže	0.45	-

Hercegovačko-neretvanskog kantona

Kruševo	Košćela (osim T1)	0.44	-
Klepci	Loznica	2.90	-
UKUPNO:		14.45 ha	0 ha

Član 38.

(1) Na ovim lokalitetima se preporučuje obnova seoskog kompleksa od tri, četiri ili više građevina koje onda mogu zbog povećanog prostornog kapaciteta primiti više različitih funkcija (stanovanje, turistički smještaj, ugostiteljstvo, promociju, edukaciju i slično).

(2) Zbog kompliciranih vlasničkih odnosa obnova graditeljskog kompleksa nije uslov već preporuka. Dopuštena je i obnova samo jedne građevine.

Član 39.

(1) Unutar napuštenih područja naselja dopušta se samo obnova postojećih građevina, uglavnom tradicionalne stambene arhitekture i pratećih građevina.

(2) Pod obnovom postojećih građevina podrazumijevaju se rekonstrukcija, restauracija, dogradnja i nadogradnja.

Član 40.

(1) Ovim planom se unutar napuštenih područja propisuju različiti uslovi obnove za postojeće građevine i graditeljske grupacije javne i privatne namjene.

Član 41.

(1) Za građevine privatne (stambene) namjene vrijede samo uslovi obnove vezani uz eksterijer, dok je uređenje enterijerenterijera građevine slobodno i ovisi o željama vlasnika.

(2) Za građevine privatne (stambene) namjene dopuštene su restauracija, rekonstrukcija, dogradnja i nadogradnja.

(3) Dogradnja i nadogradnja dopuštaju se u slučajevima da stare kuće svojim karakteristikama ne zadovoljavaju potrebe modernog načina života ili su investitoru moderni materijali dostupniji i jeftiniji i ne želi ulagati u rekonstrukciju.

(4) Smjernice i preporuke za provedbu dogradnje i nadogradnje postojećih građevina tradicionalne stambene arhitekture nalaze se u *Katalogu uspješnih graditeljskih intervencija u tradicionalno graditeljsko tkivo i modernih interpretacija tradicionalnih materijala* u Knjizi priloga Prostornog plana.

Član 42.

(1) Za građevine i graditeljske grupacije javne namjene (otvorene za posjetitelje) vrijede uslovi obnove vezani za unutarnji i vanjski izgled građevine.

(2) Za građevine javne namjene (otvorene za posjetitelje) obvezna je restauracija ili rekonstrukcija, ovisno o stanju u kojem se građevina nalazi.

Rekonstrukcija i restauracija

Član 43.

(1) **Rekonstrukcija** se radi za građevine koje su u dovoljno dobrom stanju da se na terenu mogu iščitati svi potrebni arhitektonski i urbanistički parametri.

(2) Ako je građevina u lošem stanju i ako ne postoje dokazi o njezinom prethodnom izgledu radi se rekonstrukcija prema principima stare kamene kuće južne Hercegovine, a uslovi gradnje su propisani u odredbama Član 45. do Član 51. ove Odluke.

(3) Kod rekonstrukcije su uslovi propisani ovom odlukom obvezni.

Član 44.

(1) **Restauracija** se može vršiti samo za građevine koje su u dovoljno dobrom stanju da se mogu na terenu iščitati svi važniji parametri za obnovu (gabariti, spratnost, broj otvora i slično) ili za one za koje postoji dokumentacija o tome kako su ranije izgledali (npr. fotografije).

(2) Kod restauracije se može dopustiti odstupanje od uslova propisanih ovom odlukom ako postoje dokazi na terenu ili u dokumentaciji o prethodnom drukčijem izgledu građevine.

Član 45.

(1) Ako se radi o **rekonstrukciji graditeljskog sklopa** od dvije, tri ili više građevina poželjno je da barem jedna od njih bude jednodobna suhozida prizemnica s jednim otvorom (vratima) zidana neobrađenim lokalnim kamenom. One mogu primiti funkciju pomoćne građevine u slučaju privatne namjene ili prezentacije i edukacije u slučaju javne namjene.

(2) Ostale kuće mogu se zidati kamenom nešto pravilnijeg oblika s detaljnijom obradom na dovratnicima, natprozornicima i kutovima kuće, a dopuštena je i uporaba maltera.

Član 46.

(1) Obavezno je poštivanje autentičnog odnosa prema okolnom terenu što obično podrazumijeva postavljanje kuće okomito na izohipse, začeljem prislonjene uz strm odsjek na terenu. Ponekad su kuće postavljene paralelno uz izohipse pa i takvo stanje treba poštivati.

Član 47.

(1) Kod spratnica javne namjene se dopušta podjela na dvije prostorije, a izuzetno i na više ako postoje dokazi o takvom prethodnom stanju.

(2) Kod privatnih građevina dopuštena je tlocrtna organizacija unutarnjeg prostora prema željama i potrebama investitora.

Član 48.

(1) Rekonstrukcija i restauracija tradicionalne stambene arhitekture podrazumijevaju zidanje kamenom isključivo u postojećim horizontalnim i vertikalnim gabaritima.

(2) Ako su horizontalni gabariti nepoznati onda se treba voditi okvirnim dimenzijama:

- a) dužina kuće 5-10 m, širina 4-6 m,
- b) zidovi debljine 0.5 – 0.6 m

- (3) Ako su vertikalni gabariti nepoznati, onda je maksimalna dopuštena spratnost P+1.

Član 49.

- (1) Međuspratna konstrukcija mora biti drvena kod građevina javne namjene.
- (2) Kod privatnih stambenih građevina pored drvene, dopušta se i izrada montažne međuspratne konstrukcije od drugih materijala.

Član 50.

- (1) Krov treba biti dvovodni.
- (2) Visina zidanog dijela pod kosim krovom 1.6 m, a kod spratnica se dopušta visina prve etaže ispod međuspratne konstrukcije do 2.20 m.
- (3) Krovna konstrukcija treba biti drvena, a za privatne stambene građevine dopušta se izrada montažnih krovnih konstrukcija od drugih materijala.
- (4) Krovni pokrov može biti isključivo ražena slama, trska, kamene ploče slagane u dijagonalne redove ili crijep.
- (5) Crijep se preporučuje kod građevina privatne (stambene) namjene.
- (6) Kod građevina javne namjene preporučuje se izrada raženog krova ili krova od kamenih ploča.

Član 51.

- (1) U slučaju javne namjene pristup gornjem spratu vrši se isključivo preko dograđenog trijema vanjskim kamenim ili drvenim stepeništem.
- (2) Kod privatnih građevina, pored obvezne izrade trijema dopušta se povezivanje etaža unutarnjim stubištem.
- (3) Ako su gabariti ili dimenzije trijema nepoznate onda se treba voditi okvirnim dimenzijama:
- a) širina 1.3 -1.5 m,
 - b) dužina 1.7 -2 m.

Dogradnja i nadogradnja

Član 52.

- (1) Za jednu tradicionalnu građevinu stambene namjene dopušteno je korištenje samo jednog od dva koncepta obnove:
- a) rekonstrukcija/restauracija ili
 - b) dogradnja/nadogradnja.
- (2) Izuzetno se može dopustiti kombinacija ova dva koncepta na jednoj građevini, ali samo u slučaju da investitor za projektiranje, izvođenje i nadzor angažira stručnu osobu ili firmu s iskustvom u sličnim poslovima.
- (3) Za graditeljski kompleks od dvije, tri ili više građevina dopušta se kombinacija ova dva koncepta.

Član 53.

(1) Dogradnja i nadogradnja se mogu raditi isključivo uz korištenje suvremenih materijala (stakla, čelika, betona, aluminijski i slično) bez imitiranja prošlosti uz zadržavanje očuvanog dijela stare građevine i njezino uklapanje u novi dio.

(2) Kamen se u eksterijeru može koristiti samo kao građivi element, nikako kao fasadna obloga, pogotovo ne u formi lomljenih, neobrađenih kamenih ploča.

(3) Opeka i drvo kao tradicionalni materijali netipični za ovo područje mogu se koristiti u eksterijeru u sklopu modernih intervencija, kao građivi elementi ili u detaljima.

Član 54.

(1) Poželjno je poštivati postojeće horizontalne i vertikalne gabarite i to tako da se građevini u modernim materijalima doda nedostajući dio.

(2) Ako gabariti oni nisu poznati tada se treba voditi smjernicama:

- a) dužina kuće 5-10 m,
- b) širina kuće 4-6 m,
- c) visina do P+1

(3) Izuzetno se može dopustiti slobodnija tlocrtna i vertikalna dispozicija modernih elemenata, ako udovoljavaju uslovima gradnje propisanim za obnovu postojećih građevina unutar naseljenih područja.

(4) Tlocrtna organizacija unutarnjeg prostora može se vršiti prema željama i potrebama investitora.

(5) Dopušteno je međusobno povezivanje etaža unutarnjim stepeništima.

Izgradnja novih građevina unutar nenaseljenih područja gradnje

Član 55.

(1) Unutar napuštenih područja se može Izuzetno dopustiti izgradnja novih građevina turističke namjene samo u slučaju da postojeće građevine ne mogu u svojim gabaritima primiti sve potrebne funkcije (sanitarni čvor, restoran, servisi i slično).

(2) U tom slučaju se nove građevine planiraju kao izgrađene strukture u duhu ovoga vremena s jasnom arhitektonskom diferencijacijom stare i nove gradnje, bez imitiranja prošlosti i za njih vrijede uslovi gradnje sukladno odredbama Član 26. do Član 31. ove Odluke.

Područja seoskog turizma

Član 56.

(1) Seoski turizam podrazumijeva turističku uslugu u sklopu obiteljskog poljoprivredne privrede, a uključuje sljedeće djelatnosti: smještaj, tradicionalnu prehranu, sudjelovanje posjetitelja u svakodnevnim i sezonskim aktivnostima obiteljske privredete edukaciju i rekreaciju.

(2) Seoski turizam isključuje sve gospodarske djelatnosti nespojive s tradicionalnim načinom života i korištenjem zemljišta, prekapacitirane smještajne jedinice te ponudu i prodaju neautohtonih jela i predmeta.

Član 57.

(1) Dio naselja Prebilovci te zaseoci Loznica i Grlići područja su koja imaju veliki potencijal za razvitak seoskog turizma. Ovim planom se ne predviđa njihova sistemna zaštita i revitalizacija, ali se oni mogu izdvojiti za obnovu u svrhu prezentacije tradicijske baštine uz prethodnu projektnu dokumentaciju, ako se za to ukaže prilika.

(2) Obnova u svrhu prezentacije tradicijske baštine podrazumijeva formiranje *etnografskog područja na otvorenom*.

(3) Za izdvajanje se može predvidjeti cijeli zaseok ili njegov smislen i zaokružen dio. Za utvrđivanje logične cjeline za obnovu potrebno je angažirati stručnjake iz područja etnologije i urbanizma, a mogu se angažirati i drugi stručnjaci po potrebi (historičari, arheolozi i slično).

(4) Do pojave realne inicijative za formiranjem takvog područja mogu se obnavljati pojedine građevine ili graditeljski kompleksi uz uslove gradnje iz ove *Odluke* propisane za napuštena područja naselja.

Član 58.

(1) Nužno je nakon izdvajanja graditeljske cjeline za revitalizaciju voditi računa i o okolnom prostoru na način da se potakne njegov razvitak kroz poticaje u seoskom turizmu, osnivanju malih obiteljskih privreda i vraćanju tradicionalnom načinu života kako se ne bi dogodilo da on izgubi svoje autentične elemente.

5.2. Uslovi gradnje u područjima gradnje izvan naselja

Član 59.

(1) Prostornim planom određuju se sljedeća područja gradnje izvan naselja:

- a) Turistička zona Karaotok,
- b) Turistička zona Koščela,
- c) Turistička zona Londža.

(2) Površine područja gradnje izvan naselja su sljedeće:

Tablica 7. Površine područja gradnje izvan naselja

Turistička zona	POVRŠINA (ha)
TZ Karaotok	14,36
TZ Koščela	0,61
TZ Londža	4,44
UKUPNO	19,41

(3) Za područja turističkih zona je propisana izrada detaljnih planova uređenja, a uslovi smještaja društvene infrastrukture i smjernice za planiranje su dane u poglavlju 8. i poglavlju 11. ove Odluke.

6. USLOVI GRADNJE I KORIŠTENJA IZGRAĐENIH STRUKTURA IZVAN PODRUČJA GRADNJE

Član 60.

(1) Ovim prostornim planom zadržavaju se postojeće stambene, infrastrukturne i servisne građevine izvan područja gradnje.

(2) Tačne površine lokacija stambenih i infrastrukturnih građevina određene su veličinom njihovih katastarskih čestica ako su one površine i oblika koji odgovara površini za uporabu objekta. Građevine stambene namjene

Član 61.

(1) Za stambene građevine na području cijeloga Parka prirode, uključujući uzurpaciju poljoprivrednog zemljišta u zaseoku Sjekoštak površine 2.87 ha, dopušta se obnova (adaptacija) u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja unutar postojećih gabarita (popravci otvora, krova i slično), odnosno tekuće održavanje građevine.

(2) Zabranjuje se izgradnja novih i zamjenska gradnja dotrajalih glavnih i pomoćnih građevina, njihova dogradnja, nadogradnja i rekonstrukcija.

Građevine pomoćne i servisne namjene

Član 62.

(1) Za pomoćne građevine u poljoprivrednom zemljištu ili na zemljištima druge namjene izvan područja gradnje koji su u funkciji poljoprivrede dopušta se zamjenska gradnja ili obnova u smislu tehničkih i oblikovnih poboljšanja postojećih građevina prema uslovima propisanim ovom Odlukom.

(2) Gradnja novih pomoćnih građevina na poljoprivrednom zemljištu prve bonitetne kategorije nije dozvoljena, osim prizemnih montažnih alatnica sa ili bez betonskih temelja površine do 10 m². Gradnja novih pomoćnih građevina na poljoprivrednom zemljištu nižih bonitetnih kategorija je dozvoljena samo u slučaju gdje su zasađene poljoprivredne kulture.

(3) Pomoćni objekti iz prethodnog stavka mogu se graditi na parcelama površine 400-3000 m² i mogu biti maksimalne površine do 50 m² i visine do 6m i to isključivo montažni. Na parcelama većim od 3000 m² mogu se graditi pomoćni objekti površine do 100 m², visine do 6 m i to isključivo montažni.

(4) Pomoćne građevine izvan područja gradnje se smatraju građevinama privremenog karaktera, što podrazumijeva obavezno uklanjanje istih nakon prestanka korištenja.

(5) Na pomoćne građevine iz ovog Člana neće se dovoditi komunalni priključci.

Član 63.

(1) U neposrednoj blizini lovačke kuće na Londži dopušta se smještanje prateće infrastrukture manjeg kapaciteta (3 do 5 konja) za prihvat i zadržavanje konja.

Hercegovačko-neretvanskog kantona

(2) Infrastrukturu je moguće smjestiti na katastarsku česticu 1427 (K.O. Bjelojevići) ili na neku od susjednih čestica, ali nikako unutar močvarnog područja.

(3) Izgradnja podliježe obvezama i ograničenjima u pogledu korištenja materijala propisanim za rekonstrukciju lovačke kuće.

(4) Ako prateća infrastruktura premašuje propisani kapacitet potrebno je pronaći alternativnu lokaciju unutar područja gradnje zaseoka Derani u dogovoru s lokalnim stanovništvom ili Izuzetno na lokaciji izvan područja gradnje ako se zbog prostornih ili imovinsko - pravnih ograničenja ne može pronaći lokacija unutar građevinskog područja. Odabir lokacije mora biti takav da građevina svojim gabaritima ne narušava integritet cijelog prostora što uključuje velike iskope i agresivne zahvate u terenu.

Infrastrukturne građevine

Član 64.

(1) Na vodospremi Prebilovci dopušteno je raditi zamjensku gradnju ili obnovu koja podliježe uslovima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz Član 31. ove Odluke.

(2) Obavezno je saniranje iskopa puta i okolnog terena te ozelenjavanje visokim zelenilom kako se ne bi vidjela u pejzažu Parka.

Član 65.

(1) Za prateću građevinu uz ustavu na Krupi dopuštena je obnova u smislu oblikovnih poboljšanja.

(2) Izuzetno se, po posebnom odobrenju nadležne institucije može odobriti gradnja, dogradnja, zamjenska gradnja i nadogradnja prema uslovima iz poglavlja 5.1. ove Odluke.

(3) Svaka intervencija podliježe uslovima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz poglavlja 5.1. ove Odluke.

Član 66.

(1) Za čuvarske kuće u funkciji obrane od poplava (prikazane na grafičkom prilogu br. 4. *Vode i vodno gospodarstvo*) dopuštena je zamjenska gradnja ili obnova u slučaju dotrajalosti prema uslovima propisanim *Odlukom o provođenju plana*.

(2) Gradnja novih i zamjenskih čuvarskih kućica može biti isključivo montažna površine do 10 m², visine do 3,5 m.

(3) Čuvarske kućice se smatraju građevinama privremenog karaktera, što podrazumijeva obavezno uklanjanje istih nakon prestanka korištenja.

Član 67.

(1) Za prateće građevine napuštenog kamenoloma predviđa se uklanjanje i sanacija terena.

Član 68.

(1) Za planirani pješački most i pristupnih točaka na Krupi propisuje se izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta.

(2) Za idejni projekt planiranog pješačkog mosta na Krupi propisuje se provedba nagradnog arhitektonskog natječaja, uz obavezno uključivanje struke u žiri natječaja. Predlaže se odabir i pozivanje već afirmiranih arhitektonskih timova na natječaj uz slobodno sudjelovanje svih koji ispunjavaju kriterije.

(3) Konstrukcija i oblikovanje mosta moraju biti u skladu s duhom vremena u kojem most nastaje uz korištenje modernih materijala u skladu s njihovim konstruktivnim i oblikovnim mogućnostima, s jasnim raskidom s tradicionalnim oblikovanjem, ali uz poželjnu reinterpretaciju tradicionalnih elemenata te uz istovremeni pažljiv odnos prema prirodi s obzirom na kontekst.

(4) Izričito je zabranjeno simuliranje kamenih mostova.

(5) Most se može graditi na dva načina: tako da se uklopi u okolinu i u njoj gotovo iščezne ili da se nametne okolini kontrastom i postane njezin novi znak kojemu se ostali objekti prilagođavaju.

Član 69.

(1) Za obrambene građevine iz prethodnog rata (bunkere) propisuje se uklanjanje i sanacija terena.

Građevine javne (društvene) namjene

Član 70.

(1) Za postojeću lovačku kuću na Londži propisuje se rekonstrukcija u svrhu prilagođavanja novoj funkciji.

(2) Prilikom rekonstrukcije treba imati u vidu da se radi o prirodno osjetljivom području u blizini izvora te izradu projekta i izvođenje radova vršiti u skladu s potrebama i zahtjevima prostora.

(3) Dopušta se povećanje spratnosti za jednu etažu i širenje horizontalnih gabarita u razumnim razmjerima kako bi mogla primiti funkcije infocentra, edukacije i restorana.

(4) Kroz projekt rekonstrukcije obavezno je uređenje partera, parkirališta te opremanje prostora urbanom opremom, hortikulturom i infrastrukturom.

(5) Obuhvat lokacije za koju je potrebno uraditi projekt jednak je površini katastarskih čestica 1427 i 1428 K.O. Bjelojevići.

(6) Obavezno je *iskreno* korištenje materijala, bez imitiranja kamene ili druge gradnje. Svaki korišteni materijal mora se koristiti tako da se njegove prednosti i prirodna svojstva najbolje iskoriste. Naglašavanje istaka na pročeljima može se raditi jedino diferencijacijom materijala, nikako bojanjem istoga materijala.

(7) Kroz projekt je potrebno zadržati *duh mjesta (genius loci)* koji ova lokacija svakako posjeduje i reminiscenciju na prethodnu funkciju, odnosno na ime koje nosi (londža – društvo, okupljanje)

Član 71.

(1) Za Lovački dom u Višićima dopušta se zamjenska gradnja ili obnova koja podliježe uslovima gradnje i ograničenjima u pogledu korištenja građevinskih materijala iz poglavlja 5.1. ove Odluke.

Sportsko-rekreaciona infrastruktura

Član 72.

(1) Planom su utvrđene sportsko-rekreacione zone Karaotok, Đinovica, Glavica, rekreaciono područje Škrka i rekreaciono područje uz Svitavu.

(2) Planom je rekreacija dopuštena i na ostalim područjima unutar višenamjenskog korištenja prostora sukladno odredbama Član 20. ove Odluke.

(3) Dio sportsko-rekreacione infrastrukture je smješten unutar turističkih zona i predmet je izrade detaljnih planova tih zona.

(4) Za sportsko-rekreacione zone Karaotok, Đinovica i Glavica je ovim Planom propisana izrada regulacionog plana sukladno odredbama Član 237. ove Odluke koji mora zadovoljiti slijedeće uslove:

- a) Postojeće igralište u neposrednoj blizini Karaotoka je potrebno sanirati i ukoliko je moguće zaustaviti plavljenje ove površine.
- b) Uz nogometno igralište se mogu naći i drugi prateći sadržaji kao što su: svlačionice, sanitarije, ostave, tribine i sl
- c) U području planirane sportsko-rekreacione zone uz Karaotok je potrebno smjestiti prostor autokampa.
- d) Lokalitet Glavica treba ponuditi prostor za razvoj kampa.
- e) Lokalitet Đinovica treba ponuditi servis za potrebe sportsko-rekreacionog ribolova tradicijskog oblika.
- f) Na lokalitetu Đinovica je moguće pozicionirati i stacionarni balon na vrući zrak. Ova usluga se može premjestiti i na neko drugi položaj unutar Parka.

(5) Za sportsko-rekreacionu zonu Škrka je propisana izrada Zoning plana sukladno odredbama Član 237. ove Odluke, koji mora zadovoljiti slijedeće uslove:

- a) Na jezeru Škrka je zona sportsko-rekreacionog ribolova tradicijskog oblika.
- b) Na jezeru Škrka je moguć ekstenzivni uzgoj ribe u prirodnim uslovima uz dodatna prethodna istraživanja.
- c) Zoning planom je potrebno riješiti spoj lokalne ceste L2 i pristupne ceste za Loznicu.
- d) Uz sjevernu obalu jezera je potrebno provesti stazu za posjećivanje.
- e) Uz stazu iz alineje d) je potrebno predvidjeti prostor za smještaj montažnih ribarskih kućica za boravak, najam i smještaj ribarske opreme.
- f) Konstrukcija i oblikovanje montažnih kućica moraju biti u skladu s duhom vremena u kojem nastaju uz korištenje modernih materijala u skladu s njihovim konstruktivnim i oblikovnim mogućnostima, s jasnim raskidom s tradicionalnim oblikovanjem, ali uz poželjnu reinterpetaciju tradicionalnih

elemenata te uz istovremeni pažljiv odnos prema prirodi s obzirom na kontekst.

- g) U širem području ove zone je potrebno smjestiti i ostali urbani mobilijar.
- h) Uz južnu obalu jezera nužno je ispitati mogućnost i potrebu izgradnje nasipa.
- i) Potrebno je ispitati potrebu i opravdanost postojećeg kanala za odvodnjavanje jezera Škrka.
- j) Ostali sadržaji ove zone će se definisati kroz izradu projektnog zadatka za izradu detaljnog plana uređenja ove zone ili kroz izradu plana.

(6) Za sportsko-rekreacionu zonu Svitava propisana je izrada Urbanističkog projekta sukladno odredbama Člana 220. ove Odluke, koji mora smjestiti:

- a) Parkiralište za automobile i bicikla za posjetitelje iz smjera Dračeva sukladno smjernicama iz Član 84. ove Odluke,
- b) Privežite za plovila i uslugu iznajmljivanja plovila,
- c) Ostale usluge koje se mogu organizovati na ovom području: najam ribarske opreme, najam ostalih sportskih rekvizita za bavljenje sportovima na vodi na jezeru Svitava, roštiljanje na za to predviđenim mjestima u širem području.
- d) Ustavu na Krupi je potrebno uključiti u sistem posjećivanja i razgledavanja Parka na način da prijelaz preko ustave bude stalno otvoren, a ostali prostor bi se mogao koristiti i za neke druge aktivnosti.

Ostale građevine

Član 73.

(1) Na području Parka izvan područja gradnje dopuštena je izgradnja pojedinačnih građevina u funkciji posjećivanja i razgledavanja Parka (natkrivena stajališta za posjetitelje, odmorišta, vidikovci, promatračnice ptica, sanitarne jedinice, nadstrešnice za izdavanje opreme, konja, kočija, bicikla i sl.)

(2) Građevine iz stavka 1. ovog člana mogu se graditi isključivo sukladno programima posjećivanja i razgledavanja Parka.

(3) Građevine iz stavka 1. ovog člana mogu se graditi kao montažne ili polumontažne.

(4) Građevine iz stavka 1. ovog člana moraju biti otvorenog tipa, osim sanitarnih jedinica.

(5) Građevine iz stavka 1. ovog člana moraju biti predmetom arhitektonskih oblikovanja.

(6) Konstrukcija i oblikovanje građevina iz stavka 1. ovog člana moraju biti u skladu s duhom vremena u kojem nastaju uz korištenje modernih materijala u skladu sa njihovim konstruktivnim i oblikovnim mogućnostima, s jasnim raskidom s tradicionalnim oblikovanjem, ali uz poželjnu reinterpetaciju tradicionalnih elemenata te uz pažljiv odnos prema prirodi s obzirom na kontekst.

(7) Stav 6. ovog člana se posebno odnosi na izgradnju vidikovaca.

(8) Veličina, oblik, materijali, raspored i svi ostali elementi će se definisati Projektom urbane opreme.

Član 74.

(1) Na području Parka obvezatno je postavljanje elemenata vizualnih komunikacija s informacijama za kretanje unutar Parka na temelju posebnog projekta sukladno odredbama Član 215. ove Odluke.

7. URBANISTIČKO-TEHNIČKI USLOVI GRADNJE SAOBRAĆAJNIH I DRUGIH INFRASTRUKTURNIH SISTEMA U PROSTORU

7.1. Saobraćajni sistem

Član 75.

(1) Saobraćajni sistem Parka se dijeli na:

- a) Vanjski saobraćaj i
- b) Unutrašnji (nemotorni) saobraćaj.

(2) Vanjski saobraćaj se odvija na cestama na kojima saobraćaju uglavnom motorna vozila čije je odredište Park, gdje se ova vrsta saobraćaja zaustavlja i prebacuje se na unutrašnji sistem saobraćaja Parka (pješačenje, biciklizam, jahanje, plovidba).

(3) Saobraćajni sistem Parka je prikazan na kartografskom prikazu br.2 „Saobraćajni infrastrukturni sistem“ u mjerilu 1:10.000.

(4) Sistem posjećivanja Parka je prikazan na kartogramu br.3. „Sistem posjećivanja“ u mjerilu 1:25.000.

Vanjski saobraćajni sistem

Član 76.

(1) Planom je utvrđeno 10 ulaza u Park, od kojih su glavni ulazi „Karaotok“ i „Londža“, a ostali ulazi su „Gnjilišta“, „Kilavice“, „Nokoše“, „Dračevo“, „Crni vir“, „Svitava“, „Drijen“, „Koščela“.

(2) Utvrđena je i jedna tačka vodenog pristupa preko rijeke Krupe u Dračevu.

(3) Glavni ulazi „Karaotok“ i „Londža“ te sporedni ulaz „Dračevo“ su u funkciji posjećivanja Parka prirode, dok su ostali ulazi u funkciji tradicionalnih poljoprivrednih djelatnosti lokalnog stanovništva.

Član 77.

(1) Postojeći koridori cestovne infrastrukture lokalnog značaja se zadržavaju uz potrebnu obnovu i rekonstrukciju postojećih cestovnih pravaca:

- a) lokalna cesta L2 M17(Klepci)-Prebilovci-Karaotok, iz smjera općine Čapljina,
- b) lokalna cesta L3 M17(Klepci)-Gnjilišta-Karaotok, iz smjera općine Čapljina,
- c) lokalna cesta L4 R426-Svitava, iz smjera općine Čapljina,
- d) lokalna cesta L10 M17.3-Boljuni-Londža, iz smjera općine Stolac,
- e) lokalna cesta L4s Aladinići-Prenj-Košćela, iz smjera općine Stolac,

f) lokalna cesta L8 Humac-Kruševo-Drijen, iz smjera općine Stolac.

(2) Ostale nerazvrstane ceste i javne staze koristit će se na način kao i do sada uz potrebne rekonstrukcije i popravke, te uz osiguranje protoka vode.

Član 78.

(1) Prioritet u rekonstrukciji postojećih cesta je lokalna cesta L10 (M17.3-Boljuni-Londža) koja povezuje općinu Stolac sa Parkom sa slijedećim uslovima:

- a) Cesta mora biti dvotračna,
- b) Kolnik mora biti širine minimalno 5,50 m,
- c) Uz kolnik za motorni saobraćaj se propisuje izvođenje trake za biciklistički saobraćaj min. širine 1,50 m, najmanje sa jedne strane kolnika.

(2) Rekonstrukcija lokalne ceste L2 [M17 (Klepici)-Prebilovci-Karaotok] podrazumijeva uvođenje zatvorenog sistema odvodnje i izgradnju trake za biciklistički saobraćaj min. širine 1,50 m, sa jedne strane kolnika.

(3) Kod rekonstrukcije svih ostalih cesta potrebno je, ukoliko to tehničke i prostorne mogućnosti dozvoljavaju, uvesti traku za biciklistički saobraćaj, s jedne strane motornog kolnika.

Unutrašnji (nemotorni) saobraćajni sistem

Član 79.

(1) Unutrašnji sistem staza za posjećivanje i razgledavanje sastoji se od:

- a) Kopnenih staza:
 - i. Kopnene staze za obilazak i razgledavanje na kojoj se kreću bicikli, konji i pješaci te specijalizovana vozila za veće skupine posjetitelja i vozila sa posebnom dozvolom,
 - ii. Jahaće staze za obilazak i razgledavanje sa periodičnim korištenjem.
- b) Vodnih staza:
 - i. Svitavsko jezero,
 - ii. Rijeka Krupa,
 - iii. Kanal Sunce,
 - iv. Kanal Lopoča,
 - v. Deransko jezero,
 - vi. Londžina jaruga.

(2) Sve staze za posjećivanje i razgledavanje Parka te pristupu su označeni na kartografskom prikazu br. 2 „Saobraćajni infrastrukturni sistem“ i na kartogramu br.3. Sistem posjećivanja.

Član 80.

(1) Na regionalnoj cesti R426 i na svim lokalnim i nerazvrstanim putovima i javnim stazama planirano je uređenje ili izgradnja novih biciklističkih staza ukoliko to širina kolnika

Hercegovačko-neretvanskog kantona

dozvoljava, a mogućnost uređenja biciklističkih staza po kruni nasipa i detaljni koridori biciklističkih staza utvrdit će se stručnom podlogom za potrebe posjećivanja Parka.

(2) Za potrebe korištenja obrambenih nasipa u druge svrhe potrebno je pribaviti saglasnost *Agencije za vodno područje Jadranskog mora* sukladno *Zakonu o vodama*.

(3) Planom je predviđeno da se prioritetno uredi biciklistička staza na dionici Grlići-Košćela-Londža-Kneževiče kuće-Ostrvo-Karaotok trasom postojećih staza sa uslovima:

- a) Širina staze 5,0 m,
- b) Staza mora biti uređene do nivoa da je prihvatljiva za korištenje svim posjetiteljima,
- c) Staza mora biti obogaćena urbanim mobilijarom i info-punktovima.

(4) Biciklističke staze su staze za posjećivane i razgledanje Parka na kojima su moguće sve vrste nemotornog saobraćaja (biciklizam, pješaćenje, jahanje i sl.)

Član 81.

(1) Zbog osiguranja kontinuiteta staza za posjećivanje u Parku na rijeci Krupi, na mikro lokalitetu Miline, 600 m, južno od Karaotoka je Planom predviđena izgradnja pješačkog mosta.

Uslovi za izgradnju ovog mosta su dani odredbama

(2) Član 68. ove Odluke.

(3) Položaj mosta je u kartografskim prikazima prikazan simbolom i njegov položaj se smatra orijentacijskim. Konačan položaj mosta će utvrditi Ministarstvo kroz izradu projektnog zadatka ili kroz izradu projektnog rješenja.

Član 82.

(1) Kretanje stazama s periodičnim korištenjem ovisi o prirodnim uslovima i uslovima zaštite životinjskog svijeta (poplave, gniježđenje ptica) te o međusobnom usklađivanju programa obilaska i rekreacije.

(2) Režim korištenja Svitavskog jezera u plovidbene svrhe je najslobodniji tj. posjetitelji mogu na jezero isploviti sami u manjim barkama, brodicama, čamcima i trupcima.

(3) Razgledavanje i obilazak rijekom Krupa, kanalom Sunce i kanalom Lopoča je moguć u većim grupama, kontrolirano uz pratnju vodiča kojeg će obezbjediti Javno poduzeće.

(4) Razgledavanje i obilazak plovnim stazama Deranskog jezera i Londžine jaruge je moguć u manjim grupama uz pratnju stručnog vodiča.

(5) Jelimska jaruga, Jelimska rječina, potok Merđanovac, Drijenska rječina, kao i ostale jaruge i kanali na Gornjem blatu su predmet Stroge zaštite prirode, i ovi plovni putovi se mogu koristiti samo u svrhe naučnog istraživanja, praćenja stanja i postupanja kod incidenata.

(6) Režime kretanja na svim stazama utvrđuje Javno poduzeće u suradnji sa ostalim korisnicima prostora u skladu sa zonama zaštite i razgraničenju prostora sukladno načinu korištenja ovoga Plana.

Član 83.

Hercegovačko-neretvanskog kantona

(7) Na području Parka je pored staza naznačenih u kartografskom prikazu br. 2 „Saobraćajni infrastrukturni sistem“ dopuštena gradnja sekundarne mreže pješačkih staza sukladno potrebama posjećivanja, gospodarenja i upravljanja.

(8) Mrežu sekundarnih pješačkih staza izvan područja gradnje utvrđivat će Javno poduzeće sukladno programima posjećivanja, gospodarenja i upravljanja.

(9) Širina sekundarnih pješačkih staza za posjetitelja mora biti minimalno 1,20 m, a maksimalno 1,50 m širine.

(10) Na području Parka pored vodnih staza utvrđenih Planom dopušteno je korištenje i drugih vodnih puteva za obilazak i razgledavanje kao sekundarne mreže, u skladu ograničenjima koja proizlaze iz utvrđenih zona zaštite, koju će utvrđivati Javno poduzeće u skladu sa programima posjećivanja, gospodarenja i upravljanja.

Saobraćaj u mirovanju

Član 84.

(1) Uz glavne ulaze „Karaotok“ i „Londža“ i sporedni ulaz „Dračevo“ mora se urediti prostor za parkiranje vozila posjetitelja i ostalih vozila u funkciji posjećivanja i upravljanja Parkom.

(2) Uz glavni ulaz „Karaotok“ potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se utvrditi kroz detaljne planove uređenja TZ Karaotok, a prema sadašnjim procjenama se preporučuje parkiralište za 35 automobila i 3 autobusa te 50 bicikla.

(3) Uz glavni ulaz „Londža“ potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se utvrditi kroz detaljne planove uređenja TZ Londža, a prema sadašnjim procjenama se preporučuje parkiralište za 10 automobila te 30 bicikla.

(4) Uz sporedni ulaz „Dračevo“ uz sportsko-rekreacionu zonu „Svitava“ potrebni kapacitet i površine za manipulaciju će se utvrditi kroz projekte uređenja, a prema sadašnjim procjenama se preporučuje parkiralište za 15 automobila te 30 bicikla.

Član 85.

(1) U sklopu izgrađenih područja izvan područja gradnje dopuštena je izgradnja parkirališta sukladno odredbama Član 27. ove Odluke.

(2) U područjima gradnje smještaj vozila za potrebe stanovništva obezbjeđuje se u okviru građevinske čestice sukladno odredbama Član 27. ove Odluke.

(3) Izgradnja parkirališta dopušta se i u sklopu parcela svih građevina gospodarske namjene ili u njihovoj neposrednoj blizini.

7.2. Telekomunikacije

Član 86.

(1) Na području Parka se ne planira izgradnja novih objekata telekomunikacijskog sistema.

(2) Pri rekonstrukciji postojećih objekata telekomunikacije mreže ne može se mijenjati njihov položaj, niti gabariti, osim ako se ne izmještaju izvan granica Parka.

Član 87.

(1) Za potrebe razvoja mobilne telefonije bazne postaje je potrebno smjestiti izvan granica Parka na način da ne narušavaju vizualnu cjelovitost Parka.

(2) Bazne postaje iz stavka (1) ne mogu biti smještene ni u zaštitnu tampon zonu Parka, i moraju biti minimalno udaljene 1 km od granica Parka.

Član 88.

(1) Trase spojnih/korisničkih svjetlovoda novih korisničkih i spojnih vodovoda naznačene su na kartografskom prikazu br. 3. „Infrastrukturni sistemi“ i smatraju se orijentacijskim, a utvrdit će se sukladno odredbama Član 20. ove Odluke.

(2) Telekomunikacijska mreža gradit će se kabelskim vodovima izravno postavljenim u rov ili distribucijskom kanalizacijom.

(3) Vodovi mjesne telekomunikacijske mreže moraju se graditi sukladno odredbama Član 20. ove Odluke. Ako se grade ispod nogostupa moraju se graditi sistemom mikrokanalizacije ili mrežnim kabelima.

Član 89.

(1) Na područjima Parka je potrebno izgraditi telefone za pozive u slučaju nužde, uz pješačke staze.

7.3. Elektroopskrba

Član 90.

(1) Ne dozvoljava se izgradnja novih visokonaponskih prijenosnih elektroenergetskih objekata unutar granica Parka.

(2) Poželjno je da se gradnja objekata iz stavka 1. ovog Člana izmjesti iz izvan granica prijelazne zaštitne zone Parka.

Član 91.

(1) Sistem opskrbe električnom energijom obuhvata distribuciju električne energije. Prijenosna mreža za potrebe Parka gradit će se zvan obuhvata i mora se planirati u prostornim planovima opština Čapljina i Stolac.

(2) U sistemu distribucije planiraju se slijedeći zahvati:

a) Izgradnja TS 10(20)/04, 100kV na području u blizini TZ Košćela za potrebe napajanja električnom energijom ove turističke zone,

b) Izgradnja pripadajućeg srednje naponskog kabelskog voda trasom lokalne ceste L8 i pješačke staze Košćela-Londža sa iz pravca STS Kruševo (opština Stolac).

(3) Položaj TS Košćela je naznačen na kartografskom prikazu br. 3. Infrastrukturni sistemi, ali njen položaj je orijentacijski i detaljno će se utvrditi kroz izradu Urbanističkog projekta ove zone i izradu projektne dokumentacije.

(4) Prilikom pozicioniranja trafostanica potrebno je voditi računa o vizualnom zagađenju.

Član 92.

(1) Odcjepe srednjonaponske zračne mreže 10(20)kV potrebno je sukcesivno svesti na kabela mreže sukladno Članu 26. ove Odluke.

Član 93.

(1) Niskonaponsku 0,4 kV mrežu unutar građevinskih područja naselja i turističkih zona potrebno je u pravilu graditi podzemnim kablskim vodovima položenim u zeleni pojas ulica, uz kolnik.

(2) Nova mreža gradit će se sistemom ulaz-izlaz ili do samostojećih kablskih ormara postavljenih uz rub regulacionog pravca tako da bude sastavni dio prednje ograde građevinske parcele, a od njih kabela kućne priključke do okolnih potrošača.

(3) U postojećim naseljima moguća je izgradnja i rekonstrukcija niskonaponske mreže putem izoliranog samonosivog kablskog snopa.

Član 94.

(1) Javna rasvjeta će se graditi podzemnim kablskim vodovima i čeličnim cijevnim stupovima javne rasvjete postavljanim u zeleni pojas ulica uz saobraćajnice na propisanoj udaljenosti od saobraćajnice.

(2) Visina stupova te međusobni razmak istih predmet je projektne dokumentacije na razini glavnog projekta.

7.4. Vodoopskrba

Član 95.

(1) Rješenje vodoopskrbe temeljiti na uspostavi cjelovitog sistema kojim će se voda organizovanim sistemima dovesti do naselja.

(2) Vodoopskrba će se vršiti iz javnog vodoopskrbnog sistema i sa lokalnih izvora.

(3) Građevine i manja naselja koja nemaju mogućnost priključka na javni vodoopskrbni sistem vodom će se opskrbljivati iz lokalnih izvorišta.

(4) Do ispitivanja i eventualne realizacije javnog sistema vodoopskrbe iz pravca općine Stolac kućanstva i planirano turističko naselje Koščela – Kruševo će privremeno riješiti problem opskrbe vodom individualnim spremnicima. U slučaju nemogućnosti realizacije sistema, vrijedi prethodni stav.

Član 96.

(1) Postojećim kaptaznim objektima po obodu Deranskog jezera koji se koriste za vodoopskrbu ispitati tehničku i sanitarnu ispravnost, sukladno zakonskoj regulativi.

(2) U slučaju korištenja drugih lokalnih izvorišta za vodoopskrbu, potrebno je izvršiti istražne radove kojima će se utvrditi svi parametri izdašnosti i ekonomska valorizacija kako bi se utvrdili mogućnost i način korištenja ovih izvorišta.

(3) Nakon utvrđivanja podobnosti izvorišta za vodoopskrbu, potrebno je utvrditi zone sanitarne zaštite sukladno važećoj zakonskoj regulativi.

(4) Kod građevina ili skupine građevina koji će koristiti vodu iz lokalnih izvorišta, moguća je upotreba malih uređaja za pročišćavanje vode kojima bi se voda dovela na razinu potrebnu za upotrebu.

Član 97.

(1) Sve vodoopskrbne vodove treba polagati u postojeće saobraćajnice.

(2) Prethodni stav se odnosi i na rekonstrukciju i zamjenu postojećih cjevovoda, ali i eventualne buduće vodove.

7.5. Sistem odvodnje voda

Član 98.

(1) Na cjelokupnom području Parka prirode nužno je zbrinjavanje i rješavanje otpadnih sanitarnih i oborinskih voda.

(2) Odvodnja otpadnih voda naselja uz R426 (Sjekose-Svitava) riješiti će se kroz izgradnju sistema odvodnje otpadnih voda. Sistem treba biti razdijelog tipa sa uređajem za pročišćavanje otpadnih voda.

(3) Lokacija uređaja za pročišćavanje otpadnih voda treba biti van obuhvata Parka prirode, uz rijeku Neretvu. Prethodno će se napraviti napraviti hidrogeološke i druge istražne radnje, te zakonom definisana projektna dokumentacija kako bi se mogla odrediti lokacija i tip uređaja za pročišćavanje.

(4) Do izgradnje sistema odvodnje i dispozicije otpadnih voda iz stavka (2) ovog člana, dispozicija otpadnih voda će se rješavati lokalno izgradnjom septičkih jama ili uređaja za pročišćavanje otpadnih voda.

(5) Otpadne vode manjih naselja i pojedinačnih objekata van građevnog područja naselja treba odlagati u propisno izgrađene septičke jame ili uređaje za pročišćavanje otpadnih voda. Septičke jame je potrebno redovito prazniti i deponirati otpad na za to predviđenim mjestima, sukladno Zakonu o upravljanju otpadnom HNK-a.

(6) Septička jama se može graditi za pojedinačne objekte ili za više objekata uz saglasnost vlasnika objekata.

(7) Udaljenost septičkih jama od susjedne međe treba biti min. 2,0 m, a od stambenih, stambeno-poslovnih, poslovnih i pomoćnih objekata minimalno 20,0 m.

(8) Udaljenosti mogu biti i manje od onih opisanih u prethodnom stavu ovog člana uz saglasnost susjeda, posjednika susjedne parcele.

(9) Oborinske vode uz saobraćajnice (R426 i L2) treba riješiti zatvorenim sistemom odvodnje i ispustima van granica Parka prirode.

7.6. Uređenje vodotoka i voda i melioracijska odvodnja

Član 99.

(1) Sistem zaštite od štetnog djelovanja voda izveden je zaštitnim i regulacionim građevinama. U cilju zaštite naselja, infrastrukture i ostalih prostora od vode potrebno je izvršiti obnova i sanacija nasipa i ostalih zaštitnih građevina na rijeci Krupi i uz Svitavsko jezero.

(2) Prilikom rekonstrukcije i sanacije postojećih nasipa potrebno je voditi računa da se kruna nasipa uredi kako bi se mogla koristiti kao pješačka i biciklistička staza.

(3) U inundacijskom pojasu na vodotocima i drugim vodnim tijelima, zabranjeno je obavljati radnje kojima se može pogoršati vodni režim i povećati stupanj ugroženosti od štetnog djelovanja voda.

Član 100.

(1) Meliorizacijska odvodnja realizovana je sastavom kanalskih mreža i crpnih stanica u Višićima. U tijeku su aktivnosti s ciljem modernizacije i sanacije postojećeg sistema, zbog čega je posebnu pozornost potrebno obratiti na režim podzemnih voda i zaštitu biološke i krajobrazne raznolikosti.

(2) Za sve planirane aktivnosti na meliorizacijskim zahvatima na području Parka prirode potrebno je pribaviti zakonom potrebne akte.

Član 101.

(1) Svi zahvati na održavanju vodnog režima u Parku prirode provode se na temelju dokumenata upravljanja vodama, te uz uslove i saglasnost nadležnog ministarstva.

8. USLOVI SMJEŠTAJA DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE

Član 102.

(1) Društvene djelatnosti u Parku prirode u funkciji su upravljanja, istraživanja, obrazovanja i posjećivanja.

(2) Ovim planom predviđa se formiranje šest zona za razvitak društvene infrastrukture od kojih svaka ima različit karakter i funkciju:

- a) Središnja prihvatna zona Karaotok
- b) Sekundarna prihvatna zona Londža
- c) Rekreativna zona Koščela
- d) Etnološka zona Prebilovci
- e) Robinzonska zona Ostrvo
- f) Poljoprivredna zona Svitava

(3) Ove zone nemaju tačno određene prostorne granice već je njihov obuhvat zamišljeni skup funkcija koji generira kretanja i zadržavanja unutar Parka.

Član 103.

(1) Svi turistički sadržaji unutar Parka prirode moraju biti dostupni osobama s invaliditetom i to tako da udovoljavaju svim stručnim standardima i zakonskim propisima.

Središnja prihvatna zona Karaotok

Član 104.

(1) Karaotok je glavna prihvatna turistička zona iz smjera Čapljine u kojoj se planiraju i/ili zadržavaju centralni društveni sadržaji u funkciji turizma.

(2) Unutar obuhvata za izradu detaljnog plana planiraju se:

- a) prostori uprave i nadzorne službe za koje je poželjno da sadrže i prostore za automatizirani sistem zaštite od požara,
- b) prostori za istraživačke djelatnosti u svrhu edukacije o prirodnim bogatstvima Hutovog blata (botanička, ornitološka i ihtiološka zbirka),
- c) prostori za informiranje i promociju,
- d) smještajni kapaciteti kroz proširenje postojećeg hotela (ukupno 60-65 ležajeva),
- e) ugostiteljski kapaciteti u sklopu hotela,
- f) servisni sadržaji (javne sanitarije, poštanski šalter ili sandučić, bankomat, *Internet korner*, priručna ambulanta za prvu pomoć, prostor za čuvanje prtljage, parkirališta, skladišta i slično),
- g) urbana oprema i cjelovito parterno uređenje.

(3) Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt).

(4) Oblikovanje i prostorni razmještaj postojećih građevina na Karaotoku su neprimjereni ambijentu parka prirode. Stoga se propisuje rušenje postojećih građevina (osim hotela) i objedinjavanje funkcije uprave, info-centra, prodaje suvenira, servisa i edukacije u novi, suvremeni objekt slojevite namjene te uklapanje hotela u isti kompleks kroz oblikovna poboljšanja i uređenje partera, edukacijskih staza i urbane opreme.

(5) Voditi računa o tome da Karaotok ima ograničene prostorne kapacitete i da se ne smije pretrpati sadržajima kako se prostor ne bi zagušio gradnjom, a funkcije ostale i dalje centralizirane. Umjesto toga, na Karaotok treba smjestiti samo ključne centralne turističke funkcije, a za sve ostale su u ovom planu ponuđene alternativne lokacije.

(1) Na lokalitetu Karaotoka se zabranjuje izgradnja stambenih građevina.

Član 105.

(1) Ako postoji potreba za povećanjem kapaciteta hotela treba preferirati višu spratnost umjesto širenja horizontalnih gabarita građevina jer je vegetacija dovoljno visoka.

(2) Prilikom određivanja maksimalne spratnosti treba se voditi nastojanjem da vizura Karaotoka ostane cjelovita i netaknuta. Ovim planom se dopušta povećanje kapaciteta hotela (koji danas ima 16 smještajnih jedinica) dodavanjem jedne nove etaže.

(3) Nije poželjno povećavanje tlocrtnih gabarita građevine, ali je moguće ako se u detaljnom planu dokaže potreba za tim.

(4) Prilikom eventualne rekonstrukcije treba ponuditi oblikovna poboljšanja u enterijeru i eksterijeru.

Član 106.

(1) Lokacija edukacijsko - istraživačkog centra na samom rubu Karaotoka je neprimjerena. Ovim planom propisuje se njezino uklanjanje.

(2) Izuzetno je moguće dopustiti zadržavanje uz nužna oblikovna poboljšanja, uređenje partera i ozelenjavanje visokim zelenilom kako bi vizura Karaotoka ostala cjelovita. Pitanje će razriješiti detaljni plan.

Član 107.

(1) Postojeća upravna zgrada JP Park prirode Hutovo blato u lošem je stanju. Ovim Planom propisuje se njezino potpuno uklanjanje i smještanje ove funkcije u jedinstvenu građevinu upravne, edukacijske i informativne namjene.

Član 108.

(1) Prostorni smještaj, arhitektonsko oblikovanje i tretman pročelja informativnog centra i suvenirnice na Karaotoku neprimjereni su ambijentu parka prirode. Ovim planom propisuje se uklanjanje ove građevine i smještaj ovih funkcija u jedinstvenu modernu građevinu složene namjene kroz izradu detaljnog plana.

Član 109.

(1) Relej *Javnog servisa BiH* na samom ulazu na Karaotok je zapuštena građevina koja propada i ne koristi se za namjenu za koju je izgrađena. Ovim planom propisuje se njezino rušenje.

(2) Ako postoji potreba za relejom potrebno je pronaći alternativnu lokaciju izvan granica Parka na način da ne narušavaju vizualnu cjelovitost Parka..

Sekundarna prihvatna zona Londža

Član 110.

(1) Londža je sekundarna prihvatna turistička zona iz smjera Stoca na kojoj se planiraju slični sadržaji kao i na Karaotoku, ali u manjem opsegu.

(2) Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt).

(3) Unutar obuhvata za izradu detaljnog plana može se zadržati stanovanje za postojeće građevine, a ne planiraju se nove građevine stambene namjene.

(4) Planiraju se:

- a) rekonstrukcija postojeće lovačke kuće u kojoj bi bili smješteni restoran, edukativno – informativni centar i servisni sadržaji,
- b) smještajni kapaciteti (30 ležajeva) u zoni gradnje T1,
- c) prostori za uzgoj i držanje konja u svrhu rekreativnog i terapijskog jahanja (ove je prostore moguće smjestiti negdje u zoni lovačke kuće, izvan područja gradnje

Hercegovačko-neretvanskog kantona

ako je njihov kapacitet ograničen na 3-5 konja. U suprotnom je potrebno pronaći alternativnu lokaciju),

- d) urbana oprema i cjelovito parterno uređenje.
- (5) Na ovom prostoru ne planiraju se prostorije uprave i nadzorne službe.
- (6) Svi prostori moraju biti dostupni osobama s poteškoćama u kretanju.

Rekreativna zona Košćela

Član 111.

(1) U zoni Košćele planira se razvitak društvene infrastrukture za podršku rekreativnom turizmu.

(2) U okviru postojećih građevina kroz njihovu rekonstrukciju može se planirati smještaj ograničenog kapaciteta (po mogućnosti uz stanovanje), ugostiteljski sadržaji (konobe), radionice starih zanata i mini info-centri.

(3) Izvan postojećih građevina mogu se planirati:

- a) mjesta za prihvat konja,
- b) servisni kapaciteti za najam rekreativne opreme,
- c) pomoćni stočarski i poljoprivredni objekti.

(4) Egzaktne prostorne potrebe za sve sadržaje utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan (urbanistički projekt).

Etnološka zona Prebilovci

Član 112.

(1) Etnološka zona Prebilovci obuhvata Gornje Prebilovce, Grliće i Loznicu.

(2) U ovoj zoni se planiraju sadržaji u službi seoskog turizma i promocije etnološke baštine, prezentacije tradicionalne gradnje, zanata, hrane i običaja te općenito tradicionalnog načina života.

(3) U ovoj zoni planiraju se smještajni kapaciteti u tradicionalnoj hercegovačkoj kući (samostalno ili uz stanovanje), radionice starih zanata i ugostiteljstvo kroz angažman lokalnog stanovništva koje ove sadržaje može organizovati samostalno poštujući uslove gradnje iz poglavlja 5. *Uslovi gradnje*.

Član 113.

(1) Međutim, ako se pojavi konkretan interes javnog poduzeća, lokalnog stanovništva ili privatnog investitora za formiranjem *etnografskog područja na otvorenom* tada je obvezna izrada urbanističkog projekta koji će utvrditi točan i logičan prostorni obuhvat, sadržaje, idejna rješenja svih građevina kroz revitalizaciju i način korištenja.

Robinzonska zona Ostrvo

Član 114.

- (1) Područje Ostrva planira se kao zona robinzonskog turizma.
- (2) U njoj je moguće smjestiti ugostiteljske i servisne sadržaje bez smještajnih kapaciteta.
- (3) Izvan naselja treba osmišljeno izabrati izolirane lokalitete za mogući boravak avanturista u šatorima. Lokalitete će izabrati uprava Parka u suradnji s biologima, ornitolozima i ihtiolozima kako turizam ne bi narušavao mir životinjama.

Poljoprivredna zona Svitava

Član 115.

- (1) Područje Svitave i Sjekosa planira se kao zona za podršku poljoprivrednoj proizvodnji uz razvitak gospodarske (poljoprivredne) infrastrukture.
- (2) Zbog prostornog smještaja ova zona ne može odgovoriti zahtjevima za smještajem i prezentacijom Hutovog blata, ali može podržati gospodarski razvitak kroz gastronomsku ponudu parka (ribolov i poljoprivredne kulture).

9. MJERE ZAŠTITE PRIRODNIH VRIJEDNOSTI I POSEBNOSTI I KULTURNO HISTORIJSKIH CJELINA

9.1. Mjere zaštite voda

Član 116.

- (1) Za područje Parka prirode od osobite važnosti su vodni režim i kvaliteta voda. Zbog toga je prioritetni zadatak utvrđivanje optimalnog vodnog režima te zahvati i radnje u svrhu sanacije i praćenja stanja kao i poduzimanje mjera za sprječavanje negativnih utjecaja na vodni režim i kvalitetu voda Parka.
- (2) Zabranjeno je bilo kakvo jednostrano i ljudskim aktivnostima prouzročeno mijenjanje postojećeg vodnog režima i kvaliteta vode Hutova blata.
- (3) Na području Parka prirode zabranjeno je upuštanje vode lošije kvalitete, a posebno onečišćenje otpadnom vodom iz kućanstava, saobraćajnica i sl.

Član 117.

- (1) Aktivnosti na čišćenju i održavanju jezera, protočnosti kanala i prirodnih vodotoka mogu se izvoditi ako radi očuvanja prirodnog vodnog režima Parka prirode uz uslov zaštite prirode i dozvolu nadležnog ministarstva.

Član 118.

- (1) Zaštita voda Parka prirode provodi se zaštitom voda od onečišćenja unutar granica Parka prirode, ali i izvan njega.
 - (2) Zaštitu voda od onečišćenja izvan Parka nužno je provoditi izgradnjom sistema za odvođenje i čišćenje otpadnih voda koje mogu sistemima površinskih ili podzemnih kanala ili preko rijeke Krupe, Bregave i Trebišnjice ući u Park prirode.
 - (3) U slučaju pojave iznenadnih i izvanrednih zagađenja na rijeci Neretvi i Trebišnjici i gravitirajućim vodotocima poduzet će se mjere sukladne posebnom propisu.
-

Član 119.

(1) Onečišćenje kemijskim sredstvima i preparatima, poput umjetnog gnojiva i sredstava za uklanjanje korova i zaštitu bilja mora se svesti na najmanju moguću mjeru forsiranjem ekološke proizvodnje.

(2) Navodnjavanje poljoprivrednih površina se može vršiti isključivo sukladno Zakonu o vodama.

Član 120.

(1) Izvorišta na području Parka prirode koja se koriste ili planiraju koristiti za piće, kao i pripadajuće građevine moraju biti zaštićeni od slučajnog ili namjernog onečišćavanja i drugih utjecaja koji mogu ugroziti zdravstvenu ispravnost vode za piće.

(2) Za izvorišta po obodu Deranskog jezera koja bi se mogla koristiti za vodoopskrbu potrebno je uraditi detaljna istraživanja i ostalu zakonom predviđenu dokumentaciju.

9.2. Mjere zaštite tla

Član 121.

(1) Tlo je uz vode najvažniji resurs Parka prirode Hutovo blato.

(2) Potrebno je obezbjediti integralno - ekološki i socijalno održivo i prihvatljivo gospodarenje ovim resursom.

(3) U interesu stvaranja osnove za dugoročno ekološki, gospodarski i socijalno-politički održivo gospodarenje poljoprivrednim zemljištem predlaže se:

- a) Izvršiti inventarizaciju stanja tala, napose sadržaja svih ekološki relevantnih tvari, od biljnih hranjiva i soli u tlima izloženim zaslanjivanju, do teških kovina, policikličkih aromatskih ugljikovodika, ostataka pesticida, petrokemikalija, radionukleida.
- b) Na reprezentativnim - tipičnim lokalitetima na području sliva, utemeljiti postaje za trajno motrenje - monitoring promjena stanja u tlu - sadržaja, godišnjeg kretanja i bilance svih ekološki relevantnih tvari nabrojanih u prethodnoj alineji. Postaja uključuje ugradnju lizimetra u tlo, i mjerenje ispiranja svih tvari u vode. Posebno se prati količina tih tvari unesena gnojivom i iznesena prinosom u uobičajenom gospodarenju, zatim mjeri količina koja pada na tlo kao suha i mokra depozicija.

Član 122.

(1) Potrebno je donijeti **Pravilnik o zaštiti tla i vode od onečišćenja u roku od 2 godine od donošenja ovog Plana.**

(2) Do donošenja Pravilnika iz stavka (1) ovog Člana ovom Odlukom se zabranjuje:

- a) Korištenje svih oblika dušičnih gnojiva;
- b) Eksploataciju treseta;
- c) Primjenu sredstava za zaštitu bilja koja ostavljaju rezidue u tlu, napose primjenu atrazinskih preparata;

- d) U uzgoju kukuruza dopustiti primjenu pesticida samo prskanjem u trake, zbog smanjenja utroška sredstava za zaštitu bilja;
- e) Zabraniti upotrebu komposta od gradskog smeća i gradskog mulja, osim onog koji je proizveden u biološkim uređajima za proizvodnju komposta.

9.3. Mjere zaštite šuma

Član 123.

(1) Potrebno je donijeti **Program za šume posebne namjene** u roku od tri godine od donošenja ovog Plana.

(2) Do izrade Programa za šume posebne namjene Parka prirode Hutovo blato, korištenje šuma i šumskih zemljišta vodit će se kroz upute koje će stručna službe Parka prirode pripremiti s šumarskim stručnjacima, a koje će imati za cilj:

- a) očuvati biološke vrijednosti i obezbjediti ekološki potencijal šumskog ekosistema s poboljšanjem općekorisnih funkcija šuma;
- b) obezbjediti višenamjensko korištenje šuma i šumskog zemljišta, primarno stavljajući korištenje i zaštitu šuma u funkciju ostvarivanja ciljeva upravljanja zaštićenim područjem.

(3) Po principima šumarske struke provesti će se ekološko-funkcionalno zoniranje šumskih površina na manje ekološke i funkcionalne cjeline (zone) za koje će se utvrditi ciljevi i režimi upravljanja, a potom i potrebne mjere za postizanje ciljeva upravljanja u pojedinoj zoni.

(4) Pravilnikom o unutarnjem redu Parka prirode Hutovo blato koji će donijeti upravljačka ustanova, odrediti će se zabranjene i nedopuštene aktivnosti, mjere zaštite i dopušteni oblici korištenja vezano za šume Parka prirode, a kojih će se trebati pridržavati svi korisnici zaštićenog područja: posjetitelji, stanovnici, pojedinci i pravne osobe koje obavljaju dopuštene djelatnosti, javne službe i drugi.

(5) Upravljačka ustanova uspostaviti će sistem monitoringa koji uključuje:

- a) monitoring bioraznolikosti šuma,
- b) praćenje i ocjenu vitalnosti i propadanja šuma
- c) praćenje zdravstvenog stanja i
- d) praćenje utjecaja ljudskih aktivnosti.

9.4. Mjere zaštite vodenih staništa i ekosistema

Član 124.

(1) Vodni režim je osnovni element održavanja ekosistema močvarnih područja. Prostorna i vremenska dinamika razine površinskih i podzemnih voda određuje sve ekološke promjene u poplavnim područjima. Stoga je osnovna mjera zaštite biljnog i životinjskog svijeta uspostava i održavanje primjerenog vodnog režima.

Član 125.

(1) Zaštita voda Parka prirode provodi se zaštitom voda od onečišćenja u Parku prirode i izvan njega.

Član 126.

(1) Na području Parka prirode zabranjuju se svi hidromeliorativni radovi koji mijenjaju ili narušavaju vodni režim ili mijenjaju morfologiju vodotoka u Parku prirode.

(2) Dopušteno je čišćenje i održavanje jezera, protočnosti kanala i prirodnih vodotoka radi očuvanja povoljnog vodnog režima Parka prirode uz prethodno ishodaenje uslova zaštite prirode od nadležnog ministarstva.

Član 127.

(1) Na području Parka prirode zabranjuje se upuštanje onečišćenih voda, posebno nepročišćenih industrijskih voda i voda iz kućanstva.

Član 128.

(1) Zabranjena je svaka radnja koja može utjecati na pogoršanje stanja voda, tla i zraka a osobito:

- a) odlaganje industrijskog, kućnog, građevinskog i drugog otpada i
- b) ispuštanje opasnih tekućina i uporaba kemijskih sredstava kojima se može ugroziti izvornost biljnog i životinjskog svijeta, odnosno onečistiti voda, tlo i zrak.

Član 129.

- (1) U cilju očuvanja vodenih ekosistema potrebno je provoditi sljedeće mjere:
- a) Odrediti i pratiti indikatore promjena uslova u vodenim staništima;
 - b) Sistemno nadzirati vodena staništa vezano za posjetitelje i rekreativno korištenje Parka prirode;
 - c) Uskladiti mjere upravljanja slivom s režimom voda potrebnih za očuvanja vodenih staništa;
 - d) Izraditi pravilnik o postupanju u slučaju iznenadnih i izvanrednih onečišćenja na području Parka prirode;
 - e) Razraditi pravilnik održavanja vodenih staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti korekcije rješenja održavanja;
 - f) Odrediti indikatorske vrste karakteristične za stanišne tipove, onemogućavati i strogo zabraniti unos i kontrolirati i ograničavati razvoj alohtonih vrsta, te gdje je to moguće ukloniti postojeće strane vrste;
 - g) Podsticati razvoj vegetacije na pojedinim potezima uz obale jezera i pritoka radi stvaranja povoljnih uslova za mrijest i skrivanje riba.

Član 130.

(1) Očuvanje i revitalizacija vlažnih staništa ključno je za zaštitu i opstanak biološke raznolikosti Parka prirode

(2) U cilju osiguranja prirodnog stanja vlažnih staništa (obalno područje, izvori) i obnove lokacija nekadašnjih vlažnih ekosistema potrebno je provoditi slijedeće mjere:

- a) Izraditi kartu vlažnih staništa mjerila 1:5000 i rekonstrukciju historijske karte staništa (prije izgradnje sistema na Trebišnjici) i unijeti u GIS bazu podataka;
- b) Izraditi program revitalizacije staništa na obalama i na izvorima, te odrediti prioritete revitalizacije;
- c) Razraditi interventne postupke u slučaju poremećaja utvrđenih stalnim vizualnim nadzorom i stalnim praćenjem stanja, indikatora i parametara koji pokazuju promjene vlažnih staništa;
- d) Razraditi pravila održavanja vlažnih staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti korekcije rješenja održavanja;
- e) Izraditi programe obnove nekadašnjih vrijednih staništa (npr. vlažnih travnjaka, autohtonih šuma) i odrediti prioritete;
- f) Odrediti indikatore i uvesti sistem nadzor stanja vlažnih površina, koordinirati nadzor vodenih i vlažnih površina s uslovima vođenja posjetitelja i rekreativnim aktivnostima i provoditi kontrolu ovih aktivnosti.

9.5. Mjere zaštite biljnog svijeta

Član 131.

(1) Na području Parka prirode zabranjeno je branje, sakupljanje, uklanjanje, uklanjanje sa staništa i oštećivanje biljaka, a osobito ugroženih, rijetkih i osjetljivih vrsta.

Član 132.

- (1) Na području Parka prirode zabranjena je sječa trske i košenje trave.
- (2) Stroga zabrana radnji iz stavka 1. ovog člana važi u razdoblju od 1. ožujka do 31. lipnja.

Član 133.

(1) Izuzetno od odredbi Član 132. u cilju zaštite od požara, Javno poduzeće dužno je obezbjediti košenje trave, prosjeka i putova, na temelju godišnjeg plana rada.

Član 134.

(1) Na području Parka prirode zabranjena je sječa šume, prirodnih šumskih sastojina i prirodnih vrsta drveća i grmlja kao i uklanjanje starih srušenih autohtonih stabala.

Član 135.

(1) Izuzetno od odredbi Član 134. dozvoljena je sanitarna sječa, ako služi očuvanju i promicanju prirodnih biljnih i životinjskih zajednica Parka prirode.

Član 136.

(1) Sanitarna sječa, sječa uzgojnog karaktera, uklanjane stranih alohtonih vrsta drveća na području Parka prirode, kao i pošumljavanje autohtonih vrsta drveća, Javno poduzeće može obavljati u skladu s uslovima zaštite prirode koje utvrđuje Ministarstvo.

Član 137.

(1) Javno poduzeće može obezbjediti pošumljavanje autohtonih vrsta drveća u cilju razvoja prirodne vegetacije, sukladno uslovima zaštite prirode koje utvrđuje Ministarstvo.

(2) Ponovno unošenje nestalih biljnih vrsta u prirodi na cjelokupnom prostoru Parka

(3) prirode može se obavljati uz dozvolu Javnog poduzeća uz uslove zaštite prirode utvrđene od Ministarstva.

Član 138.

(1) Sanitarnu sječū, uklanjanje i sječū stranih (alohtonih) vrsta drveća organizuje Javno poduzeće tijekom zimskog perioda.

(2) Zabranjena je sječa, te druge šumske aktivnosti i radnje tijekom vegetacijske sezone, a posebno u vrijeme gniježđenja ptica.

Član 139.

(1) Na području Parka prirode zabranjeno je branje, sječa i oštećenje biljnog pokrova osim na postojećim poljoprivrednim i pašnjačkim površinama.

Član 140.

(1) U cilju zaštite endemskih biljnih vrsta, potrebno je provoditi slijedeće mjere:

- a) Odrediti biljne vrste karakteristične za stanišne tipove, te zaštićene i endemske vrste, njihove lokacije i zastupljenost, provesti kartiranje i unos u GIS bazu podataka;
- b) Onemogućavati unos i kontrolirati i ograničavati razvoj alohtonih vrsta, te gdje je to moguće ukloniti postojeće strane vrste (poput ambrozije);
- c) Provesti inventarizaciju i kartiranje gospodarski vrijednih divljih vrsta, uvesti podatke u GIS bazu podataka, uspostaviti nadzor i kontrolu nad aktivnostima lokalnog stanovništva vezano uz branje zaštićenih biljnih vrsta, uključujući edukaciju i alternativna rješenja,
- d) Napraviti pripreme za uspostavu Banke sjemenja i Genetske banke.

Član 141.

(1) U cilju suradnje na programima očuvanja i održivog skupljanja bilja, potrebno je provesti slijedeće mjere:

- a) Izraditi popis, odrediti i kartirati područja, razdoblja pojave i načine pristupa i unijeti u GIS bazu podataka;
 - b) Pratiti stanje i potražnju na tržištu, te predviđati pritiske;
-

- c) Pratiti stanje po vrstama i sezonama i promjene unositi u GIS bazu podataka;
- d) Izraditi program očuvanja i održivog skupljanja;
- e) Potpomoći osnivanje udruge i privući članove pogodnostima;
- f) Uspostaviti strogi i pojačani sistem nadzora u sezonama i na važnim lokacijama.

9.6. Mjere zaštite životinjskog svijeta

Član 142.

(1) Mnoge vrste koje obitavaju na ovom području, kao i neka staništa zaštićeni su visokom kategorijom zaštite pod IUCN, nalaze se na popisu zaštite prema Direktivi o staništima, Direktivi o pticama, Bernskoj konvenciji, Bonnskoj konvenciji i ekološkoj mreži Natura 2000. Izloženost područja antropogenim pritiscima ugrožava njihov opstanak.

Član 143.

(1) Na području Parka prirode zabranjeno je rastjerivanje, proganjanje, uznemiravanje, hvatanje, ozljeđivanje i ubijanje životinjskih vrsta.

(2) Osobitu zaštitu uživaju ptice.

(3) Tijekom cijele godine zabranjeno je u Parku prirode loviti, hvatati i uznemiravati ptice.

(4) Izuzetno, Ministarstvo može uz posebne uslove zaštite prirode, radi provođenja sanitarnih mjera i izuzetno u svrhu znanstvenih istraživanja dozvoliti odstrel određenih vrsta ptica.

Član 144.

(1) Zabranjuje se unošenje i puštanje u Park prirode stranih (alohtonih), hibridnih i kloniranih životinjskih vrsta.

(2) Javno poduzeće će u cilju zaštite autohtonih i endemičnih vrsta riba i očuvanja bioraznolikosti uopće donijeti *Program iskorjenjivanja unesenih vrsta riba*.

Član 145.

(1) Na području Parka prirode zabranjeno je sakupljanje žaba, puževa i pijavica.

(2) Izuzetno zoniranjem područja Javno poduzeće može odobriti sakupljanje konzumnih žaba na posebnim revrima.

Član 146.

(1) U cilju zaštite živog svijeta potrebno je provesti sljedeće mjere:

- a) Kako bi se osigurala staništa za gniježđenje ptica dupljašica potrebno je sačuvati što više starih stabala s dupljama,
- b) U cilju zaštite ptica grabljivica, poput orla štekavca i stepskog sokola, treba ostaviti što više starih i visokih stabala,

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- c) Kontinuirano pratiti obitavanja životinjskih vrsta sa ciljem evidentiranja pojave novih vrsta, utvrđivanja vremenskog intervala obitavanja sezonskih, odnosno prolaznih vrsta,
- d) Stalno pratiti gniježđenje i leženje životinjskih vrsta te vođenje mladunčadi u cilju procjene njihova brojnog stanja i ostvarenog prirasta,
- e) Stalno pratiti biološke zahtjeve životinjskih vrsta u pogledu mjesta hranjenja i utvrđivanja izvora podrijetla hrane,
- f) Evidentirati svaku jedinku pojedinih vrsta divljači (po spolnoj i dobnoj pripadnosti) za koju se okularno ili po ostacima ili tragovima utvrdi da je usmrćena po drugim životinjskim vrstama, bez obzira je li korištena za hranu ili ne,
- g) Redovito pratiti i evidentirati prisustvo pojedinih životinjskih vrsta i njihova broja na mjestima hranjenja divljači, te vršiti procjenu i evidentiranje količina konzumirane hrane izložene za divljač,
- h) Evidentirati gnijezda orla štekavca, crne rode, stepskog sokola, kao i kolonija čaplji, te evidentirana gnijezda ucrtati u gospodarske karte i staviti u opis šumskih odjela i odsjeka,
- i) Zabraniti svaku sječu stabala u radijusu od 500 m od utvrđenih pojedinačnih gnijezda od 1. siječnja do 30. lipnja, kada ove ugrožene i zaštićene ptičje vrste odabiru lokacije gniježđenja, pa do izlijetanja mladih,
- j) Pratiti ponašanje i zdravstveno stanje životinjskih vrsta i dojavljivati nadležnim ustanovama pojave uginuća i nađene primjerke uginulih životinjskih vrsta, uz evidentiranje uzroka uginuća,
- k) Evidentirati broj živih i uginule mladunčadi po leglu, odnosno gnijezdu radi praćenja općeg stanja i broja unutar životinjskih vrsta,
- l) Sprječavati uništavanje legla, odnosno gnijezda i jaja životinjskih vrsta te uništavanje mladunčadi ili odstrela primjeraka,
- m) Pojavom nove vrste ili većeg broja pojedine životinjske vrste poduzimati odgovarajuće mjere radi sprječavanja šteta na divljači ili staništu,
- n) Kontrolirati kretanje i sprječavati krivolov, te poduzimati druge aktivnosti zaštite i mjere sukladno Pravilniku o unutarnjem redu u Parku prirode "Hutovo blato", te posebnim propisima,
- o) Unošenje stranih životinjskih vrsta na području Parka prirode nije dopušteno.

Član 147.

(1) Životinjama se tijekom njihova razvojnog ciklusa mora obezbjediti što veći mir. Stoga pristup području, uključujući posjećivanje, mora biti strogo reguliran, usklađen s programima posjećivanja. Režime posjećivanja utvrdit će Javna ustanova uz suradnju s ostalim korisnicima prostora.

Član 148.

(1) U cilju očuvanja i zaštite autohtonih i endemskih vrsta riba potrebno je provesti slijedeće mjere:

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- a) Kartirati važna staništa ihtiofaune, unijeti ih u GIS bazu podataka, uvesti kontinuirani nadzor i obezbjediti zabranu pristupa područjima mriještenja
- b) Uskladiti planirane mjere upravljanja slivom s uslovima očuvanja ihtipopulacija i poboljšanja ihtioprodukcije ovog područja
- c) Urediti, zaštititi i održavati mrjestilišta za endemske vrste i izraditi program njihove reintrodukcije u močvaru.
- d) Uspostaviti nadzor i kontrolu nad širenje invazivnih vrsta riba poput sunčanice iz Deranskog jezera
- e) Izraditi ribolovnu osnovu prema zakonu o slatkovodnom ribarstvu
- f) Poboljšati gospodarenje i kontrolu ljudskih aktivnosti na rijeci Krupi radi zaštite puta za migracije riba u močvaru.

Član 149.

(1) U cilju očuvanja i zaštite autohtonih i ugroženih vrsta vodozemaca potrebno je provesti sljedeće mjere:

- a) Identificirati i uklanjati prijetnje vodozemcima;
- b) Izraditi planove upravljanja zaštićenih vodozemaca;
- c) Odrediti lokacije boravka, kartirati i uvesti u GIS bazu podataka i uspostaviti praćenje stanja populacije žutog mukača, gatalinke, šumske smeđe žabe i grčke žabe;
- d) Uvesti programe sponzoriranja pojedinih vrsta vodozemaca čija sredstva će se koristiti za očuvanje i istraživanje.

Član 150.

(1) U cilju očuvanja i zaštite autohtonih i ugroženih vrsta gmazova potrebno je provesti sljedeće mjere:

- a) Uspostaviti kontrolu i zabranu trgovanja gmazovima, naročito kopnenom kornjačom
- b) Identificirati i ukloniti prijetnje gmazovima
- c) Odrediti lokacije boravka, kartirati i uvesti u GIS bazu podataka, izraditi i uspostaviti programe praćenja gmazova
- d) Izraditi planove upravljanja zaštićenih gmazova
- e) Uvesti programe sponzoriranja pojedinih vrsta gmazova čija sredstva će se koristiti za očuvanje i istraživanje

Član 151.

(1) U cilju očuvanja i zaštite autohtonih i ugroženih vrsta ptica potrebno je provesti sljedeće mjere:

- a) Locirati gnijezda, kartirati ih, unijeti u GIS bazu podataka, osmisliti zaštitu i nadzor, te zaštititi gnijezda zabranom pristupa;
 - b) Turističke rute organizovati tako da se ptice ne uznemiravaju;
-

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- c) Obezbjediti zalihe hrana za ptice koje zimuju u slučaju snijega, leda i drugih elementarnih nepogoda;
- d) Redovito pratiti stanje populacija preletnica, gnjezdarica;
- e) Uspostaviti strogi nadzor na krivolovom;
- f) Izraditi planove upravljanja pojedinim zaštićenim ptičjim vrstama;
- g) Obezbjediti zaštitu, opstanak i oporavak populacije kritično ugroženim vrstama
- h) Organizovati akcije prstenovanja ptica;
- i) Uvesti programe sponzoriranja pojedinih vrsta ptica čija sredstva će se koristiti za očuvanje i istraživanje;
- j) Izraditi katalog i monografiju najznačajnijih ptičjih vrsta.

Član 152.

(1) U cilju očuvanja i zaštite autohtonih i ugroženih vrsta sisavca potrebno je provesti slijedeće mjere:

- a) Redovito pratiti stanje ugroženih vrsta (lokacije, brojnost, zdravstveno stanje);
- b) Odrediti lokacije boravka, kartirati i unijeti u GIS bazu podataka, osmisliti i obezbjediti zaštitu ugroženih i zaštićenih vrsta;
- c) Izraditi plan upravljanja za populaciju vidre;
- d) Uspostaviti strogi nadzor nad krivolovom;
- e) Uvesti programe sponzoriranja pojedinih vrsta sisavaca čija sredstva će se koristiti za očuvanje i istraživanje.

Lovstvo

Član 153.

(2) Na području Parka zabranjen je lov na sve vrste tijekom cijele godine.

Član 154.

(1) Uz saglasnost Ministarstva, dozvoljeno je hvatanje životinjskih vrsta u svrhu naučnog proučavanja, radi provođenja sanitarnih mjera, te uspostavljanja prirodne ravnoteže.

Član 155.

(1) Na području Parka dopušten je uzgoj divljači, a lovna područja se mogu organizovati izvan granica Parka.

Član 156.

(1) Unutar granica Parka Lovačkim društvima se mogu uz saglasnost Javnog poduzeća i ministarstva dozvoliti aktivnosti čija je svrha isključivo edukacijska.

Član 157.

- (1) Vatreno oružje mogu nositi samo službene i ovlaštene osobe sukladno zakonu.

Član 158.

- (1) U cilju suradnje na programima zaštite lovne divljači, potrebno je provesti slijedeće mjere:
- a) Uskladiti uslove lova izvan granica Parka, posebno u prijelaznoj zoni zaštite Parka s uslovima odvijanja drugih djelatnosti unutar Parka,
 - b) Uspostaviti kontinuiranu komunikaciju i razmjenu informacija Javnog poduzeća s lovačkim društvima na širem razmatranom području,
 - c) Zajedno s lovačkim društvima i lokalnim stanovništvom suzbijati nezakoniti lov i organizovati spašavanja divljači,
 - d) Zajedno s lovačkim društvom ukloniti objekte koji služe za nezakoniti lov,
 - e) Povezivati lokalno stanovništvo i lovačka društva radi organizovanog pružanja usluga lovnog turizma izvan granica Parka.

Ribolov

Član 159.

- (1) Na području Deranjskog Blata (Gornjeg Blata) zabranjen je ribolov.
- (2) Zabrana ribolova odnosi se na pribrdska jezera (Škrka, Jelim, Drijen, Orah i Babino oko), brze potoke (Londža, Jelimska jaruga i riječna jaruga Škrka) i ostale manje jaruge.

Član 160.

- (1) Sportsko-rekreacioni ribolov tradicijskog oblika može se obavljati na području Parka prirode u zonama koje odredi Javna ustanova na temelju godišnje dozvole za izvođenje tradicionalnog ribolova.
- (2) U tradicionalnom ribolovu, mogu se koristiti trate, vrške – cijele godine i odgovarajuće mreže od 1. listopada do 31. prosinca.
- (3) Sportsko-rekreacioni ribolov tradicijskog oblika se dozvoljava na rijeci Krupi nizvodno od Glavice, na jezeru Svitava i na jezeru Škrka.
- (4) Posjetitelji Parka prirode mogu obavljati sportsko-rekreacioni ribolov tradicijskog oblika.
- (5) Način ribolova uskladit će se s potrebom zaštite ptica i drugih životinja.
- (6) Za godišnju dozvolu za tradicionalni ribolov plaća se naknada Javnoj ustanovi.

Član 161.

- (1) Ribolov je zabranjen na području cijelog Parka za vrijeme lovostaja.

Ribničarstvo

Član 162.

(2) Na jezeru Šrka i jezeru Svitava je moguć ekstenzivni uzgoj ribe u prirodnim uslovima, uz potrebna prethodna istraživanja.

Član 163.

(1) Na planiranim retencijama uz Karaotok je također moguć uzgoj ribe i pataka, ali isključivo u edukacijske svrhe.

9.7. Mjere zaštite krajobraza***Prirodni činitelji***

Član 164.

(1) Moraju se očuvati prirodne morfološke granice.

Član 165.

(1) Treba štiti autohtonu vegetaciju i ekološke vrijednosti šuma zabranom gospodarskih djelatnosti.

(2) Pošumljavanje se treba vršiti na mjestima gdje je opasnost od erozije velika, a ostala krša područja nepokrivena zelenilom zadržati u izvornom obliku.

Član 166.

(1) Treba podsticati razvoj ekstenzivnog stočarstva kako bi se održali ili ponovno ukazali nekada prisutni obrisi pašnjačkih površina.

Član 167.

(1) Treba racionalno upravljati vodama u cilju očuvanja velikih vodenih površina i njihovog reflektirajućeg svojstva.

Član 168.

(1) Moraju se očuvati poljoprivredne površine kao važan antropogeni čimbenik u ukupnoj vizuri Parka prirode.

Graditeljske intervencije

Član 169.

(1) Pri graditeljskim intervencijama apsolutno poštovati graditeljsku tradiciju u pogledu mjerila, gabarita, prostorne dispozicije objekata i slično.

Član 170.

- (1) Zadržati horizontalne i vertikalne obrise postojećih naselja.
- (2) Ne dopustiti širenje građevinskog zemljišta.
- (3) Sve intervencije činiti unutar postojećeg graditeljskog tkiva.
- (4) Potencirati obnovu starih kuća umjesto izgradnje novih.

Član 171.

(1) Pri odabiru materijala može se dopustiti veća sloboda: moguće je koristiti tradicionalne materijale u kombinaciji sa suvremenima čime bi se graditeljskoj tradiciji dodala nova vrijednost, duh vremena.

Infrastruktura

Član 172.

- (1) Ne dopustiti prolazak velikih infrastrukturnih koridora kroz prostor Parka prirode.
- (2) Potrebno je urediti i ozeleniti sve iskope lokalnih i ostalih saobraćajnica.

Član 173.

(1) Ukoliko je moguće potrebno je pokrenuti inicijativu za premještanjem visokonaponskih dalekovoda na stolačkoj strani.

Član 174.

(1) Potrebno je obezbjediti automatizirani protupožarni nadzor preko nekog od pametnih sistema za praćenje požara.

Član 175.

- (1) Potrebno je sanirati iskop za vodospremu kod Prebilovaca.
- (2) Sve ostale manje infrastrukturne zahvate izvoditi u skladu s ovim planom vraćajući teren u izvorno stanje.

Član 176.

(1) Sanirati i prenamijeniti lokalitet napuštenog kamenoloma na ulazu u Park, sam kamenolom i svu prateću infrastrukturu kroz izradu detaljnog plana.

(2) Iako je kamenolom na regionalnoj cesti R426 izvan službenog obuhvata plana, on izrazito narušava vizualnu cjelovitost Parka i njegova je lokacija s krajobraznog aspekta neprimjerena. Potrebno je ispitati opravdanost njegovog postojanja i u slučaju neopravdanosti investirati zatvaranje i sanaciju terena.

Turizam

Član 177.

(1) Sve intervencije u svrhu turizma svesti na racionalnu mjeru uz što veće prilagođavanje tradicijskom načinu korištenja prostora uz dodavanje nove, suvremene dimenzije.

Član 178.

(1) Urediti postojeći vidikovac pored Karaotoka.

(2) Planirati i urediti još šest novih vidikovaca diljem Parka: Koščela, Drijen, Loznica, Svitava, Đinovica i Ostvo. Uređenje provesti kroz postavljanje urbane opreme, a na Ostrvu i postaviti i servisnu infrastrukturu (mokri čvor, otvorenu česmu). Na Đinovici se prostor razgledava iz balona.

(3) Izgradnja novih vidikovaca podliježe uslovima iz Član 73. ove Odluke.

(4) Vidikovac Svitava, koji je izvan granica Parka, moguće je urediti negdje na regionalnoj cesti R426 kao proširenje uz regionalnu cestu.

9.8. Mjere zaštite kulturnih dobara

Član 179.

(1) Sva dobra kulturno historijskog naslijeđa definisana u obuhvatu Prostornog plana parka prirode Hutovo blato moraju biti na stručan način uključeni u budući razvoj parka prirode. Na popisu kulturno historijskih dobara nalazi se jedan nacionalni spomenik, 20 kulturnih dobara upisanih u registar Zavoda za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa HNK-a i 20 lokaliteta predloženih za zaštitu ovim planom.

(2) Nepokretno kulturno-historijsko naslijeđe je prikazano na kartografskom prikazu br. 5 „Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora“ u mjerilu 1:10.00.

Član 180.

(1) Javna ustanova Parka mora blisko surađivati s institucijama i organizacijama nadležnim za zaštitu kulturno historijskog naslijeđa i upravljanje istim.

Član 181.

(1) Unutar granica zaštitnih zona nacionalnog spomenika Most u Klepcima (oznaka: 7-1-N-3), primjenjuju se mjere zaštite propisane u Odluci Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika BiH (Službeni glasnik BiH, br. 12/03) o proglašenju mosta nacionalnim spomenikom. Na nacionalni se spomenik primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika uspostavljenog prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Službene novine Federacije BiH, br. 2/02 i 27/02).

Hercegovačko-neretvanskog kantona

Član 182.

(1) Ostala kulturna dobra evidentirana na prostoru obuhvata Plana podliježu odredbama Zakona o zaštiti kulturno-historijske baštine u Hercegovačko neretvanskom kantonu (Narodne Novine HNK-a, br. 02/06) i prikazana su u tablici ispod. Mjere zaštite nad ostalim kulturnim dobrima provodi Kantonalni Zavod za zaštitu kulturno historijske baštine.

Tablica 8. Registrirana dobra kulturno - historijskog naslijeđa

R. Br.	oznaka	naziv nalazišta (lokalitet)	opština	vremenski period	karakteristike nalazišta
1.	7-9-Z-28	RAVNA GOMILA, Ostrovo	Stolac	Prahistorija	prahistorijska gomila
2.	7-9-Z-34	CRKVINE, Derani	Stolac	Antika	rimsko naselje, ostaci zidova, ulomci cigle i amfore, antički period
3.	7-1-Z-10	Gradina, Klepci	Čapljina	Prahistorija	gradina i rimsko naselje
4.	7-1-Z-15	Telac, Klepci	Čapljina	Prahistorija	gomila, rimsko naselje
5.	7-1-Z-21	Noktac, Pribilovci, lokalitet Mrvići	Čapljina	Prahistorija	tri gomile i ostaci rimskog naselja
6.	7-1-Z-24	Rovač gomila, Svitava	Čapljina	Prahistorija	Gomila
7.	7-1-Z-26	Suhića gradina, Pribilovci	Čapljina	Prahistorija	Gradina
8.	7-1-Z-30	Velika gradina, Gnjilište	Čapljina	Prahistorija	Prahistorijsko naselje
9.	7-1-Z-31	Velika Ratašnica, Klepci	Čapljina	Prahistorija	Velika prahistorijska gomila
10.	7-1-Z-49	Dvorišta, Svitava	Čapljina	Antika	Rimsko naselje i kasnoantička nekropola
11.	7-1-Z-50	Gradina, Svitava	Čapljina	Antika	Rimska tvrđava, ostaci crijepa i keramike
12.	7-1-Z-56	Podvornice, Bajovci	Čapljina	Antika	Rimsko naselje
13.	7-1-Z-59	Rit dol, Loznica, Klepci	Čapljina	Antika	Naselje
14.	7-1-Z-73	Grčko Greblje, Svitava	Čapljina	Srednji vijek	Grobište s 30 stećaka, ploče, škrinje, križevi
15.	7-1-Z-82	Pribilovci 1	Čapljina	Srednji vijek	Na lokalitetu 7 stećaka
16.	7-1-Z-83	Pribilovci 2	Čapljina	Srednji vijek	U sklopu pravoslavnog groblja 10 stećaka
17.	7-1-Z-85	Sjekose 1	Čapljina	Srednji vijek	U katoličkom groblju 6 stećaka
18.	7-1-Z-86	Sjekose 2	Čapljina	Srednji vijek	Sačuvana 2 stećka
19.	7-1-Z-88	Svitava 2	Čapljina	Srednji vijek	U katoličkom groblju sačuvana 2 stećka i u neposrednoj blizini 6 stećaka
20.	7-1-Z-117	Kula, Svitava	Čapljina	Osmanski period	Kula iz osmanskog perioda

Član 183.

(1) Ovim Planom se štiti i predlaže evidencija i valorizacija još 20 lokaliteta gomila i gradina na do sada neistraženom prostoru Parka. Lokaliteti su označeni na grafičkom prilogu br. 5. „Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora“ prostora i označeni su oznakama O1-O20.

(2) Prilikom izvođenja građevinskih ili poljoprivrednih radova u blizini ili na samom arheološkom lokalitetu obavezno je prisustvo arheologa. Eventualni pokretni nalazi mogu se pohraniti u posebnom izložbenom prostoru Parka. U slučaju pronalaska novih arheoloških lokaliteta ili predmeta obavezno je o tome obavijestiti nadležni Zavod za zaštitu kulturno historijskog naslijeđa.

(3) Postojeće lokalitete stećaka potrebno je stručno očistiti od vegetacije, omogućiti im pristup i obavezno ograditi. Prioritet prilikom zaštite treba dati posebno ugroženim lokalitetima (lokalitet Svitava).

(4) Unutar postojećih naseljenih mjesta, a u cilju očuvanja tradicionalne graditeljske baštine i krajobraznih vrijednosti potrebno je, a gdje je to moguće, očuvati grupe drveća i suhozide uz putove, obnoviti pojila i čatrnje, a ograde izvoditi u tradicionalnom materijalu.

(5) Lokalitete kulturno historijskog naslijeđa potrebno je organizovati i prezentirati u turističkoj ponudi. Lokalitete je potrebno opremiti turističkom infrastrukturom koja može u isto vrijeme služiti i za aktivnu zaštitu lokaliteta.

9.9. Mjere zaštite nematerijalne kulturne baština

Član 184.

(1) Ovim Planom podržavaju se sve odredbe i definicije propisane UNESCO-vom Konvencijom o zaštiti i očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

(2) Konvencija za zaštitu nematerijalne kulturne baštine prihvaćena je na 32. Općoj skupštini UNESCO-a u listopadu 2003. godine, a Bosna i Hercegovina ratificirala ju je 2009. godine.

Član 185.

(1) Preporuča se nakon planom predviđenih aktivnosti: popisa baštine, klasifikacije elemenata, procjene lokalnih mogućnosti, kartiranja i novih elemenata nematerijalne kulturne baštine koji su prisutni (seoska slavlja, nacionalni praznici, povijesne obljetnice itd.) koristiti prostor Parka za manifestacije.

9.10. Postupanje s otpadom

Član 186.

(1) Na prostoru Parka neće se vršiti deponiranje i drugo trajno odlaganje otpada. Otpad se mora prikupljati i odvoziti ili odnositi na mjesta izvan Parka na kojima otpad može trajno zbrinut na zakonom propisan način.

(2) Isključivo organski otpad koji ne spada u skupinu opasnog i štetnog otpada dopušteno je odlagati u okoliš, na za to primjereno mjesto.

(3) Naselja i punktovi za posjetitelje trebaju biti uključeni u organizovano zbrinjavanje otpada. Na razini naselja otpad se može prikupljati u odgovarajuće posude za prikupljanje iz kojih će otpad preuzeti specijalizovano vozilo te ga odvesti na daljnje zbrinjavanje.

Član 187.

(1) Na području Parka, posebno u turističkim zonama je potrebno uvesti sistem odvojenog prikupljanja otpada, neovisno o razvoju na nivou kantona ili federacije, zbog edukacije stanovništva.

Član 188.

(1) Divlja odlagališta otpada unutar Parka je potrebno sanirati u roku od jedne godine od donošenja ovoga Plana.

10. MJERE POSEBNE ZAŠTITE

Član 189.

- (1) Mjerama posebne zaštite određuju se uslovi za:
- a) Sklanjanje ljudi,
 - b) Zaštita od rušenja,
 - c) Zaštita od poplava,
 - d) Zaštita od požara i
 - e) Zaštita od potresa.

10.2. Sklanjanje ljudi

Član 190.

(1) Pod skloništem, u smislu Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća (Službene novine F BiH, broj: 39/03 i 22/06), podrazumijeva se dvonamjenski ili posebni objekt za zaštitu ljudi i materijalnih dobara, koji pruža zaštitu od zračnog natpritiska, požara i kontaminacije.

(2) Izgradnja skloništa regulirana je Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća i Uredbom o mjerilima, kriterijima i načinu izgradnje skloništa i tehničkim normativima za kontrolu ispravnosti skloništa (Službene novine F BiH, broj: 21/05).

(3) Na području Parka prirode nije potrebno predvidjeti izgradnju skloništa za stanovnike naselja niti u sklopu detaljnih prostornih planova niti drugih planova uređenja predviđenih ovim planom.

10.3. Zaštita od rušenja

Član 191.

(1) Saobraćajnice unutar novih dijelova naselja moraju se projektirati na taj način da razmak građevina od saobraćajnice omogućuje da eventualne ruševine građevina ne zapriječe saobraćajnicu radi omogućavanja nesmetane evakuacije ljudi i pristupa interventnim vozilima.

(2) Kod projektiranja građevina mora se koristiti tzv. projektna seizmičnost (ili protupotresno inženjerstvo) sukladno utvrđenome stupnju potresa po MSC ljestvici njihove jačine prema mikrosezmičnoj rajonizaciji HNK.

(3) Prilikom rekonstrukcija starijih građevina koje nisu izgrađene po protupotresnim propisima (u naseljima sa historijskom identifikacijom i dr.), statičkim proračunom analizirati i dokazati otpornost tih građevina na rušenje uslijed potresa ili drugih uzroka te predvidjeti detaljnije mjere zaštite ljudi od rušenja.

10.4. Zaštita od požara

Član 192.

(1) Zaštita od požara ovisi o kvalitetnom procjenjivanju ugroženosti od požara i tako procijenjenim požarnim opterećenjima, vatrogasnim sektorima i vatroobranim pojasevima, te drugim zahtjevima utvrđenima prema izrađenoj i usvojenoj Procjeni ugroženosti od požara i tehnoloških eksplozija.

(2) Projektiranje s aspekta zaštite od požara stambenih, javnih, poslovnih, gospodarskih i infrastrukturnih građevina provodi se po zakonima i na njima temeljenim propisima i prihvaćenim normama iz oblasti zaštite od požara te pravilima struke.

(3) Rekonstrukcije postojećih građevina u naseljima potrebno je projektirati na način da se ne povećava ukupno postojeće požarno opterećenje građevine ili naselja kao cjeline. Radi smanjenja požarnih opasnosti kod planiranja ili projektiranja rekonstrukcija građevina građenih kao stambeni ili stambeno-poslovni blok potrebno je pristupiti promjeni namjene prostora sa požarno opasnim sadržajima, odnosno zamijeniti ih požarno neopasnim sadržajima.

(4) Kod projektiranja nove vodovodne mreže ili rekonstrukcije postojeće mreže u naselju, obavezno je planiranje hidrantskog razvoda i postave nadzemnih hidranata. Sve pristupne ceste u dijelovima naselja koje se planiraju izgraditi sa slijepim završetkom projektirati sa okretištem za interventna vozila na njihovom kraju.

Član 193.

(5) Na cijelom području Parka zabranjeno je loženje vatre na otvorenom izuzev na pojedinačnim lokalitetima (rekreacija, ugostiteljstvo) koje se utvrđuju Pravilnikom o unutarnjem radu.

(6) Postojeće šumske putove treba održavati kao protupožarne komunikacije i na njima se mogu formirati punktovi za protupožarne intervencije.

(7) Potrebno je izraditi *Plan zaštite šuma od požara* (u nadležnosti kantonalnog šumsko-gospodarskog društva).

Član 194.

(1) Potrebno je provoditi preventivne mjere zaštite od požara koje podrazumijevaju slijedeće aktivnosti:

- a) Njegu šuma,
- b) Pravovremeni prored šuma,
- c) Kresanje i uklanjanje suhog granja,
- d) Izrada i održavanje protupožarnih putova i prosjeka,
- e) Čišćenje i održavanje rubnih pojasa uz javne putove,
- f) Čišćenje i uspostavljanje sigurnosnih visina i udaljenosti na trasama elektroenergetskih vodova,

- g) Identifikacija i održavanje prirodnih i vještačkih vodnih akumulacija i izvora,
- h) Organizovanje promatračkih službi i označavanje osmatračnica,
- i) Sistemom promatračkih mjesta mora biti vizualno pokriveno cijelo područje; svi promatrači moraju biti u sistemu veze sa dežurnim u jedinici i međusobno,
- j) Osiguranje materijalnih sredstava za gašenje požara i njihovo lociranje na najugroženijim mjestima,
- k) Provođenje obuke vatrogasnog i rendžerskog ljudstva,
- l) Upozoravanje građana o opasnosti od šumskih požara, putem sredstava informiranja,
- m) Oglasnih tabli i znakova upozorenja na šumskim područjima,
- n) Prva obaveza je da se u sezoni mart-oktobar organizuje stalna protupožarna promatračka služba, zaštite od požara, postave znakovi zabrane loženja vatre na svim ulazima u park,
- o) Animirati lovce da paze na ponašanje, posebno u kritičnim mjesecima,
- p) Paljenje vatre strogo sankcionirati.

Član 195.

(1) Propisuje se uvođenje automatskog sistema za *rano otkrivanje* i praćenja požara raslinja i to u roku od dvije godine od donošenja ovog Plana

Član 196.

(1) Obavezana je izrada *Plana zaštite od požara* u roku od dvije godine od donošenja ovog Plana

(2) Organizaciju i koordinaciju izrade Plana iz stavka 1. organizovat će i provesti Javno poduzeće.

10.5. Zaštita od potresa

Član 197.

(1) Protupotresno projektiranje građevina kao i građenje treba provoditi sukladno Zakonu o građenju i postojećim tehničkim propisima.

(2) Osnovni stepen seizmičnosti koji na području parka iznosi 7 (MCS s odstupanjem prema 7- i 7+).

10.6. Zaštita od poplava

Član 198.

(1) Zaštitu od poplava provoditi u skladu s Zakonom o vodama, te Državnim i Kantonalnim planovima obrane od poplava, međudržavnim s Republikom Hrvatskom.

(2) U područjima vodotoka i bujica kriterije za planiranje izgradnje treba definisati uz saglasnost nadležnog tijela.

(3) Radi obrane od poplava planira se dorada planova obrane od poplava uvrštavanjem u njega svih registriranih vodotoka, te provođenje preventivnih mjera održavanja, izgradnje, rekonstrukcije i dogradnje vodnih sistema i vodnih građevina, te njihov nadzor, kako bi se osigurao neškodljiv protok voda minimalno stogodišnjeg povratnog perioda u područjima naselja, važnijih saobraćajnica i drugih vrjednijih sadržaja i minimalno desetogodišnjeg povratnog perioda za poljoprivredne i slične površine.

(4) Stepen ugroženosti građevina od poplavnih voda, način i stepen zaštite od poplava, rad sistema u uslovima poplava, te rizike koje preuzima investitor u slučaju gradnje u poplavnom području definiše nadležno tijelo.

10.7. Zaštita stanovnika i materijalnih dobara

Član 199.

(1) Zabranjena je upotreba svih kancerogenih materijala, uređaja i postrojenja koja emitiraju radioaktivna zračenja štetna po zdravlje ljudi.

Član 200.

(1) Zabranjeno je korištenje zemljišta za bilo kakvu namjenu površina kontaminiranih minama i minsko - eksplozivnim sredstvima dok se ne izvrši njihovo deminiranje.

Zaštita prava osoba sa smanjenim tjelesnim sposobnostima

Član 201.

(1) Pri izradi detaljnih planskih dokumenata obavezno je definisati uslove i mjere svim sudionicima u planiranju, projektiranju i izgradnji javnih i stambenih objekata, za njihovo normalno korištenje osobama sa smanjenim tjelesnim sposobnostima i u tom smislu obveza je sudionika da u svakoj fazi propisuje konkretne uslove ovisno od nivoa planskih dokumenata koji se izrađuju i donose, na temelju Uredbe o prostornim standardima, urbanističko - tehničkim uslovima i normativima za sprečavanje stvaranja svih barijera za osobe sa umanjenim tjelesnim sposobnostima (Službene novine Federacije BiH, broj 10/04).

Član 202.

(1) Ovom odlukom određuju se prostorni standardi, urbanističko-tehnički uslovi i normativi za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera, koje mogu ometati ili spriječiti kretanje invalidnih osoba, bolesnih i starih osoba, trudnica, male djece i drugih osoba pri zadovoljavanju njihovih životnih i radnih potreba. Odredbe ove odluke ne mogu predstavljati ograničenje za primjenu uslova većeg stupnja pristupačnosti kod planiranja i projektiranja bolnica, zgrada posebno projektiranih za osobe sa teškoćama u kretanju, kao i pojedinačnih stanova ili radnih mjesta prilagođenih potrebama tih osoba.

Član 203.

(1) Javne pješačke površine, saobraćajnice, pristupi do javnih objekata i javnih površina, do objekata kolektivnog stanovanja, , moraju biti planirani, projektirani i izvedeni na način da mogu služiti osobama pri upotrebi štapa, štaka, invalidskih kolica, dječjih kolica, invalidskog automobila i drugih pomagala (štap i zvučni signali za osobe oštećena vida, svjetlosni signali za osobe oštećena sluha i sl.), starim i bolesnim osobama.

Član 204.

(1) Za potrebe savladavanja manjih visinskih razlika invalidskim kolicima, izgrađuju se rampe.

(2) Rampom se, u smislu stavka (1) ovog člana smatra čvrsta, izravnana, hrapava površina koja povezuje dvije razine, čiji je poželjni nagib 1:20 (5%), a najveći dopušteni nagib 1:12 (8,3%), čija je najmanja dopuštena širina 130 cm i čije su nezaštićene strane ograđene u visini od 90 cm; dužina rampe po mogućnosti ne treba da bude veća od 6 m (najveća dozvoljena dužina iznosi 15 m); rampe dulje od 6 m, a naviše do 9 m, moraju biti razdvojene odmorištima najmanje dužine 150 cm (izuzetno 140 cm).

Član 205.

(1) Podizne platforme (površine) su uređaji za savladavanje visinskih razlika od 90 cm. Koriste se u slučajevima kada ne postoji mogućnost izgradnje rampe ili stepeništa, posebno pri rekonstrukciji objekta. Podiznu površinu sačinjava platforma (najmanjih dimenzija 110 x 140 cm) i pogonski mehanizam. Platforma je obložena materijalom koji nije klizav, ograđena je zaštitnom ogradom, opremljena prekidačima za poziv i sigurnosnim uređajem.

Član 206.

(1) Parkirališno mjesto za invalidski automobil mora biti veličine 300 x 500 cm i vidljivo označeno.

(2) Za mjesto iz stavka 1. ovog člana bira se parkirališno mjesto koje je najbliže javnoj pješačkoj površini odnosno ulaznim vratima objekta kojem pripada i označava se posebnim znakom.

Član 207.

(1) Na javnim parkiralištima treba izvesti najmanje 5% mjesta za invalidske automobile od ukupnog broja parkirališnih mjesta. Na parkirališnim s manje od 20 mjesta koja se nalaze uz ambulantu, ljekarnu, prodavaonicu proizvoda dnevne potrošnje, poštu, restoran i dječji vrtić, treba biti osigurano najmanje jedno parkirališno mjesto za invalidski automobil. Na parkiralištima uz domove zdravlja, bolnice, lječilišta, domove starih te druge veće zdravstvene i socijalne ustanove, kao i druge objekte koji pretežno služe invalidnim osobama, potrebno je povećati broj parkirališnih mjesta za invalide, a u skladu sa standardima za takvu vrstu objekata.

Član 208.

(1) Parkiralište s parkirališnim mjestima za invalidske automobile mora biti sa ukošenim rubnikom (minimalne širine 100 cm) povezano sa sistemom javnih pješačkih površina. Ostala parkirališta koja nemaju parkirališna mjesta za invalidske automobile, takođe moraju biti povezana s javnom pješačkom površinom na navedeni način na bilo kojem dijelu parkirališta.

Član 209.

(1) Svi pješački trгови, pješačke ulice, nogostupi uz kolnik, druge pješačke staze, ulični prijelazi u razini, podhodnici i nadhodnici moraju se izvesti vodoravno ili nagiba do 5% (1:20) a Izuzetno do 8,3% (1:12).

(2) Pješačke površine iz 1. stavka trebaju biti izdignute u odnosu na kolnik.

(3) U slučaju kad su dijelovi površina iz stavka 1. ovog člana različitih razina, obavezno se međusobno povezuju rampama.

(4) Izuzetno od stavka 3. ovog člana, kada visinsku razliku nije moguće svladati rampom, ista se može svladati univerzalnim dizalom ili drugim mehaničkim uređajem.

Član 210.

(1) U dijelovima naselja i pojedinim objektima za koje je posebnim zakonom ili propisom utvrđena zaštita (kao npr. zaštita spomenika kulture, zaštita prirode i sl.), ne primjenjuju se odredbe ove odluke, koje bi mogle ugroziti ostvarenje cilja zaštite.

(2) U slučajevima iz stavka 1. ovog člana, kao zamjena za univerzalno dizalo i rampu, ako to nije u suprotnosti s ciljevima zaštite, koriste se montažno-demontažni i drugi uređaji.

11. MJERE PROVEDBE PLANA**11.1. Područja primjene posebnih razvojnih i drugih mjera**

Član 211.

(1) Javno poduzeće upravlja područjem Parka sukladno Pravilnikom o unutarnjem redu, Planu upravljanja i Zakonu o zaštiti prirode.

Član 212.

(1) U realizaciji planiranih rješenja obnove naseljenih i nenaseljenih područja i izgrađenih struktura izvan područja gradnje, pored Javnog poduzeća, nužno je uključivanje domicilnog stanovništva kao i ostalih korisnika prostora.

(2) U tom cilju potrebno je obezbjediti stručnu pomoć u utvrđivanju mogućnosti uključivanja svake pojedinačne građevine i njezina vlasnika/korisnika u programe obilaska i boravka te pružanja usluga posjetiteljima, sukladno namjeni i uslovima utvrđenim ovim Odredbama.

Član 213.

(1) Za posjećivanje, razgledavanje i boravak na području Parka potrebno je izraditi programe, sukladno utvrđenoj koncepciji razvoja.

(2) U sklopu Programa za posjećivanje potrebno je utvrditi detaljne lokacije za stanice, odmorišta, promatračnice i druge građevine u funkciji posjećivanja i razgledavanja Parka.

(3) Program za posjećivanje je potrebno izraditi u roku od dvije godine od donošenja ovog Plana.

(4) Organizaciju i koordinaciju ovih aktivnosti provodit će Javno poduzeće, a programe i projekte će odobravati nadležno ministarstvo.

Član 214.

(1) Ovim planom se za prostor cijelog Parka propisuje obvezna izrada **Vizualnog identiteta (ili Projekta vizualnih komunikacija)** i **Projekta urbane opreme** kroz nagradni arhitektonski natječaj koji uključuje njezin dizajn, odabir i prostorni razmještaj.

(2) Komisija za odabir najboljeg rješenja mora biti sastavljena od stručnjaka s područja arhitekture, grafičkog i produkt dizajna.

(3) Pod urbanom opremom podrazumijeva se: dizajn orijentacijskih panoa, informacijskih/oglasnih ploča, putokaza, oznaka ulica i kućnih brojeva, visokih i niskih rasvjetnih tijela, klupa, koševa za otpatke, stalaka za bicikle, stupića za zaustavljanje saobraćaja, ograda, nadstrešnica, česama, opreme za dječja igrališta i slično.

(4) *Projekt urbane opreme* podrazumijeva kataloški prikaz urbane opreme uz obrazloženje dizajnerskog koncepta i odabira elemenata, aplikaciju komponenti vizualnog identiteta na elemente urbane opreme te prostorni razmještaj za dijelove Parka koji nisu obuhvaćeni obvezom izrade detaljnih planova.

(5) Za obuhvate za koje je obvezna izrada detaljnih planova prostorni razmještaj elemenata urbane opreme će odrediti izrađivač detaljnog plana odabirući iz kataloga što podrazumijeva da izrada vizualnog identiteta i projekta urbane opreme prethodi izradi detaljnih planova.

(6) Sva predviđena parkirališta u okviru građevinskih područja trebaju biti ozelenjena i nadopunjena elementima urbane opreme.

(7) Projekt vizualnih komunikacija i Projekt urbane opreme je potrebno izraditi u roku od dvije godine od donošenja ovog Plana.

(8) Organizaciju i koordinaciju ovih aktivnosti provest će Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja HNŽ/K.

Član 215.

(1) Javno poduzeće, odnosno upravitelj Parkom prirode treba obogatiti ponudu aktivnosti posjetiteljima Parka i napraviti **Poslovni plan Parka**.

(2) Ovim Planom se propisuje izrada **Master plan razvoja turizma** u Parku koji će utvrditi potrebne turističke kapacitete i uopće mogućnosti i dinamiku razvoja turističke infrastrukture.

(3) Master plan razvoja turizma na području Parka prirode Hutovo Blato je potrebno izraditi u roku od godinu dana od donošenja ovog Plana.

Član 216.

(1) Minirana područja unutar Parka moraju se razminirati.

11.2. Područja i lokaliteti za istraživanje i praćenje pojava i procesa u prostoru

Član 217.

(1) Za područje Parka prirode od osobite su važnosti vodni režim i kvaliteta voda. Zbog toga je prioritetni zadatak utvrđivanje optimalnog vodnog režima te zahvati i radnje u svrhu sanacije i praćenja stanja te poduzimanje mjera za sprječavanje negativnih utjecaja na vodni režim i kvalitetu.

(2) Organizaciju i koordinaciju istraživanja i aktivnosti iz stavka 1. ovoga člana provest će Javno poduzeće uz saglasnost nadležnih institucija.

Član 218.

(1) Živi svijet je potrebno i dalje istražiti i pratiti stanje te poduzimati mjere s ciljem njegove zaštite.

(2) U cilju osiguranja prirodnog stanja i mjera zaštite biljnog i životinjskog svijeta u poglavlju 9. ove Odluke su zadani procesi praćenja stanja pojedinih komponenata biljnog i životinjskog svijeta.

(3) Osobito je značajno istražiti, a zatim kontinuirano pratiti utjecaj ljudskih aktivnosti na prisutne životinjske vrste.

(4) Organizaciju i koordinaciju aktivnosti iz stava 1., 2. i 3. ovog člana provest će Javno poduzeće uz saglasnost nadležnih institucija.

Član 219.

(5) Područje istočnog dijela Parka treba dodatno istražiti radi utvrđivanja izvorišta vode i mogućnosti njihovog korištenja za vodoopskrbu tog dijela Parka.

Član 220.

(1) Poljoprivredne površine prema Prostornom planu treba koristiti za ekološku proizvodnju te korištenje i uređenje površina provesti sukladno odredbama Član 9., Član 121. i Član 122. ove Odluke. U tom cilju potrebno je izraditi osnovu gospodarenja i krajobraznog uređenja te uređenja vodnog režima poljoprivrednog zemljišta.

(2) Prelazak na ekološku proizvodnju je dugotrajan proces. Zbog toga ovom Odlukom nisu doneseni stavovi o reguliranju i zabrani određenih aktivnosti vezanih za poljoprivrednu proizvodnju nego se prelazak na ekološku proizvodnju smatra dugoročnim ciljem.

(3) Organizaciju i koordinaciju aktivnosti iz stavka 1. ovog člana provest će Javna ustanova u suradnji sa vlasnicima/korisnicima zemljišta i ostalih nadležnih institucija i dionika prostora.

Član 221.

(1) Radi zaštite graditeljske baštine potrebno je provesti stručnu valorizaciju građevina na području Parka te registrirati građevine koje su kulturna dobra.

(2) Dio graditeljskih dobara je evidentiran i ovim Planom (

(3)

(4) Član 182.).

(5) Potrebno je kontinuirano provoditi arheološka istraživanja.

(6) Istraživanje i registraciju kulturnih dobara provest će služba nadležnog ministarstva prema posebnim propisima.

Član 222.

(7) Za ukupno praćenje stanja na području Parka potrebno je uvesti i voditi informacijski sistem i geografski informacijski sistem (GIS) o prostoru.

(8) Organizaciju i koordinaciju aktivnosti iz stavka 1. ovog člana provest će Javna ustanova u suradnji sa nadležnim institucijama.

Član 223.

- (1) Potrebno je provesti obnovu zemljišnoknjižnog i katastarskog operata.
- (2) Organizaciju i koordinaciju ovih aktivnosti provest će Ministarstvo.

Član 224.

(3) Obaveza Zavoda za prostorno planiranje HNŽ/K, u čijoj nadležnosti je priprema planskih dokumenata, je izrada Izvještaja o stanju prostora na području obuhvata plana svake četiri godine.

(4) Na osnovu Izvještaja o stanju prostora donosi se četverogodišnji Program mjera za unaprjeđenje stanja u prostoru, koji sadrži i procjenu potrebe izrade novih, odnosno izmjenu i dopunu postojećih planskih dokumenata.

11.3. Mjere zemljišne politike

Član 225.

(1) Obzirom da zemljišna politika predstavlja bitan okvir ukupnog razvoja, mjerama zemljišne politike će se obezbjediti racionalno korištenje i zaštita zemljišta od neplanskog korištenja. Primarno će se obezbjediti zaštita zemljišta za unaprijeđenije poljoprivredne proizvodnje, a politikom cijena i na druge načine usmjeravati će se tokovi urbanizacije i korištenje planiranog građevinskog zemljišta. U tom pravcu će se:

- a) istražiti i izvršiti vrednovanje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta u cilju njegove zaštite i unaprijeđenije poljoprivredne proizvodnje,
- b) istražiti i izvršiti ekonomsko vrednovanje zemljišta, sa elementima koji utječu na vrijednost (cijena neizgrađenog zemljišta, troškovi uređenja, vrijednosni izrazi svih vrsta rente i drugo), uz diferenciranje vrijednosti i cijene zemljišta po vrstama namjene,
- c) propisima na osnovu izvršene valorizacije vrijednosti poljoprivrednog zemljišta obezbjediti priljev kvalitetnih finansijskih sredstava za razvoj poljoprivredne proizvodnje, kao i izgradnju novih i unapređenje postojećih komunalnih infrastrukturnih sistema i uređivanje zemljišta, posebno u urbanim područjima,
- d) kao jedna od okosnica za donošenje mjera i propisa u ovoj i drugim oblastima uređenja, korištenja prostora, potrebno je razvijati i unapređivati Geografski informacijski sistem (GIS) koji će biti registar (katastar) svih nekretnina (zemljišta, objekata, infrastrukture),
- e) u provođenju Prostornog plana u oblasti zemljišne politike, osnovu čine odredbe ove odluke.

11.4. Mjere ekonomske politike

Član 226.

(1) Osnovni preduslov za ostvarenje ekonomske samoodrživosti Parka prirode Hutovo blato je uključivanje lokalnog stanovništva u sve gospodarske aktivnosti Parka prirode Hutovo blato.

Član 227.

(1) Na prostoru obuhvata plana mjere ekonomske politike provoditi sukladno ciljevima i realizaciji Plana upravljanja za park prirode Hutovo blato iz 2014. godine.

(2) Izvore financiranja obezbjediti kroz izvore financiranja koji potječu od izvornih prihoda, prihoda iz Hercegovačko-neretvanskog kantona i Federacije BiH (posebno fondova), kao i međunarodnih fondova.

(3) Sukladno Planu upravljanja Parkom prirode financijska sredstva će se koristiti za: učinkovito upravljanje Parkom, zaštitu biološke raznolikosti, edukaciju i istraživanja i potporu gospodarskim djelatnostima lokalnog stanovništva, održivo korištene prostora, izgradnju infrastrukture i otklanjanje vanjskih nepovoljnih utjecaja, s ciljem zaštite Parka i uspostavljanje gospodarske samoodrživosti Parka.

Član 228.

(1) Posebnim mjerama ekonomske politike stanovnicima na području Parka potrebno je obezbjediti uslove za transformaciju gospodarskih djelatnosti u one koje su usklađene sa ciljevima razvoja Parka definisanim ovim Planom (npr. prijelaz na ekološku poljoprivrednu proizvodnju).

Član 229.

- (1) Kreditnim, poreznim i drugim mjerama ekonomske politike stvoriti uslove za:
- a) Zapošljavanje stanovnika Parka,
 - b) Transformaciju cjelokupne fizičke i društvene infrastrukture Parka, sukladno odredbama ove Odluke.

Član 230.

(1) Poticajnim mjerama ekonomske politike omogućiti prijelaz na ekološku poljoprivrednu proizvodnju i razvoj ostalih tradicionalnih „čistih“ gospodarskih aktivnosti, kao i rekonstrukciju tradicionalnih građevina.

12. OBVEZE IZRADE DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA

Član 231.

(1) Prostornim planom Parka prirode Hutovo blato utvrđuje obavezu izrade slijedećih planskih dokumenata:

- a) Urbanističkog projekta turističke zone „Karaotok“,
- b) Urbanističkog projekta turističke zone „Koščela“
- c) Urbanističkog projekta turističke zone „Lonžda“
- d) Urbanističkog projekta sportsko-rekreacionog područja „Svitava“
- e) Regulacionog plana sportsko-rekreacione zone „Karaotok-Glavica-Đinovica“,
- f) Zoning plana rekreacionog područja „Škrka“ i
- g) Urbanističkog projekta utvrđenih etnografskih područja na otvorenom sukladno odredbama Član 57.

Član 232.

(1) Ovim planom se preporučuje istovremena izrada urbanističkih projekata turističkih zona „Karaotok“, „Koščela“ i „Lonžda“ najkasnije 5 godine od donošenja ovog Plana. I to izrada jednog plana s tri obuhvata kako bi rješenje bilo sveobuhvatno i integralno na razini cijelog Parka te kako bi se proces izrade planova ubrzao.

(2) Rok za izradu ostalih detaljnih planova utvrđenim ovom Odlukom je najkasnije 5 godina od donošenja ovog Plana, osim za etnografska područja na otvorenom koji nemaju rok za donošenje.

Član 233.

(1) Osnovna funkcija turističkih zona je prihvat, informiranje i edukacija posjetitelja, pružanje ugostiteljskih i servisnih usluga i kontrola njihovog kretanja po području Parka prirode.

(2) Ovim planom zabranjuju se i obustavljaju sve graditeljske intervencije unutar obuhvata turističkih zona Karaotok, Koščela i Lonžda do donošenja detaljnih planova

(3) Uslovi i preporuke za izradu projektnog zadatka za izradu detaljnih planova opisani su u poglavlju 8. *Uslovi smještaja društvene infrastrukture.*

Član 234.

(1) Za **turističku zonu Karaotok** propisuje se izrada urbanističkog projekta prikazanom na grafičkom prilogu br. 5 *Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora i na prikazu 7.7. Površine za razvoj, Turistička zona Karaotok*, prema slijedećim smjernicama:

- a) Obavezno je poštivanje ograničenih prostornih kapaciteta lokaliteta Karaotok.
- b) Zabranjuje se dalje nasumično razmještanje građevina, pretrpavanje sadržajima i centralizacija turističkih, gospodarskih i društvenih funkcija. Točan prostorni razmještaj sadržaja i njihovi kapaciteti odredit će se urbanističkim projektom.
- c) Propisuje se uklanjanje svih postojećih građevina na području Karaotoka (osim hotela) te objedinjavanje njihovih funkcija u jedinstvenu, modernu građevinu informativne, edukacijske, administrativne i servisne namjene, o čemu će se konačna odluka donijeti kroz izradu urbanističkog projekta.
- d) Dopušteno je povećanje smještajnih kapaciteta hotela Park dodavanjem jedne etaže, a Izuzetno na temelju utvrđenih i opravdanih prostornih potreba se mogu proširiti i horizontalni gabariti. Potreba i opravdanost za tlocrtnim

Hercegovačko-neretvanskog kantona

širenjem utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za detaljni plan i po potrebi korigirati kroz urbanistički projekt.

- e) Na području *Turističke zone Karaotok* nije dopušteno stanovanje niti izgradnja stambenih građevina, a svi prostori moraju biti dostupni osobama s poteškoćama u kretanju.
- f) Smjernice za smještaj društvene infrastrukture su date u odredbama Član 104. do Član 109., a kapaciteti za saobraćaja u mirovanju u odredbama Član 84. ove Odluke.
- g) Granice turističke zone Karaotok su orijentacione i kroz izradu projektnog zadatka za izradu urbanističkog projekta se po potrebama mogu korigirati ali ne više od 10% ukupne površine.

Član 235.

(1) Za **turističku zonu Košćela** propisuje se izrada urbanističkog projekta prema obuhvatu prikazanom na grafičkom prilogu br. 5 *Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora i na prikazu 7.6. Površine za razvoj, Turistička zona Košćela*, prema slijedećim smjernicama:

- a) Na području *Turističke zone Košćela* dopuštena je rekonstrukcija postojećih te izuzetno gradnja novih građevina, ako površine unutar postojećih gabarita ne mogu zadovoljiti potrebe turističke zone. Eventualna potreba za gradnjom novih građevina odredit će se kroz izradu projektnog zadatka za urbanistički projekt i po potrebi korigirati kroz urbanistički projekt.
- b) Turistička zona Košćela može primiti uslužne/ugostiteljske, informativne i servisne funkcije. Njezina primarna funkcija je podrška naučno – istraživačkoj djelatnosti zbog blizine područja s najvećim stupnjem zaštite.
- c) Unutar postojećih građevina može se planirati: smještaj ograničenog kapaciteta, ugostiteljski sadržaji (konobe), radionice starih zanata, mini infocentri i slično.
- d) Izvan postojećih građevina mogu se planirati mjesta za prihvata i zadržavanje konja, servisni kapaciteti za najam rekreativne opreme, pomoćni stočarski i poljoprivredni objekti i slično.
- e) Egzaktne prostorne potrebe utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za urbanistički projekt.
- f) Smjernice za smještaj društvene infrastrukture su date u odredbama Član 111. a kapaciteti za saobraćaja u mirovanju odredbama Član 84. ove Odluke.
- g) Granice turističke zone Košćela su orijentacijske i kroz izradu projektnog zadatka za izradu urbanističkog projekta se po potrebama mogu korigirati ali ne više od 10% ukupne površine.

Član 236.

(1) Za **turističku zonu Londža** propisuje se izrada urbanističkog projekta prema obuhvatu prikazanom na grafičkom prilogu br. 5 *Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora i na prikazu 7.3. Površine za razvoj, Turistička zona Londža*, prema slijedećim smjernicama:

- a) Na području gradnje turističke zone Londža propisuje se gradnja novih građevina uslužne namjene (smještajnih jedinica).

Hercegovačko-neretvanskog kantona

- b) Na području *Turističke zone Londža* nije dopušteno stanovanje niti izgradnja stambenih građevina, a svi prostori moraju biti dostupni osobama s poteškoćama u kretanju.
- c) Smjernice za smještaj društvene infrastrukture su date u odredbama Član 111. a kapaciteti za saobraćaja u mirovanju u odredbama Član 84. ove Odluke.
- d) Granice turističke zone Londža su orijentacione i kroz izradu projektnog zadatka za izradu urbanističkog projekta se po potrebama mogu korigirati ali ne više od 10% ukupne površine.

Član 237.

(1) Za **sportsko-rekreacionu zonu „Karaotok - Glavica - Đinovica“** se propisuje izrada regulacionog plana.

(2) Ova zona obuhvata tri fizički odvojena prostorna obuhvata: područje uz Karaotok, lokalitet Glavica i lokalitet Đinovica, ali se izrada regulacionog plana propisuje za sva tri područja istovremeno budući da funkcije i sadržaji ovih područja se međusobno nadopunjuju te su sva vezana uz središnju turističku zonu Karaotok.

(3) Smjernice za izradu Plana i smještaj funkcija su dane u Član 72. ove Odluke.

(4) Regulacionim planom je potrebno riješiti i kopnenu stazu koja povezuje Glavicu sa rekreacionim područjem Karaotoka.

(5) Egzaktne prostorne potrebe utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za ovaj regulacioni plan.

Član 238.

(1) Za **sportsko-rekreaciono područje Svitava** se propisuje izrada urbanističkog projekta prema obuhvatu prikazanom na grafičkom prilogu br. 5 *Uslovi korištenja, zaštite i uređenja prostora* sukladno smjernicama za izradu plana i smještaj funkcija koje su dane u Član 72. ove Odluke.

(2) Egzaktne prostorne potrebe utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za ovaj urbanistički projekt.

Član 239.

(1) Za **sportsko-rekreaciono područje Škrka** se propisuje izrada Zoning plana sukladno smjernicama za izradu plana i smještaj funkcija koje su dane u Član 72. ove Odluke.

(2) Egzaktne prostorne potrebe utvrdit će se kroz izradu projektnog zadatka za ovaj urbanistički projekt.

Član 240.

(1) U slučaju potrebe, kantonalna skupština može donijeti odluku o izradi i drugih planskih dokumenata od posebnog značaja za kanton, i utvrditi prioritete izrade detaljnih planskih dokumenata.

13. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 241.

(1) Postupci izdavanja urbanističke saglasnost, rješenja o uslovima građenja, rješenja o izvedenom stanju, rješenja o građenju te postupci izrade prostornih planova započeti do stupanja na snagu ovoga Plana dovršit će se u skladu s ovim Planom.

Član 242.

(1) Magistralna cesta M17 i Regionalna cesta R426 nisu u obuhvatu ovog Prostornog plana.

Član 243.

(1) Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u „Službenim novinama Hercegovačko-neretvanskog kantona“.

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Hercegovačko-neretvanski kanton
S K U P Š T I N A

Broj: 02-01-XX-274-1/16
Mostar, 07.10.2016. godine

P R E D S J E D A V A J U Ć I
Šerif Špago, v.r.